МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ДЕМЧИШАК РОМАН ЮРІЙОВИЧ

Гриф
Прим. № ____
УДК 343.982.33

ДИСЕРТАЦІЯ
«ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В СИСТЕМІ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ»

Спеціальність 12.00.09 – «кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність»
«Правознавство»

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело _____ Демчишак Р.Ю.

Науковий керівник: **Когутич Іван Іванович**
доктор юридичних наук, професор

ЛЬВІВ-2021

АНОТАЦІЯ

Демчишак Р.Ю. Інформаційно-технічне забезпечення в системі криміналістичної реєстрації. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Львівський національний університет ім. І. Франка, 2021.

У дисертації здійснено комплексний аналіз правових, теоретичних і прикладних проблем теорії та практики інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації.

Зокрема, у дослідженні проаналізовані різні підходи до визначення понять «криміналістичний облік» та «криміналістична реєстрація». Запропоновано дефініцію поняття «криміналістичний облік», яку, на думку автора, доцільно імплементувати у Інструкцію з організації функціонування криміналістичних обліків. Сформульовано поняття «криміналістична реєстрація». Наведений невичерпний перелік способів фіксації (реєстрації) об’єктів криміналістичної реєстрації, який може бути розширеним в силу запровадження новітніх технологій (наприклад, криміналістична реєстрація на основі технологій тривимірного моделювання).

Здійснено історико-правовий аналіз генези криміналістичної реєстрації через призму її інформаційно-технічного забезпечення. Констатоване постійне удосконалення способів (технологій) наповнення і функціонування криміналістичних обліків. В аспекті історичного аналізу криміналістичної реєстрації встановлено, що первинне призначення криміналістичних обліків – ідентифікація особи, яка притягувалася до кримінальної відповідальності. Надалі ідентифікації підлягали й інші предмети, які пов'язувалися із вчиненим злочином. Для вказаної ідентифікації необхідно оперувати певною інформацією про об'єкт, а тому базовим процесом функціонування криміналістичного обліку є збір та фіксації інформації про відповідний об'єкт обліку.

Досліджені різні підходи до тлумачення процесу інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації. Описане різноманіття підходів породжує неоднозначність у застосуванні термінології. Саме з метою уникнення вказаних неточностей у дослідженні застосовано формулювання «інформаційно-технічне забезпечення в системі криміналістичної реєстрації».

Здійснено аналіз нормативно-правового регулювання інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації, звернена увага на застарілість та неузгодженість окремих нормативно-правових актів. Також вказано на необхідність прийняття відповідного закону, що б регулював збирання, обробку, використання та зберігання інформації в криміналістичних обліках, якщо така інформація стосується персональних даних особи з метою забезпечення права особи на повагу до приватного та особистого життя (з врахуванням практики Європейського суду з прав людини).

З'ясоване практичне значення інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації, яке полягає у: 1) накопиченні та збереженні інформації, що дозволяє користувачу таких систем сформувати інформаційну базу для подальшого використання щодо виконання завдань, які ставляться перед криміналістичною реєстрацією; 2) прискоренні пошуку інформації та побудові логічних зв`язків між об`єктами та інформацією як в середині одного криміналістичного обліку чи інших некриміналістичних баз даних, так і серед різних криміналістичних обліків та баз даних; 3) можливості віддаленого доступу до інформації, яка зберігається в криміналістичному обліку чи іншій базі даних; 4) підвищенні рівня інформаційної безпеки та захисту об`єктів криміналістичного обліку, зокрема шляхом фіксації несанкціонованого доступу до даних та протиправного коригування інформації; 5) відтворенні об`єктів криміналістичного обліку навіть після знищення оригіналу (якщо застосовується фото-, відео фіксація або тривимірне моделювання об`єктів, які вносяться в криміналістичний облік); 6) інформаційній та технологічній перевазі органів правопорядку – користувачів засобів інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації над правопорушниками.

Досліджено основні елементи (етапи) інформаційного та засоби технічного забезпечення відповідних криміналістичних обліків. Запропоновано створити криміналістичний облік шкідливого програмного коду з відповідним інформаційно-технічним забезпеченням. Констатовано, що жоден з проаналізованих нормативно-правових актів України не містить навіть найзагальніших вимог до технічних засобів, якими здійснюється фіксація, аналіз та обробка об'єктів криміналістичного обліку. Запропоновано технічне забезпечення криміналістичної реєстрації проводити виключно засобами, які сертифіковані уповноваженими органами.

Вказано, що інформаційно-технічне забезпечення інформаційно-довідкових криміналістичних обліків є подібним до інформаційно-технічного забезпечення оперативно-пошукових криміналістичних обліків, однак, існують певні особливості у джерелах наповнення криміналістично-значущою інформацією інформаційно-довідкових обліків та використання цієї інформації в рамках кримінального провадження та оперативно-розшукової діяльності. Зроблено висновок, що об'єкти інформаційно-довідкових обліків (колекцій) не мають актуального та прямого кримінально-правового значення в конкретній кримінальній справі, оскільки їх призначення має допоміжний характер для проведення експертних досліджень, різного роду науково-дослідної та науково-конструкторської діяльності, може використовуватись як орієнтовна чи статистична інформація чи бути основою для оновлення методичної чи нормативно-правової бази.

Здійснений огляд видофікації криміналістичних обліків, які ведуться в Інтерполі та системи їх інформаційно-технічного забезпечення. Проаналізовані Правила Інтерполу, які визначають ключові етапи, криміналістичної реєстрації, формування та використання відповідної бази даних (криміналістичного обліку). Принципи Правил Інтерполу запропоновано покласти в основу удосконалення чинної Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків, зокрема в частині визначення правил внесення даних у облік, деталізації в частині використання

комп`ютерної техніки та мережі Інтернет, обробки, зміни та видалення даних тощо.

Позитивно оцінена можливість перейняти досвід ФБР в частині формування єдиної бази криміналістичних обліків з можливістю доступу через спеціалізовані інформаційні системи. Ця система може формуватися на 3 рівнях: районному, обласному та центральному. Вказано на перспективу розширення можливостей існуючих криміналістичних обліків України, шляхом запровадження системи ідентифікації біометричних даних, аналогічної системі NGI, яку використовує ФБР.

Проаналізовані статичні та динамічні методи біометричної ідентифікації з точки зору ефективності їх застосування у інформаційно-технічному забезпеченні криміналістичної реєстрації. Встановлено, що здійснення біометричної ідентифікації особи та імплементація окремих методів такої ідентифікації у існуючі криміналістичні обліки є перспективним і ефективним напрямком удосконалення інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації. Доцільною визначена імплементація методів біометричної ідентифікації (розпізнавання обличь) під час використання фото- і відеотехніки, якою співробітниками національної поліції України здійснюється фіксація правопорушень. Натомість динамічні методи біометричної ідентифікації, з точки зору криміналістичної реєстрації та її інформаційно-технічного забезпечення, вважаються більш складними для широкого практичного застосування, оскільки для їх аналізу необхідне тривале спостереження за особою, щоб зафіксувати сталі поведінкові характеристика вказаної особи, накопичення та обробка таких даних для широкого кола осіб, за сучасних умов, потребуватиме значного часу та багато ресурсів, зокрема, величезні бази даних з відповідною інформацією.

Досліджено можливості застосування тривимірного моделювання з метою побудови тривимірної моделі певної місцевості, а також з метою оцифрування окремих об’єктів криміналістичної реєстрації (криміналістичних

обліків) – з подальшим відображенням в криміналістичному облік таких об’єктів у їх тривимірному зображенні.

З точки зору юридичної науки оцінено криміналістичний потенціал неспеціалізованих електронних баз даних (соціальних мереж, «хмарних» сервісів тощо). Констатовано, що безпосереднє використання вмісту неспеціалізованих електронних баз даних (соціальних мереж, «хмарних» сервісів тощо) в рамках інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації, - можливе за умови здійснення попередньої перевірки криміналістичної значущості цих відомостей уповноваженим органом (особою).

Ключові слова: криміналістична, реєстрація, облік, інформаційне, технічне, забезпечення, криміналістика, технології, біометрична.

SUMMARY

Roman Demchyshak, Information and technical support in the system of forensic registration. – Qualifying scientific work as a manuscript the rights of the manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the candidate of legal sciences on a specialty 12.00.09 - criminal process and criminology; forensic examination; operational and investigative activities. – Ivan Franko National University of Lviv, 2021.

In the dissertation the complex analysis of legal, theoretical and applied problems of the theory and practice of information and technical maintenance of forensic registration is carried out.

In particular, the study analyzes different approaches to the definition of «forensic accounting» and «forensic registration». The definition of the concept of «forensic accounting» is offered, which, according to the author, it is expedient to implement in the Instruction on the organization of functioning of forensic accounting. The concept of «forensic registration» is formulated. There is a non-exhaustive list of ways to fix (register) forensic registration objects, which can be

expanded due to the introduction of new technologies (for example, forensic registration based on three-dimensional modeling technologies).

The historical and legal analysis of the genesis of forensic registration through the prism of its information and technical support is carried out. The constant improvement of methods (technologies) of filling and functioning of forensic records is stated. In the aspect of historical analysis of forensic registration, it has been established that the primary purpose of forensic records is the identification of a person who has been prosecuted. Later, other items related to the committed crime were subject to identification. For the specified identification it is necessary to operate with the certain information on object, and therefore the basic process of functioning of the criminalistic account is collecting and fixing of the information on the corresponding object of the account.

Different approaches to the interpretation of the process of information and technical support of forensic registration are studied. The described variety of approaches creates ambiguity in the use of terminology. In order to avoid these inaccuracies in the study used the wording «information and technical support in the system of forensic registration.»

The analysis of normative-legal regulation of information-technical support of criminalistic registration is carried out, attention is paid to obsolescence and inconsistency of separate normative-legal acts. It is also pointed out the need to adopt a law regulating the collection, processing, use and storage of information in criminal records, if such information relates to personal data in order to ensure the right to respect for private and private life (taking into account the case law of the European Court of Human Rights).

The practical significance of information and technical support of forensic registration is clarified, which consists in: 1) accumulation and storage of information, which allows the user of such systems to form an information base for further use in performing tasks related to forensic registration; 2) accelerating the search for information and building logical relationships between objects and information both in the middle of one forensic record or other non-forensic

databases, and among different forensic records and databases; 3) the possibility of remote access to information stored in forensic records or other databases; 4) increasing the level of information security and protection of forensic records, in particular by recording unauthorized access to data and illegal correction of information; 5) reproduction of objects of forensic accounting even after destruction of the original (if photo, video fixing or three-dimensional modeling of objects which are brought in forensic accounting is applied); 6) information and technological superiority of law enforcement agencies - users of means of information and technical support of forensic registration over offenders.

The main elements (stages) of information and means of technical support of the relevant forensic records are investigated. It is proposed to create a forensic accounting of malicious software with appropriate information and technical support. It is stated that none of the analyzed regulations of Ukraine contains even the most general requirements for technical means by which the fixation, analysis and processing of forensic records. It is proposed to provide technical support for forensic registration only by means that are certified by the authorized bodies.

It is stated that the information and technical support of information and reference forensic records is similar to the information and technical support of operational and search forensic records, however, there are certain features in the sources of filling forensic information and use of this information in criminal proceedings and operational and investigative activities. It is concluded that the objects of information and reference records (collections) do not have relevant and direct criminal law significance in a particular criminal case, as their purpose is ancillary to expert research, various research and development activities, can be used as indicative or statistical information or as a basis for updating the methodological or regulatory framework.

A review of the variety of forensic records kept in Interpol and the system of their information and technical support. The Rules of Interpol, which determine the key stages of forensic registration, formation and use of the relevant database (forensic accounting), are analyzed. The principles of the Interpol Rules are proposed

to be the basis for improving the current Instruction on the organization of forensic accounting, in particular in terms of defining the rules of data entry, detailing in the use of computer equipment and the Internet, processing, modification and deletion of data and more.

The possibility to adopt the experience of the FBI in terms of forming a single database of forensic records with the possibility of access through specialized information systems was positively assessed. This system can be formed at 3 levels: district, regional and central. It points to the prospect of expanding the capabilities of existing forensic records in Ukraine by introducing a biometric identification system similar to the NGI system used by the FBI.

Static and dynamic methods of biometric identification from the point of view of efficiency of their application in information and technical maintenance of forensic registration are analyzed. It is established that the implementation of biometric identification of a person and the implementation of certain methods of such identification in the existing forensic records is a promising and effective way to improve the information and technical support of forensic registration. The implementation of biometric identification methods (face recognition) during the use of photo and video equipment, which is used by the National Police of Ukraine to record offenses, is expedient. Instead, dynamic methods of biometric identification, from the point of view of forensic registration and its information and technical support, are considered more difficult for wide practical application, as their analysis requires long-term observation of the person to record consistent behavioral characteristics of the person, accumulation and processing of such data. a wide range of people, in modern conditions, will require considerable time and a lot of resources, in particular, huge databases with relevant information.

The possibilities of using three-dimensional modeling to build a three-dimensional model of a particular area, as well as to digitize individual objects of forensic registration (forensic records) - with subsequent reflection in forensic accounting of such objects in their three-dimensional image.

From the point of view of legal science, the forensic potential of non-specialized electronic databases (social networks, «cloud» services, etc.) is assessed. It is stated that the direct use of the content of non-specialized electronic databases (social networks, «cloud» services, etc.) in the information and technical support of forensic registration - is possible subject to prior verification of the forensic significance of this information by the authorized body (person).

Key words: forensic, registration, accounting, information, technical, support, forensics, technologies, biometric.

АННОТАЦИЯ

Демчишак Р.Ю. Информационно-техническое обеспечение системы криминалистической регистрации. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Львовский национальный университет им. И. Франко, 2021.

В диссертации проведен комплексный анализ правовых, теоретических и прикладных проблем теории и практики информационно-технического обеспечения криминалистической регистрации.

В частности, в исследовании проанализированы разные подходы к определению понятий «криминалистический учет» и «криминалистическая регистрация». Предложена дефиниция понятия «криминалистический учет», которую, по мнению автора, целесообразно имплементировать в Инструкцию по организации функционирования криминалистических учетов. Сформулировано понятие «криминалистическая регистрация». Приведен неисчерпаемый список методов фиксации (регистрации) объектов криминалистической регистрации, который может быть расширен в силу внедрения новейших технологий (к примеру, криминалистическая регистрация на базе технологий трехмерного моделирования).

Осуществлен историко-правовой анализ генезиса криминалистической регистрации через призму ее информационно-технического обеспечения. Констатировано постоянное усовершенствование способов (технологий) наполнения и функционирования криминалистических учетов. В аспекте исторического анализа криминалистической регистрации установлено, что первоначальное назначение криминалистических учетов – идентификация лица, привлекаемого к уголовной ответственности. В дальнейшем идентификации подлежали и другие предметы, которые были связаны с совершенным преступлением. Для указанной идентификации необходимо оперировать определенной информацией об объекте, поэтому базовым процессом функционирования криминалистического учета является сбор и фиксации информации о соответствующем объекте учета.

Исследованы разные подходы к толкованию процесса информационно-технического обеспечения криминалистической регистрации. Описанное обилие подходов порождает неоднозначность в применении терминологии. Именно во избежание указанных неточностей в исследовании применена формулировка «информационно-техническое обеспечение в системе криминалистической регистрации».

Осуществлен анализ нормативно-правового регулирования информационно-технического обеспечения криминалистической регистрации, обращено внимание на устаревшие и несогласованные отдельные нормативно-правовые акты. Также указано на необходимость принятия соответствующего закона, регулирующего сбор, обработку, использование и хранение информации в криминалистических учетах, если такая информация касается персональных данных лица с целью обеспечения права лица на уважение частной и личной жизни (с учетом практики Европейского суда по правам) человека).

Выяснено практическое значение информационно-технического обеспечения криминалистической регистрации, которое заключается в: 1) накоплении и хранении информации, позволяющей пользователю таких систем

сформировать информационную базу для дальнейшего использования выполнения задач, которые ставятся перед криминалистической регистрацией; 2) ускорении поиска информации и построении логических связей между объектами и информацией как внутри одного криминалистического учета или других некриминалистических баз данных, так и среди различных криминалистических учетов и баз данных; 3) возможности удаленного доступа к информации, хранящейся в криминалистическом учете или другой базе данных; 4) повышении уровня информационной безопасности и защиты объектов криминалистического учета, в частности, путем фиксации несанкционированного доступа к данным и противоправной корректировки информации; 5) воспроизведении объектов криминалистического учета даже после уничтожения оригинала (если применяется фото-, видеофиксация или трехмерное моделирование объектов, вносимых в криминалистический учет); 6) информационному и технологическому преимуществу органов правопорядка – пользователей средств информационно-технического обеспечения криминалистической регистрации над правонарушителями.

Исследованы основные элементы (этапы) информационного и технического обеспечения соответствующих криминалистических учетов. Предложено создать криминалистический учет вредоносного программного кода с соответствующим информационно-техническим обеспечением. Констатировано, что ни один из проанализированных нормативно правовых актов Украины не содержит даже самых общих требований к техническим средствам, которыми осуществляется фиксация, анализ и обработка объектов криминалистического учета. Указано, что информационно-техническое обеспечение информационно-справочных криминалистических учетов подобно информационно-техническому обеспечению оперативно-розыскных криминалистических учетов, однако, существуют определенные особенности в источниках наполнения криминалистически-значимой информацией информационно-справочных учетов и использования этой информации в рамках уголовного оперативно-розыскной деятельности. Сделано вывод, что

объекты информационно-справочных учетов (коллекций) не имеют актуального и прямого уголовно-правового значения в конкретном уголовном деле, поскольку их назначение имеет вспомогательный характер для проведения экспертных исследований, разного рода научно-исследовательской и научно-конструкторской деятельности, может использоваться в качестве ориентировочной или статистической информации или быть основой для обновления методической или нормативно-правовой базы.

Осуществлен обзор видов криминалистических учетов, ведущихся в Интерполе и системы их информационно-технического обеспечения. Проанализированы правила Интерпола, которые определяют ключевые этапы, криминалистической регистрации, формирования и использования соответствующей базы данных (криминалистического учета). Принципы Правил Интерпола предложено положить в основу усовершенствования действующей Инструкции по организации функционирования криминалистических учетов, в частности, в части определения правил внесения данных в учет, детализации в части использования компьютерной техники и сети Интернет, обработки, изменения и удаления данных.

Положительно оценена возможность перенять опыт ФБР в части формирования единой криминалистической базы с возможностью доступа через специализированные информационные системы. Эта система может формироваться на 3 уровнях: районном, областном и центральном. Указано на перспективу расширения возможностей существующих криминалистических учетов Украины путем внедрения системы идентификации биометрических данных, аналогичной системе NGI, используемой ФБР.

Проанализированы статические и динамические методы биометрической идентификации с точки зрения эффективности применения в информационно-техническом обеспечении криминалистической регистрации. Установлено, что осуществление биометрической идентификации личности и имплементация отдельных методов такой идентификации в существующие криминалистические учета перспективным и эффективным направлением

усовершенствования информационно-технического обеспечения криминалистической регистрации. Целесообразным определена имплементация методов биометрической идентификации (распознавание лиц) при использовании фото- и видеотехники, которой сотрудниками национальной полиции Украины осуществляется фиксация правонарушений. Зато динамические методы биометрической идентификации, с точки зрения криминалистической регистрации и ее информационно-технического обеспечения, считаются более сложными для широкого практического применения, поскольку для их анализа необходимо длительное наблюдение за лицом, чтобы зафиксировать поведенческие постоянные характеристики указанного лица, накопление и обработка таких данных для широкому кругу лиц, в современных условиях, потребуется значительное время и много ресурсов, в частности, огромные базы данных с соответствующей информацией.

Исследованы возможности применения трехмерного моделирования с целью построения трехмерной модели определенной местности, а также для оцифровки отдельных объектов криминалистической регистрации (криминалистических учетов) – с последующим отражением в криминалистическом учете таких объектов в их трехмерном изображении.

С точки зрения юридической науки оценен криминалистический потенциал неспециализированных электронных баз данных (социальных сетей, облачных сервисов и т.п.). Констатировано, что непосредственное использование содержания неспециализированных электронных баз данных (социальных сетей, «облачных» сервисов и т.п.) в рамках информационно-технического обеспечения криминалистической регистрации возможно при условии осуществления предварительной проверки криминалистической значимости этих сведений уполномоченным органом (лицом).

Ключевые слова: криминалистическая, регистрация, учет, информационное, техническое, обеспечение, криминалистика, технологии, биометрическая.

СПИСОК ОПУБЛКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у виданнях включених МОН України в перелік наукових фахових видань з юридичних наук:

1. Демчишак Р.Ю. Криміналістичний облік як основна складова системи інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації. - Альманах науки. - 2017. №6 (вересень). - С. 49-55.

2. Demchyshak R.Y. International and Fforeign experience of forensic registration: on the examples of Interpol and FBI // R.U. Demchyshak – Global Prosperity Journal. – Volume 1. – Issue 2. – Number 2. – P. 23-32.

3. Демчишак Р.Ю. Перспективи біометричної ідентифікації у рамках криміналістичної реєстрації // Р.Ю. Демчишак – Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. – Серія економічна. Серія юридична. – Випуск 29. – 2021. – С.148-154

4. Демчишак Р.Ю. Поняття інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації. // Р.Ю. Демчишак – Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. – Серія економічна. Серія юридична. – Випуск 30. – 2021. – С. 106-110.

5. Демчишак Р.Ю. Застосування тривимірного моделювання як способу інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації. // Р.Ю. Демчишак – Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». – Серія «Юридичні науки». - №10 (44). – 2021. – С. 72-78.

Тези наукових доповідей, оприлюднені за результатами участі в міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях:

6. Демчишак Р.Ю. Поняття інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації // Р.Ю. Демчишак. - XIII Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні шляхи удосконалення українського законодавства» (м. Харків, 15.05.2021). – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://legalclinic.nlu.edu.ua/wpcontent/uploads/konf_yuk_vesna_2021.pdf

7. Демчишак Р.Ю. Способи криміналістичної реєстрації // Р.Ю. Демчишак. - Науково-практична конференція «ІТ право: проблеми і перспективи розвитку в Україні» (м. Львів, 27.11.2020) – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://aphd.ua/materialy-konferentsii-shcho-vidbulysia/;

8. Демчишак Р.Ю. Комп'ютерні технології у криміналістичній реєстрації // Р.Ю. Демчишак. - Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми та стан дотримання і захисту прав людини в Україні». – (м.Львів, 14.08.2020 — 15.08.2020) – [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://www.science-community.org/uk/node/215236;

9. Демчишак Р.Ю. Використання неспеціалізованих баз даних у криміналістичній реєстрації // Р.Ю. Демчишак. - Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Правові та організаційно-тактичні засади оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України». - (м. Одеса 30.10.2020). – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://dspace.oduvs.edu.ua/handle/123456789/2005.

ЗМІСТ

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ 19

ВСТУП 20

РОЗДІЛ І. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ОБЛІКІВ ТА КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ 33

1.1. Основні підходи до визначення поняття криміналістичної реєстрації та криміналістичного обліку. Способи криміналістичної реєстрації та видофікація криміналістичних обліків **33**

1.2. Історія розвитку реєстрації осіб, які вчинили злочин 57

Висновки до Розділу І: 65

РОЗДІЛ ІІ. СУТНІСТЬ ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В СИСТЕМІ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ 67

2.1. Поняття та нормативно-правове регулювання інформаційно-технічного забезпечення в системі криміналістичної реєстрації 68

2.2. Практичне значення інформаційно-технічного забезпечення в системі криміналістичної реєстрації 93

Висновки до Розділу ІІ: 106

РОЗДІЛ ІІІ. ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОКРЕМИХ ВИДІВ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ОБЛІКІВ 109

3.1. Інформаційно-технічне забезпечення оперативно-пошукових криміналістичних обліків 109

3.2. Інформаційно-технічне забезпечення інформаційно-довідкових криміналістичних обліків (колекцій) 130

Висновки до Розділу ІІІ: 140

РОЗДІЛ ІV. ІНОЗЕМНИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В СИСТЕМІ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ З РОЗВИТКОМ ТЕХНІЧНОГО ПРОГРЕСУ 143

4.1. Іноземний досвід інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації 143

4.2. Використання біометричних даних в рамках інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації 158

4.3. Інтеграція технологій тривимірного моделювання у криміналістичну реєстрацію 172

4.4. Використання неспеціалізованих електронних баз даних (соціальних мереж, «хмарних» сервісів тощо) в рамках інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації 177

Висновки до Розділу IV: 183

ВИСНОВКИ 187

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 198

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ГЕКЦ ДПС України - Головний експертно-криміналістичний центр Державної прикордонної служби України.

ДНДЕКЦ – Державний науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України.

ЄОЗ – єдиний облік злочинів.

ЗУ – Закон України.

ІПС – інформаційно-пошукова система.

ІІПС – Інтегрована інформаційно-пошукова система органів внутрішніх справ України.

КПК – Кримінальний процесуальний кодекс України.

МВС – Міністерство внутрішніх справ України.

НДЕКЦ – науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України (у областях).

НП України - Національна поліція України.

НЦБ - Національне центральне бюро Інтерполу.

ОМП - огляду місця події.

Положення про ІІПС - Положення про Інтегровану інформаційно-пошукову систему органів внутрішніх справ України, затвердженого Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 12.10.2009 №436.

Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків - Інструкція з організації функціонування криміналістичних обліків експертної служби МВС України, затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України 10.09.2009 №390

ВСТУП

Актуальність теми. Протиправна діяльність завжди була загрозою розвитку людства та нормальному функціонуванню суспільних правовідносин. Саме тому держава, на яку покладається функція забезпечення стабільності суспільних відносин та правопорядку, повинна через уповноважені нею правоохоронні органи вживати максимальних зусиль для своєчасного запобігання кримінальним правопорушенням, повного і всебічного їх виявлення (розкриття) та розслідування. У цьому процесі важливе значення має інформація стосовно події кримінального правопорушення й осіб, причетних до неї. Оперативне отримання цієї інформації, її облік та систематизація можуть забезпечити можливість порівняння нових даних з існуючими інформаційними базами та обліками, а також допомогти виявити характерні особливості певної інформації, її джерела походження та роль у процесі встановлення обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні. Сучасні інформаційно-технічні засоби надають змогу значно полегшити вказаний процес, а тому органи правопорядку загалом та сторони кримінального провадження зокрема, зобов`язані використовувати всі передбачені законом засоби для пошуку, обліку, систематизації, порівняння та використання інформації, яка стосується всіх елементів кримінального правопорушення (криміналістично-значуща інформація).

Збір та використання криміналістично-значущої інформації здійснюється в рамках криміналістичної реєстрації. Ця інформація концентрується у відповідних криміналістичних обліках, які забезпечують збереження та використання відомостей, що стали відомі в процесі здійснення оперативно-розшукової діяльності та/або кримінального провадження. Важливою складовою процесу здійснення криміналістичної реєстрації та функціонування криміналістичних обліків є інформаційно-технічне забезпечення криміналістичної реєстрації. Таке забезпечення покликане сприяти максимально ефективному використанню інформації та технологій для потреб криміналістичної реєстрації. Потреба в активізації та удосконаленні процедур

криміналістичної реєстрації, підвищення ефективності опрацювання криміналістично-значущої інформації та використання в цьому процесі новітніх досягнень науки і техніки зумовлює актуальність проведеного дослідження. Саме підвищення ролі криміналістичних обліків, які функціонують в межах загальної системи криміналістичної реєстрації, та наповнення їх необхідною інформацією дозволить ефективніше розслідувати та попереджати кримінальні правопорушення, виявляти докази та осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, повно та об`єктивно здійснювати оперативно-розшукову діяльність і досудове розслідування. Роль інформаційно-технічного забезпечення в цьому процесі складно переоцінити, а тому запровадження нових технологій в криміналістичній реєстрації відіграє ключову роль, оскільки сучасний світ є надзвичайно динамічним та інформаційно наповненим, а тому без швидкого отримання та використання достовірної інформації неможливо протистояти окремим та глобальним загрозам правопорядку. Крім того, процедури криміналістичної реєстрації потребують детальнішого та глибшого нормативно-правового регулювання, оскільки наявний рівень нормативного забезпечення цієї діяльності видається недостатнім.

Вагомий внесок у дослідження криміналістичної реєстрації, в тому числі окремих аспектів інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації, здійснили такі українські та зарубіжні вчені-юристи як: М.Ф.Аебі (Marcelo F. Aebi), В.В.Арешонков, О.М.Бандурка, В.І.Барилюк, Г.Барклай (Gordon Barclay) В.Д.Берназ, П.Д.Біленчук, В.В.Бірюков, В.І.Боднар, В.С.Бондар, С.О.Бухонський, А.Е.Волкова, А.Ф.Волобуєв, В.А.Гегульський, Р.Р.Герасимов, І.М.Гладчук, А.І.Голдинський, В.Г.Гончаренко, Б.Грущинська (Beata Gruszczyńska), В.С.Гуславський, Н.В.Гуцалюк, Б.О. Де Каварлай (Bruno Aubusson De Cavarlay), А.О.Демчук, О.П.Дзіняк, В.П.Євтушок, В.А.Журавель, Ю.І.Ігнатушко, А.В.Іщенко, К.В.Калюга, Р.А.Калюжний, Н.І.Клименко, М.В.Ковалів, І.І.Когутич, І.П.Козаченко, Я.Ю.Кондратьєв, С.В.Кошель, С.М.Круль, В.В.Лисенко, Є.О.Лук'яников, П.М.Маланчук, А.П.Мантула,

Д.О.Михайличенко, Ю.Л.Мохова, В.О.Образцов, Н.В.Павлюк, М.І.Панов, І.В.Пиріг, Ю.О.Пілюков, М.С.Польовий, В.О.Приходько, В.В.Пясковський, Р.Різал (Randi Rizal), К.Ріган (Christopher Rigano), В.П.Сабадаш, Є.В.Свобода, Ю.Торвальд, В.О.Фатьянова, В.Г.Хахановський, С.Чандра (Septian Chandra), Ю.М.Чорноус, М.Я.Швець, В.Ю.Шепітько, А.П.Шеремет, І.Р.Шинкаренко, Г.М.Шорохова, В.В. Юсупов, Є.Н.Яковець та інші.

Водночас, необхідно звернути увагу на те, що проблематика інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації хоч і була у полі зору названих науковців, проте більшість дослідників приділила увагу лише окремим аспектам криміналістичної реєстрації, натомість фактично ніким раніше не був здійснений системний та комплексний аналіз інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації. Внаслідок цього якнайшвидших відповідей, на думку дисертанта, потребують такі питання: *«яке визначення поняття інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації?»; «його практичне значення?»; «які основні напрямки вдосконалення правового регулювання інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації?»; «якими є перспективи інформаційно-технічного забезпечення криміналістичних обліків в Україні?»*. Актуальність зазначених питань детермінувала вибір теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана у Львівському національному університеті імені Івана Франка на кафедрі кримінального процесу і криміналістики відповідно до Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України №119/2021 від 24 березня 2021 року, Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року, що затверджена Розпорядження Кабінету Міністрів України № 1023-р від 15 листопада 2017 року та відповідно до плану заходів з реалізації Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року, затвердженого Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 693-р від

21 серпня 2019 року а також відповідно до кафедральної теми наукових досліджень «Тенденції та пріоритети криміналістики у контексті нового кримінально процесуального законодавства України (номер державної реєстрації Р/№ 0113U005123). Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої ради Львівського національного університету імені Івана Франка 24 лютого 2016 року (протокол 15/2) з пропозицією про представлення її до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертації є аналіз нормативно-правового регулювання та теоретичних розробок в сфері інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації та розробка практичних рекомендацій стосовно удосконалення формування та використання об`єктів криміналістичної реєстрації.

Для досягнення поставленої мети автором були поставлені наступні **завдання:**

- дослідити основні підходи до визначення понять криміналістичної реєстрації та криміналістичного обліку – для формування термінологічної бази дослідження;
- проаналізувати генезу криміналістичної реєстрації через призму розвитку її інформаційно-технічного забезпечення;
- з’ясувати поняття інформаційно-технічного забезпечення в системі криміналістичної реєстрації;
- дослідити правове регулювання інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації;
- проаналізувати практичне значення інформаційно-технічного забезпечення в системі криміналістичної реєстрації;
- з’ясувати особливості інформаційно-технічного забезпечення оперативно-пошукових та інформаційно-довідкових криміналістичних обліків;

- визначити перспективи розвитку інформаційно-технічного забезпечення криміналістичних обліків, шляхом:

- дослідження іноземного досвіду криміналістичної реєстрації;

- аналізу потенціалу використання даних біометричної реєстрації;

- визначення перспектив застосування технологій тривимірного моделювання для завдань криміналістичної реєстрації;

- оцінки можливості використання неспеціалізованих баз даних в рамках інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації.

Об'єкт дослідження – використанням інформації, яка міститься в криміналістичних обліках, а також застосуванням технічних засобів забезпечення криміналістичної реєстрації під час дослідження події кримінального правопорушення, його наслідків, а також для виявлення, розслідування, попередження кримінальних правопорушень та судового розгляду кримінальних проваджень.

Предмет дослідження – інформаційно-технічне забезпечення в системі криміналістичної реєстрації.

Методи дослідження. Для забезпечення досягнення мети дослідження й гарантування наукової об’єктивності одержаних результатів цього наукового дослідження автором застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів. Основним у дослідженні є діалектико-матеріалістичний метод пізнання соціальних явищ і процесів, а також положень нормативно-правових актів, які регулюють питання інформаційно-технічного забезпечення в системі криміналістичної реєстрації. Під час написання дисертації також були використані: 1) історико-правовий метод – в процесі дослідження зародження та розвитку криміналістичної реєстрації (підрозділ 1.2. дисертації) 2) порівняльно-правовий метод – при аналізі норм чинного кримінально-процесуального та іншого законодавства України, міжнародних нормативно правових актів, норм права інших держав, а також поглядів учених щодо унормування і розуміння окремих інститутів криміналістики (в основному підрозділи 1.1, 2.1, 4.1 та інші окремі положення дисертації); 3) формально-

юридичний метод застосовано під час аналізу норм законодавства, яке регулює ведення криміналістичних обліків та застосування інформаційно-технічних засобів у криміналістичні реєстрації, обґрунтуванні висновків і пропозицій щодо вдосконалення нормативно-правових актів (підрозділи 1.1., 2.1, 2.2., 3.1, 3.2, 4.1-4.4. дисертації). Догматичний – при визначенні поняття і функцій інформаційного-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації (підрозділи 2.1. та 2.2. дисертації).

Емпіричну базу дослідження становлять матеріали слідчої практики, судової практики (а саме практика Європейського суду з прав людини та рішення (вироки, ухвали) судів загальної юрисдикції України в кримінальних провадженнях), статистичні та аналітичні звіти правоохоронних органів, конкретні приклади застосування криміналістичних обліків у кримінальних провадженнях, власний емпіричний досвід автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що за характером і змістом розглянутих питань, дисертація є одним із перших в Україні комплексним монографічним дослідженням теоретичних і практичних питань інформаційно-технічного забезпечення в системі криміналістичної реєстрації. Найістотнішими результатами дослідження, що зумовлюють його наукову новизну та визначають внесок автора в розроблення зазначеної проблематики, є такі положення й висновки:

уперше:

- застосовано формулювання «інформаційно-технічне забезпечення в системі криміналістичної реєстрації», яке вказує на приналежність інформаційно-технічного забезпечення до комплексного явища криміналістичної реєстрації (реєстрації як процесу та реєстрації - як системи криміналістичних обліків);

- сформульовано поняття, відповідно до якої інформаційно-технічне забезпечення в системі криміналістичної реєстрації – це сукупність комунікаційних засобів (засобів передачі інформації) та технічних засобів, які забезпечують реалізацію процесу збору, фіксації, обробки, збереження та

подальшого використання інформації, яка вноситься у криміналістичні обліки (інформаційні бази даних);

- досліджено практичне значення інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації, яке полягає в: 1) накопиченні та збереженні інформації, тим самим дозволяючи користувачу цих систем сформувати інформаційну базу для подальшого використання такої бази під час виконання завдань, які ставлять перед криміналістичною реєстрацією; 2) прискоренні пошуку інформації та побудові логічних зв`язків між об`єктами та інформацією як в середині одного криміналістичного обліку чи інших некриміналістичних баз даних, так і серед різних криміналістичних обліків та баз даних; 3) можливості віддаленого доступу до інформації, яка зберігається в криміналістичному обліку чи іншій базі даних; 4) підвищенню рівня інформаційної безпеки та захисту об`єктів криміналістичного обліку, зокрема шляхом фіксації несанкціонованого доступу до даних та протиправного коригування інформації; 5) відтворенні об`єктів криміналістичного обліку навіть після знищення оригіналу (якщо застосовується фото-, відео фіксація або тривимірне моделювання об`єктів, які вносяться в криміналістичний облік); 6) інформаційній та технологічній перевазі органів правопорядку – користувачів засобів інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації над правопорушниками;

- висловлено позицію щодо можливості створення оперативно-пошукового (у разі потреби і інформаційно-довідкового) обліку зразків шкідливого програмного коду, який буде використовуватися під час розслідування кримінальних правопорушень, у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку;

- звернено увагу на потенційну можливість використання фото- і відеотехніки, якою Національною поліцією здійснюється фіксація правопорушень, з метою криміналістичної реєстрації із застосуванням методів біометричної ідентифікації (розпізнавання обличь). Зроблено акцент на

значному потенціалі застосування функції розпізнавання обличь сучасних смартфонів в оперативно-розшуковій діяльності чи під час кримінального провадження (слідчих та негласних слідчих (розшукових) дій) для перевірки або внесення інформації у криміналістичні обліки (облік за ознаками зовнішності) безпосередньо на місці події (місці проведення відповідної дії). Водночас підкреслено необхідність дотримання вимог щодо захисту персональних даних особи під час використання зазначених даних;

- зроблено акцент на можливості використання біометричних даних з документів, що посвідчують особу і обладнані безконтактним електронним носієм в цілях криміналістичної реєстрації. Зважаючи на існуючі законодавчі обмеження використання цих відомостей, висловлено думку, що доступ до них можливо отримати в судовому порядку з подальшим внесенням в криміналістичний облік;

- у аспекті застосування тривимірного моделювання в рамках інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації обґрунтовано перспективність не лише побудови тривимірної моделі певної місцевості, але оцифрування окремих об’єктів криміналістичної реєстрації (криміналістичних обліків): слідів кримінального правопорушення, речових доказів, зображень особи (обличчя, особи у весь ріст), – з подальшим відображенням в криміналістичному облік вказаних об’єктів у їх тривимірному зображенні. Пропонується застосовувати методи тривимірного (3D) моделювання у наступних криміналістичних обліках: трасологічному обліку; балістичному обліку; обліку холодної зброї; обліку осіб за ознаками зовнішності; обліку матеріалів, речовин та виробів. Запропоновано використовувати технологію тривимірного друку для надання фактичного доступу до об’єктів криміналістичних обліків на значних відстанях.

Удосконалено:

- поняття «криміналістичний облік», відповідно до позиції вказаний облік – це спеціальна інформаційна база даних, котрою володіють та використовують уповноважені державою посадові та службові особи органів

правопорядку і яка містить інформацію про об'єкти або самі об'єкти, отримані в процесі криміналістичної реєстрації, а сама інформація в обліку спрямована на використання під час оперативно-розшукової діяльності та кримінального провадження з метою виявлення (розкриття) або попередження кримінальних правопорушень, встановлення осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, ідентифікації предметів, знарядь, засобів кримінального правопорушення.

- поняття «криміналістична реєстрація» - як сукупність криміналістичних обліків та комплексу діяльність, яку здійснюють уповноважені державою посадові та службові особи органів правопорядку та експертні установи, що полягає у збиранні, обробці та використанні, в рамках кримінального провадження, оперативно-розшукової діяльності та здійснення криміналістичних експертиз, інформації про об'єкти (самих об'єктів), з метою виявлення (розкриття) або попередження кримінального правопорушення, встановлення осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, ідентифікації предметів, знарядь, засобів кримінального правоопрушення тощо;

- функціонування криміналістичних обліків через запровадження обов`язкової перевірки об’єктів криміналістичного обліку в частині належності, достовірності та унікальності зазначених об’єктів;

- звернено увагу також на те, що Правила Інтерполу по обробці даних, прийняті на 51-й сесії Генеральної Асамблеї Інтерполу 2011 року, Резолюція AG/51/RES/1 (в редакції 2019 року) (надалі – Правила Інтерполу), визначають ключові етапи, криміналістичної реєстрації, формування та використання відповідної бази даних (криміналістичного обліку). Висловлено позицію, що принципи Правил Інтерполу доцільно покласти в основу удосконалення чинної Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків, зокрема шляхом доповнення п. 1.3. Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків абзацом такого змісту: «Інформацію, яку вносять, зберігають та використовують у криміналістичному обліку, повинна бути спрямована на досягнення будь-якого із нижченаведених завдань: (а) пошуку особи, яка перебуває у розшуку з метою її затримання; (б)

ідентифікації, порівняння та/або визначення місцезнаходження речових доказів; (в) встановлення особи, її поведінки, звичок, певної події, об`єкта та інших обставин, котрі підлягають з'ясуванню під час кримінального провадження або оперативно-розшукової діяльності; (г) надання або отримання будь-якої іншої інформації, пов'язаної із кримінальним провадженням або оперативно-розшуковою діяльністю; (ґ) для проведення криміналістичного дослідження; (д) для встановлення взаємозв'язку із іншою інформацією, яка міститься в певному обліку чи в інших криміналістичних обліках.»

Запропоновано:

- імплементувати в законодавство України нову редакцію пункту 1.12. Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків: «*1.12. Криміналістичні обліки ведуться з використанням комп'ютерної техніки та програмного забезпечення, погодженого з ДНДЕКЦ. У разі повної або часткової неможливості ведення криміналістичного обліку з використанням комп'ютерної техніки та програмного забезпечення уся доступна інформація про об`єкти такого обліку дублюється в спеціалізованих електронних базах даних, створених з цією метою володільцем такого обліку за погодженням із ДНДЕКЦ.*

Для запобігання втрати інформації (унаслідок виходу з ладу комп'ютерної техніки чи збоїв програмного забезпечення), уміщеної до автоматизованих криміналістичних обліків, забезпечується її постійне дублювання на зовнішніх накопичувачах електронної інформації (оптичних дисках, твердотільних накопичувачах інформації тощо) з обов`язковим шифруванням інформації або на захищених серверах, розташованих на території України.

Направлення запитів на перевірку об'єктів або відомостей про них, що вміщені до певного криміналістичного обліку, та інформування про її результати здійснюються за допомогою цифрової відомчої телекомунікаційної мережі МВС. Інформація про доступ до даних криміналістичного обліку повинна фіксуватися та зберігатися в

автоматизованому криміналістичному обліку або в окремій базі даних запитів, включно з інформацією про уповноважену особу, яка отримала доступ, та про обсяг даних, доступ до яких було отримано.

Кожна дія уповноваженої особи щодо отримання інформації з криміналістичного обліку, фіксується у спеціальному електронному архіві/програмному комплексі, ведення якого покладається на службу інформаційних технологій Міністерства внутрішніх справ України. У електронному архіві/програмному комплексі фіксуються прізвище, ім'я, по батькові та номер документа (службового посвідчення, спеціального поліцейського жетона тощо), який підтверджує повноваження особи на отримання інформації, вид отриманої інформації, криміналістичний облік, з якого отримувалася інформація, час отримання інформації та інші відомості, необхідні для ідентифікації особи, яка отримувала інформацію з криміналістичного обліку.»;

Подальшого розвитку набули:

- положення про те, що одним із шляхів підвищення ефективності біометричної реєстрації в частині аналізу даних ДНК є розробка експрес-технології аналізу ДНК (швидкого аналізу за допомогою переносного пристрою чи компактної лабораторії), що забезпечить швидкий збір зразків та їх порівняльне дослідження;

- положення щодо застосування ідентифікації особи за голосом під час проведення негласних (слідчих) розшукових дій, які полягають у втручанні у приватне спілкування особи з метою подальшого використання результатів такої ідентифікації у процесі криміналістичної реєстрації;

- позиція про те, що інформація із соціальних мереж чи із «хмарних» баз даних не може автоматично набувати статусу об'єкта криміналістичного обліку. Акцентовано увагу, що для використання даних неспеціалізованих баз даних в рамках інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації необхідно забезпечити попередню перевірку інформацію і

встановлення криміналістичної значущості такої інформації уповноваженим органом (особою).

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що на основі авторських розробок сформульовані теоретичні концепції, положення, висновки, надані пропозиції, які запроваджено та можуть бути використані у наступних сферах:

– законотворчій діяльності – для:

а) внесення зазначених у дисертації змін та доповнень до Кримінального процесуального кодексу України та Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків експертної служби МВС України, затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України 10.09.2009 №390;

б) затвердження у новій редакції Інструкції про порядок використання правоохоронними органами можливостей НЦБ Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів, затверджена Наказом Міністерства внутрішніх справ, Генеральної прокуратури України, Служби безпеки України, Державного комітету у справах охорони державного кордону України, Державної митної служби України, Державної податкової адміністрації України № 3/1/2/5/2/2 від 09.01.97;

– в оперативно-розшуковій діяльності та кримінальному провадженні , проведенні експертиз;

– у науково-дослідній роботі – в якості теоретичної бази для майбутніх досліджень проблем підвищення ефективності діяльності експертної служби: формуванню нових підходів до роботи з криміналістичними обліками та їх об’єктами;

– у освітньому процесі – під час викладання навчальних дисциплін: «Криміналістика», «Кримінальний процес».

Особистий внесок здобувача. Положення, які викладені в дисертації та виносяться на захист, розроблені автором особисто. Наукові ідеї та розробки, що належать співавторам, у дисертації не використовувались. Висновки й положення дисертації мають самостійний характер. Для аргументації окремих

положень дисертації використовувалися наукові праці інших вчених, на які обов'язково зроблено посилання.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дисертаційного дослідження оприлюднені у вигляді доповідей і виступів на науково-теоретичних та практичних конференціях, симпозіумах, круглих столах і інтернет-конференціях, науково-практичних семінарах, зокрема: XIII Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні шляхи удосконалення українського законодавства» 15.05.2021, м. Харків; Науково-практична конференція «IT право: проблеми і перспективи розвитку в Україні» 27.11.2020, м. Львів; Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми та стан дотримання і захисту прав людини в Україні» 14.08.2020 — 15.08.2020, м.Львів; Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Правові та організаційно-тактичні засади оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України» 30.10.2020, м. Одеса.

Публікації. Основні положення та висновки, що сформульовані в дисертації, відображено в 9 наукових публікаціях: 4 з яких – статті у виданнях включених МОН України в перелік наукових фахових видань з юридичних наук, 1 з яких – у провідному закордонному виданні; 4 - тези наукових доповідей, опубліковані за результатами участі в міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається зі анотації, вступу, чотирьох розділів, які містять 10 підрозділів, висновків, списку використаних джерел (156 найменування на 23 сторінках). Повний обсяг дисертації – 221 сторінок, з них основний текст – 167 сторінок.

РОЗДІЛ І. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ОБЛІКІВ ТА КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ

1.1. Основні підходи до визначення поняття криміналістичної реєстрації та криміналістичного обліку. Способи криміналістичної реєстрації та видофікація криміналістичних обліків

На сьогодні існує множинність підходів до визначення поняття «криміналістична реєстрація» та «криміналістичний облік», а тому з метою системного аналізу та виокремлення спільних та відмежувальних рис доцільно розглянути деякі з дефініцій зазначеного поняття. Розпочнемо саме з криміналістичної реєстрації.

Поняття «криміналістична реєстрація» виникло в ще період становлення радянської криміналістики, коли система криміналістики складалася з трьох розділів «кримінальної техніки», «кримінальної тактики» і методології[1].

Пізніше, перші два, із зазначених розділів, були змінені на «криміналістичну техніку» та «криміналістичну тактику», оскільки вони розглядалися як частина криміналістичної науки, а не науки кримінального права. Попри це, під час позначення системи реєстрації осіб, які вчинили кримінальне правопорушення і далі використовувався прикметник «кримінальна», а не «криміналістична»[2], що видається доволі нелогічним.

Як вказує С.М. Круль, з початку 1960-х рр. у криміналістиці, нарешті, почав використовуватися термін «криміналістична реєстрація» в тому, розумінні, в якому раніше використовувалося поняття «кримінальна реєстрація»[3].

Щодо самих поглядів на визначення аналізованого поняття, які існували в радянському періоді криміналістичної науки, то доцільно навести кілька прикладів.

---

[1] Макаренко Н. П. Техника расследования преступлений / Н. П. Макаренко. – Харьков, 1925. – С.5.
[2] Белкин Р. С. Курс криминалистики : [в 3 т. / Р. С. Белкин. – М. : Юристь, 1997. – Т. 2 : Частные криминалистические теории. – С. 149-150.
[3] Круль С. М. Розмежування понять кримінальна та криміналістична реєстрація на сучасному етапі розвитку криміналістики [Електронний ресурс] / С. М. Круль // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. - 2014. - Вип. 34. – С.316. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apvchzu_2014_34_36

Так, зокрема, О.Ю. Пересункін поняття кримінальної (криміналістичної) реєстрації розкривав як «сукупність різних видів обліку певних (які потрапили до сфери кримінального процесу або оперативної діяльності) об'єктів, що здійснюються шляхом фіксації і зосередження характерних даних про об'єкти»[4]. Притримувався аналогічної думки і Л.Я. Драпкін, який системою кримінальної (криміналістичної) реєстрації охоплював всі спеціалізовані обліки органів правопорядку[5].

Подану дефініцію вважаємо неповною, оскільки криміналістична (кримінальна) реєстрація не є простою сукупністю різних видів обліку, а, зважаючи на загальну мету її функціонування, є інформаційною системою, яка спрямована не лише на зосередження даних про об'єкти, а й на використання зазначених відомостей під час розслідування кримінальних правопорушень, а також реєстрація є процесом накопичення та обробки такої інформації.

Кримінальна (криміналістична) реєстрація, на думку Н.В. Терзієва, – це систематичний документальний облік певної категорії осіб і деяких об'єктів, що мають криміналістичне значення, з метою їх подальшої ідентифікації і для наведення довідок при розслідуванні злочинів[6].

У наведеній дефініції допущено ототожнення криміналістичної реєстрації з криміналістичним обліком, що є спірним, про що детальніше мова піде далі.

Р.С. Бєлкін розглядав кримінальну (криміналістичну) реєстрацію у двох аспектах: 1) предметного вираження (тобто сукупності картотек, колекцій та інших баз реєстраційних даних); 2) як процесу оперування цими об'єктами (тобто безпосередньою реєстраційною діяльністю).

Відтак, на думку Р.С. Бєлкіна, кримінальна (криміналістична) реєстрація як інститут практичної діяльності - це єдність системи речових засобів

[4] Криминалистика : учебник / И. Ф. Герасимов, Л. Я. Драпкин, Е. П. Ищенко и др. / Под ред. И.Ф. Герасимова, Л.Я. Драпкина. – М. : Высш. шк., 1994. – С.350
[5] Криминалистика : учебник / И. Ф. Герасимов, Л. Я. Драпкин, Е. П. Ищенко и др. / Под ред. И.Ф. Герасимова, Л.Я. Драпкина. – М. : Высш. шк., 1994. – С.199
[6] Криминалистика : учебник / под ред. Н. П. Яблокова. – М. : Изд-во Бек, 1995. – С.252

реєстрації і системи дій, оперування цими засобами з метою боротьби з злочинністю[7].

На наш погляд, подана вище дефініція надає неповне розуміння, що собою являє словосполучення «система речових засобі реєстрації», оскільки на перший погляд, видається що реєстрація оперує не даними про особу та про інші криміналістично-значущі об'єкти, а самими засобами і приладами, які використовуються для процесу фіксації даних, для наповнення відповідного обліку. Тобто Р.С. Бєлкін застосував дещо невдале формулювання об'єктів, які входять у систему криміналістичної (кримінальної) реєстрації.

Більш вдалим, вважаємо виклад думок та аргументацію М.С. Польового, який розглядав реєстрацію не як систему інформаційних ресурсів, а як «технологічний процес» фіксації, обліку та зберігання документованої інформації, заснований на визначеній методології. Водночас, вказаний вчений розділяв поняття «реєстрація» і «облік». Зокрема, під поняттям реєстрації (криміналістичної) М. С. Польовий розумів «науково розроблену систему отримання, обліку та зберігання даних про осіб, предмети та інші об'єкти, що мають криміналістичне значення», а під обліками – «інформаційні системи, які здатні виконувати функцію «зберігання» інформації про події і явищах кримінального характеру»[8].

В.О. Образцов наводить схоже визначення: «Криміналістична реєстрація – це науково обґрунтована інформаційна спецсистема, створена для збору, обліку, накопичення, обробки даних для подальшого їх використання органами правопорядку в пошукових, у тому числі розшукових, ідентифікаційних та інших цілях»[9].

У дефініціях М.С. Польового та В.О. Образцова, на думку автора, краще сформульовано зміст криміналістичної реєстрації (у її сучасному розумінні), оскільки акцентується увага на її інформаційній природі та систематизованості її елементів, а також позначається функціональне призначення.

---

[7] Белкин Р. С. Курс криминалистики : [в 3 т. / Р. С. Белкин. – М. : Юристь, 1997. – Т. 2 : Частные криминалистические теории. – С.150

[8] Криминалистика : учебник / под ред. Н. П. Яблокова. – М. : Изд-во Бек, 1995. – С.344

[9] Криминалистика. Руководство по уголовной технике и тактике. [новое издание, перепечатанное с издания 1925 г.] / И. Н. Якимов. – М. : ЛексЭст, 2003. – С.117.

Як зазначає С.М. Круль у 1960-х роках, поняття «реєстрація» і «облік» помінялися місцями, що пояснюється відсутністю чіткого розмежування вказаних термінів. Так, в деяких наукових роботах, розділ криміналістики, який вивчав проблематику криміналістичної реєстрації став іменуватися «криміналістичним обліком». Цей термін тлумачився двояко: як кримінальна (криміналістична) реєстрація, яка здійснюється у вигляді систематизованого письмового чи іншого обліку певних відомостей про об'єкти, пов'язані з подією, яка розслідується, а також як систематизація і класифікація зібраної інформації з метою попередження і розкриття кримінальних правопорушень.

Автор дисертації поділяє висновок С.М. Круля про те, що в сучасній криміналістичній науці виправдано використовувати термін «криміналістична реєстрація», оскільки термін «кримінальна реєстрація» є застарілим і використовувався в той період коли система криміналістики складалася з «кримінальної техніки», «кримінальної тактики» і методології[10].

Разом з тим, не можемо у повній мірі погодитися із тим, що кримінальну реєстрацію необхідно розглядати як процес отримання даних про злочини та осіб, до них причетних, заснований на виявленні і фіксації ознак, що відображають характерні властивості об'єктів, з використанням криміналістичних та інших наукових методів, а також гласних і негласних способів[11].

У цьому випадку С.М. Круль, на нашу думку, не враховує комплексний характер криміналістичної реєстрації, яка не лише відображає процес фіксації інформації і її приналежність до відповідного криміналістичного обліку, але й становить собою цілісну систему обліків та визначає порядок їх використання.

На підтримку зазначеної тези, автор вважає корисним навести позицію А.П. Шеремета, який вважає, що значення кримінальної (криміналістичної) реєстрації визначається тим, що така реєстрація: а) дозволяє швидко і

---

[10] Круль С. М. Розмежування понять кримінальна та криміналістична реєстрація на сучасному етапі розвитку криміналістики [Електронний ресурс] / С. М. Круль // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. - 2014. - Вип. 34. - С. 319. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apvchzu_2014_34_36

[11] Круль С. М. Розмежування понять кримінальна та криміналістична реєстрація на сучасному етапі розвитку криміналістики [Електронний ресурс] / С. М. Круль // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. - 2014. - Вип. 34. - С. 318. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apvchzu_2014_34_36

достовірно встановити важливу для слідства інформацію про підозрюваних та обвинувачених (чи була така особа раніше засуджена, коли, за що; де відбувала покарання, чи змінювався вирок; коли і де звільнена; номер слідчої і архівної кримінальної справи та місце їх знаходження; чи піддавалася раніше арешту; чи знаходилась у розшуку, чи не підозрюється в скоєнні інших злочинів і т.д.); б) сприяє розкриттю неочевидних злочинів; в) сприяє виявленню і вилученню предметів злочинного посягання; г) допомагає встановити безвісті зниклих та осіб невпізнаних трупів; ґ) прискорює і полегшує перевірку слідчих і розшукових версій[12].

У цьому руслі доречно продовжити аналіз сучасних визначень поняття криміналістичної реєстрації, щоб якомога ширше розглянути зміст криміналістичної реєстрації.

Так, на думку В.Ю. Шепітько, криміналістична реєстрація – це цілеспрямований систематичний облік певних об’єктів для наступного використання реєстраційних даних у розслідуванні злочинів, для розшуку злочинців і речових доказів, з’ясування обставин, що супроводжують злочин[13].

У свою чергу, П.Д. Біленчук теж використовує поняття «кримінальна реєстрація», під якою розуміє – науково розроблену систему обліку осіб, предметів та інших об'єктів і відомостей про них, які мають криміналістичне значення[14].

В обох наведених випадках, також вбачається дещо спірне ототожнення понять обліку та реєстрації в їх криміналістичному аспекті.

А.П. Шеремет, вважає, що кримінальна (криміналістична) реєстрація – це науково розроблена система отримання, обліку і зберігання даних про осіб, предмети та інші об'єкти, що мають значення для розкриття та розслідування злочинів. Кримінальну реєстрацію інколи ототожнюють з криміналістичним обліком. Криміналістичний облік – це система обліку всієї криміналістичної

---

[12] Шеремет А.П. Криміналістика : навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.]/ А. П. Шеремет – [2-ге вид.]. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – С. 212.

[13] Шепітько В.Ю. Криміналістика [Текст] : підручник / [В.Ю. Шепітько ... [та ін.] ; за редакцією В.Ю. Шепітька. – Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. – Київ : Ін Юре. – 2016. – С. 197.

[14] Криміналістика (криміналістична техніка) [Текст] : Курс лекцій / П. Д. Біленчук, А. П. Гель, М. В. Салтевський, Г. С. Семаков. – К.: МАУП. – 2001. – С.198

інформації, яку використовують як під час розкриття і розслідування злочинів, так і в профілактичній та адміністративно-правовій практиці. Криміналістична реєстрація – це обліки інформації, які використовують лише в оперативно-розшуковій, слідчій та виправно-трудовій практиці[15].

Як бачимо, цитований вчений, як і В.Ю. Шепітько та П.Д. Біленчук, використовує саме термін «кримінальна» для позначення реєстрації, однак, обліки, які становлять відповідну систему іменує «криміналістичними», що видається не зовсім послідовно.

В.П. Сабадаш вважає, що криміналістична реєстрація – це спеціалізована інформаційна система, яка створена для збирання, обліку, накопичення та обробки даних про злочини та обставини їх вчинення[16]. На нашу думку і це визначення потребує деталізації та розширення, оскільки В.П. Сабадаш також схиляється до ототожнення криміналістичної реєстрації та обліку, не вказує на процесуальний аспект реєстрації, зокрема на використання даних, отриманих в результаті такої реєстрації.

З точки зору І.І. Когутича, криміналістична реєстрація – це науково розроблені засади і правила функціонування системи обліків осіб, предметів та інших об'єктів і відомостей щодо них, які мають криміналістичне значення. Вона є сховищем і джерелом надходження фактичних даних (актуальної криміналістично-значущої інформації) та різноманітних довідникових відомостей (потенційної криміналістично-значущої інформації). Систему криміналістичної реєстрації складають централізовані обліки, картотеки, колекції, бази даних органів Міністерства внутрішніх справ та експертних установ України, а також допоміжні обліки, відомчі сховища і реєстраційно-довідкова документація інших установ, організацій та органів. І.І. Когутич також зазначає, що в деяких джерелах цю реєстрацію можуть називати й кримінальною, що, на думку науковця, не зовсім правильно[17].

---

[15] Шеремет А.П. Криміналістика : навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.]/ А. П. Шеремет – [2-ге вид.]. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – С. 208.
[16] Сабадаш В.П. Криміналістика [Текст] : навч. посіб. / В.П. Сабадаш, М.О. Ларкін. – К. : «Центр учбової літератури». – 2013. – С.72.
[17] Когутич І. І. Криміналістика [Текст] : Курс лекцій / І.І. Когутич – К.: Атіка. – 2008.– С. 269

У цьому аспекті автор підтримує і розвиває цю позицію І.І.Когутича, оскільки криміналістична реєстрація як процес та як система криміналістичних обліків мають на меті саме забезпечення процесу фактичного розслідування злочинів (встановлення істини, здобуття доказів, виявлення слідів та предметів злочинів тощо), а не норм кримінального права, тому, як зазначалось вище, реєстрація (для завдань пропонованого дисертаційного дослідження) іменується власне «криміналістичною», а не «кримінальною».

Цікаво, що А.Ф. Волобуєв[18] та В.В. Бірюков[19] оперують дефініцією «інформаційно-довідкове забезпечення розслідування злочинів» якою, з їхньої точки зору, – є діяльність суб'єктів розслідування, яка спрямована на пошук та одержання, а в необхідних випадках оновлення та корегування інформації, що міститься в інформаційних системах, незалежно від їх відомчої належності, з метою використання її в процесі розслідування злочинів.

Відповідно досліджуваної проблеми, термін, який використаний А.Ф. Волобуєвим та В.В. Бірюковим заслуговує на увагу в тому аспекті, що нами досліджується інформаційно-технічне забезпечення криміналістичної реєстрації. Відтак подана дефініція спрямована на уніфікацію підходу до аналізованого нами предмету. Проте вказане визначення лише частково інтегроване з поняттям розслідування злочину, оскільки у ньому мова йде винятково про діяльність суб'єктів розслідування. Однак, сама криміналістична реєстрація та відповідні, як на нас, обліки ведуться, в більшій мірі, експертами та технічним персоналом відповідних експертних установ. Тим паче, саме інформаційно-технічне забезпечення криміналістичної реєстрації не належить до завдань суб'єктів розслідування, вони лише використовують результати такої діяльності. Більш детально про ці відмінності мова піде у наступних розділах дисертації.

У науково-практичній літературі міститься і такі визначення: 1. «Криміналістична реєстрація – цілеспрямований систематичний облік певних

[18] Криміналістика : підручник [Текст] / В.Д. Берназ, В.В. Бірюков, А.Ф. Волобуєв ; за заг. ед. А.Ф. Волобуєва ; МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х. : ХНУВС, 2011. – С. 98

[19] Бірюков В.В. Інформаційно-довідкове забезпечення розслідування злочинів: поняття, система, завдання [Текст] // В.В. Бірюков. – Право і суспільство. –2012. – №2. – С.254.

об’єктів для подальшого використання реєстраційних даних під час розслідування злочинів, розшуку злочинців і речових доказів, з’ясування обставин, що супроводять злочин. Систему криміналістичної реєстрації утворюють різні види криміналістичного обліку. 2. Криміналістичний облік – це система реєстрації, систематизації та зосередження об’єктів або відомостей про них за їх ідентифікаційними ознаками з метою використання облікових даних для розкриття та попередження злочинів, що ґрунтується на наукових даних й узагальненнях практики боротьби із злочинністю[20].»

Відповідно до позиції І.І. Когутича *(з якою погоджується автор цієї дисертації)* система реєстрації складається з підсистем (складових), тобто з певних видів криміналістичних обліків, які різняться між собою обліковими відомостями, а також способами і формами їх накопичення й систематизації. Отже, на думку, науковця, криміналістичний облік – один із складників інформаційно-довідкової системи (криміналістичної реєстрації), що характеризується властивою саме йому обліковою криміналістично-значущою інформацією та специфічними способами і формами її накопичення й систематизації[21].

Щодо криміналістичних обліків, то тут також домінує плюралістичний підхід до визначення цієї дефініції. Як випливає з поданих вище дефініцій, в радянський період та у сучасній криміналістичній науці України, багато вчених ототожнюють поняття «кримінальна (криміналістичної) реєстрації» з поняттям самого криміналістичного обліку. Зокрема, такої позиції дотримувався М.І. Якімов, який кримінальну реєстрацію тлумачив як «облік злочинного елементу країни з метою пошуку найкращих способів боротьби зі злочинністю та знешкодження самих злочинців»[22].

У цьому руслі, не допускаючи дублювання, доцільно навести декілька, порівняно самобутніх підходів, до дефініції поняття «криміналістичний облік».

---

[20] Настільна книга слідчого: [Наук.–практ. видання для слідчих і дізнавачів] / М.І. Панов, В.Ю. Шепітько, В.О. Коновалова та ін. – 2-ге вид., перероб. І доп. – К.: Вид. Дім «Ін Юре», 2007. – С.73

[21] Когутич І. І. Криміналістика [Текст] : Курс лекцій / І.І. Когутич – К.: Атіка. – 2008. – С. 270

[22] Криминалистика. Руководство по уголовной технике и тактике. [новое издание, перепечатанное с издания 1925 г.] / И. Н. Якимов. – М. : ЛексЭст, 2003. – С.6

Так, А.П. Шеремет вважає, що криміналістичний облік – це система реєстрації, систематизації та зосередження об'єктів або відомостей про них за їх ідентифікаційними ознаками з метою використання облікових даних для розкриття та попередження злочинів, що ґрунтується на наукових даних й узагальненнях практики боротьби із злочинністю[23].

А на думку В.В. Бірюкова криміналістичні обліки – це інформаційно-пошукові системи, що створені і функціонують у органах правопорядку з метою забезпечення процесу розслідування злочинів певною інформацією про злочини та об'єкти підвищеного криміногенного ризику, яка становить їх масиви[24].

Наведені визначення, за своєю суттю позначають одне явище, проте акцентують увагу на різних його аспектах. Так А.П. Шеремет і В.В. Бірюков ідентифікують облік як певну систему, зокрема, перший вчений акцентує увагу на внутрішній організації обліку (зосередження зареєстрованих та систематизованих об'єктів), походженні об'єктів (наукові знання та практика протидії злочинністю) та меті з якою використовуються відомості (розкриття та попередження злочинів), а другий – на його призначенні (пошук інформації), суб'єктах, які здійснюють облік (органи правопорядку) і на меті, яка звужена лише до забезпечення процесу розслідування злочинів, але не їх попередження.

Ще одним визначенням, що заслуговує на увагу є визначення аналізованого нами поняття, яке наводить П.Д. Біленчук, відповідно до позиції якого, криміналістичний облік – це наукова система реєстрації певних об'єктів та їх ідентифікаційних ознак для запобігання злочинам, їх розкриття, розшуку та впізнання об'єктів, узятих на облік. Його система й застосування базуються на суворому дотриманні законності[25].

У визначенні П.Д. Біленчука облік ототожнюється з науковою системою, і, одночасно, розширюється перелік призначення такої системи для попередження злочинів, їх виявлення, розшуку та впізнання об'єктів, які

[23] Криміналістика : навчальний посібник [Текст] /А.П. Шеремет. – Чернівці : Наші Книги, 2008. – С. 73
[24] Бірюков В.В. Теоретичні основи інформаційно-довідкового забезпечення розслідування злочинів : монографія [Текст] / В.В. Бірюков ; Міністерство внутрішніх справ України, Луганський державний університет внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2009. – С.99
[25] Криміналістика : підручник [Текст] / П.Д. Біленчук ... [та ін.]. – К. : АТІКА. – 1998. – С. 322.

обліковуються. Разом з тим, на нашу думку, на наукових методах базується саме криміналістична реєстрація, як процес збору інформації, яка об'єднана у певному обліку, сам же облік, хоч і створений на основі досягнень науки, проте є, насамперед, інформаційною базою даних, а не науковою системою.

На думку І.І. Когутича криміналістичний облік – це один із складників інформаційно-довідкової системи (криміналістичної реєстрації), що характеризується властивою саме йому обліковою криміналістично-значущою інформацією та специфічними способами і формами її накопичення й систематизації[26].

У наведеному визначенні І.І.Когутича, незважаючи на логічність та ґрунтовність дефініції, на нашу думку, потрібно більш детально розкрити сутність самого обліку, оскільки, зважаючи на розвиток суспільних відносин, не вказано, який зміст закладено у формулювання «специфічні способи і форми накопичення й систематизації криміналістично-значущої інформації». Крім того, способи і форми накопичення інформації доцільніше співвідносити із процесом криміналістичної реєстрації, а не із змістом поняття «криміналістичний облік», оскільки саме процес криміналістичної реєстрації забезпечує інформаційне наповнення обліку. Доцільним, на нашу думку, є також розмежування криміналістичної реєстрації та системи обліків, оскільки реєстрація, передусім, це процес збору та фіксації криміналістично-значущої інформації.

Для ідентифікації, апріорі, необхідно оперувати певною інформацією про об'єкт, а тому базовим процесом функціонування криміналістичного обліку є збір та фіксації інформації про відповідний об’єкт обліку. З цього можна зробити висновок, що облік це завжди певний масив інформації або інформаційна база даних. Інформація в такій базі даних призначена для того, щоб оперуючи нею, органи правопорядку змогли здійснити аналіз певного об'єкта, отриманого в процесі оперативно-розшукової діяльності та/або розслідування злочину та ідентифікувати його або порівняти з іншими схожими

[26] Криміналістика: Курс лекцій [Текст]/ І.І. Когутич – К.: Атіка, 2008.- С.269-270.

об'єктами, про які наявна інформація в обліку. Отже криміналістичний облік справді є інформаційно-пошуковою базою даних.

Різноманітність видів обліків, які існують та можуть існувати, забезпечують гранично широке поле для ідентифікації та пошуку інформації, однак, це лише проміжна мета функціонування обліку, більш важливим є те, що в результаті використання інформації, яка міститься в криміналістичному обліку є попередження, виявлення і розслідування злочинів через отримання відомостей про особу злочинця, предмет злочину, знаряддя та засоби, з використанням яких відповідний злочин був вчинений, спосіб, місце, час та інші відомості, які підлягають з'ясуванню в кримінальному провадженні.

Вважаємо за доцільне уніфікувати окреслені ознаки криміналістичного обліку та, за допомогою наукового методу синтезу, подати їх у єдиному визначенні аналізованого поняття. Отже, на думку автора цього дослідження, «криміналістичний облік» – це спеціальна інформаційна база даних, якою володіють та використовують уповноважені державою органи правопорядку і яка містить інформацію про об'єкти або самі об'єкти, отримані в процесі криміналістичної реєстрації, а сама інформація в обліку спрямована на використання під час оперативно-розшукової діяльності та кримінального провадження з метою розслідування, розкриття та попередження кримінальних правопорушень, встановлення осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, ідентифікації предметів, знарядь, засобів кримінального правопорушення. Це визначення, на нашу думку, чітко позначає облік, як базу даних та вказує на її призначення, а також акцентує увагу на криміналістичній реєстрації, в процесі якої ці відомості накопичуються[27].

Саме таке визначення поняття «криміналістичний облік», на нашу думку, має бути наведено у Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків експертної служби МВС України, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України 10.09.2009 №390 (у подальшому – Інструкція з організації функціонування криміналістичних обліків), а саме доповнити п. 1.1.

[27] Демчишак Р.Ю. Криміналістичний облік як основна складова системи інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації. - Альманах науки. - 2017. №6 (вересень). - С. 53

вказаної Інструкції абзацом такого змісту: *«криміналістичний облік – це спеціальна інформаційна база даних, котрою володіють та використовують уповноважені державою органи правопорядку і яка містить інформацію про об'єкти або самі об'єкти, отримані в процесі криміналістичної реєстрації, а сама інформація в обліку спрямована на використання під час оперативно-розшукової діяльності та кримінального провадження з метою попередження або виявлення і розслідування злочинів, встановлення осіб, які вчинили злочин, ідентифікації предметів, знарядь, засобів злочину»*. Крім того доцільно в Інструкції (абз.2 п.1.2. Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків та далі за текстом) слово «відомості» замінити на слово «інформація», оскільки саме поняттям «інформація» оперує законодавство України (ЗУ «Про інформацію» та інші нормативно-правові акти).

Щодо способів криміналістичної реєстрації, то відповідно до абз. 2 п. 1.2. Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків джерелами формування криміналістичних обліків є об'єкти (їх копії, зображення) та (або) відомості про них, що надходять з органів досудового слідства, органів дізнання, прокуратури, судів, підрозділів, які відповідно до чинного законодавства мають право здійснювати оперативно-розшукову діяльність, а також з Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства юстиції України, інших органів виконавчої влади, Національного банку України тощо.

З наведеного положення підзаконного нормативно-правового акту, випливає, що способами фіксації (реєстрації) об’єктів криміналістичної реєстрації є занесення у відповідний криміналістичний облік:

1) самого об’єкта криміналістичної реєстрації;

2) копії об’єкта криміналістичної реєстрації;

3) зображення об’єкта криміналістичної реєстрації;

4) інформації про об’єкт криміналістичної реєстрації.

Більш того, криміналістична реєстрація, як правило, здійснюється поєднанням четвертого способу та одного з перших трьох. Своєю чергою, всі

ці способи можуть вважатися узагальненими, оскільки передбачають різноманіття підходів до фіксації об'єкта або інформації про нього, які залежать від технологій та технічних засобів, що тут застосовуються.

У цьому контексті доречно згадати положення преамбули Інструкції про єдиний облік злочинів, затвердженої Наказом Генеральної прокуратури України від 26.03.2002 №20, Міністерства внутрішніх справ України від 26.03.2002 №84, Служби безпеки України від 26.03.2002 №293, Державної податкової Адміністрації України від 26.03.2002 №126, Міністерства юстиції України від 26.03.2002 №18/5 (надалі – Інструкція про ЄОЗ), де вказано, що Інструкція про ЄОЗ визначає систему та методику єдиного обліку і статистичної звітності про злочини та осіб, які їх учинили на території України. Потрібно звернути увагу, що у вказаній Інструкції йдеться про реєстрацію (облік) злочинів та осіб, які їх вчинили, однак, нами таке формулювання оцінюється критично, оскільки злочин, як протиправне діяння та особа не можуть обліковуватись самі собою, обліку підлягає інформація про злочин та про особу.

Пункт 6.3. Розділу ІІ Інструкції про ЄОЗ передбачає, що реєстрація злочинів, осіб, які їх вчинили, здійснюється шляхом занесення працівником з обліково-реєстраційної роботи відомостей із статистичної картки в єдиний журнал обліку злочинів, кримінальних справ і осіб, які вчинили злочини, присвоєння номера кримінальній справі та складання реєстру про передачу їх для обліку до обліково-реєстраційних підрозділів (форма реєстру встановлюється обліково-реєстраційними підрозділами на місцях). Зі змісту п.6.4. Розділу ІІ Інструкції про ЄОЗ випливає, що реєстрації статистичних карток відбувається в тому числі у електронному вигляді.

І.І. Когутич, окреслює такі способи фіксації криміналістично-значущої інформації:

1) описовий (алфавітний, гомеоскопічний (*тобто дослідження слідів людини, що проводиться в рамках трасології – примітка автора*), за способом вчинення злочину тощо);

2) графічний: схеми, креслення, профілограми (*криві, що відображають зміни діаметру отворів по глибині – примітка автора*), хроматограми (*діаграми, що формуються у ході динамічного аналізу сумішей речовин – примітка автора*), спектрограми (*фотознімки або записи спектрів різного проміння – примітка автора*), рентгенограми (*зображення отримані за допомогою рентгену – примітка автора*) тощо;

3) наглядно-образний (зображувальний) фотографування, дактилоскопування, зліпки, дактилокарти, фотографії, мікро-карти, мікрофільми тощо);

4) колекційний (колекціонування): матеріали, речовини, вироби і знаряддя, сліди[28].

Наведене не означає, що із запровадженням новітніх технологій не будуть запроваджені нові способи криміналістичної реєстрації. Так, на сьогодні можна стверджувати про інтенсивний розвиток інформаційних технологій та комп'ютерної техніки, що не лише створює нові способи криміналістичної реєстрації (оцифровування інформації, комп'ютерне моделювання тощо), але й потенційно призведе до створення нових об'єктів криміналістичної реєстрації, наприклад, зразків кодів шкідливого програмного забезпечення (комп'ютерних вірусів) тощо. Більш детально про перспективні види криміналістичної реєстрації та обліків мова піде в наступних розділах цього дослідження.

На цьому етапі доцільно перейти власне до видофікації криміналістичних обліків, розпочавши з тих видів, які закріплені у законодавстві України.

Так, відносною новелою законодавства, є закріплення у ст. 26 ЗУ «Про Національну поліцію» переліку інформаційних баз (банків) даних (тобто, криміналістичних обліків в тій частині, яка може бути використана в рамках кримінального провадження), які формують і ведуться національною поліцією. Частина 1 ст. 26 ЗУ «Про Національну поліцію» передбачає, що поліція наповнює та підтримує в актуальному стані бази (банки) даних, що входять до

[28] Когутич І. І. Криміналістика [Текст] : Курс лекцій / І.І. Когутич – К.: Атіка. – 2008.– С. 272.

єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України, стосовно:

Частина 1 ст. 26 ЗУ «Про Національну поліцію» передбачає видофікацію криміналістичних обліків, переважно, за предметом обліку (особою, річчю, інформацією), інші критерії законодавець в наведеному законодавчому акті не застосовує. Доцільно також звернути увагу на те, що в ЗУ «Про Національну поліцію» законодавець уникає вживання поняття «криміналістичний облік», що, на наш погляд, є негативною тенденцією, оскільки це може спричинити неоднозначне тлумачення змісту криміналістичних обліків, про які мова йде у Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків.

Крім наведеного законодавчого регулювання, нормативно-правове регулювання видової різноманітності (видофікації) криміналістичних обліків, передбачено у вже згаданій нами Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків. Відповідно до п. 1.4. Розділу І вказаної Інструкції криміналістичні обліки експертної служби функціонують на трьох рівнях:

1) центральному – у Державному науково-дослідному експертно-криміналістичному центрі МВС України (далі – ДНДЕКЦ), у якому ведуться центральні колекції;

2) обласному – у науково-дослідних експертно-криміналістичних центрах при головних управліннях, управліннях МВС в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, на залізничному транспорті, де ведуться обласні колекції (*тут потрібно зазначити, що зараз НДЕКЦ виведені зі структури головних управлінь, управлінь МВС на обласному рівні, відповідно тепер це НДЕКЦ МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, відтак це положення Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків не відповідає дійсності – примітка автора)*;

3) місцевому (місцевому кущовому) – у підрозділах з експертно-криміналістичного забезпечення роботи міських, районних, лінійних органів внутрішніх справ, де ведуться місцеві (місцеві кущові) колекції.

Місцевий кущовий облік ведеться в підрозділі з експертно-криміналістичного забезпечення роботи міських, районних, лінійних органів внутрішніх справ та формується з об'єктів (їх копій, зображень) та (або) відомостей про них, які надходять з двох або більше міських, районних, лінійних органів внутрішніх справ, що обслуговують суміжні території.

Наведене положення дозволяє за територіальним критерієм виокремити три види криміналістичних обліків центральні; обласні; місцеві.

Оскільки, відповідно до Інструкції про порядок використання органами правопорядку можливостей НЦБ Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів, затвердженої спільним Наказом Міністерства внутрішніх справ, Генеральної прокуратури України, Служби безпеки України, Державного комітету у справах охорони державного кордону України, Державної митної служби України, Державної податкової адміністрації України № 3/1/2/5/2/2 від 09.01.97 (надалі – Інструкція про використання можливостей НЦБ Інтерполу в Україні) органи правопорядку України мають можливість отримати відомості з криміналістичних обліків Інтерполу та поліцейських (криміналістичних) обліків іноземних держав, сформувавши відповідний запит.

Отже, за територіальним критерієм криміналістичні обліки також можуть поділятися на 1) міжнародні; 2) іноземні; 3) національні.

Згідно із п. 7.1. Інструкції про використання можливостей Національного центрального бюро Інтерполу в Україні уся інформація, отримувана Міністерством внутрішніх справ України каналами Інтерполу, вміщується в інтегровану базу даних НЦБ за такими підсистемами:

7.1.1. Документ;

7.1.2. Особи;

7.1.3. Транспорт;

7.1.4. Фірми;

7.1.5. Номерні речі;

7.1.6. Валюта;

7.1.7. Предмети мистецтва.

Вказані підсистеми бази даних НБЦ, на наш погляд, можливо вважати видами міжнародного криміналістичного обліку Інтерполу, сформованими за об`єктом обліку.

Своєю чергою, відповідно до п. 1.5. Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків криміналістичні обліки, які функціонують в Україні поділені на такі види:

1) трасологічний облік;

2) дактилоскопічний облік;

3) балістичний облік;

4) облік холодної зброї;

5) облік грошових знаків, бланків документів, цінних паперів та пластикових платіжних карток;

6) облік осіб за ознаками зовнішності;

7) вибухотехнічний облік;

8) пожежно-технічний облік;

9) облік наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів;

10) облік генетичних ознак людини;

11) облік записів голосів та мовлення осіб;

12) облік ідентифікаційних позначень транспортних засобів та реквізитів документів (підписів, печаток, штампів);

13) облік матеріалів, речовин та виробів.

Цей перелік також формується на основі видового різноманіття об`єктів криміналістичної реєстрації, однак, в межах кожного виду, передбаченого п.1.5. Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків, можливо виокремити більш деталізовані види.

Згадана нами раніше Інструкція про ЄОЗ передбачає інший підхід до видофікації обліків, ведення яких регулюється такою Інструкцією. Так, основа єдиного обліку злочинів ґрунтується на реєстрації: 1) злочинів на момент

порушення кримінальної справи, відмови в порушенні кримінальної справи за нереабілітуючих підстав, але з визнанням злочину; 2) злочину, по якому встановлена особа за постановою про пред'явлення обвинувачення; 3) кримінальної справи з моменту її порушення і прийняття у ній рішень; 4) особи, яка вчинила злочин, з моменту затвердження прокурором обвинувального висновку, винесення мотивованої постанови про направлення справи до суду для вирішення питання про звільнення від кримінальної відповідальності або відмови в порушенні кримінальної справи за нереабілітуючих підстав.

В описаних випадках має місце диференціація обліку злочинців за видом інформації про подію злочину, особу, яка його вчинила та похідних від них даних (якими можна вважати кримінальну справу). Проте, аналіз змісту Інструкції про ЄОЗ свідчить про застарілість норм такого нормативно-правового акту та неадаптованість до вимог нового кримінально процесуального законодавства (що підтверджується відсутністю змін до цієї Інструкції з року її прийняття у 2002 році та посиланнями на Кримінально-процесуальний кодекс України від 28.12.1960 № 1001-05, вживанням понять «дізнавач», «порушення кримінальної справи», «ГУМВС, УМВС, УМВСТ МВС України» тощо).

Інформаційні ресурси, які частково (ті, які можуть бути використані в рамках кримінального провадження) підпадають під ознаки поняття «криміналістичний облік» також перелічені у п. 3.1. Положення про Інтегровану інформаційно-пошукову систему органів внутрішніх справ України, затвердженого Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 12.10.2009 №436 (надалі – Положення про ІІПС).

Вказані інформаційні ресурси визначаються вказаним Положенням про ІІПС як – об'єктивно поєднаний набір відомостей, що безпосередньо стосується осіб, кримінальних та адміністративних правопорушень, а також інших подій, який накопичується в процесі службової діяльності в органах та підрозділах внутрішніх справ України в обсязі, структурі й порядку, що

визначаються завданнями, покладеними на органи та підрозділи внутрішніх справ України, відповідно до чинного законодавства.

Це визначення можна вважати ширшим за обсягом ніж наведена нами раніше дефініція «криміналістичного обліку», а тому імплементація тут пропонованого нами визначення поняття «криміналістичний облік» не є, на нашу думку, доцільною у цьому випадку.

Щодо самого переліку, то п. 3.1 Положення про ІПС передбачає, що складу інформаційних ресурсів належать відомості щодо:

1) осіб, яких затримано за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, які обвинувачені у вчиненні кримінального правопорушення, узяті під варту або на яких накладено стягнення у вигляді адміністративного арешту, у тому числі їх фотографії та дактилоскопічні відомості;

2) осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання, пропали безвісти, та в інших випадках, передбачених законами України;

3) осіб, щодо яких здійснюється профілактична робота працівниками органів та підрозділів внутрішніх справ України;

4) осіб, які скоїли адміністративні правопорушення, щодо яких уповноваженими на те працівниками органів та підрозділів внутрішніх справ України згідно зі ст. 254, 255 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) складено протоколи про адміністративні правопорушення, а органами (посадовими особами), які розглядали ці справи, було винесено постанови, передбачені ст. 284 КУпАП;

5) осіб, яких було виявлено уповноваженими на те працівниками органів та підрозділів внутрішніх справ України у сфері протидії корупції за скоєння корупційних правопорушень і рішеннями судів притягнуто до відповідальності за вчинення цих правопорушень;

6) іноземців та осіб без громадянства, які порушили встановлені законодавством правила в'їзду, виїзду, перебування в Україні і транзитного

проїзду через її територію, виявлених працівниками органів та підрозділів внутрішніх справ України;

7) зареєстрованих в органах та підрозділах внутрішніх справ України злочинів, адміністративних правопорушень, подій, які загрожують особистій чи громадській безпеці, надзвичайних подій;

8) викрадених речей, документів, цінностей та іншого майна;

9) знайдених, вилучених у громадян і службових осіб предметів і речей, у тому числі заборонених або обмежених в обороті, а також документів з ознаками підробки, які мають індивідуальні (заводські) номери;

10) зброї, що перебуває у користуванні громадян, підприємств, установ, організацій, господарських об'єднань, яким надано відповідно до законодавства дозвіл на її придбання, зберігання, носіння, перевезення, та яка обліковується підрозділами дозвільної системи органів та підрозділів внутрішніх справ України;

11) викраденої, втраченої, вилученої, знайденої зброї, а також добровільно зданої із числа тієї, що незаконно зберігалася.

Зважаючи на те, що поданий вище перелік інформаційних ресурсів, як і перелік баз даних, наведений в ч.1 ст.26 ЗУ «Про Національну поліцію» стосується більш широкого кола інформації, ніж криміналістичні обліки в класичному розумінні, їх використання повинно бути вибірковим. Одночасно з цим, не виключено, що відомості, які стосуються адміністративних правопорушень можуть (а в певних випадках повинні) використовувати і в процесі криміналістичної реєстрації, оскільки це узгоджується із концепцією застосування неспеціалізованих баз даних для наповнення криміналістичних обліків, про що мова піде далі.

Стосовно наукових видофікацій криміналістичних обліків, то насамперед доцільно звернутися до позиції І.І. Когутича, який наводить деталізовану систему криміналістичних обліків за такими критеріями:

І. За рівнем технічного оснащення: ручні; механізовані; автоматизовані.

II. За видом облікових об'єктів: облік людей; облік тварин; облік предметів, речей, зброї, боєприпасів; облік слідів.

III. За способом фіксації реєстраційної інформації: описовий; графічний; наглядно-образний; колекційний; змішаний.

IV. За формою або способом накопичення інформації: картотечний; колекційний, альбомний; набір магнітофонних стрічок, дисків, відеозаписів; списки; банки даних, автоматизовані банки даних[29].

У доповнення до наведеного поділу, доречно звернутися до п. 1.6. Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків, який передбачає, що криміналістичні обліки складаються з:

1) оперативно-пошукових та

2) інформаційно-довідкових колекцій.

Оперативно-пошукові колекції (п.п. 1.6.1. Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків) призначені для отримання інформації про особу, яка причетна до вчинення злочину; ідентифікації особи, знаряддя злочину (транспортного засобу, зброї, обладнання тощо, які використовувалися під час вчинення злочину); встановлення спільної родової (групової) належності матеріалів та речовин; інших фактичних даних, які свідчать про вчинення злочинів конкретною особою; отримання іншої інформації щодо вчинених злочинів та запобігання їм. Колекції формуються з об’єктів (їх копій, зображень) та (або) відомостей про них, вилучених або отриманих під час огляду місця події, проведення інших слідчих дій, оперативно-розшукових заходів тощо, а також отриманих під час криміналістичної реєстрації дактилокарт, фото- та відеозображень, записів голосів і мовлення осіб, ДНК-профілів.

Інформаційно-довідкові колекції (п.п. 1.6.2. Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків) призначені для використання об'єктів, уміщених до них, під час проведення експертних досліджень,

[29] Когутич І. І. Криміналістика [Текст] : Курс лекцій / І.І. Когутич – К.: Атіка. – 2008.– С. 274.

створення науково-дослідних та дослідно-конструкторських розробок, оновлення методичної та нормативної бази судової експертизи, підготовки орієнтовної інформації, узагальнення відомостей про причини й умови вчинення злочинів та інших правопорушень з метою запобігання їм. Колекції формуються з об'єктів, що становлять інтерес для оперативно-службової, науково-дослідної та методичної діяльності, є речовими доказами в кримінальних справах, за якими закрито провадження і щодо яких є рішення суду про їх уміщення до колекцій, а також об'єктів, отриманих від установ, організацій, підприємств незалежно від форми власності.

Наведені види обліків розмежовуються за їх призначенням та джерелами наповнення, які наведені вище.

Подані в нормативно-правових актах систематизаційні рубрики криміналістичних обліків є неоднорідними, а тому, на наш погляд, потребують уніфікації, яка може бути зроблена при можливій підготовці нової редакції Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків.

Також, на наш погляд, наявні передумови та можливості для виокремлення самостійної категорії одорологічних обліків (обліків запахів). Так, В.Г. Гончаренко вказує, що однією з інформаційних властивостей матеріального світу є запах, який сприймається органами нюху тварин і людини. Тут одорологічна інформація (*лат. «odor» – запах*) від окремих її носіїв є винятковою індивідуальною з огляду на комплекс властивостей запахів, які піддавались тривалим і ретельним хімічним, біологічним та психофізіологічним дослідженням органів нюху різних представників фауни. А сам процес розпізнавання запахових образів в науці одержав назву ольфакторного (від лат.
«organa olfactus» – органи нюху)[30].

Отже, оскільки запахи також є джерелом інформації, зокрема про певні обставини злочину чи дозволяють ідентифікувати особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, то за таким видом інформації також вважаємо

[30] Гончаренко В.Г. Природничо-наукові засади та процесуальні форми використання ольфакторного методу в доказуванні [Текст] // В.Г. Гончаренко. – Вісник академії адвокатури України. – 2009 – число 2 (15). – С.121

можливим виокремити окремий криміналістичний облік. Разом з тим, практична реалізація такого виду криміналістичного обліку може бути доволі складною, оскільки певний запах досить важко зберігати тривалий час і збір зразків запаху із місця злочину майже неможливий без відібрання певних предметів або взагалі неможливий через швидкий розпад хімічного елементу (сполуки) яка є джерелом (носієм) запаху. Втім, залучення кінологічної служби разом із спеціально тренованими собаками а також використання передових досягнень науки та техніки може забезпечити збір, обробку та використання одорологічних слідів для формування обліку запахів. Також можна використовувати обліки речових доказів як джерело одорологічної інформації (перевіряти зразки запахів на зібраних речових доказах як в межах одного, так і в декількох кримінальних провадженнях).

Також доцільно зауважити, що одорологічна інформація повинна бути зібрана, зафіксована та може бути перевірена (верифікована) в рамках проведення такої слідчої дії як слідчий експеримент[31]. Інші можливі варіанти процесуального закріплення одорологічної інформації (судова експертиза та пред'явлення до впізнання) критикуються В.Г. Гончаренком[32] і з цим ми погоджуємося, зважаючи на сутність процесу фіксації та ідентифікації запаху та вказаних процесуальних дій.

Продовжуючи видофікацію криміналістичних обліків, необхідно звернути увагу на позицію І.І. Когутича, який зауважує, що від виду криміналістичного обліку потрібно відрізняти його форму, тобто спосіб накопичення реєстрованої інформації. За формою обліки можуть бути у вигляді: карток; картотек; колекцій; альбомів; магнітних стрічок, дисків; банків даних (БК); автоматизованих БК; списків, відеозаписів тощо. На практиці часто застосовують змішані форми і способи обліків: рекомендації

[31] Гончаренко В.Г. Природничо-наукові засади та процесуальні форми використання ольфакторного методу в доказуванні [Текст] // В.Г. Гончаренко. – Вісник академії адвокатури України. – 2009 – число 2 (15). – С.126.
[32] Гончаренко В.Г. Природничо-наукові засади та процесуальні форми використання ольфакторного методу в доказуванні [Текст] // В.Г. Гончаренко. – Вісник академії адвокатури України. – 2009 – число 2 (15). – С.124-125.

доповнюються альбомами, картотеками; описовий спосіб фіксації інформації поєднується з виготовленням фотографій, дактокарт тощо[33].

У цьому контексті зазначаємо, що порівняно застарілим є положення п.1.12. Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків, яке передбачає, що криміналістичні обліки можуть вестися з використанням комп'ютерної техніки та програмного забезпечення, погодженого з ДНДЕКЦ. Для запобігання втрати інформації (вихід з ладу комп'ютерної техніки, збої програмного забезпечення), уміщеної до автоматизованих криміналістичних обліків, забезпечується її постійне дублювання на оптичних носіях (CD/DVD).

Так, на сьогодні використання комп`ютерної техніки повинно бути обов`язковим при здійсненні будь-якого виду обліку, навіть для колекцій самих об`єктів, оскільки це дозволяє оцифрувати сам об`єкт обліку (інформацію про нього) і значно полегшує обробку, пошук та використання інформації в відповідному криміналістичному обліку. Крім того, доцільно звернути увагу на те, що оптичні носії (CD/DVD) поступово, але невідворотно поступаються місцем твердотільним накопичувачам (зовнішнім жорстким дискам), флеш-накопичувачам і хмарним базам даним (бази даних, що розміщені на окремих віддалених серверах, інформація з яких може бути отримана через мережу Інтернет або прямими захищеними каналами передачі даних).

Як уже зазначалось, розвиток науки і техніки не виключає можливості застосування інших способів реєстрації або використання неспецифічних баз даних для наповнення криміналістичних обліків інформацією з них. Так, до прикладу, перспективним видається реєстрація за допомогою технології тривимірного моделювання. Також підвищення ефективності використання криміналістичних обліків можливе і за умов широкого поширення біометричних документів, які посвідчують особу. Так відповідно до п. 2 Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження зразка бланка, технічного опису та Порядку оформлення, видачі, обміну, пересилання,

[33] Когутич І. І. Криміналістика [Текст] : Курс лекцій / І.І. Когутич – К.: Атіка. – 2008.– С. 273

вилучення, повернення державі, визнання недійсним та знищення паспорта громадянина України» від 25.03.2015 №302 з 1 січня 2016 року в Україні запроваджено, із застосуванням засобів Єдиного державного демографічного реєстру, оформлення і видача паспорта громадянина України з безконтактним електронним носієм. Ще одним перспективним напрямком розвитку криміналістичних обліків є інтеграція у відповідний облік відомостей розміщених у соціальних мережах про осіб, які розшукуються або підлягають упізнанню. Про перспективи розвитку криміналістичної реєстрації та її інформаційно-технічного забезпечення мова піде в розділі IV дисертації.

На підставі викладеного, можемо констатувати, що неможливо визначити вичерпну видофікацію видів криміналістичного обліку та способів внесення до них інформації про відповідний криміналістично-значущий об`єкт (іншими словами – здійснювати криміналістичну реєстрацію у розумінні первинного її процесу – збору інформації). Це зумовлено різноманіттям об`єктів криміналістичної реєстрації, рівнів та форм ведення відповідних криміналістичних обліків, а також розробкою та запровадженням нових технологій та методів криміналістичної реєстрації та ведення криміналістичних обліків.

1.2. Історія розвитку реєстрації осіб, які вчинили злочин

Кожне явище у житті наділене власними закономірностями становлення і розвитку, що простежують у його динаміці: від виникнення до зникнення. Так само і кожне знання формується із певних фундаментальних основ, окремих ідей та фактів, які історично та логічно між собою поєднані. Ці твердження справедливі і для характеристики процесів історичного розвитку криміналістичної реєстрації та криміналістичних обліків, які продовжують своє існування та становлення впродовж тривалого періоду часу, змінюючись разом із формуванням держав, науково-технічним прогресом і розширенням людської свідомості.

Необхідно підкреслити, що виклад історії розвитку криміналістичної

реєстрації є не лише певним історичним екскурсом та хронологічним викладом певних фактів, а слугує базою для застосування історично-порівняльного методу дослідження такого комплексного явища як криміналістична реєстрація, дозволяє виявити фундаментальні принципи криміналістичної реєстрації, її функції та різноманітність криміналістичних обліків та їх удосконалення.

Історія формування системи криміналістичних обліків та криміналістичної реєстрації (як процесу) демонструє, що виникнення кожного із них обумовлювалося частково потребами протидії злочинності (тут протиправна діяльність теж динамічно змінює свої форми), а частково – розвитком і інтеграцією у повсякденне життя людей певних наукових винаходів та заснованих на них технологій.

Криміналістична реєстрація та облік правопорушників (осіб, які вчинили злочин) в тій чи іншій формі бере свій початок в стародавні часи. Для цього зазвичай використовувалися два способи: таврування або каліцтво. Як вказує І.І. Когутич, вказані способи виконували одночасно функції покарання та впізнання. Особливо це було характерним у II ст. до н. е. – для прикладу можна згадати давньоіндійські «закони Ману», вавилонські «закони Хаммурапі» та інші стародавні збірники (кодифікації) правових норм[34].

Утім, одним із перших обліків осіб, які вчинили злочин є «список хабарників», який виявили голландські археологи в Сирії поблизу Дамаску. Цей список містив повний перелік осіб, які займали високі посади і отримували хабарі (неправомірну вигоду). На думку вчених, зазначений документ складений за 1400 років до нашої ери. В Єгипті для реалізації завдань криміналістичної реєстрації у засуджених до покарання вибивали передній зуб, в античній Греції та Римі – розпеченим тавром на плечі випалювали буквене тавро. У середньовічній Європі, засудженим за крадіжку відрізали вуха; а засудженим за розбій відсікали ніс; клятвопорушникам – відрізали палець, а в деяких випадках і руку; шахраям на вухах робили надрізи. Каліцтво, як вид покарання за злочин і пов’язана з ним криміналістична реєстрація в правових

[34] Когутич І. І. Криміналістика [Текст] : Курс лекцій / І.І. Когутич – К.: Атіка. – 2008.– С. 270.

актах Київської Русі вперше згадується у 945 році, а саме у договорі між князем Ігорем та греками[35].

І.І. Когутич підкреслює, що фізичні каліцтва вказували не тільки на характер вчиненого злочину, а й на кількість злочинів, тобто виступали «злочинним паспортом», своєрідною довідкою про минулі судимості[36].

В.І. Боднар характеризує спосіб криміналістичної реєстрації у вигляді каліцтва як «стародавній варварський метод реєстрації (позначення) злочинців, суть якого полягала в позбавленні окремих частин тіла злочинця, як правило, тих, якими було вчинено злочин, наприклад, злодіїв позбавляли руки тощо». Також «варварським», на думку В.І. Боднара, методом криміналістичної реєстрації, що виник і розвивався поряд із каліцтвом, було таврування, яке являло собою накладання особливих знаків на видимі частини тіла – переважно на обличчя, які виділяли злочинця серед маси інших людей[37].

Крім того, каліцтво, як вид кримінального покарання, застосовується і на сьогодні, наприклад в мусульманських державах, зокрема, Саудівській Аравії та Ірані. У випадку вчинення крадіжки у Саудівській Аравії відтинають руку, а у Ірані крадіжка карається так: за перший злочин відсікаються чотири пальці правої руки; за другий – відсікається половина ступні лівої ноги; за третій – призначається довічне тюремне ув'язнення; за четвертий – смертна кара, навіть якщо крадіжка вчинена в тюрмі[38].

Утім, повернення до застосування каліцтва та таврування у сучасні загальносвітову чи українську систему криміналістичної реєстрації було б хибним, оскільки істотно змінилися підходи до розуміння людської гідності та цінності людського життя та здоров'я, значно просунувся технічний прогрес, який дозволяє використовувати більш ефективні і, водночас, гуманні методи криміналістичної реєстрації і вцілому змінилися обставини, які спонукали

---

[35] Криминалистическая регистрация: история, современное состояние и перспективы развития: Учебное пособие [Текст] / под ред. Е.П. Ищенко. – М.: Юрлит-информ, 2010. – С. 5

[36] Когутич І. І. Криміналістика [Текст] : Курс лекцій / І.І. Когутич – К.: Атіка. – 2008.– С. 270.

[37] Боднар В.І. Становлення і розвиток методів криміналістичної реєстрації особистості // В.І. Боднар – Актуальні проблеми держави і права. Збірник наукових праць. Вип. 27 / Редко.: С.В. Ківалов (голов. ред.) та ін.; – Одеса: Юридична література, 2006. – С. 182

[38] Мультимедійний навчальний посібник «Кримінальне право. Особлива частина. - Тема 22 // А.В. Савченко та інші – Національна академія внутрішніх справ / [Електронний ресурс] – режим доступу: http://www.naiau.kiev.ua/books/mnp_krum_pravo_osob/Files/Lekc/T22/T22_P2.html

застосування вищевказаних методів обліку та покарання засуджених за вчинення злочину осіб.

Повертаючись до історичного екскурсу розвитку криміналістичної реєстрації, зазначимо, що у більшості держав світу таврування та каліцтва як методи криміналістичної реєстрації були скасовані в другій половині XIX ст. У Росії, під окупацією якої була більшість території сучасної України, таврування злочинців було скасовано 17 (29) квітня 1863 року. Російська влада визнала, що таврування, як поліцейський захід, установлений з метою запобігання втечі злочинців із місць відбування покарання і полегшення їх виявлення і затримання, не досягнув мети, оскільки практика переконувала, що тавро злочинці дуже часто виводили різними способами, запобігти яким не було ніякої можливості; так чи інакше користь від цього заходу, якщо б навіть він і виявився доцільним і не був жорстоким, не може йти в порівнянні із жахом тих, напевне частих випадків, коли людина, затаврована вічною ганьбою, виявлялася потім засудженою безпідставно[39].

У подальшому реєстрація осіб, які вчинили злочин, здійснювалася у письмовій формі і стосувалася засуджених до тюремного ув'язнення. Органи правопорядку XVIII-XIX століть застосовували метод опису зовнішніх ознак підозрюваних, обвинувачених (підсудних), засуджених, формувалися спеціальні «справи-формуляри», які систематизувались в алфавітному порядку[40], також у Англії та Франції проводилися «ідентифікаційні паради», що полягали в неодноразових і систематичних оглядах наявних у тюрмах в'язнів з тією метою, щоб упізнати серед них раніше засуджених[41]. Однак, відсутність централізації обліків, неточність інформації про осіб та доволі повільний обмін такою інформацією між підрозділами тогочасних органів правопорядку, на нашу думку, ускладнював процедуру криміналістичної реєстрації того періоду.

Наступний, антропометричний метод криміналістичної реєстрації, за

[39] Боднар В.І. Становлення і розвиток методів криміналістичної реєстрації особистості // В.І. Боднар – Актуальні проблеми держави і права. Збірник наукових праць. Вип. 27 / Редко.: С.В. Ківалов (голов. ред.) та ін.; – Одеса: Юридична література, 2006. – С. 182

[40] Криминалистическая регистрация: история, современное состояние и перспективы развития: учебное пособие / Под ред. Е.П. Ищенко. – М.: Юрлит-информ, 2010. – С. 6.

[41] Когутич І. І. Криміналістика [Текст] : Курс лекцій / І.І. Когутич – К.: Атіка. – 2008.– С. 271.

авторством Альфонсо Бертільйона став першим методом такої реєстрації, який заснований на наукових даних[42].

Так, 01 лютого 1885 року Альфонсо Бертільйон створив одну із перших у світі криміналістичну установу під назвою «Бюро ідентифікації» у структурі префектури поліції Парижу. Основним завданням вказаної криміналістичної установи було запровадження в практику протидії злочинності «бертільйонажу», тобто антропометричного методу реєстрації злочинців, розробленого А. Бертільйоном. Антропометричний метод полягав в тому, що А. Бертільйон, використовуючи закон французького та бельгійського вченого – одного із творців наукової статистики Адольфа Кетлє, стверджував, що розміри кісток дорослої людини все життя залишаються незмінними. Так, якщо ймовірність збігу зросту людей становить 4:1, то зріст плюс ще одне вимірювання, наприклад, довжини тіла до пояса, зменшує імовірність збігу до 16:1 і якщо буде проведено 11 вимірювань і вони будуть зафіксовані у картці підозрюваного (засудженого), то за правилам обчислення імовірності шанс знайти ще одну таку особу з такими ж даними складала б 4191304 до 1[43].

Саме Альфонсо Бертільйон першим запропонував проводити фотозйомку живих осіб, з метою реєстрації, в однаковому ракурсі: у фас і правий профіль так, щоб під час фотографування у профіль зображення вуха не було закрито волоссям, а голова особи, яка фотографувалася як у фас, так і в профіль, була в такому положенні, щоб умовна лінія, яка проходить через зовнішні кути очей, проходила також через одну третю верхньої частини лівого і правого вуха. Розміри фотознімків повинні бути однакові й дорівнювати 1/7 справжнього розміру. Ці вимоги не застаріли, і сьогодні ними керуються працівники органів правопорядку[44].

Вважаємо за доцільне погодитися із думкою В.О. Фатьянової, яка вказує, що усі зазначені методи реєстрації повністю не відповідали поставленій меті – ідентифікації особи з наступних міркувань:

---

[42] Торвальд Ю. Век криминалистики [Текст] / Ю. Торвальд. – Ростов-на-Дону : Феникс, 1996. – С. 280-282

[43] Боднар В.І. Становлення і розвиток методів криміналістичної реєстрації особистості // В.І. Боднар – Актуальні проблеми держави і права. Збірник наукових праць. Вип. 27 / Редко.: С.В. Ківалов (голов. ред.) та ін.; – Одеса: Юридична література, 2006. – С. 183

[44] Комаха В.В. Історія створення перших криміналістичних установ [Текст] // В.В. Комаха – Актуальні проблеми держави і права – 2009 – С. 304.

1) будь-яке каліцтво, як засіб криміналістичної реєстрації для їх подальшого впізнання, не характеризувалося надійністю, у зв'язку із зростаючим рівнем виробничого та побутового травматизму, а також поранення під час воєн мінімізували можливість упізнання підозрюваного (засудженого) покладаючись лише на ідентифікацію за ознаками каліцтва;

2) щодо таврування, то незважаючи на те, що тавро вказувало – ця особа є злочинцем або навіть вид злочину, який був вчинений, однак коли і де його було вчинено – визначити за тавром не вбачалося реальним, крім того можливо було вивести або приховати клеймо певними способами (наприклад самокаліченням, дією хімічних речовин, татуюванням, гримуванням та іншими способами маскування);

3) будь-які картотеки, «відомості про злочинців» та інші письмові обліки лише встановлювали попередню судимість особи, але не могли бути використані для її ідентифікації, оскільки їх можна було застосовувати лише тоді, коли обвинувачений не приховував своєї особистості чи коли можливо було встановити його особу інших шляхом; у цих відомостях фіксувалися лише особи, засуджені до тюремного ув’язнення, а особи, засуджені до інших видів покарання, у ці відомості не вносилися;

4) значна кількість фотознімків у колекції унеможливила успішний пошук потрібного фотознімку затриманого, якщо він не називав свого прізвища або його особа породжувала сумнів;

5) антропометрія, ґрунтуючись на наукових засадах, все ж таки мала серйозні недоліки, найбільш суттєвим серед яких було суб’єктивне сприйняття частин тіла людини під час вимірювання та опису, а також громіздкість та складність антропометричних приладів, що дозволяло провадити обміри лише у приміщенні спеціального бюро, і лише в ньому особа могла бути ідентифікована[45].

Перше практичне використання дактилоскопічного методу, насамперед, як методу ідентифікації особи, приписують англійському криміналісту Вільяму

[45] Фатьянова В.О. Криміналістичні обліки: історичний аналіз [Текст] / В.О. Фатьянова // Вісн. Нац. ун–ту внутр. справ. – Х., 2005. – Вип. 31. – С.229.

Джеймсу Гершелю, який з 1858 р. почав використовувати відбитки пальців рук з метою засвідчення дійсності договорів, написаних бенгальською мовою. Проте спроба В. Гершеля у 1877 р. запровадити у в'язницях Індії дактилоскопічний метод криміналістичної реєстрації, завершилася невдачею. Паралельно з В.Гершелем на унікальність папілярних візерунків пальців рук людини звернув увагу англійський лікар при лікарні Тсукіжі в Токіо – Ґенрі Фолдс. 28 жовтня (9 листопада) 1880 р. в лондонському журналі «Природа» був опублікований лист Ґ.Фолдса під назвою «Про борозенки шкіри на пальцях», він зазначав про можливість виявлення правопорушника за допомогою ідентифікації слідів папілярних ліній. Ним була описана техніка отримання відбитків пальців за допомогою олов'яної пластинки і чорнил. Він також зауважив, що на добрих відбитках на склі можна було розрізняти пори. Нарешті Ґ.Фолдс у згаданому листі навів два випадки, в яких він використовував дактилоскопію при розслідуванні кримінальних справ. В. Гершель відповів на цей лист нотаткою, надрукованою 22 листопада (4 грудня) 1880 р., менше, ніж через місяць, в тому ж журналі, але не говорив про свою першість, заявивши лише, що він використовував відбитки пальців рук уже 20 років і з успіхом запровадив їх використання в Індії. Після ознайомлення з доробком В. Гершеля, англійський антрополог Ф. Гальтон почав вивчати особливості сосочкових ліній шкіри на останніх фалангах пальців, з метою використання відбитків пальців як засобу для впізнання осіб, котрі вчинили злочин. У 1888 р. Ф. Гальтон готувався до наукової доповіді стосовно ідентифікації методом А. Бертільйона, проте Ф.Гальтон повідомленням про антропометричний метод не обмежився. Дослідивши наявні на той час матеріали про відбитки узорів пальців рук і можливостями їх використання з метою ідентифікації та реєстрації особи, 25 травня 1888 р. під час свого виступу зауважив, що крім методу ідентифікації і реєстрації особистості злочинців, розробленого А. Бертільйоном, може бути використано із зазначеною метою ще дактилоскопічний метод ідентифікації і реєстрації особи, який полягає в реєстрації особи, яка вчинила злочин, шляхом отримання

відбитків її пальців рук, на який до того часу не звертали уваги. У період з 1888 р. до 1891 р. Ф. Гальтон опублікував в англійських журналах декілька статей про значення папілярних узорів для ідентифікації особистості, їх морфологію й класифікацію. Роботою Ф. Гальтона у напрямку використання слідів пальців рук для реєстрації особи, яка вчинила злочин, зацікавилося міністерство внутрішніх справ Англії. Для ознайомлення з дактилоскопічним методом декілька разів до Ф. Гальтона скеровувалися англійські поліцейські чиновники. З 1895 р. у Лондоні, визнавши користь нового методу криміналістичної реєстрації, почали застосовувати і дактилоскопію (у поєднанні з антропометричним методом реєстрації).

Крім того, у 1891 р. аргентинському криміналісту Жуану Вуцетичу також доручили організувати Бюро ідентифікації з використанням антропометричного методу криміналістичної реєстрації особи, розробленого А. Бертільйоном. У цьому ж році він познайомився з працями Ф. Гальтона про відбитки пальців і долоней рук зі статті Г. Варіні, опублікованій у французькому науковому виданні на початку 1891 р., і в нього виникла ідея про розроблення методу класифікації папілярних узорів відбитків пальців, із метою криміналістичної реєстрації. У червні 1896 р. Палата депутатів провінції Буенос-Айрес скасувала використання антропометричного методу криміналістичної реєстрації у поліції всієї провінції і замінила його дактилоскопічним методом. У 1901 р. Ж. Вуцетич виступив на Другому науковому конгресі Південної Америки в Монтевідео як делегат від поліції Буенос-Айреса і розповів про переваги дактилоскопії та вказав на неможливість досягти такої ж точної ідентифікації особи за допомогою антропометричного методу. У такий спосіб відбулася інтенсифікація поширення дактилоскопічного методу криміналістичної реєстрації та витіснення антропометрії. Згодом рішення про використання дактилоскопічного методу реєстрації осіб, які вчинили злочин, як єдиного для

всіх цивілізованих держав світу було прийнято на першому поліцейському конгресі у квітні 1914 року, який проходив у Монако[46].

У подальшому виникали й інші види обліків, так у середині 30-х рр. XX ст. С.Н.Матвєєв розробив метод ідентифікації нарізної зброї за стріляною кулею шляхом кочення нагрітих до високої температури куль по прозорій плівці. Н.М.Зюскін винайшов шляхи криміналістичного дослідження обрізів та зношеної вогнепальної зброї. У Київському інституті судових експертиз, на початку 1940-х рр. був розроблений новий спосіб фіксації об'ємних слідів на сипучих ґрунтах. Сутність нового способу полягала у пульверизації слідів керосином із подальшим заливанням його рідким гіпсом[47].

На сьогоднішній день молекулярно-генетична ідентифікація є принципово новим типом наукового знання, який відкриває перспективи для вирішення ідентифікаційних задач у кримінальному процесі та розвитку доказової бази[48].

Отже, аналіз історичної генези розвитку форм та методів криміналістичного обліку, на наш погляд, продемонстрував незмінність його мети (збір інформації про особу, яка вчинила злочин, та про матеріальні об'єкти пов'язані з подією злочину) за умов постійного технологічного вдосконалення способів наповнення і функціонування криміналістичних обліків з одночасною гуманізацією впливу на особу, щодо якої проведено криміналістичну реєстрацію. У контексті інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації автор констатує домінування текстових та візуальних способів криміналістичної реєстрації, відповідно криміналістичні обліки донедавна існували у формі картотек та довідників.

Висновки до Розділу І:

[46] Боднар В.І. Становлення і розвиток методів криміналістичної реєстрації особистості // В.І. Боднар – Актуальні проблеми держави і права. Збірник наукових праць. Вип. 27 / Редко.: С.В. Ківалов (голов. ред.) та ін.; – Одеса: Юридична література, 2006. – С. 183-185.
[47] Фатьянова В.О. Криміналістичні обліки: історичний аналіз [Текст] / В.О. Фатьянова // Вісн. Нац. ун–ту внутр. справ. – Х., 2005. – Вип. 31. – С.231
[48] Фатьянова В.О. Криміналістичні обліки: історичний аналіз [Текст] / В.О. Фатьянова // Вісн. Нац. ун–ту внутр. справ. – Х., 2005. – Вип. 31. – 234.

Криміналістичний облік, за своєю сутністю є інформаційно-пошуковою базою даних. Водночас, значна кількість видів криміналістичних обліків, які існують та можуть існувати, забезпечують гранично широке поле для ідентифікації та пошуку інформації, однак, це лише проміжне завдання функціонування обліку.

Найважливішим є те, що у результаті використання інформації, яка міститься в криміналістичному обліку виникає можливість попередити або виявити та розслідувати злочин, отримати інформацію про особу злочинця, предмет злочину, знаряддя та засоби, з використанням яких відповідний злочин був вчинений, спосіб, місце, час та інші відомості, які підлягають з'ясуванню в кримінальному провадженні.

За результатами дослідження запропоновано дефініцію поняття «криміналістичний облік», яку, на нашу думку, доцільно імплементувати у Інструкцію з організації функціонування криміналістичних обліків: «криміналістичний облік» - це спеціальна інформаційна база даних, котрою володіють та використовують уповноважені державою посадові та службові особи органів правопорядку і яка містить інформацію про об'єкти або самі об'єкти, отримані в процесі криміналістичної реєстрації, а сама інформація в обліку спрямована на використання під час оперативно-розшукової діяльності та кримінального провадження з метою виявлення (розкриття) або попередження кримінальних правопорушень, встановлення осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, ідентифікації предметів, знарядь, засобів кримінального правопорушення.

Сформульовано також поняття «криміналістична реєстрація» - як сукупність криміналістичних обліків та комплексу діяльність, яку здійснюють уповноважені державою посадові та службові особи органів правопорядку та експертні установи, що полягає у збиранні, обробці та використанні, в рамках кримінального провадження, оперативно-розшукової діяльності та здійснення криміналістичних експертиз, інформації про об'єкти (самих об'єктів), з метою виявлення (розкриття) або попередження кримінального правопорушення,

встановлення осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, ідентифікації предметів, знарядь, засобів кримінального правоопрушення тощо;

Наведений невичерпний перелік способів фіксації (реєстрації) об’єктів криміналістичної реєстрації, який може бути розширеним в силу запровадження новітніх технологій (наприклад, криміналістична реєстрація на основі технологій тривимірного моделювання).

Проаналізувавши історичні витоки форм та методів криміналістичного обліку, вважаємо за можливе зробити висновок про те, що завдання криміналістичного обліку з часом практично не змінились (збір інформації про особу, яка вчинила злочин, та про матеріальні об’єкти пов’язані з подією злочину). У той же час, констатуємо постійне удосконалення способів (технологій) наповнення і функціонування криміналістичних обліків.

В аспекті історичного аналізу криміналістичної реєстрації встановлено, що первинне призначення криміналістичних обліків – ідентифікація особи, яка притягувалася до кримінальної відповідальності. Надалі ідентифікації підлягали й інші предмети, які пов'язувалися із вчиненим злочином. Для вказаної ідентифікації необхідно оперувати певною інформацією про об'єкт, а тому базовим процесом функціонування криміналістичного обліку є збір та фіксації інформації про відповідний об'єкт обліку.

РОЗДІЛ ІІ. СУТНІСТЬ ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В СИСТЕМІ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ

2.1. Поняття та нормативно-правове регулювання інформаційно-технічного забезпечення в системі криміналістичної реєстрації

Криміналістична реєстрація, як вже було зазначено, поєднує у собі як систему криміналістичних обліків, так і сам процес фіксації, внесення, обробки, зберігання та використання інформації, яка підлягає внесенню у криміналістичні обліки. Одночасно із цим, функціонування обліків та робота з відповідною інформацією неможлива без існування комунікацій та технічних засобів які забезпечують здійснення криміналістичної реєстрації.

Як цілком слушно вказує Є.В. Свобода, вчення про кримінальну реєстрацію є науковою основою всієї системи криміналістичних обліків. Воно базується на матеріалістичному розумінні навколишнього світу, законах діалектики і теорії пізнання. Розвиток криміналістичної реєстрації органічно пов'язаний з теорією криміналістичної ідентифікації, вченням про механізм слідоутворення і способи вчинення злочинів та фіксацію доказової інформації. Функціональна складова вчення про кримінальну реєстрацію, відповідно, опирається на окремі положення науки управління, пов'язані з організацією і функціонуванням інформаційних систем, проблемами їх автоматизації й удосконалення, і у своєму розвитку повинна відображати розвиток системи криміналістичних обліків, їх організаційні форми і технічне забезпечення[49].

У цьому контексті, на думку Є.В. Свободи, останнім часом виокремлюють дві взаємопов'язані тенденції розвитку криміналістичних обліків (як у науковому, так і практичному напрямках): диференціація обліків, відмежування деяких з них у окрему галузь криміналістичної техніки, автоматизація процесу пошуку і надання інформації.[50]

Відтак, вестимемо мову саме про автоматизацію процесу пошуку та надання інформації в рамках криміналістичної реєстрації, про засоби

---

[49] Свобода Є.В. Тенденції розвитку кримінальної реєстрації: наукові та організаційні аспекти // Є.В. Свобода. – Криміналістичний вісник. – № 2 (12) – 2009. – С.49-50

[50] Свобода Є.В. Тенденції розвитку кримінальної реєстрації: наукові та організаційні аспекти // Є.В. Свобода. – Криміналістичний вісник. – № 2 (12) – 2009. – С.51

забезпечення цього процесу, а також про синтезування поняття «інформаційно-технічного забезпечення» в системі криміналістичної реєстрації.

Як було встановлено раніше, криміналістична реєстрація розглядається у двох аспектах: 1) як процес збору, фіксації та внесення даних у криміналістичний облік з подальшим її використанням для завдань, які поставлені перед криміналістичною реєстрацією; 2) як система криміналістичних обліків. Для предмету нашого дослідження ключовим є власне перший підхід до розуміння «криміналістичної реєстрації», оскільки позначення криміналістичної реєстрації, винятково як системи криміналістичних обліків, не дає у повній мірі можливості розкрити її значення для кримінального процесу та криміналістики. З іншого боку, криміналістичні обліки (кожен окремо і як цілісна їх система) залишаються важливими елементами криміналістичної реєстрації та, у своїй більшості і в сучасному вигляді, не можуть існувати без їх інформаційно-технічного забезпечення.

Отже, переходячи до аналізу інформаційно-технічного забезпечення в системі криміналістичної реєстрації, необхідно розпочати такий аналіз із формування відповідної дефініції, яка б відповідала змісту аналізованого феномену. Потреба у визначенні вказаного поняття також зумовлена відсутністю такого поняття і його тлумачення в нормативно-правових актах України та у спеціальній юридичній літературі, хоча в окремих наукових працях знаходимо близькі за змістом поняття, про що мова піде далі.

Формування дефініції розпочнемо із лексичного аналізу слів, що входять до словосполучення «інформаційно-технічне забезпечення». Ключовим поняттям у цьому випадку необхідно вважати іменник «забезпечення», який несе в собі основне змістове наповнення.

Так, відповідно до Великого тлумачного словника сучасної української мови, «забезпечення – це: 1. дія за значенням забезпечити 2. матеріальні засоби до існування. Власне «забезпечити (забезпечувати)» – це надавати кому-небудь достатні матеріальні засоби до існування. 2. створювати надійні умови для здійснення чого-небуть; гарантувати щось. 3 захищати, охороняти кого-, що-

небудь від небезпеки. Словник також визначає значення словосполучень: «інформаційне забезпечення» – це забезпечення необхідною інформацією, організація банків даних; «технічне забезпечення» – це сукупність технічних та комунікаційних засобів[51].

Враховуючи фактичну (лексичне значення) та правову природу інформаційно-технічного забезпечення в системі криміналістичної реєстрації вважаємо, що слово «забезпечення» у цій дефініції позначає надання користувачам системи криміналістичної реєстрації достатніх засобів та створення надійних умов реалізації мети криміналістичної реєстрації.

У наявній на сьогодні юридичній науковій літературі тлумачення інформаційно-технічного забезпечення в системі криміналістичної реєстрації залишилось поза увагою. Окремі вчені використовують схожі формулювання, наприклад, «інформаційне забезпечення техніко-криміналістичної роботи»[52], «інформаційне забезпечення розслідування злочинів»[53], «інформаційно-комп`ютерне забезпечення криміналістичної реєстрації»[54], «інформаційно-довідкове забезпечення розслідування злочинів»[55] інформаційно-довідкове забезпечення правоохоронної діяльності (кримінальна (криміналістична) реєстрація)[56] тощо.

Щодо «інформаційно-комп`ютерного забезпечення», яке використовується, передусім у зарубіжній науковій літературі, то застосування цього поняття в контексті нашого предмета і в будь-якому іншому випадку є, як видається, хибним, оскільки обмежує технічне забезпечення криміналістичної реєстрації винятково застосуванням комп`ютерної техніки. Під питанням також залишається можливість поширеного тлумачення словосполучення «комп`ютерне забезпечення», тобто чи можливо включати

---

[51] Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – С.375.

[52] Єзерський Р.Б. Криміналістична реєстрація як система інформаційного забезпечення техніко-криміналістичної роботи [Електронний ресурс] // Р.Б. Єзерський. – режим доступу: http://radnuk.info/statti/556-protses/15352-2011-01-23-01-48-21.html

[53] Кудінов С. С. Інформаційне забезпечення розслідування злочинів: сучасний стан та шляхи вдосконалення [Електронний ресурс] / С. С. Кудінов // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. - 2011. - Вип. 1. - С. 280-285. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlduvs_2011_1_37

[54] Криминалистика [Текст] : учебник / Н.П. Яблоков. 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Юристъ, 2001. – 718 с.

[55] Криміналістика : підручник [Текст] / В.Д. Берназ, В.В. Бірюков, А.Ф. Волобуєв ; за заг. ед. А.Ф. Волобуєва ; МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х. : ХНУВС, 2011. – С. 98

[56] Криміналістика [текст] : підручник / В.В. Пясковський, Ю.М. Чорноус, А.В. Іщенко, О.О. Алєксєєв та ін. – К.: «Центр учбової літератури», – 2015. – С. 248.

сюди портативні пристрої (мобільні телефони/смартфони, планшетні комп`ютери, пристрої доповненої реальності – розумні окуляри (smartglasses), шолом віртуальної реальності тощо).

Бухонський С.О. у своєму дисертаційному дослідженні вводить термін «інформаційно-аналітичне забезпечення», яке стосується власне початкового етапу досудового розслідування, зважаючи на назву наукової роботи. Інформаційно-аналітичне забезпечення, на його думку, – це динамічний процес, за допомогою якого інформація циркулює в системі управління. Інформаційні процеси тісно пов'язані з управлінськими і слугують основою для вироблення та обґрунтування рішень стосовно шляхів досягнення цілей управління.[57]

Однака цитована дефініція є гранично широкою за змістом у жодний спосіб не пов’язана як з інформаційно-технічним забезпечення криміналістичної реєстрації чи, хоча б з досудовим розслідуванням. Тому незрозуміло як Бухонський С.О. логічно пов’язує предмет свого дослідження із дослідженнями інших вчених, якщо назву такого дослідження і, відповідно – предмет дослідження, неможливо зв’язати із іншими науковими працями в сфері інформаційно-технічного забезпечення (інформаційно-довідкового, інформаційно-комп’ютерного чи будь-якого іншого забезпечення) криміналістичної реєстрації.

Щодо понять «інформаційно-довідкове забезпечення розслідування злочинів» та «інформаційно-довідкове забезпечення правоохоронної діяльності (кримінальна (криміналістична) реєстрація)» чи інших із вищенаведених як спірних, то вони, за своєю суттю, позначають все туж криміналістичну реєстрацію і замінюють технічне забезпечення виключно довідковим. Однак, на нашу думку, це призводить до штучного обмеження змісту інформаційно-технічного забезпечення лише його довідковим забезпечення. Адже отримання довідок за своїм змістом є отриманням інформації, а функціонування певного довідника є нічим іншим, як функціонуванням інформаційної системи, тобто

[57] Бухонський С.О. Інформаційно-аналітичне забезпечення початкового етапу досудового розслідування [Текст] : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.09 / Бухонський Сергій Олександрович. - Класичний приватний університет, Запоріжжя, 2017 – С. 57-58

криміналістичним обліком. Нам видається некоректним вживання складеного прикметника «інформаційно-довідкова» через його тавтологічність. Зрозуміло що інформаційно-технічне забезпечення є важливим, але допоміжним елементом системи криміналістичної реєстрації (яка своєю чергою виступає тим феноменом, який В.В. Бірюков та низка інших авторів іменує «інформаційно-довідковим забезпеченням розслідування злочинів»). За цією логікою результати криміналістичної реєстрації як об'єкти та інформація, вміщені у відповідні обліки, виконують допоміжну інформаційну функцію в кримінальному провадженні (чи, більш вузько – «розслідуванні злочинів»). Отож, в нашому розумінні інформаційне забезпечення, як складова інформаційно-технічного забезпечення, спрямоване на те, щоб процес криміналістичної реєстрації ґрунтувався на максимальному обсязі належної та достовірної інформації, що накопичується у обліках і в подальшому, за допомогою засобів технічного забезпечення криміналістичної реєстрації, застосовується у ході виконання оперативно-розшукових заходів, та у кримінальному провадженні.

Тож, інформаційне забезпечення, є, на нашу думку, більш вдалим формулюванням, тому що за своїм загальнолексичним значенням включає отримання інформації у формі довідок з певного криміналістичного обліку, з іншого боку тут йдеться про певні довідники (криміналістичні обліки). Тому інформаційне забезпечення поширює свій зміст і на масиви інформації, які існують у формі таких довідників[58].

Також неточним, з нашої позиції, є посилання на забезпечення власне «розслідування злочинів» чи – «правоохоронної діяльності», а точніше - діяльності із забезпечення правопорядку (більш ширшого поняття ніж розслідування злочинів), назагал, нами не ігнорується (навпаки – підтримується) зв`язок між кримінальною реєстрацією та розслідуванням злочинів чи діяльністю із забезпечення правопорядку вцілому. Проте криміналістична реєстрація має допоміжну функцію в цих процесах і

[58] Демчишак Р.Ю. Поняття інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації. // Р.Ю. Демчишак – Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. – Серія економічна. Серія юридична. – Випуск 30. – 2021. – С. 109

безпосередньо не має на меті виявлення і розслідування злочину, встановлення винної у вчинені злочину особи чи реалізації інших завдань кримінального провадження (*про це мова йшла в попередньому розділі – примітка автора*). Її метою є збір, фіксація, обробка та використання відповідної інформації, яка і буде використана в рамках розслідування злочину чи іншої діяльності із забезпечення правопорядку.

Перефразовуючи наведене, криміналістична реєстрація включає в себе інформаційне (або більш вузько – довідкове) та технічне забезпечення власних процесів (а саме внесення інформації та її використання в рамках криміналістичних обліків), а тому аналізовані вище поняття, які ототожнюють інформаційно-довідкове забезпечення розслідування злочинів (діяльності із забезпечення правопорядку) із криміналістичною реєстрацією є тавтологічними та утвореними на основі підміни та звуження обсягу понять: інформаційно-довідкове забезпечення та криміналістичної реєстрації.

Саме з метою уникнення вказаних неточностей автор пропонує застосовувати формулювання «інформаційно-технічне забезпечення в системі криміналістичної реєстрації». Саме таке формулювання вказує на приналежність інформаційно-технічного забезпечення до комплексного явища криміналістичної реєстрації як процесу та як системи криміналістичних обліків. Крім того, вказане поняття поширює свій зміст та акцентує увагу на ключовій ролі інформації та технічних засобів в рамках криміналістичної реєстрації.

Також, потрібно звернути увагу на те, що у здійсненні інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації найбільший масив роботи виконується не слідчими чи співробітниками оперативно-розшукових органів, а експертами (працівниками експертних установ) та спеціалістами, які безпосередньо забезпечують функціонування криміналістичних обліків. Тому інформаційно-технічне (чи як вказують згадані вище науковці – «інформаційно-довідкове») забезпечення не може безпосередньо пов`язуватися

із розслідуванням злочинів чи діяльністю із забезпечення правопорядку, оскільки може вносити хибне розуміння про суб'єктний склад цієї діяльності.

У підсумку, враховуючи окремі значення інформаційного та технічного забезпечення, подані вище, а також положення ст.1 ЗУ «Про інформацію» (відповідно до якої інформація - будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді), вважаємо, що *інформаційно-технічне забезпечення в системі криміналістичної реєстрації – це сукупність комунікаційних засобів (засобів передачі інформації) та технічних засобів, які забезпечують реалізацію процесу збору, фіксації, обробки, збереження та подальшого використання інформації, яка вноситься у криміналістичні обліки (інформаційні бази даних).* Зазначимо, що поняття «криміналістична реєстрація» та «криміналістичний облік» використовуються в значенні, яке подано нами у попередньому розділі дисертації.

Отже, провівши відповідне відмежування та визначившись із змістом поняття «інформаційно-технічне забезпечення в системі криміналістичної реєстрації» (*допускаємо також вживання поняття «інформаційно-технічне забезпечення криміналістичної реєстрації – примітка автора*), вважаємо за доцільне перейти до аналізу нормативно-правового регулювання здійснення цього забезпечення.

У зв'язку із тим, що криміналістична реєстрація часто передбачає збір даних про особу (тобто персональних даних), а криміналістичні обліки є фактично базами персональних даних (обліки осіб, що вчинили кримінальне правопорушення), виникає проблема в аспекті захисту від неправомірного втручання в приватне та сімейне життя особи.

Так, відповідно до статті 8 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному

суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.

Гарантії щодо захисту цих прав відображені також у законодавстві України, насамперед у ст.ст. 30-32 Конституції України та ст.ст. 301, 306, 307, 311 Цивільного кодексу України, Законі України «Про захист персональних даних» та інших нормативно-правових актах України, однак, саме норми Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод та практика Європейського суду з прав людини (надалі – ЄСПЛ) є вихідним фактором розуміння важливості цього права та його забезпечення.

Отже, щоб визначити правові межі, в яких повинно здійснюватися інформаційно-технічне забезпечення криміналістичної реєстрації, а також для визначення відповідності національного законодавства міжнародним стандартам в сфері прав людини, доцільно проаналізувати практику ЄСПЛ у справах, які стосуються порушення ст. 8 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

Як правильно вказують автори Посібника за статтею 8 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод - заявник повинен показати, що його скарга потрапляє до щонайменше одного з чотирьох інтересів, зазначених у статті, а саме: приватне життя, сімейне життя, житло та листування. Деякі питання, звичайно, охоплюють більше одного інтересу. Водночас, умови, за якими держава може втручатися у здійснення захищеного права, викладені в пункті 2 статті 8 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а саме в інтересах національної безпеки, громадської безпеки або економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням або злочинам, для захисту здоров'я чи моралі, або для захисту прав та свобод інших осіб. Обмеження дозволяються, якщо вони являються "згідно із законом" або "передбаченими законом" і є "необхідними в демократичному суспільстві" для захисту одного із завдань, викладених вище. Під час оцінки перевірки необхідності у демократичному суспільстві ЄСПЛ часто повинен балансувати між інтересами

заявника, захищеними статтею 8 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, та інтересами третьої сторони, захищеними іншими положеннями Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод та протоколами до неї.[59]

Отже, під час здійснення інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації необхідно враховувати можливість втручання у: приватне життя, сімейне життя, житло та листування особи. Таке втручання обов'язково повинно бути в межах, визначених пунктом 2 статті 8 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

У низці рішень ЄСПЛ зазначив, що під поняття «приватного життя» з точки зору ст. 8 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод підпадає систематичне спостереження і збір приватної інформації представниками влади, а також подальше збереження такої інформації у вигляді досьє; (п. 101 Рішення ЄСПЛ у справі «Бенедік проти Словенії»[60]; п. 57 Рішення ЄСПЛ у справі «П.Г. і Дж. Г. проти Сполученого Королівства»[61]. Динамічний розвиток інформаційних технологій призвів до поширення кіберзлочинів, що спричинило потребу встановлення меж приватного життя в онлайн просторі. ЄСПЛ дійшов також висновку, що під регулювання ст. 8 Конвенції підпадає інформація, пов'язана з конкретними динамічними IP-адресами, яка спрощує ідентифікацію автора такої діяльності, і така інформація становить особисті дані, що не можуть бути публічно відкритими (п. 107-108 Рішення ЄСПЛ у справі «Бенедік проти Словенії»[62]).

Також ЄСПЛ неодноразово доходив висновку, що систематичне зберігання та використання в інший спосіб державними органами влади

---

[59] Посібник за статтею 8 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод // Переклад з доповненнями адвокатів Олександра Дроздова та Олени Дроздової. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://unba.org.ua/assets/uploads/1259d4263dac852ef056_file.pdf - С.8-9 (дата звернення – 08.09.2021)

[60]Рішення Європейського суду з прав людини від 24.04.2018 року за Заявою № 62357/14 у справі «Бенедік проти Словенії» («Benedik v. Slovenia»). - [Електронний ресурс] – режим доступу: https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-182455%22]} (дата звернення 10.09.2021)

[61] Рішення Європейського суду з прав людини від 25.09.2001 року за Заявою № 44787/98 у справі «П.Г. і Дж. Г. проти Сполученого Королівства» (P.G. і J.H. v. the United Kingdom). - [Електронний ресурс] – режим доступу: https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:VLzgcP6-XMYJ:https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/%3Flibrary%3DECHR%26id%3D002-5500%26filename%3D002-5500.pdf%26TID%3Dihgdqbxnfi+&cd=1&hl=uk&ct=clnk&gl=ua (дата звернення 10.09.2021)

[62]Рішення Європейського суду з прав людини від 24.04.2018 року за Заявою № 62357/14 у справі «Бенедік проти Словенії» («Benedik v. Slovenia»). - [Електронний ресурс] – режим доступу: https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-182455%22]} (дата звернення 10.09.2021)

інформації про приватне життя особи тягне за собою важливі наслідки для інтересів, захищених статтею 8 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а отже становить втручання у відповідні права (п. 46 Рішення ЄСПЛ у справі «Ротару проти Румунії»[63] та п. 67 Рішення ЄСПЛ у справі «С. і Марпер проти Сполученого Королівства»[64]). Більш того, у випадках, коли мова йде про інформацію з далекого минулого особи п. 43 Рішення ЄСПЛ у справі «Ротару проти Румунії» та п. 187 Рішення ЄСПЛ у справі «С. і Марпер проти Сполученого Королівства», чи у випадках обробки дуже приватної інформації, наприклад інформації про стан фізичного або психічного здоров‘я особи, яку можна ідентифікувати (п. 95 Рішення ЄСПЛ у справі «З. проти Фінляндії»[65]; п.40 Рішення ЄСПЛ у справі «І. проти Фінляндії»[66]; п. 128 Рішення ЄСПЛ у справі «П. та С. проти Польщі»[67]; п. 56 Рішення ЄСПЛ у справі «Л.Х. проти Латвії»[68]; п. 38 Рішення ЄСПЛ у справі «Y.Y. проти Росії»[69].

ЄСПЛ підкреслив, що вислів «згідно із законом» у пункті 2 статті 8 Конвенції по суті відсилає до національного законодавства і закріплює обов‘язок дотримувати його матеріальних і процесуальних норм (п. 697 Рішення ЄСПЛ у справі «Елсі та інші проти Туреччини»[70]; п. 49 Рішення ЄСПЛ у справі «Пантелеєнко проти України»[71], п. 44 Рішення ЄСПЛ у справі «Володимир Поліщук та Світлана Поліщук проти України»[72].

---

[63] Рішення Великої Палати Європейського суду з прав людини від 04.05.2000 за Заявою №28341/95 у справі «Ротару проти Румунії» (Rotaru v. Romania). - [Електронний ресурс] – режим доступу: http://www.hraction.org/wp-content/uploads/Rotaru_protiv_Rumunije.pdf (дата звернення 10.09.2021)

[64] Рішення Великої Палати Європейського суду з прав людини від 04.12.2008 за Заявами №30562/04 та №30566/04 у справі «С. і Марпер проти Сполученого Королівства» (S. and Marper v. the United Kingdom). - [Електронний ресурс] – режим доступу: https://rm.coe.int/168067d216 (дата звернення 10.09.2021)

[65] Рішення Європейського суду з прав людини від 25.01.1997 року за Заявою №22009/93 у справі «З. проти Фінляндії» (Z. v. Finland). - [Електронний ресурс] – режим доступу: http://medicallaw.org.ua/fileadmin/user_upload/pdf/Z_against_Finland.pdf (дата звернення 10.09.2021)

[66] Рішення Європейського суду з прав людини від 17.07.2008 року за Заявою №20511/03 у справі «І. проти Фінляндії» (I. v. Finland). - [Електронний ресурс] – режим доступу: https://www.cl.cam.ac.uk/~rja14/Papers/echr-finland.pdf (дата звернення - 10.09.2021)

[67] Рішення Європейського суду з прав людини від 30.11.2012 року за Заявою №57375/08 у справі «П. та С. проти Польщі» (P. and S. v. Poland). - [Електронний ресурс] – режим доступу: http://www.grocjusz.edu.pl/Materials/_archiwum/archiwum2012/js_16.11.2012.pdf (дата звернення - 10.09.2021)

[68]Рішення Європейського суду з прав людини від 29.04.2014 року за Заявою №52019/07 у справі «Л.Х. проти Латвії» (L.H. v. Latvia). - [Електронний ресурс] – режим доступу: http://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-142673&filename=001-142673.pdf&TID=tuzgdfpfay (дата звернення – 10.09.2021)

[69] Рішення Європейського суду з прав людини від 23.02.2016 року за Заявою №40378/06 у справі «Y.Y. проти Росії» (Y.Y. v. Russia). - [Електронний ресурс] – режим доступу: https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-161048%22]} (дата звернення – 10.09.2021)

[70] Рішення Європейського суду з прав людини від 13.11.2003 року за Заявами № 23145/93 і №25091/94 у справі «Елсі та інші проти Туреччини» (Elci and Others v. Turkey). - [Електронний ресурс] – режим доступу: https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22002-4571%22]} (дата звернення – 10.09.2021)

[71] Рішення Європейського суду з прав людини від 29.06.2006 року за Заявою №11901/02 у справі "Пантелеєнко проти України". - [Електронний ресурс] – режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_274#Text (дата звернення – 10.09.2021)

[72] Рішення Європейського суду з прав людини від 30.09.2010 року за Заявою №12451/04 у справі «Володимир Поліщук та Світлана Поліщук проти України» (Vladimir Polishchuk and Svetlana Polishchuk v. Ukraine). - [Електронний ресурс] – режим доступу:

Іншими словами, для законного збору, обробки, використання та зберігання даних про особу в криміналістичному обліку (тобто під час здійснення інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації) необхідно, щоб такі дії здійснювалися відповідно до законів України. Разом з тим, на момент проведення цього дослідження, правове регулювання функціонування криміналістичних обліків в законах України надто узагальнене, більш детальне регулювання перенесено на рівень підзаконних нормативно-правових актів, про які мова піде далі.

ЄСПЛ також вказує, що норми права, якими допускається обмеження прав, передбачених ч. 1 ст. 8 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, повинні бути «передбачуваними». Норма права, на думку ЄСПЛ, є «передбачуваною», якщо вона сформульована з достатньою чіткістю, що дає змогу кожній особі - у разі потреби за допомогою відповідної консультації - регулювати свою поведінку. ЄСПЛ наголошував на важливості цього принципу стосовно таємного спостереження наступним чином: «Суд завжди дотримувався думки, що словосполучення «згідно із законом» не просто відсилає до національного законодавства, а й пов‘язане з вимогою якості «закону», тобто вимогою дотримання принципу «верховенства права», про що прямо говориться у преамбулі Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Отже, цей вислів означає – і це випливає з предмета і мети статті 8, що в національному законодавстві має існувати засіб правового захисту від свавільного втручання державних органів у права, гарантовані пунктом 1... Ризик такої свавільності є особливо очевидним в умовах, коли повноваження виконавчої влади здійснюються таємно... ... Оскільки здійснювані на практиці заходи таємного спостереження за обміном інформації є закритими для їх ретельного аналізу з боку осіб, яких це стосується, або з боку громадськості загалом, надання правової дискреції органам виконавчої влади у вигляді необмежених повноважень було б несумісним з принципом верховенства права. Отже, закон має з достатньою чіткістю визначати межі

---

https://court.gov.ua/userfiles/file/court_gov_ua_sud5010/Konvenciya_z_prav/st_13/VLADIMIR%20POLISHCHUK%20AND%20SVETLANA%20POLISHCHUK.pdf (дата звернення – 10.09.2021)

такої дискреції, наданої компетентним органам, і порядок її здійснення, з урахуванням законної мети даного заходу, щоб забезпечити особі належний захист від свавільного втручання» (п. 67 Рішення ЄСПЛ у справі «Мелоун проти Об'єднаного Королівства»[73], п. 56 Рішення ЄСПЛ у справі «Аманн проти Швейцарії»[74], п. 49 Рішення ЄСПЛ у справі «Волохи проти України»[75]).

Це й же підхід застосовано у п. 31. Рішення ЄСПЛ у справі «Хашмананд Гарруп проти Сполученого Королівства»[76], де вказується, що жодну норму не можна вважати законом, якщо вона не досить чітко сформульована, що надавало б особі змогу керуватися цією нормою лише в своїх інтересах, які не завжди мають законні цілі. Ступінь визначеності, яку мають забезпечувати формулювання національних законів і яка в жодному разі не може охопити всі непередбачувані обставини, значною мірою залежить від змісту певного документа, сфери, на яку поширюється закон, а також від кількості та статусу тих, кому він адресований.

Необхідно також звернути увагу на Рішення ЄСПЛ у справі «Роман Захаров проти Росії»[77] в якому: «заявник стверджував, що система таємного перехоплення мобільних телефонних повідомлень у Російській Федерації не відповідала вимогам статті 8 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, порушила його право на повагу приватного життя і листування і що він не мав жодних ефективних засобів правового захисту відношенні щодо цього. Отже, він став жертвою порушення статті 8 унаслідок самого існування законодавства про таємне спостереження, а також його особистої ситуації, оскільки Закон РФ «Про оперативно-розшукову діяльність» разом із законами РФ «Про Федеральну службу безпеки», «Про зв'язок» і

---

[73] Рішення Європейського суду з прав людини від 02.08.1984 року за Заявою №8691/79 у справі «Мелоун проти Об'єднаного Королівства» Malone v. United Kingdom. - [Електронний ресурс] – режим доступу: https://europeancourt.ru/uploads/ECHR_Malone_v_the_United_Kingdom_02_08_1984.pdf (дата звернення – 10.09.2021)

[74] Рішення Європейського суду з прав людини від 16.02.2000 року за Заявою №27798/95 у справі «Аманн проти Швейцарії» (Amann v. Switzerland). - [Електронний ресурс] – режим доступу: https://ips.ligazakon.net/document/so2356?ed=2000_02_16 (дата звернення – 10.09.2021)

[75] Рішення Європейського суду з прав людини від 02.11.2006 року за Заявою №23543/02 у справі "Волохи проти України". - [Електронний ресурс] – режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_138#Text (дата звернення – 10.09.2021)

[76]Рішення Європейського суду з прав людини від 25.11.1999 16.02.2000 року за Заявою №25594/94 у справі «Хашмананд Гарруп проти Сполученого Королівства» «Hashmanand Harrup v. The United Kingdom» - [Електронний ресурс] – режим доступу: https://hudoc.echr.coe.int/rus#{%22itemid%22:[%22001-58365%22]} (дата звернення – 10.09.2021)

[77]Рішення Великої Палати Європейського суду з прав людини від 04.12.2015 року за Заявою №47143/06 у справі «Роман Захаров проти Росії». - [Електронний ресурс] – режим доступу: https://khpg.org/1455804928

наказами, прийнятими Міністерством зв'язку РФ, такими як наказ №70, дозволяє службам безпеки перехоплювати за допомогою технічних засобів повідомлення будь-якої особи без попереднього отримання на це судового дозволу. Зокрема, служби безпеки не були зобов'язані показувати дозвіл на перехоплення будь-якій особі, у тому числі постачальникам послуг зв'язку. Таким чином, оскаржуване законодавство дозволяло конвеєрне перехоплення повідомлень….». Відповідно ЄСПЛ констатував порушення статті 8 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод за самим фактом існування такого законодавства, яке дозволяє приховане перехоплення телефонних розмов у мобільних мережах і ризик будь-якої особи зазнати внаслідок цього порушення своїх прав. Жертвою порушення визнано особу, чиї права потенційно, а не в результаті конкретних заходів із перехоплення, застосованих особисто до неї, можуть бути порушені цими заходами (п.п. 168-170, 227-242 вказаного Рішення ЄСПЛ).

Отже, практика ЄСПЛ встановлює вимоги до національного законодавства, які необхідні для законності обробки даних про особу (персональних даних) і які необхідно враховувати під час розробки нормативно правових актів, що стосуються інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації.

Далі розглянемо власне національне законодавство України, яке регулює інформаційно-технічне забезпечення криміналістичної реєстрації.

Власне, як і у випадку із нормативно-правовим регулюванням, криміналістичної реєстрації в цілому, відповідне регулювання інформаційно-технічного забезпечення в системі криміналістичної реєстрації на сьогодні не є деталізованим у достатній мірі. З одного боку, це можна пояснити недостатньою увагою законодавця та інших нормотворчих органів до висвітлення цього питання. З іншого боку, надмірна бюрократизація та відкритість може мати негативний ефект для збору інформації та надати доступ потенційним правопорушникам до можливих методів збору інформації про їх діяльність, на основі якої особи які вчиняють або планують вчинити злочин

матимуть змогу розробити методи протидії їх встановленню або отриманню іншої інформації про злочин органами правопорядку.

Однак, немає підстав стверджувати, що в питанні правового регулювання інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації наявний правовий вакуум. Як уже зазначалось, абз. 2 п. 1.2 Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків, визначає джерела формування криміналістичних обліків, серед яких є об`єкти та відомості (інформація) про такі об`єкти, які надходять, зокрема, від органів слідства, прокуратури, судів, оперативно-розшукових, податкових, пенітенціарних підрозділів тощо.

Так, спеціальні норми Кримінального процесуального кодексу України (надалі – КПК) визначають порядок проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій (Глава 20 та Глава 21 КПК відповідно), а також фіксування кримінального провадження загалом (Глава 5 КПК). Безпосередньою нормою, яка стосується формування криміналістичних колекцій (обліків) в КПК є положення п. 4 ч. 9 ст. 100 КПК, яка передбачає, що у разі закриття кримінального провадження слідчим або прокурором питання про спеціальну конфіскацію та долю речових доказів і документів вирішується ухвалою суду на підставі відповідного клопотання, яке розглядається згідно із статтями 171-174 КПК. Майно, яке не має ніякої цінності і не може бути використане, знищується, а у разі необхідності – передається до криміналістичних колекцій експертних установ або заінтересованим особам на їх прохання.

Враховуючи предмет нашого дослідження та наведену раніше дефініцію поняття «криміналістичний облік», з метою уніфікації законодавчої термінології норма п. 4) ч. 9 ст. 100 КПК потребує уточнення та викладення в наступній редакції: *«…майно, яке не має ніякої цінності і не може бути використане, знищується, а у разі необхідності – передається для включення до відповідних криміналістичних обліків установ, в яких такі обліки функціонують відповідно до законодавства України або заінтересованим особам на їх прохання.*»

Питання збору оперативно-розшукової інформації в рамках оперативно-розшукових заходів регламентується ЗУ «Про оперативно-розшукову діяльність», основними нормами якого в цьому напрямку є ст. 8 ЗУ «Про оперативно-розшукову діяльність», що визначає права оперативно-розшукових підрозділів на збір та фіксацію відповідних об`єктів та інформації, які включаються криміналістичних обліків. Більш того, п. 18) ч. 1 ст. 8 ЗУ «Про оперативно-розшукову діяльність» прямо надає право оперативним підрозділам для виконання завдань оперативно-розшукової діяльності за наявності передбачених ст. 6 вказаного Закону підстав, – створювати і застосовувати автоматизовані інформаційні системи (тобто, криміналістичні обліки).

Більш детальне правове регулювання в сфері інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації, в частині створення інформаційних баз (банків) даних (криміналістичних обліків) наведене в ЗУ «Про Національну поліцію». Перелік вказаних інформаційних баз (банків) даних (криміналістичних обліків) уже було нами наведено у підрозділі 1.3. Розділу 1 цієї дисертації.

Як правильно вказує В.О. Приходько криміналістичні бази даних Національної поліції України в переважній більшості використовуються під час розслідування злочинів у співвідношенні до інформаційних систем іншої відомчої належності. Вони створені і функціонують з метою сприяння органам правопорядку у розслідуванні та попередженні злочинів шляхом надання інформації про об’єкти підвищеного криміногенного ризику[78].

Згідно із ч. 2. ст. 26 ЗУ «Про Національну поліцію» під час наповнення баз (банків) даних щодо осіб, затриманих за підозрою у вчиненні правопорушень (адміністративне затримання, затримання згідно з дорученнями органів правопорядку, затримання осіб органами досудового розслідування, адміністративний арешт, домашній арешт) (п. 7) ч. 1 ст. 26 ЗУ «Про

[78] Приходько В.О. Проблеми нормативно-правового регулювання криміналістичних баз даних / В.О Приходько // Сучасні напрями розвитку судової експертизи та криміналістики: тези доп. наук.-практ.конф., присвяч. памяті засл. проф. М.С. Бокаріуса (м. Харків, 20 груд. 2016 р.), - Х.: ХНУВС, 2016. - С. 202

Національну поліцію»), поліція забезпечує збирання, накопичення мультимедійної інформації (фото, відео-, звукозапис) та біометричних даних (дактилокартки, зразки ДНК).

Щодо цієї норми потрібно звернути увагу на те, що Уповноважений Верховної Ради України з прав людини Лутковська В.В. 13 лютого 2017 року звернулася до Конституційного Суду України з конституційним поданням щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення частини другої статті 26 «Про Національну поліцію». Разом з тим, рішення по суті за цим зверненням не приймалося, оскільки Уповноважений Верховної Ради України з прав людини Денісова Л.Л. 13 червня 2018 року звернулася до Конституційного Суду України із заявою про відкликання конституційного подання щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення частини другої статті 26 Закону, а Велика Палата Конституційного Суду України відповідно винесла ухвалу про закриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення частини другої статті 26 Закону України «Про Національну поліцію» від 6 грудня 2018 року у справі № 1-20/2018 (422/17). Однак, саме в цій справі була висловлена окрема думка суддею Конституційного Суду України Шевчуком С.В.[79], яка містить інформацію, вагому для цього дослідження:

1) звернена увага на проблему відсутності в ЗУ «Про Національну поліцію» диференційованого підходу визначення кола осіб, стосовно яких уможливлюється збір інформації; необхідності збору зразків ДНК залежно від ступеня тяжкості та характеру правопорушення; визначення обставин, за яких можуть відбиратись у особи зразки ДНК; відсутності судового контролю за збором зразків ДНК тощо.

[79] Окрема думка судді Конституційного Суду України Шевчука С.В. у справ № 1-20/2018(422/17 стосовно Ухвали Великої палати Конституційного Суду України від 06.12.2018 про закриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення частини другої статті 26 Закону України "Про Національну поліцію" // Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/na10d710-18#n2

2) зазначено що у більшості країн-членів Ради Європи зразки ДНК дозволено збирати лише в рамках провадження у кримінальних справах у осіб, підозрюваних у скоєнні злочинів мінімального ступеня тяжкості. У переважній більшості держав, у яких функціонують бази даних ДНК, зразки та отримані з них профілі ДНК повинні бути видалені або знищені одразу або протягом певного обмеженого терміну після винесення особі виправдувального вироку або зняття з неї усіх звинувачень. У деяких державах дозволяється певна обмежена кількість винятків з цього принципу[80].

Погоджуємося з тим, що збір ДНК щодо всіх випадків затримання особи поліцією (в тому числі щодо осіб, які затримані за вчинення адміністративного правопорушення) не може вважатися виправданим втручання в приватне життя особа, а отже не відповідає загаданим нами принципам щодо законності втручання в приватне життя особи, які сформовані практикою ЄСПЛ. За таких обставин, з метою регламентації можливого втручання в приватне життя фізичної особи, вважаємо за доцільне внести зміни в ч. 2 ст. 26 ЗУ «Про Національну поліції» шляхом викладення її у наступній редакції:

«Під час наповнення баз (банків) даних, визначених у пункті 7 частини першої цієї статті, поліція забезпечує збирання, накопичення мультимедійної інформації (фото, відео-, звукозапис) та біометричних даних (дактилокартки; зразки ДНК - виключно для осіб, що підозрюються або обвинувачені у вчиненні кримінального правопорушення).»

Разом з тим, далі ЗУ «Про Національну поліцію» все ж передбачає певні механізми контролю за збиранням, використанням, зберіганням та обробкою інформації, що міститься в базах даних поліції.

Так, стаття 27 ЗУ «Про Національну поліцію» визначає засади використання поліцією інформаційних ресурсів. Зокрема, законом поліції наданий безпосередній оперативний доступ до інформації та

[80] Окрема думка судді Конституційного Суду України Шевчука С.В. у справ № 1-20/2018(422/17 стосовно Ухвали Великої палати Конституційного Суду України від 06.12.2018 про закриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення частини другої статті 26 Закону України "Про Національну поліцію" // Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/na10d710-18#n2 (дата звернення – 10.09.2021)

інформаційних ресурсів інших органів державної влади за обов’язковим дотриманням ЗУ «Про захист персональних даних».

Відповідно до ч. 2 ст. 27 ЗУ «Про Національну поліцію» інформація про доступ до бази (банку) даних повинна фіксуватися та зберігатися в автоматизованій системі обробки даних, включно з інформацією про поліцейського, який отримав доступ, та про обсяг даних, доступ до яких було отримано.

Додатково до вказаного, частина 3 ст. 27 ЗУ «Про Національну поліцію» також передбачає, що кожна дія поліцейського щодо отримання інформації з інформаційних ресурсів, передбачених ст. 26, 27 ЗУ «Про Національну поліцію», фіксується у спеціальному електронному архіві, ведення якого покладається на службу інформаційних технологій Міністерства внутрішніх справ України. В електронному архіві фіксуються прізвище, ім’я, по батькові та номер спеціального жетона поліцейського, вид отриманої інформації, реєстр, з якого отримувалася інформація, час отримання інформації та інші відомості, необхідні для ідентифікації поліцейського, який отримував інформацію з реєстрів.

Зазначений підхід щодо зазначення поліцейського, який отримав доступ, та про обсяг даних, доступ до яких було отримано, на наш погляд, позитивно сприяє контролю за використанням даних криміналістичних обліків. Зокрема, він спрямований на запобігання несанкціонованому доступу до відповідних криміналістичних обліків чи протиправному використанню даних таких обліків безпосередньо працівниками Національної поліції України (надалі - НП України).

Доцільно звернути увагу, що чинна Інструкція з організації функціонування криміналістичних обліків передбачає лише обов`язкову реєстрацію усіх об'єктів, що вміщуються до колекцій, в журналі реєстрації об'єктів, уміщених до оперативно-пошукової колекції, та в журналі реєстрації об'єктів, уміщених до інформаційно-довідкової колекції (п. 1.10 Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків).

Беручи до уваги предмет нашого дослідження, цей підхід є застарілим, зважаючи на зростаючу роль комп`ютерних технологій, програм та процесів обміну інформацією, а тому потребує змін. На наш погляд, найоптимальнішим на сьогодні способом удосконалення правового регулювання інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації може бути внесення змін та доповнення п. 1.12. Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків з метою викладення його у новій редакції:

«*1.12. Криміналістичні обліки ведуться з використанням комп'ютерної техніки та програмного забезпечення, погодженого з ДНДЕКЦ. У разі повної або часткової неможливості ведення криміналістичного обліку з використанням комп'ютерної техніки та програмного забезпечення уся доступна інформація про об`єкти такого обліку дублюється в спеціалізованих електронних базах даних, створених з цією метою володільцем такого обліку за погодженням із ДНДЕКЦ.*

Для запобігання втрати інформації (унаслідок виходу з ладу комп'ютерної техніки чи збоїв програмного забезпечення), уміщеної до автоматизованих криміналістичних обліків, забезпечується її постійне дублювання на зовнішніх накопичувачах електронної інформації (оптичних дисках, твердотільних накопичувачах інформації тощо) з обов`язковим шифруванням інформації або на захищених серверах, розташованих на території України.

Направлення запитів на перевірку об'єктів або відомостей про них, що вміщені до певного криміналістичного обліку, та інформування про її результати здійснюються за допомогою цифрової відомчої телекомунікаційної мережі МВС. Інформація про доступ до даних криміналістичного обліку повинна фіксуватися та зберігатися в автоматизованому криміналістичному обліку або в окремій базі даних запитів, включно з інформацією про уповноважену особу, яка отримала доступ, та про обсяг даних, доступ до яких було отримано.

Кожна дія уповноваженої особи щодо отримання інформації з криміналістичного обліку, фіксується у спеціальному електронному архіві/програмному комплексі, ведення якого покладається на службу інформаційних технологій Міністерства внутрішніх справ України. У електронному архіві/програмному комплексі фіксуються прізвище, ім'я, по батькові та номер документа (службового посвідчення, спеціального поліцейського жетона тощо), який підтверджує повноваження особи на отримання інформації, вид отриманої інформації, криміналістичний облік, з якого отримувалася інформація, час отримання інформації та інші відомості, необхідні для ідентифікації особи, яка отримувала інформацію з криміналістичного обліку.»

Пропоновані зміни забезпечать підвищення автоматизації процесу внесення, фіксації, обробки, зберігання та використання інформації до криміналістичних обліків, шляхом застосування комп`ютерних технологій та програмного забезпечення, забезпечать контроль за доступом до даних криміналістичних обліків, а також актуалізують положення Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків в рамках узгодження з Законом України «Про Національну поліцію» та з викладеними у нашому дослідженні пропозиціями.

Отже, важливим аспектом правого регулювання інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації є регламентування збору та фіксації об`єктів та інформації, які включаються у відповідний облік, а саме дотримання уповноваженими на збір таких об`єктів та інформації органами правил проведення відповідних процесуальних дій (слідчих дій, судових експертиз тощо), оперативно-розшукових заходів, обробки персональних даних, використання публічної інформації тощо. Кожна із вказаних дій регламентується відповідним масивом правових норм.

Разом з тим, як правильно зазначає В.О. Приходько, відсутніми є підзаконні нормативно-правові акти (*актуалізовані та узгоджені з наявними законодавчими актами – примітка автора*), які містили б детальну

регламентацію питань щодо наповнення, користування та підтримки в актуальному стані баз даних криміналістичного призначення. Які, крім цього, були б приведені у відповідність до функціональних обов`язків новостворених підрозділів НП України та законодавчого регулювання їх діяльності. Додатково В.О. Приходько прогнозує створення єдиного нормативно-правового акту, який буде регламентувати основи обліково-реєстраційної діяльності всіх інформаційних систем, що існують на теперішній час у органах правопорядку нашої держави.[81]

Зазначимо, що уже неодноразово вносилися законопроєкти щодо тих чи інших криміналістичних обліків, однак, на цей час жоден з них не був прийнятий Верховною Радою України. Проаналізуємо деякі з них.

18 червня 1999 року народними депутатами України Синенко С.І. та Кириченко М.О. був зареєстрований Проєкт Закону «Про дактилоскопію», яким передбачалось запровадження добровільної та обов'язкової дактилоскопічної реєстрації (ст. 9 Проєкту Закону «Про дактилоскопію»).[82]

Відповідно до ст. 10 Проєкту Закону «Про дактилоскопію» обов'язкова дактилоскопічна реєстрація може проводитися органами державної влади в інтересах національної безпеки, підтримання правопорядку, запобігання злочину, боротьбі із тероризмом, ідентифікації певних категорій осіб, з дотриманням положень цього Закону. Обов'язковій державній дактилоскопічній реєстрації підлягають:

а) громадяни України, чия професійна діяльність пов'язана з підвищеною небезпекою для їхнього життя;

б) іноземці, що звернулися за наданням притулку чи надання статусу біженця в Україні;

в) іноземці, що незаконно перетнули державний кордон;

г) іноземці, що незаконно перебувають на території України;

---

[81] Приходько В.О. Проблеми нормативно-правового регулювання криміналістичних баз даних / В.О Приходько // Сучасні напрями розвитку судової експертизи та криміналістики: тези доп. наук.-практ.конф., присвяч. памяті засл. проф. М.С. Бокаріуса (м. Харків, 20 груд. 2016 р.), - Х.: ХНУВС, 2016. - С. 203

[82] Проєкт Закону України «Про дактилоскопію» №3365 від 18.06.1999, внесений народними депутатами України С.І. Синенко і М.О.Кириченком // Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=6306 (дата звернення – 10.09.2021)

д) іноземці, що підлягають видворенню (депортації) за межі України;

е) громадяни України та іноземці, що підозрюються в скоєнні злочину, звинувачені у скоєнні злочину чи засуджені за скоєння злочину;

є) особи, які через стан свого здоров'я чи за віком не у змозі повідомити данні про свою особу, якщо встановити зазначені дані іншим чином неможливо.

Подібні норми передбачав і Проєкт Закону України «Про ідентифікацію людини шляхом дактилоскопії»[83], зокрема, в ст. 6 вказаного законопроєкту зазначалось, що дактилоскопія є обов'язковою для таких категорій осіб:

1) іноземців, які звернулися за наданням притулку або статусу біженців в Україні;

2) іноземців, які незаконно перетнули державний кордон та (або) незаконно перебувають на території України;

3) осіб, які через стан здоров'я або за віком не в змозі повідомити особисті дані;

4) осіб, для яких встановити зазначені дані іншим чином неможливо;

5) осіб, які виявили бажання обіймати посади в органах державної влади та/або місцевого самоврядування;

6) осіб, які підозрюються в скоєнні злочину, звинувачені за скоєння злочину або засуджені за скоєння злочину;

7) бездомних громадян, безпритульних дітей, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; осіб, підозрюваних в бродяжництві;

8) підданих адміністративному арешту та інших осіб, якщо це прямо передбачено Законом.

Аналогічної думки щодо запровадження широкого використання дактилоскопічної реєстрації притримуються і деякі науковці, наприклад, Є.Ю. Свобода, котрий вважає, що обов'язковій дактилоскопічній реєстрації (крім

[83] Проєкт Закону України «Про ідентифікацію людини шляхом дактилоскопії» №9732 від 18.01.2012, внесений народним депутатом України Тищенком О. І. // Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=42363 (дата звернення – 10.09.2021)

осіб, які вчинили або підозрюються у вчиненні кримінальних правопорушень) повинні підлягати також:

1) особи, чия професійна діяльність пов'язана з підвищеним ризиком чи небезпекою для життя (військовослужбовці, співробітники МВС,СБУ, виконавчої служби та ін.);

2) мігранти, особи без громадянства та особи, які шукають в Україні політичного притулку.[84]

Також варто звернути увагу на Проєкт Закону про державну реєстрацію геномної інформації людини (доопрацьований)[85], статтею 5 якого пропонується запровадити обов'язкову державну реєстрацію геномної інформації:

1) осіб, яким повідомлено про підозру у вчиненні умисних тяжких або особливо тяжких злочинів проти життя, здоров'я, волі, честі, гідності, статевої свободи, статевої недоторканості особи та до яких застосований запобіжний захід у вигляді тримання під вартою;

2) осіб, які вчинили злочини проти життя, здоров'я, волі, честі, гідності, статевої свободи, статевої недоторканості особи, до яких за рішенням суду застосовані примусові заходи медичного характеру;

3) осіб, засуджених за вчинення умисних злочинів проти життя, здоров'я, волі, честі, гідності, статевої свободи, статевої недоторканості особи;

4) установлена в біологічному матеріалі, вилученому під час проведення слідчих дій з місць вчинення кримінальних правопорушень, скоєних в умовах неочевидності, або отримана під час досудового розслідування, та неідентифікована;

5) невпізнаних трупів людей, їх останків та частин тіла людини, відомості про виявлення яких унесено до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочато розслідування;

---

[84] Свобода Є. Ю. - Деякі аспекти правового регулювання дактилоскопічної реєстрації // Є. Ю. Свобода. - Вісник Академії адвокатури України. - 2010 – число 3(19). – С. С. 148-152– [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua › irbis_nbuv › cgiirbis_64 (дата звернення – 10.09.2021)

[85] Проект Закону «Про державну реєстрацію геномної інформації людини» №4265 від 26.10.2020 (доопрацьований 14.05.2021) внесений народними депутатами України Монастирським Д.А., Бакумовим О.С. та ін. // Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70249 (дата звернення – 10.09.2021)

6) осіб, зниклих безвісти, яка за рішенням суду може бути встановлена шляхом проведення молекулярно-генетичної експертизи (дослідження) раніше відібраних біологічних зразків або біологічного матеріалу, відібраного з особистих речей особи, зниклої безвісти.

Щодо цього законопроєкту цілком погоджуємося із висновком від 31.05.2021 Головного науково-експертного управління на проєкт Закону України «Про державну реєстрацію геномної інформації людини»[86] в якому, зокрема, вказується на те, що цей законопроєкт не містить дієвого правового механізму для запобігання несанкціонованої передачі цієї інформації, що, може нанести шкоду законним інтересам особи, геномна інформація якої оброблюється. Більш того, відповідно до ч.ч. 6, 7 ст. 4 законопроекту «база даних є державною власністю, держателем якої є Міністерство внутрішніх справ України. Адміністратором Бази даних є Державний науково-дослідний експертно-криміналістичний центр Міністерства внутрішніх справ України. Адміністратор Бази даних відповідає за технічне, технологічне та програмне забезпечення АІПС, поміщення, збереження, захист, оброблення та надання інформації, що міститься в Базі даних». Таким чином, на думку Головного науково-експертного управління з якою слушно погодитися, оброблення, управління доступом до ДНК-даних здійснюватимуться одним державним органом, що може створювати корупційні ризики.

Ще одним Проєктом Закону «Про обіг цивільної вогнепальної зброї та бойових припасів до неї»[87] в якому передбачено створення Єдиного державного реєстру цивільної зброї – єдина інформаційно-пошукова система обліку зброї, що знаходиться у державній власності та забезпечує збирання, накопичення, обробку, захист та надання інформації про зареєстровану цивільну зброю, про права на зброю, а також про об’єкти та суб’єкти цих прав (ст. 1 вказаного законопроєкту).

---

[86] Висновок від 31.05.2021 Головного науково-експертного управління на проект Закону України «Про державну реєстрацію геномної інформації людини» №4265 від 26.10.2020 (доопрацьований 14.05.2021) // Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70249 (дата звернення – 10.09.2021)

[87] Проект Закону України «Про обіг цивільної вогнепальної зброї та бойових припасів до неї» внесений народними депутатами України Фріс І.П., Бакумов О.С. та ін. №4335 від 06.11.2020 // Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70363 (дата звернення – 10.09.2021)

Разом з тим, у Висновку Головного науково-експертного управління на проєкт Закону України «Про обіг цивільної вогнепальної зброї та бойових припасів до неї»[88] внесено зауваження, про недоцільність включення вогнепальної зброї, яка перебуває у спеціальному обігу і тому є табельною (службово-штатною) зброєю для всіх військових формувань і правоохоронних органів, у відповідний розділ Реєстру, держателем якого є Міністерство внутрішніх справ України (далі – МВС), оскільки це може негативно позначитись на стані національної безпеки. Адже за таких умов у разі несанкціонованого доступу до такого Реєстру сторонні особи матимуть змогу отримати інформацію про кожну одиницю відповідної зброї, яка знаходиться на озброєнні, наприклад, певної частини (або навіть і підрозділу) Збройних Сил України.

Також і в даному випадку автори законопроєкту «Про обіг цивільної вогнепальної зброї та бойових припасів до неї» не врахували вимоги щодо захисту персональних даних осіб, які володіють вогнепальною зброєю, оскільки не вказані чіткі підстави для доступу до даних Єдиного державного реєстру цивільної зброї, що потенційно є криміналістичним обліком зброї, що містить персональні дані власників такої зброї.

У підсумку, вважаємо, що розробка і прийняття уніфікованого нормативно-правового акту, який б регулював питання здійснення криміналістичної реєстрації та функціонування криміналістичних обліків буде сприяти чіткості правової регламентації проведення криміналістичної реєстрації вцілому та її інформаційно-технічного забезпечення. Однак водночас, вважаємо необхідним прийняття закону України, який би регулював питання збирання, обробки, використання та зберігання в криміналістичних обліках інформації, що може становити таємницю приватного чи особистого життя фізичної особи з обов'язковим дотриманням вимог ст. 8 Конвенції та аналізованої в цьому підрозділі практики ЄСПЛ щодо застосування ст. 8 Конвенції.

[88] Висновок від 11.12.2020 Головного науково-експертного управління на проект Закону України «Про обіг цивільної вогнепальної зброї та бойових припасів до неї»https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70363 (дата звернення – 10.09.2021)

2.2. Практичне значення інформаційно-технічного забезпечення в системі криміналістичної реєстрації

Сутність процесу криміналістичної реєстрації та функціонування криміналістичних обліків детермінує назагал надважливу роль власне належного інформаційного та технічного забезпечення органів правопорядку у широкому сенсі. Адже саме від ефективних комунікаційних і технічних засобів залежить оперативність та якість фіксації, внесення і обробки інформації про об'єкти криміналістичного обліку. Своєю чергою рівень технологічного забезпечення певного криміналістичного обліку впливає на швидкість пошуку інформації, а отже і на швидкість досягнення мети, яка була поставлена перед таким пошуком криміналістично-значущої інформації. Саме ці аспекти потрібно розглянути детальніше в межах цього підрозділу дисертації.

Як влучно зазначає В.В. Бірюков, інформатизація суспільства створила реальні умови для об'єднання та обробки величезної кількості вихідних даних про конкретні об'єкти, містимі у відкритих джерелах, а також у спеціалізованих інформаційних системах, у тому числі й криміналістичних, для отримання нових знань про способи їх взаємодії та встановлення взаємозв'язків[89]. На ключову роль використання інформації з криміналістичних обліків та відкритих джерел інформації вказують також В.С. Бондар[90] і А.Е. Волкова[91].

А.П. Шеремет зазначає, що рівень інформаційного забезпечення криміналістичної діяльності, тобто дій щодо виявлення і надання криміналістично-важливої інформації її безпосередньому користувачу, – є одним із важливих факторів, що зумовлює успіх і ефективність такої криміналістичної діяльності[92].

---

[89] Бірюков В.В. Сучасні можливості аналізу інформації баз та банків даних автоматизованих інформаційних систем у діяльності з розкриття злочинів / В.В. Бірюков // Криміналістичний вісник. 2009. – №2 (12). – С. 66

[90] Бондар В.С. Інформаційно-аналітичне забезпечення криміналістичної діяльності в поцесі досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з тероризмом [Текст] / В.С. Бондар. – Науковий вісник Ужгородського національного університету, – Серія Право. – 2015. – Випуск 33. Том 2. – С. 137

[91] Волкова А.Е. Використання інформаційно-довідкових обліків при проведенні слідчих дій // Форум права. – 2008. – №1. С.71. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2008-1/08vaepsd.pdf

[92] Шеремет А.П. Криміналістика : навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.]/ А. П. Шеремет – [2-ге вид.]. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – С. 212

Подані твердження є додатковим доказом того, що криміналістична реєстрація має в своїй основі інформацію (як в аспекті процесу оперування криміналістично-значущою інформацією, так і в аспекті сукупності інформаційних баз даних – криміналістичних обліків), а рівень інформаційного забезпечення криміналістичної реєстрації безпосередньо корелює із ефективністю реалізації її мети.

Погодьмось, у сучасному світі практично кожен аспект життя людини пов'язаний із отриманням інформації і в рівній мірі – із залишенням людиною інформаційного «сліду». Сучасні технології дозволяють фіксувати різноманітну діяльність особи: активність в мережі інтернет, розрахунки платіжними інструментами, телефонні дзвінки, здійснювати фотофіксацію, відео- та аудіозапис (відеокамери в банках, магазинах, ресторанах, кафе інших громадських закладах), отримувати біологічні дані про наслідки біологічної діяльності людини (дактилоскопування, зліпки зубів у стоматолога, аналіз крові, ДНК та інше), фіксація робочого часу тощо.

Уваги заслуговує також аналіз перспектив використання інформаційних систем у протидії тероризму. Так, С.М. Колотушкін, Р.Р. Карданов та О.І. Гайовий зазначають: «На основі інформаційно-аналітичної роботи здійснюється прогнозування ситуації та розробка обґрунтованих рішень про проведення конкретних дій, спрямованих на запобігання терористичним актам. Одним із напрямків цієї роботи може стати створення інформаційно-аналітичної бази слідів використання вогнепальної зброї під час здійснення терористичних актів. У результаті використання даних такої бази можна отримати інформацію про склад, структуру терористичних груп, їх передислокації, тактику дій, втрати та сутички зі співробітниками органів правопорядку, відомості про осіб, що озброєні конкретними екземплярами зброї»[93].

[93] Колотушкин С.М. Концепция создания и использования информационно-аналитической базы следов применения огнестрельного оружия при раскрытии и расследовании преступлений, связанных с терроризмом / Колотушкин С.М., Карданов Р.Р., Гаевой А.И. // Вестник криминалистики. - 2007. - Вып. 3 (23). - С. 20.

Отже, беззаперечно, що впродовж свого життєвого шляху особа продукує певну інформацію про себе та свою діяльність. З точки зору криміналістичної реєстрації (і криміналістики загалом), як про це зазначає А.Е. Волкова з посиланням на інші джерела, така інформація поділяється на три види:

1. Актуальна криміналістично-значуща інформація, тобто така, що знаходиться в прямому причинно-наслідковому зв'язку з подією злочину.

2. Умовна криміналістично-значуща інформація, яка хоча й не знаходиться в прямому причинно-наслідковому зв'язку з подією злочину, але може сприяти слідству в розслідуванні справи.

3. Потенційна криміналістично-значуща інформація, що не має й не може мати прямий причинно-наслідковий зв'язок з подією злочину, але об'єктивно необхідна для правильного вирішення справи, сприяє вирішенню завдань слідства[94].

Відповідні види криміналістичної інформації можуть міститися в різних інформаційних системах, серед яких, на думку В.С. Бондара, особливе значення мають:

1) інформаційно-пошукові системи криміналістичного призначення (криміналістична реєстрація) (*в контексті нашого дослідження коректніше іменувати такі інформаційно-пошукові системи «криміналістичними обліками» – примітка автора*);

2) інформаційно-пошукові системи реєстрації громадян загально-соціального призначення (паспортна, податкова, виборча тощо);

3) корпоративні інформаційно-пошукові системи (банків, страхових, будівельних, транспортних компаній)[95].

Як підкреслює І.І. Когутич, раціональне використання актуальної та потенційної криміналістично-значущої інформації, з урахуванням її обсягу й різноманітності, можливе тільки в межах належного функціонування

[94] Волкова А.Е. Використання інформаційно-довідкових обліків при проведенні слідчих дій // Форум права. – 2008. – №1. С.71 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2008-1/08vaepsd.pdf

[95] Бондар В.С. Інформаційно-аналітичне забезпечення криміналістичної діяльності в поцесі досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з тероризмом [Текст] / В.С. Бондар. – Науковий вісник Ужгородського національного університету, – Серія Право. – 2015. – Випуск 33. Том 2. – С. 138.

інформаційно-пошукової системи, що забезпечує накопичення, опрацювання, збереження і швидкий пошук такої інформації[96].

Статистика вчинення кримінальних правопорушень в Україні свідчить про певні тенденції щодо незначного зменшення рівня злочинності в останній роки. Так, відповідно до статистичних даних розміщених на сайті Генеральної прокуратури України взято на облік:

- за 2016 р. – 592604 кримінальних правопорушень[97];
- за 2017 р. – 523911 кримінальних правопорушень[98];
- за 2018 р. – 487133 кримінальних правопорушень[99];
- за 2019 р. – 444130 кримінальних правопорушень[100];
- за 2020 р. – 360 622 кримінальних правопорушень[101];
- за січень-серпень 2021 року - 247 401 кримінальне правопорушення[102]

У підсумках роботи НП України за 2017 р. також зазначене певне зниження рівня злочинності в 2017 році, порівняно із показником 2016 року, а саме 495799 проти 573575[103]. Також, Звітів Голови НП про результати роботи відомства у 2018 р. та 2019 р. НП України було зареєстровано:

- за 2018 р. – 455800 кримінальних правопорушень[104];
- за 2019 р. – 418000 кримінальних правопорушень[105].

---

[96] Когутич І. І. Криміналістика [Текст] : Курс лекцій / І.І. Когутич – К.: Атіка. – 2008.– С. 269.

[97] Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2016 року (Форма № 1 (місячна) ЗАТВЕРДЖЕНО наказом ГПУ від 23 жовтня 2012 р. № 100 за погодженням з Держстатом України) // Офіційний сайт Генеральної прокуратури України. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113653&libid=100820# (дата звернення 10.09.2021)

[98] Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2017 року (Форма № 1 (місячна) ЗАТВЕРДЖЕНО наказом ГПУ від 23 жовтня 2012 р. № 100 за погодженням з Держстатом України) // Офіційний сайт Генеральної прокуратури України. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113653&libid=100820# (дата звернення 10.09.2021)

[99] Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2018 року (Форма № 1 (місячна) ЗАТВЕРДЖЕНО наказом ГПУ від 23 жовтня 2012 р. № 100 за погодженням з Держстатом України) // Офіційний сайт Генеральної прокуратури України. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113653&libid=100820# (дата звернення 10.09.2021)

[100] Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2019 року (Форма № 1 (місячна) ЗАТВЕРДЖЕНО наказом ГПУ від 23 жовтня 2012 р. № 100 за погодженням з Держстатом України) // Офіційний сайт Генеральної прокуратури України. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113653&libid=100820# (дата звернення 10.09.2021)

[101] Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2020 року (Форма № 1 (місячна) ЗАТВЕРДЖЕНО наказом Генерального прокурора від 30 червня 2020 р. № 299 за погодженням з Держстатом України) // Офіційний сайт Генеральної прокуратури України. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113653&libid=100820# (дата звернення 10.09.2021)

[102] Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-серпень 2021 року (Форма № 1 (місячна) ЗАТВЕРДЖЕНО наказом Генерального прокурора від 30 червня 2020 р. № 299 за погодженням з Держстатом України) // Офіційний сайт Генеральної прокуратури України. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113653&libid=100820# (дата звернення 10.09.2021)

[103] Підсумки роботи Національної поліції за 12 місяців 2017 року // [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://www.slideshare.net/Police_Ukraine/12-2017-86017535 (дата звернення 10.09.2021)

[104] ЗВІТ Голови Національної поліції України про результати роботи відомства у 2018 році // [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://www.npu.gov.ua/assets/userfiles/files/zvity/Zvit_NPU_2018.pdf (дата звернення 10.09.2021)

[105] ЗВІТ Голови Національної поліції України про результати роботи відомства у 2019 році // [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://www.npu.gov.ua/assets/userfiles/files/zvity/zvit_NPU_2019.pdf (дата звернення 10.09.2021)

А у звіті Національної поліції України про результати роботи у 2020 році зазначено про реєстрацію майже 335 000 кримінальних правопорушень[106]

Вказана тенденція вселяє помірний оптимізм. У той же час хотілось би сподіватись що цьому, хай у певній мірі, сприяло й інформаційно-технічне забезпечення працівників органів правопорядку.

Однак, чи це справді так? Складно відповісти однозначно. Адже ніхто в Україні такого виміру не проводив. У той же час, відповідна корелятивна залежність успішності чи неуспішності застосування у кримінальних провадженнях інформації з криміналістичних обліків – дозволила б адекватно з наукової точки зору оцінити її ефективність як важливої інституції у системі інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації.

У комплексі вказане наводить на думку про те, що критично важливим для реалізації завдань кримінального провадження (особливо – слідчих (розшукових) дій) та оперативно-розшукової діяльності є швидкий та якомога повніший збір інформації про особу (осіб), яка (які) вчинила (-ли) злочин чи про інших осіб, які володіють інформацією про обставини злочину, а також інформації про предмет, засоби та знаряддя злочину тощо. У цьому випадку органи правопорядку повинні використати якомога більше джерел інформації та створити базу інформації про всі елементи складу злочину (об'єкт, суб'єкт, об'єктивну та суб'єктивну сторони). Така криміналістично-значуща інформація, як уже зазначалось, може бути актуальною, умовною та потенційною. Однак, саме пошук та використання породжує найбільші труднощі.

В.П. Захаров та В.І. Рудешко підкреслюють, що на сучасному етапі, коли практично будь-яка установа має в користуванні досить значні інформаційні масиви, аналітичний пошук або «аналітична розвідка» стає першим установчим етапом інформаційної роботи[107].

---

[106] Звіт Національної поліції України про результати роботи у 2020 році // Електронний ресурс]. – режим доступу: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2020/npu-zvit-2020.pdf (дата звернення 10.09.2021)

[107] Захаров В.П. Проблеми інформаційного забезпечення правоохоронних структур : навч.-практ. по- сіб. / В.П. Захаров, В.І. Рудешко. - Львів : ЛьвДУВС, 2007. – С. 243

В.С. Бондар слушно підкреслює, що для інформаційного забезпечення значенням має також здійснення ефективного аналізу інформації, яка зібрана в рамках криміналістичної реєстрації, оскільки недостатньо просто зібрати інформацію, потрібно дослідити її, розкрити її зміст та взаємозв'язок кожної з її частин одна з одною та з елементами складу злочину[108].

У свій час В.В. Бірюков проводив опитування, яке підтвердило, що криміналістичного значення, в певній ситуації, набуває інформація, отримана з будь-яких систем (*тобто саме потенційна криміналістично-значуща інформація – примітка автора*). На це вказало 90,7% науковців та 88,8% працівників різних практичних підрозділів органів правопорядку (загалом В.В. Бірюковим провів анкетування 194 науково-педагогічних та 928 працівників слідчих, оперативних та експертних підрозділів України, Білорусії та інших держав колишнього пострадянського простору)[109].

Як зазначають В.Д. Берназ, В.В. Бірюков та А.Ф. Волобуєв будь-яка інформація, з одного боку, незалежно від її дотичності до відповідної інформаційної системи, а з іншого боку, залежно від конкретної ситуації, – може набувати й доказового значення. Умовою використання цієї інформації як доказу є її відповідність вимогам, які ставлять до доказів. Більшість сучасних інформаційних систем містить достовірну інформацію про певні властивості, стан чи діяльність об'єктів обліку. У низці криміналістичних обліків інформація є похідною від доказів (наприклад слідотеки дактилоскопічних обліків НДЕКЦ, кулегільзотеки, облік викраденого майна, зброї номерних речей та інші), що зумовлює безперечність її достовірності та відповідності до подій, що розслідуються[110].

Зазначене твердження є слушним в тій частині, що стосується надання інформації доказового значення, саме в реалізації цієї мети. Тобто саме у зборі доказової інформації і полягає найважливіше практичне значення

---

[108] Бондар В.С. Інформаційно-аналітичне забезпечення криміналістичної діяльності в поцесі досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з тероризмом [Текст] / В.С. Бондар. – Науковий вісник Ужгородського національного університету, – Серія Право. – 2015. – Випуск 33. Том 2. – С. 138.

[109] Бірюков В.В. Інформаційно-довідкове забезпечення розслідування злочинів: поняття, система, завдання [Текст] // В.В. Бірюков. – Право і суспільство. – 2012. – №2. – С. 252

[110] Криміналістика : підручник [Текст] / В.Д. Берназ, В.В. Бірюков, А.Ф. Волобуєв ; за заг. ред. А.Ф. Волобуєва. — МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. Справ. – Х. : ХНУВС, 2011. – С. 115-116

інформаційного забезпечення криміналістичної реєстрації. Однак, складно визнати за слушне, що інформація, яка вміщена в криміналістичний облік чи зібрана в рамках криміналістичної реєстрації з інших джерел апріорі є достовірною, оскільки навіть зібрані в певній кримінальній справі докази і визнані такими рішенням суду (з подальшим розміщенням цих доказів в криміналістичному обліку) не можуть завжди вважатися абсолютно достовірними. Достовірність доказів є відносним явищем, оскільки в судовому процесі більшу роль відіграє переконливість доказів, які визнаються достовірними судом (тобто під час суб'єктивної оцінки їх суддею), а не абсолютна достовірність, яка може бути об'єктивно з'ясована значно пізніше або взагалі не з'ясована в певній справі[111].

З цього можна зробити висновок, що інформація в криміналістичному обліку, навіть якщо вона сформована на основі доказів, повинна бути критично оцінена особою, яка аналізує таку інформацію і, як правило, не може бути єдиним підтвердженням певних фактів в межах кримінального провадження, так само як визнання вини особою не може бути «царицею доказів».

У цьому контексті виправдано констатувати наявність проблеми відсутності правової регламентації використання даних криміналістичних обліків у кримінальному провадженні. Одночасно не потрібно забувати й про те, що порядок ведення криміналістичних обліків все ж, у загальних рисах, визначено вимогами КПК. Передусім щодо правил фіксації, вилучення й зберігання речових доказів, отримання зразків для порівняльного дослідження, залучення спеціаліста, призначення і проведення експертиз[112].

Відтак виправдано вважати, що практичне застосування результатів інформаційно-технічного забезпечення в системі криміналістичної реєстрації через призму використання результатів криміналістичної реєстрації в кримінальному провадженні найпереконливіше ілюструвати саме прикладами із судово-експертної діяльності. Загальновідомо, що левова частка

[111] Детальніше про достовірність доказів див. наприклад, Сергєєва Д.Б. Поняття та сутність достовірності доказу як його властивості [Текст] // Д.Б. Сергєєва. – Юрист України. – 2014. – №1 (26). – С.89-95

[112] Когутич І. І. Криміналістика [Текст] : Курс лекцій / І.І. Когутич – К.: Атіка. – 2008.– С. 271.

обвинувальних вироків у кримінальних справах ґрунтується на висновках судових експертів. У той же час, у рамках формування для суду саме цього різновиду джерел доказів експерти, як правило, також використовують той чи інший масив інформації відповідних криміналістичних обліків (особливо коли проводиться порівняльне судово-експертне дослідження).

З іншого боку окремі різновиди криміналістичних обліків формуються саме завдяки судовим рішенням за наслідками розгляду кримінальних справ. На підтвердження цього можна навести чимало судових рішень, опублікованих в Єдиному державному реєстрі судових рішень, наприклад: 1) вирок Носівського районного суду Чернігівської області від 23 червня 2017 р. у справі №741/836/17 ґрунтувався на висновках експерта, у дослідженні якого фігурував один з речових доказів – саморобний пристрій типу «арбалет», якого згодом було передано в натурну колекцію Чернігівського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України[113]; 2) вирок Голосіївського районного суду м. Києва від 03 липня 2017 р. в справі №752/5111/17 у якому належність кастету до ударно-дробильної холодної зброї підтверджено висновком експерта ДНДЕКЦ МВС України №8-1/174х від 23.11.2016 р. і цим же вироком кастет передано криміналістичної колекції Науково-дослідницького експертно-криміналістичного центру МВС України у м.Києві[114]; 3) вирок Ладжинського міського суду Вінницької області від 07 червня 2017 р. у справі №135/369/17 у якому важливу роль у доказуванні було відведено висновку експерта №144-Х від 16.03.2017 р., на підставі якого встановлено, що багнет-ніж, вилучений у обвинуваченого є холодною зброєю колюче-ріжучої дії, виготовлений заводським способом та є багнет-ножем до автомата АКМ та АКС-74. Цим вироком речовий доказ – багнет-ніж також передано до колекції експертної установи Вінницького НДЕКЦ МВС України[115]; 4) вирок Залізничного районного суду м. Львова від 16 січня 2017

[113] Вирок Носівського районного суду Чернігівської області від 23 червня 2017 року у справі №741/836/17 // Єдиний державний реєстр судових рішень. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://reyestr.court.gov.ua/Review/67333395 (дата звернення 10.09.2021)
[114] Вирок Голосіївського районного суду м. Києва від 03 липня 2017 року в справі №752/5111/17 // Єдиний державний реєстр судових рішень. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://reyestr.court.gov.ua/Review/67509093 (дата звернення 10.09.2021)
[115] Вирок Ладжинського міського суду Вінницької області від 07 червня 2017 року у справі №135/369/17 // Єдиний державний реєстр судових рішень. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://reyestr.court.gov.ua/Review/66975071 (дата звернення 10.09.2021)

р. у справі №462/5549/16-к, в якому вказано проведення трасологічної експертизи, а речові докази (металевий предмет типу кастет, два ножі сріблястого кольору та з ручкою у вигляді накладок коричневого кольору) передані до криміналістичної колекції експертної установи[116].

Вищенаведене дозволяє виокремити два важливі, на наш погляд, прояви практики організації інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації та використання отриманих даних в кримінальному провадженні. Перший – підтвердження того, що імплементація результатів використання криміналістичних обліків здійснюється, здебільшого, через використання їх під час криміналістичних експертних дослідженнях. Другий – судове рішення є підставою та джерелом наповнення криміналістичних обліків, тобто відбувається сприяння інформаційному забезпеченню криміналістичної реєстрації.

Стосовно практичного значення технічного аспекту в рамках інформаційно-технічного забезпечення в системі криміналістичної реєстрації, то тут потрібно зосередити увагу, з одного боку, на технологіях та засобах обробки інформації, яка підлягає або може бути використана в рамках криміналістичної реєстрації. З іншого - на технічних засобах збереження та відтворення об’єктів та інформації про них, що зберігаються у криміналістичних обліках.

Важливість належного інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації також полягає в тому, що злочинність постійно удосконалює способи, засоби та знаряддя вчинення як уже відомих видів злочинів, так і продукує нові їх види із застосуванням новітніх технологій.

Так, злочинці активно використовують комп’ютерну та іншу цифрову техніку, мобільні телефони та інші засоби зв’язку для викрадення коштів, майна, з метою отримання доступу до важливої інформації про особу чи її майно, задля стеження за жертвами, державного та комерційного шпигунства, різноманітних диверсій і т. і.. Наприклад, 2017 рік став тим періодом, коли

[116] Вирок Залізничного районного суду м. Львова від 16 січня 2017 року у справі №462/5549/16-к // Єдиний державний реєстр судових рішень. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://reyestr.court.gov.ua/Review/64082045 (дата звернення 10.09.2021)

широкі верстви населення України безпосередньо зіткнулися із кіберзлочинністю. Прикладами цього є атаки вірусів WannaCry та Petya.A[117], які вразили велику кількість державних та приватних установ в Україні і завдали значної шкоди економіці нашої держави. Зазначимо, що починаючи з 1986 р. в наукових колах неодноразово зверталася увага на те, що комп'ютерна техніка (електронні обчислювальні машини) має значний потенціал використання такої техніки з метою аналізу інформації. Зокрема ця техніка вже тоді дозволяла здійснювати операції зберігання, систематизації та вибірки реєстраційної інформації, а також автоматично виконувати формально-логічні операції аналізу і переробки даних[118].

Запровадження новітніх технологій фіксації, обробки та передачі інформації (персональних комп'ютерів (стаціонарних та портативних ноутбуків), планшетних комп'ютерів, смартфонів, розумних годинників, цифрових фото- та відеокамер тощо), а також використання сучасних спеціалізованих комп`ютерних програм і телекомунікаційних мереж (високошвидкісного інтернет-сполучення, мобільного зв'язку четвертого та, у перспективі, п'ятого покоління) дозволяє перетворити криміналістичні обліки із стандартних скупчень порівняно структурованої інформації (громіздких картотек, колекцій, фото- та відеотек та ін.) у справді оперативно-діючі системи.

На думку В.В. Волкової ефективність пошуку за довідковими обліками підвищиться, якщо спеціалісти на місці події будуть користуватися комп'ютером типу «Notebook» з модемом типу GPRS/GSM Wireless PCMCIA або мобільним телефоном, що підтримує функцію GPRS[119].

Також, як вказує Арешонков В.В. для фіксації та візуального дослідження виявлених слідів досить перспективним є використання візуалізаторів, наприклад, візуалізатор «Scene Score RUVIS 29 MP» та деякі

---

[117] Стаття «Від WANNACRY до PETYA.A. Наймасштабніші хакерські атаки в Україні та світі» від 27.062017, 19:12 // Інтернет-сайт «TSN.UA». – [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://tsn.ua/svit/vid-wannacry-do-petya-a-naymasshtabnishi-hakerski-ataki-v-ukrayini-ta-sviti-952558.html (дата звернення 10.09.2021)

[118] Бірюков В. В. Сучасні можливості аналізу інформації баз та банків даних автоматизованих інформаційних систем у діяльності з розкриття злочинів / В. В. Біркоков // Криміналістичний вісник. – 2009. – № 2 (12). – С. 66

[119] Волкова А. Е. Використання інформаційно-довідкових обліків при проведенні слідчих дій / А. Е. Волкова // Форум права. – 2008. – №1. – С. 73 [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2008-1/08vaepsd.pdf. (дата звернення 10.09.2021)

інші, які використовуються для пошуку невидимих відбитків пальців рук як безпосередньо на місці події, так і в лабораторних умовах без обробки порошками та реактивами на гладких непористих поверхнях, у тому числі різнокольорових[120].

Робота приладів заснована на використанні технології формування зображення за відбитим ультрафіолетовим випромінюванням. Такі прилади збільшують можливості виявлення, фотозйомки та збору речових доказів, включаючи невидимі відбитки пальців і долонь рук, укуси, синьці, виявлення за допомогою люмінолу сліди крові, сліди взуття, залишки вогнепального пострілу тощо[121].

Як підкреслює В.В. Бірюков, сучасні технології, які використовуються в обліково-реєстраційній діяльності та базуються на використанні комп'ютерної техніки, спеціалізованого програмного забезпечення та сучасних телекомунікаційних мереж, виводять роботу з інформацією на принципово новий рівень. Навіть звичайний перехід до обробки інформації з використанням автоматизованих інформаційних систем та баз даних значно спрощує процеси введення та виведення інформації.

У результаті, взявши на озброєння унікальні аналітично-пошукові комплекси, які в автоматичному режимі аналізують значні обсяги інформації, знаходять зв'язки між об'єктами, можна зекономити значні матеріальні та часові ресурси, а отже, «інформаційно-аналітичне забезпечення сьогодні є перспективним напрямком у боротьбі зі злочинністю».[122]

Під дану категорію підпадають, у свою чергу, дві групи систем, одні із яких є інформаційно-довідковими, за конкретними об'єктами експертизи (наприклад, інформаційно-довідкові системи «АР» (автоматичні пістолети), «Метали» (містять відомості про склади металів і сплавів та галузі й сфери їх

---

[120] Арешонков В. В. Теоретичні, правові та праксеологічні засади технікокриміналістичних досліджень у розслідуванні злочинів. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. // Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук (доктора права) за спеціальністю 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» (081 – Право). – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2021. – С. 314

[121] Арешонков В. В. Теоретичні, правові та праксеологічні засади технікокриміналістичних досліджень у розслідуванні злочинів. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. // Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук (доктора права) за спеціальністю 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» (081 – Право). – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2021. – С. 314

[122] Бірюков В. В. Сучасні можливості аналізу інформації баз та банків даних автоматизованих інформаційних систем у діяльності з розкриття злочинів / В. В. Біркоков // Криміналістичний вісник. – 2009. – № 2 (12). – С. 68-69.

застосування), «Волокно» (характеристики текстильних волокон), «Взуття» (характеристики підошов взуття)). Вони можуть працювати як ізольовано, так і бути частиною вимірювально-обчислювальних комплексів. Інша група – оперативно-пошукові системи, які дозволяють вводити інформацію до бази даних та в подальшому здійснювати її пошук. До таких систем відносяться, наприклад, в галузі судової балістики автоматизовані ідентифікаційні балістичні системи «Druggfier» (США), «IBIS» (Канада), у галузі дактилоскопії – дактилоскопічні ідентифікаційні системи «Дакто-2000» та «DEX» (Україна), «AFIS» (США), «Морфо» (Франція), «NEC» (Японія), «Дактомат» (Республіка Білорусь)[123].

Поділяємо думку І.А. Голдинського стосовно того, що обліки і розроблені на їхній основі автоматизовані інформаційно-пошукові та довідкові системи органів правопорядку, водночас зі зростанням бойового і технічного оснащення покликані не тільки забезпечити неухильне приведення в життя принципу невідворотності відповідальності за вчинене, але й відіграти роль у підвищенні професійної культури співробітників органів правопорядку, активно впливати на дотримання ними законності. І тут необхідно мати на увазі, що якщо бойова зброя, транспортні засоби, професійний і спортивний тренінг покликані створювати фізичну перевагу співробітників органів правопорядку над злочинцями, то криміналістична реєстрація оснащена інформаційною й обчислювальною технікою має на меті доповнити цю перевагу в інтелектуальному аспекті[124].

Автор вважає, що комплекс інформаційно-технічних засобів (пристроїв для фіксації, зберігання та обробки інформації, комп`ютерних програм, телекомунікаційних засобів тощо), які забезпечують проведення криміналістичної реєстрації (як процесу та як системи криміналістичних обліків) сприятиме: 1) накопиченню та збереженню інформації, а отже тим

---

[123] Арешонков В. В. Теоретичні, правові та праксеологічні засади технікокриміналістичних досліджень у розслідуванні злочинів. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. // Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук (доктора права) за спеціальністю 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» (081 – Право). – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2021. – С. 323

[124] Голдинський І.А. Організація та практичне використання криміналістичних обліків при розкритті та розслідуванні злочинів // А.І. Голдинський. – Право і суспільство. – 2016. – №2 частина 3. – С.184-189

самим дозволить користувачу таких систем сформувати інформаційну базу для подальшого використання щодо виконання завдань, які стоять перед криміналістичною реєстрацією; 2) прискоренню пошуку інформації та побудові логічних зв`язків між об`єктами та інформацією як в середині одного криміналістичного обліку чи інших некриміналістичних баз даних, так і серед різних криміналістичних обліків та баз даних; 3) можливості віддаленого доступу до інформації, яка зберігається в криміналістичному обліку чи іншій базі даних; 4) підвищенню рівня інформаційної безпеки та захисту об`єктів криміналістичного обліку, зокрема шляхом фіксації несанкціонованого доступу до даних та протиправного коригування інформації; 5) відтворенню об`єктів криміналістичного обліку навіть після знищення оригіналу (якщо застосовується фото-, відео фіксація або тривимірне моделювання об`єктів, які вносяться в криміналістичний облік); 6) інформаційній та технологічній перевазі органів правопорядку – користувачів засобів інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації над правопорушниками тощо.

Саме тому, виправдано констатувати, що криміналістична реєстрація в її сучасному вигляді неможлива без належного її інформаційного та технічного забезпечення, оскільки жодних людських ресурсів не буде достатньо для опрацювання величезних масивів інформації які продукує будь-яка людина, в тому числі правопорушник, за час свого життя загалом чи безпосередньо під час певної своєї діяльності.

Висновки до Розділу ІІ:

Проаналізовано різні підходи до тлумачення процесу інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації. Описане різноманіття підходів породжує неоднозначність у застосуванні термінології. Саме з метою уникнення вказаних неточностей у дослідженні застосовано формулювання «інформаційно-технічне забезпечення в системі криміналістичної реєстрації».

Інформаційно-технічне забезпечення в системі криміналістичної реєстрації – це сукупність технічних та комунікаційних засобів (засобів передачі інформації), які забезпечують реалізацію процесу збору, фіксації, обробки, збереження та подальшого використання інформації, яка вноситься у криміналістичні обліки (інформаційні бази даних) в рамках здійснення криміналістичної реєстрації.

Проаналізовано нормативно-правове регулювання інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації, звернена увага на застарілість та неузгодженість окремих нормативно-правових актів. Також вказано на необхідність прийняття відповідного закону, що б регулював збирання, обробку, використання та зберігання інформації в криміналістичних обліках, якщо така інформація стосується персональних даних особи з метою забезпечення права особи на повагу до приватного та особистого життя (з врахуванням практики Європейського суду з прав людини).

Практичне значення інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації, полягає передусім у:

1) накопиченні та збереженні інформації, що дозволяє користувачу таких систем сформувати інформаційну базу для подальшого використання щодо виконання завдань, які ставляться перед криміналістичною реєстрацією;

2) прискоренні пошуку інформації та побудові логічних зв`язків між об`єктами та інформацією як в середині одного криміналістичного обліку чи інших некриміналістичних баз даних, так і серед різних криміналістичних обліків та баз даних;

3) можливості віддаленого доступу до інформації, яка зберігається в криміналістичному обліку чи іншій базі даних;

4) підвищенні рівня інформаційної безпеки та захисту об`єктів криміналістичного обліку, зокрема шляхом фіксації несанкціонованого доступу до даних та протиправного коригування інформації;

5) відтворенні об`єктів криміналістичного обліку навіть після знищення оригіналу (якщо застосовується фото-, відео фіксація або тривимірне моделювання об`єктів, які вносяться в криміналістичний облік);

6) інформаційній та технологічній перевазі органів правопорядку – користувачів засобів інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації над правопорушниками.

З метою нормативно-правого закріплення зростаючої ролі комп`ютерних технологій, програм та процесів обміну інформацією доречно внести зміни та доповнення п. 1.12. Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків.

«*1.12. Криміналістичні обліки ведуться з використанням комп'ютерної техніки та програмного забезпечення, погодженого з ДНДЕКЦ. У разі повної або часткової неможливості ведення криміналістичного обліку з використанням комп'ютерної техніки та програмного забезпечення уся доступна інформація про об`єкти такого обліку дублюється в спеціалізованих електронних базах даних, створених з цією метою володільцем такого обліку за погодженням із ДНДЕКЦ.*

Для запобігання втрати інформації (унаслідок виходу з ладу комп'ютерної техніки чи збоїв програмного забезпечення), уміщеної до автоматизованих криміналістичних обліків, забезпечується її постійне дублювання на зовнішніх накопичувачах електронної інформації (оптичних дисках, твердотільних накопичувачах інформації тощо) з обов`язковим шифруванням інформації або на захищених серверах, розташованих на території України.

Направлення запитів на перевірку об'єктів або відомостей про них, що вміщені до певного криміналістичного обліку, та інформування про її результати здійснюються за допомогою цифрової відомчої телекомунікаційної мережі МВС. Інформація про доступ до даних криміналістичного обліку повинна фіксуватися та зберігатися в автоматизованому криміналістичному обліку або в окремій базі даних запитів, включно з інформацією про уповноважену особу, яка отримала доступ, та про обсяг даних, доступ до яких було отримано.

Кожна дія уповноваженої особи щодо отримання інформації з криміналістичного обліку, фіксується у спеціальному електронному архіві/програмному комплексі, ведення якого покладається на службу інформаційних технологій Міністерства внутрішніх справ України. У електронному архіві/програмному комплексі фіксуються прізвище, ім'я, по батькові та номер документа (службового посвідчення, спеціального поліцейського жетона тощо), який підтверджує повноваження особи на отримання інформації, вид отриманої інформації, криміналістичний облік, з якого отримувалася інформація, час отримання інформації та інші відомості, необхідні для ідентифікації особи, яка отримувала інформацію з криміналістичного обліку.»

Пропоновані зміни забезпечать підвищення автоматизації процесу внесення, фіксації, обробки, зберігання та використання інформації до криміналістичних обліків, шляхом застосування комп`ютерних технологій та програмного забезпечення, забезпечать контроль за доступом до даних криміналістичних обліків, а також актуалізують положення Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків в рамках узгодження з Законом України «Про Національну поліцію» та з викладеними у нашому дослідженні пропозиціями.

РОЗДІЛ ІІІ. ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОКРЕМИХ ВИДІВ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ОБЛІКІВ

3.1. Інформаційно-технічне забезпечення оперативно-пошукових криміналістичних обліків

Оскільки криміналістичні обліки є основними емпіричними проявами криміналістичної реєстрації як процесу збору криміналістично-значущої інформації, тому детальніший розгляд питання інформаційно-технічного забезпечення доцільно проводити через призму інформаційно-технічного забезпечення окремих видів криміналістичних обліків. Переважна більшість криміналістичних обліків була описана нами раніше, тому лише підкреслимо, що аналіз інформаційно-технічного забезпечення криміналістичних обліків проводитимемо відповідно до поділу криміналістичних обліків на оперативно-пошукові та інформаційно-довідкові колекції.

Оперативно-пошукові обліки (відповідно до змісту п.п. 1.6.1. Розділу І Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків) вміщують об’єкти, що безпосередньо пов’язані з подією злочину та, як правило вилучені під час оглядів місця події або під час проведення оперативних заходів та слідчих (розшукових) дій.

До вказаних обліків належать дактилоскопічні обліки, колекції слідів зламу, взуття, транспортних засобів, волокон, замків і ключів, підроблених рецептів і бланків документів, кулегільзотеки, колекції суб’єктивних портретів та ін[125].

Такі науковці як В.Д. Берназ, В.В. Бірюков і А.Ф. Волобуєв вважають, що криміналістичні обліки оперативно-розшукового призначення – це обліки, які містять інформацію про об’єкти, що безпосередньо причетні до нерозкритих злочинів або становлять оперативний інтерес і така інформація

[125] Настільна книга слідчого: [Наук.–практ. видання для слідчих і дізнавачів] / М.І. Панов, В.Ю. Шепітько, В.О. Коновалова та ін. – 2-ге вид., перероб. І доп. – К.: Вид. Дім «Ін Юре», 2007. – С.74

призначена сприяти ідентифікації таких об’єктів за штучними чи власними ознаками[126].

Об’єктами (в широкому розумінні цього поняття) оперативно-пошукових обліків є відповідні предмети, їх копії, зображення та відомості про такі предмети або осіб, наприклад, отримані під час криміналістичної реєстрації дактилокарти, фото- та відеозображення, записи голосів і мовлення осіб, ДНК-профілі тощо.

Так, чи інакше, систему знань стосовно оперативно-пошукових обліків формують нижченаведені положення і правила.

І. За своєю суттю оперативно-пошуковим (хоча про це прямо не зазначається) є єдиний облік злочинів, правила якого поширюються на органи прокуратури, органи внутрішніх справ, поки що функціонуючої податкової міліції, Служби безпеки України (п. 3 Розділу І Інструкції про ЄОЗ).

ІІ. Криміналістичні обліки, передбачені Інструкцією з організації функціонування криміналістичних обліків:

1. В межах трасологічного обліку: оперативно-пошукові колекції слідів взуття, рукавичок, знарядь зламу, транспортних засобів і формується з об'єктів-носіїв зі слідами, копій або зображень слідів взуття, рукавичок, знарядь зламу, транспортних засобів, вилучених під час огляду місця події, інших слідчих дій, оперативно-розшукових заходів.

2. У межах балістичного обліку – оперативно-пошукові колекції:

- куль, гільз та патронів зі слідами зброї (формується з куль, гільз, патронів зі слідами зброї, їх копій та зображень, вилучених під час проведення огляду місця події (ОМП), інших слідчих дій та оперативно-розшукових заходів);
- куль та гільз, експериментально відстріляних з вилученої, знайденої та добровільно зданої зброї;

[126] Криміналістика : підручник [Текст] / В.Д. Берназ, В.В. Бірюков, А.Ф. Волобуєв ; за заг. ед. А.Ф. Волобуєва ; МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х. : ХНУВС, 2011. С. 100

- куль та гільз, експериментально відстріляних з табельної зброї, що знаходиться на озброєнні органів правопорядку, уповноважених органів державної влади;
- куль та гільз, експериментально відстріляних зі зброї, зареєстрованої на об'єктах дозвільної системи;
- куль та гільз, експериментально відстріляних зі зброї, яка перебуває у власності громадян;
- відомостей про зразки саморобної зброї;
- гільз утраченої гладкоствольної вогнепальної зброї;
- відомостей про вчинені із застосуванням вогнепальної зброї злочини та факти її вилучення з незаконного обігу.

3. У межах обліку грошових знаків, бланків документів та цінних паперів – колекції підроблених грошових знаків, бланків документів, цінних паперів, пластикових платіжних карток (їх зображень) тощо та (або) відомостей про них.

4. У межах обліку осіб за ознаками зовнішності – оперативно-пошукової колекції суб'єктивних портретів осіб, підозрюваних у вчиненні злочинів.

5. У рамках вибухотехнічного обліку – оперативно-пошукової колекції вибухових пристроїв та їх залишків. Вказані колекції формуються із:

- саморобних і промислових вибухових пристроїв та їх залишків, вилучених під час проведення слідчих дій та оперативно-розшукових заходів;
- саморобних вибухових пристроїв, реконструйованих при проведенні експертиз;
- карток обліку вибухових пристроїв та зарядів вибухових речовин і піротехнічних засобів (вилучених, розряджених або застосованих для вчинення вибухів), складених за висновками експертиз.

6. У межах обліку синтетичних і напівсинтетичних наркотичних засобів та психотропних речовин – оперативно-пошуковий Каталог відомостей про напівсинтетичні і синтетичні наркотичні засоби і психотропні речовини (далі - Каталог). Каталог формується на підставі результатів дослідження

натурних зразків напівсинтетичних і синтетичних наркотичних засобів та психотропних речовин, вилучених з незаконного обігу на території України.

7. У рамках обліку генетичних ознак людини – оперативно-пошукові колекції, які ведуться відповідно в ДНДЕКЦ та НДЕКЦ, і формується з ДНК-профілів:

- осіб, які підозрюються або звинувачуються в учиненні злочинів, узятих під варту, засуджених у випадку їх добровільної згоди;
- біологічних слідів, вилучених під час огляду місця події, у тому числі за фактами безвісного зникнення осіб, проведення інших слідчих дій та оперативно-розшукових заходів;
- невпізнаних трупів.

Вказані обліки також можуть функціонувати й у вигляді інформаційно-довідкових та інформаційно-пошукових колекцій.

III. Оперативно-пошукові колекції Головного експертно-криміналістичного центру Державної прикордонної служби України (відповідно до Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків Головного експертно-криміналістичного центру Державної прикордонної служби України, затвердженої Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 10.07.2017 №580): 1. Підроблених паспортних та інших документів (їх копій, зображень) та (або) відомостей про них; 2. Підроблених печаток, друкарських форм тощо та (або) інших відомостей про них.

IV. Розшукові обліки Міністерства внутрішніх справ України (неспеціалізовані): 1) зниклих громадян; 2) неопізнаних трупів; 3) культурних цінностей; 4) мобільних телефонів; 5) зброї у розшуку; 6) транспортних засобів у розшуку; 7) осіб, які переховуються від органів влади; 8) осіб, що не можуть надавати про себе відомостей внаслідок хвороби або неповнолітнього віку; 9) перевірки легітимності довідки про судимість; 10) пошуку паспорту громадянина України серед викрадених та втрачених[127].

[127] Дані з офіційного сайту Міністерства внутрішніх справ України // [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://wanted.mvs.gov.ua/ (дата звернення 10.09.2021)

V. Окремим є також дактилоскопічний облік, функціонування якого регламентоване Інструкцією про порядок функціонування дактилоскопічного обліку експертної служби МВС України, затвердженою наказом Міністерства внутрішніх справ України 11.09.2001 №785 (надалі – Інструкція про дактилоскопічний облік).

Відповідно до п. 1.3. Інструкції про дактилоскопічний облік дактилоскопічний облік призначений для: 1) розшуку людей, які зникли безвісти; 2) встановлення за невпізнаними трупами особи людини; 3) - підтвердження особи людини, яка раніше була піддана дактилоскопіюванню; 4) встановлення осіб, які залишили сліди рук на місці події; 5) встановлення фактів залишення однією особою слідів рук при вчиненні різних злочинів.

Дактилоскопічний облік складається з: а) дактилокартотек - масиву дактилокарт невпізнаних трупів; безвісно зниклих осіб та осіб, які були піддані дактилоскопіюванню відповідно до п. 1.5 Інструкції про дактилоскопічний облік; б) слідотек - реєстраційних карт слідів рук, які вилучені під час оглядів місць подій за фактами нерозкритих злочинів та безвісного зникнення осіб (п. 1.4. Інструкції про дактилоскопічний облік).

Звертаємо увагу, що дактилоскопічний облік не позначено нормотворцем як оперативно-позшуковий або інформаційно-довідковий криміналістичний облік, однак призначення та модель функціонування дактилоскопічного обліку вказують саме на його оперативно-пошуковий характер.

Першим етапом виправдано вважати збір та фіксацію об’єктів криміналістичного обліку.

Процес здійснення єдиного обліку злочинів визначений п. 7 Розділу ІІ Інструкції про ЄОЗ. Зокрема, визначено, що реєстрація злочинів, осіб, які їх вчинили, та кримінальних справ здійснюється працівниками з обліково-статистичної роботи на підставі документів первинного обліку – статистичних карток. Також ведуться відповідні журнали обліку злочинів, кримінальних справ і осіб, які вчинили злочини. В обліково-реєстраційних підрозділах ГУМВС, УМВС, УМВСТ МВС України (*текст Інструкції про ЄОЗ*

застарілий - тепер це відповідні підрозділи НП України – примітка автора) ведуться контрольні журнали обліку злочинів, кримінальних справ і осіб, які їх вчинили, окремо за кожним районом, містом, лінійним органом, в яких реєструється дата надходження статистичних карток і зазначена в них інформація про злочин. Вказаний пункт Інструкції про ЄОЗ передбачає обмін інформацією за допомогою електронної пошти та її обробка за допомогою ЕОМ.

Щодо формування інформаційних ресурсів (баз даних) Інтегрованої інформаційно-пошукової системи органів внутрішніх справ України, то джерела такого формування визначені п. 3.2. Положення про ІІПС, зокрема заяви і повідомлення про кримінальні та адміністративні правопорушення, кримінальні провадження; повідомлення про надзвичайні ситуації; інформація із засобів масової інформації, публічних виступів; різноманітні документи; інформація, одержана під час вчинення кримінальних правопорушень або під час проведення слідчих (розшукових) дій, тощо.

Нами позитивно оцінюються положення п. 5.2. та п. 5.3. Положення про ІІПС, які стосуються загальних вимог до інформаційного та технічного забезпечення функціонування Інтегрованої інформаційно-пошукової системи органів внутрішніх справ України. Так, п. 5.2. Положення про ІІПС передбачає, що оснащення технічними та технологічними засобами базується на використанні сучасних інформаційних технологій, засобів комп'ютерної техніки, телекомунікаційного обладнання, загальносистемного та прикладного програмного забезпечення. А п. 5.3. Положення про ІІПС встановлює, що інформаційне забезпечення базується на цілісності та непротиріччі інформації в єдиному інформаційному просторі організаційної інфраструктури обліків Інтегрованої інформаційно-пошукової системи, що забезпечується використанням типового програмного забезпечення, єдиної технології обробки та обміну даними, типовою структурою даних та правилами їх інтеграції, уніфікованою системою класифікації, кодування та контролю інформації.

Відповідно до п. 1.6.1. Розділу І Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків під час проведення огляду місця події, інших слідчих дій, оперативно-розшукових заходів співробітниками оперативних підрозділів, досудового слідства установлюється коло осіб, які залишили сліди та не пов'язані з учиненням злочину (потерпілі, їх родичі, знайомі; працівники швидкої медичної допомоги, аварійно-рятувальних служб, що прибувають на місце злочину раніше слідчо-оперативних груп, тощо).

Також, у п. 1.6.1. Розділу І Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків передбачено, що направлення об'єктів (їх копій, зображень) для поставлення (перевірки) на облік здійснюється тільки після проведення їх експертних досліджень. Після проведення експертних досліджень об'єктів (їх копій, зображень) працівниками, якими вони проводилися, складаються реєстраційні картки відповідно до вимог Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків, після чого керівниками обласних НДЕКЦ МВС в обов'язковому порядку організовуються їх перевірки за відповідними видами та рівнями криміналістичних обліків експертної служби МВС України. Про результати перевірки інформуються підрозділи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність.

З наведеного випливає, що бази даних, які об’єднані у Інтегровану інформаційно-пошукову систему органів внутрішніх справ України формуються із різноманітних джерел, які лише в подальшому підлягають перевірці (верифікації) і тому мають лише допоміжне значення для власне криміналістичної реєстрації. А інформація, яка формується відповідно до Інструкції про ЄОЗ, має відокремлений характер і не синхронізована із іншими криміналістичними обліками, а також відрізняється тим, що є інформацією пост-фактум, тобто сформована уже після вчинення певного злочину. Водночас, потрібно звернути увагу на Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 08.02.2019 № 100 «Про затвердження Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події», який регулює ведення в центральному органі

управління поліцією, міжрегіональних територіальних органах поліції та їх територіальних (відокремлених) підрозділах, головних управліннях Національної поліції в Автономній Республіці Крим та м.Севастополі, областях та м. Києві, територіальних (відокремлених) підрозділах (управліннях, відділах, відділеннях) поліції (далі - органи (підрозділи) поліції) єдиного обліку заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події (далі - заяви (повідомлення)) з використанням інформаційно-телекомунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України» (далі - ІТС ІПНП). З першого погляду цей наказ спрямований на консолідацію обліку заяв про вчинені кримінальні правопорушення, а з іншого, зважаючи на чинність інших нормативно-правових актів (Інструкції про ЄОЗ, Положення про ІІПС та Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків) створює ще більший хаос у правовому регулюванні обліку повідомлень про кримінальні правопорушення, оскільки між собою вказані нормативно-правові акти не узгоджені та оперують різними поняттями, наприклад, постає питання чи потрібно вносити інформацію про кримінальне правопорушення (якщо таке є злочином) до єдиного обліку та єдиного обліку злочинів.

Зазначений процес перевірки регламентований у п. 1.6.1. Розділу І Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків, яким передбачено, що перевірка за криміналістичними обліками здійснюється за письмовим запитом установленої форми підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність. Результати таких перевірок оформлюються відповідно до встановлених форм, які направляються ініціаторові перевірки. У разі встановлення або невстановлення ідентичності об'єктів подальші дії з ними та порядок їх направлення до колекцій вищого та (або) нижчого рівнів регламентуються розділом ІІ Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків. У разі необхідності вміщення до колекцій самих об'єктів (куль, гільз, підроблених грошових знаків та інших об'єктів) про факт їх вміщення інформуються органи дізнання та досудового слідства за встановленою формою. У п. 5.3. Положення про ІІПС, в свою чергу,

акцентується увага на цілісності та непротиріччі інформації в єдиному інформаційному просторі організаційної інфраструктури обліків Інтегрованої інформаційно-пошукової системи.

Інші нормативно-правові акти, які регулюють діяльність криміналістичних обліків та їх інформаційно-технічне забезпечення не деталізують аспект перевірки інформації. Наприклад, у пункті 1.13. Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків зазначено: «об'єкти, що підлягають поставленню на облік, уміщуються до колекцій після перевірки за наявними обліками та отримання негативного результату».

Більш того, жоден з проаналізованих нами нормативно-правових актів України не містить навіть найзагальніших вимог до технічних засобів, якими здійснюється фіксація, аналіз та обробка об’єктів криміналістичного обліку. Відповідно до законів формальної логіки така фіксація, аналіз та обробка, звісно, проводиться тими знаряддями, приладами чи іншими засобами, які детерміновані природою самого об’єкта обліку або інформацією про такий об’єкт, а також відповідною галуззю наукових знань, в межах якої здійснюється криміналістичне дослідження вказаного об’єкта та інформації про нього (наприклад, фізичні властивості повинні оброблятися та фіксуватися технічними засобами за правилами опису об’єктів у фізиці, а біологічні об’єкти підлягають збору, фіксації та обробці за правилами біології і т.д.). У цьому аспекті вибір технічних засобів фіксації об’єкта обліку або інформації про нього тісно пов’язаний із способом криміналістичної реєстрації, однак, є глибшим та більш деталізованим, оскільки на етапах фіксації, аналізу та обробки інформації, яка збирається в рамках криміналістичної реєстрації, потрібно чітко визначити не лише яким або якими способами будуть зафіксовані об’єкти обліку та/або інформація про них, але й те, які саме технічні засоби будуть тут використані.

Як уже зазначалось раніше, способами фіксації (реєстрації) об’єктів криміналістичної реєстрації є занесення у відповідний криміналістичний облік об’єкта криміналістичної реєстрації або його копії, або зображення об’єкта, або

інформації про об’єкт криміналістичної реєстрації (за вже згадуваною видофікацією І.І. Когутича, способами фіксації криміналістично-значущої інформації є: описовий, графічний, наглядно-образний та колекційний[128]). Всі ці способи фіксації вимагають застосування відповідних технічних засобів та, в окремих випадках, і спеціальних знань.

На нашу думку, результати фіксації об’єкта криміналістичного обліку або інформації про нього, повинні бути прогнозованими та близькими до реальності або певного еталону. Недопустимим є спотворення об’єкта чи інформації про нього. Відтак, технічні засоби, які використовуються під час криміналістичної реєстрації повинні бути стандартизованими (сертифікованими) та перебувати у справному стані, а особа, яка здійснює фіксацію згаданого об’єкта чи інформації повинна володіти відповідними знаннями для роботи із такими технічними засобами.

Наведені міркування пропонуємо відобразити у п. 1.13. Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків та викласти його у наступній редакції: «*Об'єкти, що підлягають поставленню на облік, уміщуються до колекцій після перевірки за наявними обліками на предмет їх належності, достовірності та унікальності. Перевірка належності об’єкта включає аналіз правильності збору (фіксації) такого об’єкта, його транспортування та внесення в облік, зокрема: використання специфічних знарядь та засобів збору відповідних об’єктів (у тому числі сертифікованого обладнання), дотримання загальнонаукових та спеціальних вимог до збору, транспортування та зберігання об’єкта обліку, належність типу об’єкта до відповідного виду обліку тощо. Перевірка достовірності об’єкта обліку передбачає перевірку на предмет відсутності фальсифікації об’єкта з метою спотворення даних обліку. Перевірка унікальності предмета обліку передбачає з’ясування наявності тотожного об’єкта в обліку та порівняння таких тотожних предметів. У разі невідповідності вимогами належності та достовірності – об’єкт обліку знищується або передається в облік іншого*

[128] Когутич І. І. Криміналістика [Текст] : Курс лекцій / І.І. Когутич – К.: Атіка. – 2008.– С. 272.

виду. У разі відсутності будь-яких відмінностей, які мають значення для криміналістичної реєстрації (невідповідність вимозі щодо унікальності об'єкта) – дублюючий об'єкт знищується або передається до аналогічного обліку або в навчальний заклад чи музей)». Вказані доповнення покликані удосконалити регламентацію процесу інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації як оперативно-пошукових, так і інформаційно-довідкових криміналістичних обліків.

Доцільно ще раз звернути увагу, що порівняно новим, але доволі масовим та потенційно загрозливим способом вчинення злочинів, є створення шкідливого програмного коду або використання вразливостей програмного забезпечення (прикладом є матеріали кримінального провадження внесені до ЄРДР за №12017200000000131 від 27.06.2017, за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 361 КК України за фактом масового втручання в нормальну роботу ПЕОМ підприємств, установ і організації на території Сумської області, шляхом розповсюдження шкідливого програмного вірусу «Petya.A»[129] та вирок Нікопольського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 30.08.2018 р. у кримінальній справі №182/4213/18 за обвинуваченням особи – громадянина РФ у скоєнні кримінального правопорушення передбаченого ч.1 ст. 361-1 КК України[130]).

Зважаючи на специфіку створення комп'ютерних вірусів та інших шкідливих програм, які можуть вражати не лише персональні комп'ютери але й мобільні телефони, планшети, сервери тощо, існують певні характеристики таких шкідливих програм, а точніше мова програмування та унікальний «почерк» програмного коду написання таких програм, який дозволяє проводити ідентифікацію розробника (автора такої) програми[131].

---

[129] Ухвала Слідчого судді Зарічного районного суду м. Суми Мальованої-Когер В.В. від 10.08.2017 р. у кримінальному провадженні № 12017200000000131 // Єдиний державний реєстр судових рішень. – [Електронний ресурс]. – режим доступу:http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/68194386 (дата звернення 10.09.2021)

[130] Вирок Нікопольського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 30.08.2018 р. у кримінальній справі №182/4213/18 // Єдиний державний реєстр судових рішень. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/76270022 (дата звернення 10.09.2021)

[131] Некрасов В. Україна програє кібервійну. Хакери атакують державні фінанси // В.Некрасов. – Економічна правда. – 09.12.2016 . – 17:00. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://www.epravda.com.ua/publications/2016/12/9/613957/ (дата звернення 10.09.2021)

Варто звернути увагу на те, що закордоном активно розробляються методи ідентифікації електронних файлів за їх підписом саме в криміналістичних цілях. Наприклад, для цих цілей успішно використовуються програми Access Data FTK Imager (версії 4.2.0) та WinHex (версії 18.6). Файли підписів можуть бути використані у кримінальних провадженнях для ідентифікації і перевірки типів файлів, щоб змінені файли могли бути відновлені та прочитані оператором системи[132].

Отже, це свідчить про можливість створення оперативно-пошукового (у разі потреби і інформаційно-довідкового) обліку зразків шкідливого програмного коду, який може бути використаний під час розслідування злочинів, у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку (передбачені у Розділі XVI Кримінального кодексу України). Специфічність об’єктів такого обліку детермінує його існування винятково як комп’ютерних баз даних, з одночасною постановкою завдання щодо належної організації внесення зразків таких шкідливих програмних кодів у облік. Вважаємо, що джерелом наповнення об’єктами цього виду обліку можуть бути лише результати експертних досліджень, оскільки не вбачається можливим те, що будь-яка із сторін кримінального провадження чи співробітник оперативного підрозділу буде володіти належним рівнем спеціальних знань у сфері програмування.

Як слушно підкреслює В.В. Бірюков, сучасні технології, які використовуються в обліково-реєстраційній діяльності та базуються на використанні комп’ютерної техніки, спеціалізованого програмного забезпечення та сучасних телекомунікаційних мереж, виводять роботу з інформацією на принципово новий рівень. Навіть звичайний перехід до обробки інформації з використанням автоматизованих інформаційних систем та реляційних баз даних значно спрощує процеси введення та виведення

[132] R. Rizal, Ruuhwan, S. Chandra, «Signature File Analysis Using The National Institute Standard Technology Method Base on Digital Forensic Concepts» // Program Studi Teknik Informatika Universitas Pamulang e-ISSN: 2622-4615. - Vol. 5, No. 3, - September 2020. - (364-370). - [Електронний ресурс] – режим доступу: http://openjournal.unpam.ac.id/index.php/informatika 364 (дата звернення - 10.09.2021)

інформації, на програмному рівні (автоматично) вирішує проблеми систематизації та розподілу певних інформаційних одиниць у відповідних структурних елементах баз даних, створює умови для пошуку інформації в режимі запит-відповідь, а також інтервального пошуку (відбір у базі даних об'єктів за однаковими параметрами, тобто розподіл на групи)[133].

Для належного рівня автоматизації обробки та пошуку інформації, яка міститься у криміналістичних обліках та інших неспеціалізованих базах даних, в Україні використовуються, зокрема, такі автоматизовані інформаційні системи: Інтегрована міжвідомча автоматизована система обміну інформацією з питань контролю осіб, транспортних засобів та вантажів, які перетинають державний кордон «Аркан» (створена 2003 р., введена в експлуатацію в ІІ півріччі 2008 р.); Інтегрована інформаційно-телекомунікаційна система «Гарт» (створена 1994 р.); Інтегрована інформаційно-пошукова система «Армор» (створена 2003 року); Інформаційно-аналітична система «Сова»; Спеціалізована біометрична система «АРГУС»; Інтегрований національний банк даних (ІНБД) про транспортні засоби та інші[134][135].

А.Е. Волкова згадує також про існування автоматизованих дактилоскопічних систем типу «Папілон», «Сонда», автоматизованих балістичних інформаційних комплексів, наприклад, «Арсенал», «ТАІС», «Кондор», «Портрет-пошук» тощо[136].

В.В. Бірюков зауважує, що дедалі більшого поширення набувають автоматизовані інформаційні системи, які працюють з інформацією за принципом розпізнавання образів. Причому як образи виступають різні біометричні параметри, які характеризують певні властивості людини (зображення обличчя, папілярні візерунки, райдужна оболонка ока тощо). У

---

[133] Бірюков В.В. Інформаційно-довідкове забезпечення розслідування злочинів: поняття, система, завдання [Текст] // В.В. Бірюков. – Право і суспільство. –2012. – №2. – С.253.

[134] ПОЛОЖЕННЯ про базу даних "Відомості про осіб, які перетнули державний кордон України", затверджена наказом Адміністрації Державної прикордонної служби України від 25 червня 2007 р. N 472 – [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://ips.ligazakon.net/document/RE14032?an=17 (дата звернення - 10.09.2021)

[135] Положення про Інтегровану інформаційно-пошукову систему органів внутрішніх справ України, затверджене Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 12.10.2009 №436 // Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1256-09 (дата звернення - 10.09.2021)

[136] Волкова А.Е. Використання комп'ютерних технологій під час ведення інформаційно-довідкових криміналістичних обліків // А.Е. Волкова – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://www.info-library.com.ua/libs/stattya/221-vikoristannja-kompjuternih-tehnologij-pid-chas-vedennja-informatsijno-dovidkovih-kriminalistichnih-oblikiv.html (дата звернення 10.09.2021)

першу чергу до таких систем належать сучасні автоматизовані дактилоскопічні інформаційні системи (АДІС). Поряд із АДІС в практику забезпечення правопорядку впроваджуються інформаційні системи, об'єктами розпізнавання яких є райдужна оболонка ока, зображення обличчя, номери автотранспортних засобів тощо. Зокрема, система ідентифікації особи за зображенням зовнішності (обличчя) «АРГУС» суттєво підвищує ефективність роботи зі встановлення осіб невпізнаних трупів, пошуку зниклих безвісти, запобігання випадкам фальсифікації установчих даних громадян. Ця система поряд з перевіркою особи за її зображенням, внесеним у базу даних, в автоматичному режимі може здійснювати пошук з використанням сигналу відеопотоку у реальному часі, який надходить з камери відеоспостереження, встановленої у будь-якому місці[137].

Щодо автоматизованої аналітичної інформаційної системи «СОВА», то вона використовує для аналізу інформаційний ресурс криміналістичної та іншої інформації, автоматизовані бази даних оперативно-розшукової інформації, а також дані автоматизованих інформаційних систем інших відомств. У системі «СОВА» реалізовано застосування геоінформаційних технологій, що створює принципово нові можливості для аналізу взаємодії об'єктів і подій, що відбуваються з ними в певних територіальних межах. У вказаній інформаційній системі реалізовано функції надання інформації у вигляді: графічних зображень («Схема зв'язків об'єкта аналізу»); розташування об'єктів на картах чи планах (геоінформаційні технології); структурованого текстового повідомлення («Електронне досьє»); таблиць[138].

А.Е. Волкова, розглядаючи питання використання комп'ютерних технологій під час ведення інформаційно-довідкових криміналістичних обліків (*разом з тим, зміст дослідження А.Е. Волкової вказує, що ним охоплено всі види криміналістичних обліків – примітка автора*), зазначає, що будь-який об'єкт – плоский (двомірний) чи об'ємний (тривимірний) – є комплексною

[137] Бірюков В.В. Інформаційно-довідкове забезпечення розслідування злочинів: поняття, система, завдання [Текст] // В.В. Бірюков. – Право і суспільство. –2012. – №2. – С.254.
[138] Бірюков В.В. Інформаційно-довідкове забезпечення розслідування злочинів: поняття, система, завдання [Текст] // В.В. Бірюков. – Право і суспільство. –2012. – №2. – С.254.

системою точок у просторі. Саме комплексна система дозволяє експертам визначати об’єкт як сукупність властивостей, що виділяють його серед інших. Сучасні програмно-технічні комплекси базуються на новій технології ідентифікації. В її основу покладено не «комплекс властивостей» об’єкта, а «комплекс точок об’єкта». Саме комплекс просторово розташованих точок формує об’єкт, його зовнішню поверхню, що сприймається суб’єктами пізнання – експертами-криміналістами. Чим більшою кількістю точок (у математичній системі координат X, Y, Z) відображається пізнаваний об’єкт (слід пальця руки, відтиск печатки, підпис або тривимірний портрет людини), тим вище ступінь його ідентифікації у базі даних (визначення групи, роду і встановлення шуканого)[139].

Саме вказана технологія використовується практично у всіх автоматизованих інформаційних системах, що використовуються для забезпечення функціонування криміналістичних обліків.

У свою чергу, В .Ф. Зайцев звертає увагу на імовірнісний характер ідентифікації з використанням інформаційно-пошукових систем. Чим більше точок збігається тим, більша імовірність встановлення тотожності між об`єктом, який ідентифікується та даними відповідного криміналістичного обліку. Ступінь такого співпадіння виражається у відсотковому значенні[140].

Приклад поетапної послідовності формалізації опису матеріальних об’єктів під час формування довідкової бази даних протекторів шин для автоматизованих інформаційно-пошукових систем, наводить В.І. Шаров: 1) визначається тип описуваного об’єкта, сукупність властивостей, що відображають певну його інтеграційну властивість (сторону об’єкта). В наведеному прикладі це сторона шини, яка містить малюнок протектора; 2) далі відбувається виявлення ознак і створення їх розгалуженої класифікації (ієрархічної системи): найбільш спільна ознака деталізується декількома більш

---

[139] Волкова А.Е. Використання комп’ютерних технологій під час ведення інформаційно-довідкових криміналістичних обліків // А.Е. Волкова – [Електронний ресурс]. –режим доступу: http://www.info-library.com.ua/libs/stattya/221-vikoristannja-kompjuternih-tehnologij-pid-chas-vedennja-informatsijno-dovidkovih-kriminalistichnih-oblikiv.html (дата звернення 10.09.2021)

[140] Зайцев В.Ф. Информационные технологии при создании и использовании учетно-регистрационных данных, направленных на раскрытие преступлений, как современный способ идентификации / В.Ф. Зайцев // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ. - 2008. - № 5. - Ч. 1. - С. 86.

специфічними (за необхідності також і результатами вимірювань); 3) потім здійснюється дослідження експериментальним шляхом закономірностей слідоутворення і відображення ознак протекторів шин у сліді, а також можливості їх виділення у сліді. Іншими словами відбувається перевірка адекватності отриманих результатів умовам реальності; 4) після цього проводиться кореляційний аналіз отриманої системи ознак з метою мінімізації кількості її елементів; 5) на завершення забезпечується кодування системи ознак системою знаків (бажано із дотриманням ієрархічності таких ознак, що дозволить полегшити їх автоматизоване зчитування)[141].

Незважаючи на вказані переваги, автоматизована інформаційно-пошукова система «Армор», інформаційно-аналітична система «Сова», інтегрована біометрична система «Аргус», які використовуються Міністерством внутрішніх справ України, не характеризуються високою ефективністю. Це спричинено дією таких чинників як: різний рівень професійної підготовки співробітників; недосконала інтеграція з криміналістичними обліками та між собою; неповнота та недостовірність інформації, яка включена в облік; тощо. Певні недоліки містить також методика постановки на облік. Зокрема, заповнення первинних документів інформаційної бази даних (ІБД-«Злочин», ІБД-«Особа») здійснюється працівниками кримінального розшуку, а в блоці інформаційно-пошукова картка «По справі є» слідова інформація фіксується у текстовій формі як перелік. На ці недоліки вказують В.С. Бондар, Д.Г. Терьохін[142].

Крім того, зазначені інформаційні системи є застарілими програмними продуктами, які, у поєднанні із застарілим матеріально-технічним фондом (наприклад, застаріла комп'ютерна техніка, засоби комунікації та інші засоби) органів правопорядку, зумовлюють невідповідність можливостей таких систем вимогам сучасності.

---

[141] Шаров В.И. Методологический аспект внедрения информационных технологий в деятельность по раскрытию и расследованию преступлений / В.И. Шаров // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ. - 2007. - № 2. - Ч. 3. - С. 19.

[142] Бондар В. С., Терьохін Д. Г. Шляхи оптимізації облікової діяльності при розслідуванні злочинів (за матеріалами кримінальних справ про шахрайства, вчинені шляхом незаконного отримання споживчого кредиту) // В.С. Бондар, Д.Г. Терьохін. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://radnuk.info/statti/556-protses/15076-2011-01-21-05-35-38.html (дата звернення 10.09.2021)

Як слушно зауважує А.Е. Волкова, існує кілька причин того, що автоматизація криміналістичних обліків (як оперативно-пошукових, так і інформаційно-довідкових) розвивається недостатньо: створення власне самих обліків, ефективністю їх використання (в ручному режимі), вирішенням організаційних, правових, методичних, і, звичайно, технічних питань. Для вирішення цієї проблеми А.Е. Волкова, з посиланням на думу В.І. Шарова, розглядає два варіанти:

1) використання загальних досягнень інформаційних технологій, які стають усе більш універсальними і дозволяють вирішити одне і те саме завдання декількома способами, тобто криміналістиці доцільно адаптувати свої знання до наявних методів інформатики і пристосовувати до власних потреб існуючі розробки.

2) розробка специфічних технологій, спеціально сконструйованих для вирішення криміналістичних завдань. Для прикладу наводиться система «Растр», в якій об'єднано можливості програм для реєстрації, обробки, аналізу і зберігання зображень. Система «Растр» поєднує у собі функції порівняльного мікроскопа і можливості потужного графічного редактора, а також має засоби для організації та підтримання довільної кількості баз даних. До таких програм належать також системи «Облік об'єктів» і «Віток_3Х». Одночасно А.Е. Волкова зауважує, що такий шлях вирішення проблем автоматизації у криміналістиці доволі проблематичний, адже інформаційні технології розвиваються специфічним шляхом, дуже далеким від проблем криміналістики. Тому без серйозного управління цим процесом змін не відбудеться, навіть чисто з організаційних і економічних причин[143].

Крім того, спеціалізовані автоматизовані інформаційні системи, які використовуються в одних криміналістичних обліках, можуть бути застосовані і для забезпечення функціонування інших обліків в автоматизованому режимі. Зокрема, як вказує А.В. Нижник, випробування дактилоскопічної системи

[143] Волкова А.Е. Використання комп'ютерних технологій під час ведення інформаційно-довідкових криміналістичних обліків // А.Е. Волкова – [Електронний ресурс]. –режим доступу: http://www.info-library.com.ua/libs/stattya/221-vikoristannja-kompjuternih-tehnologij-pid-chas-vedennja-informatsijno-dovidkovih-kriminalistichnih-oblikiv.html (дата звернення 10.09.2021); Шаров В.И. Методологический аспект внедрения информационных технологий в деятельность по раскрытию и расследованию преступлений / В.И. Шаров // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ. - 2007. - № 2. - Ч. 3. - С. 20.

«ДЕКС» (встановлена в Науково-дослідному експертно-криміналістичному центрі МВС України) у тестовому режимі, підтвердили придатність вказаної системи для вирішення ідентифікаційних завдань практично за будь-якими зображеннями об'єктів (наприклад, паперових грошових знаків, бланків документів, записів рукописного тексту, фотографій осіб тощо)[144].

Також, має рацію В.В. Бірюков, який вважає, що незважаючи на ту допомогу, яку здатні надати певні інформаційні системи, якісний характер встановленої взаємозалежності може перевірити і підтвердити лише слідчий чи оперативний співробітник, який отримує і користується цією інформацією. Тобто результати аналітичної діяльності певної інформаційної системи мають рекомендаційний характер і в жодний спосіб не виключають «людський чинник». Подальше осмислення отриманої інформації та використання її в розслідуванні злочинів здійснюють суб'єкти розслідування залежно від слідчої ситуації, що склалася[145].

Відтак удосконалення інформаційних систем, які автоматизують роботу із криміналістичними обліками та спрощують процес криміналістичної реєстрації вцілому має стати пріоритетним завданням у рамках розвитку інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації в Україні. Доцільним, на наш погляд, є створення єдиної інтегрованої бази оперативно-розшукових криміналістичних обліків, яка б дозволяла оперувати інформацією всіх оперативно-пошукових обліків (а також забезпечувала б доступність інформаційно довідкових криміналістичних обліків), створення яких передбачено Інструкцією з організації функціонування криміналістичних обліків, з інформаційними ресурсами, які функціонують відповідно до Положення про ІІПС, а також з перехресним доступом до баз даних Інтерполу (системи «І-24/7»).

Для реалізації такої комплексної системи необхідно забезпечити створення відповідної комп'ютерної програми, яка б забезпечила оперування

---

[144] Нижник А.В. Автоматизовані дактилоскопічні комплекси типу DEX та їх використання в експертній діяльності [Електронний ресурс] / А.В. Нижник. - Режим доступу : http://www. naiau.kiev.ua/tslc/pages/biblio/ visnik/nomer3/all nigh.html. (дата звернення 10.09.2021)

[145] Бірюков В.В. Інформаційно-довідкове забезпечення розслідування злочинів: поняття, система, завдання [Текст] // В.В. Бірюков. – Право і суспільство. –2012. – №2. – С.254.

величезним обсягом інформації та пошуком за багатьма параметрами, надавала б можливість вносити інформацію у різноманітних формах (описовій, графічній, зображувальній, в тому числі тривимірне сканування об'ємних моделей тощо), підтримувала б високий рівень захищеності даних (наприклад, за допомогою технології «блокчейн». Про плани переходу державних баз даних на цю технологію було повідомлено у засобах масової інформації ще весною 2017 р[146]). Ця програма також могла б покращити процес отримання даних з інших неспеціалізованих баз інформації, наповнення яких може потенційно бути використане у сенсі завдань криміналістичної реєстрації, а також відповідала б іншим вимогам до збору, фіксації, обробки, зберігання та використання криміналістично-значущих відомостей. Така система повинна бути обов'язковою для використання всіма органами правопорядку в Україні. Для цього держава повинна забезпечити проведення відповідної публічної закупівлі такого програмного забезпечення, а також технічних засобів, які забезпечуватимуть її функціонування.

Останнім, однак, не менш важливим аспектом функціонування інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації (який особливо є актуальним для функціонування оперативно-пошукових криміналістичних обліків) – є необхідність підтримання актуальності інформації (видалення та оновлення об'єктів обліку та інформації про них).

Як правильно стверджує В.В. Бірюков закономірним є старіння інформації і необхідність її оновлення – це безпосередньо пов'язано з поступовими змінами певних ознак об'єктів обліку під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників: взаємодії з іншими об'єктами, розвитком чи старінням живих організмів, накопиченням історичної інформації (в тому числі біографічного характеру)[147].

Діючі нормативно-правові акти, які регулюють питання інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації приділяють питанню

---

[146] Стаття «Украина переведет все государственные данные на блокчейн» // А. Самуилкина. – Хайтек. – 14.04.2017. – 14:57 https://hightech.fm/2017/04/14/us-ukraine-bitfury-blockchain

[147] Бірюков В.В. Інформаційно-довідкове забезпечення розслідування злочинів: поняття, система, завдання [Текст] // В.В. Бірюков. – Право і суспільство. –2012. – №2. – С.254

актуалізації даних криміналістичних обліків незначну увагу. Наприклад, відповідно до п. 1.15 Розділу І Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків об'єкти, уміщені до оперативно-пошукових колекцій, вилучаються з них у таких випадках: проведення слідчих дій або судових розглядів на письмову вимогу слідчого або суду; розкриття злочинів (за винятком випадків, передбачених п.п. 2.2.14, 2.2.25, 2.2.26 Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків); закінчення строків давності притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення злочинів; надходження витягу з рішення суду щодо знищення об'єктів у разі встановлення джерела їх походження; письмового запиту НДЕКЦ. Необхідно звернути увагу і на вимоги п. 2.2.11. Розділу ІІ Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків, де вказано, що знищення будь-якої зброї забороняється до отримання інформації про результати її перевірки за центральними оперативно-пошуковою та інформаційно-довідковою колекціями.

Також, відповідно до п. 6 та п. 7 Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків Головного експертно-криміналістичного центру Державної прикордонної служби України, затвердженої Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 10.07.2017 №580 передбачені підстави вилучення об’єктів з оперативно-пошукових криміналістичних обліків Головного експертно-криміналістичного центру Державної прикордонної служби України, вилучені об’єкти можуть бути передані до інформаційно-довідкової колекції або знищуються (якщо прийнято таке рішення).

Разом з тим, актуалізація інформації, на рівні із використанням відомостей оперативно-пошукових криміналістичних обліків, має вирішальне значення для забезпечення завдань, які поставлені перед функціонуванням відповідних криміналістичних обліків. Оперативно-пошукові криміналістичні обліки мають на меті забезпечити швидку ідентифікацію або порівняння особи, підозрюваної у вчиненні злочину, знарядь, засобів, предметів злочину та інших речових доказів або обставин, які мають значення для кримінального

провадження та підлягають криміналістичній реєстрації. Саме тому належний рівень інформаційно-технічного забезпечення (збір, оновлення та використання криміналістично-значущої інформації) оперативно-пошукових обліків сприяє досягненню відповідних результатів пошуку зазначеної інформації.

Констатуємо, що на сьогодні, відсутнє деталізоване нормативно-правове регулювання актуалізації та видалення інформації з оперативно-пошукових криміналістичних обліків.

Розділом ІІ Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків, організовано у вигляді натурних колекцій, відсутній обов’язок уповноваженої на ведення обліку особи вносити відповідні дані про об’єкт у будь-які інформаційні системи (що випливає зі змісту відповідних положень Інструкції). Лише п. 1.2 Розділу І (загалом щодо всіх обліків) та п. 2.7.10. Розділу ІІ Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків (стосовно обліку грошових знаків, бланків документів та цінних паперів) зазначено, що облік може вестися з використанням комп'ютерної техніки та програмного забезпечення, у таких випадках для запобігання втраті інформації (вихід з ладу комп'ютерної техніки, збій програмного забезпечення тощо), уміщеної до автоматизованого обліку, після внесення до обліку нової інформації забезпечується її дублювання на оптичних носіях (CD/DVD) (*дані формати також втрачають свою актуальність та є, відносно, застарілими – примітка автора*).

Отже, оперативно-пошукові обліки не забезпечені належним рівнем комунікації та віддаленого доступу, для отримання інформації, здебільшого, потрібно або тривале пересилання об’єкта через засоби поштового зв’язку або безпосереднє відвідування працівником органу правопорядку місцязнаходження відповідної колекції. Це призводить до того, що елемент оперативності в такого виду криміналістичних обліках мінімізується.

3.2. Інформаційно-технічне забезпечення інформаційно-довідкових криміналістичних обліків (колекцій)

Інформаційно-технічне забезпечення інформаційно-довідкових криміналістичних обліків є подібним до інформаційно-технічного забезпечення оперативно-пошукових криміналістичних обліків, однак, існують певні особливості у джерелах наповнення криміналістично-значущою інформацією інформаційно-довідкових обліків та використання цієї інформації в рамках кримінального провадження та оперативно-розшукової діяльності.

На думку А.Е. Волкової, інформаційно-довідковий криміналістичний облік – це система криміналістичного обліку, у рамках якого обробляється потенційна криміналістично-значуща інформація (*про таку інформацію йшлося в підрозділі 2.2. розділу ІІ даної наукової роботи – примітка автора*). До потенційної криміналістично-значущої інформації належить інформація, яка характеризує індивідуальні й родові (видові) ознаки людини, матеріалів, речовин і виробів якісного й кількісного складу відомих речовин і матеріалів, їх фізичних, хімічних і інших властивостей, відомості про зразки виробів або продукції, які сприяють встановленню джерел походження об’єктів та ін.[148]

Відповідно до п. 1.6.2. Розділу І Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків інформаційно-довідкові обліки (колекції) формуються з об'єктів, що становлять інтерес для оперативно-службової, науково-дослідної та методичної діяльності, є речовими доказами в кримінальних справах, за якими закрито провадження і щодо яких є рішення суду про їх уміщення до колекцій, а також об'єктів, отриманих від установ, організацій, підприємств незалежно від форми власності.

Зі змісту п. 1.6.2. Розділу І Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків випливає, що об’єкти інформаційно-довідкових обліків (колекцій) не мають актуального та прямого кримінально-правового значення в конкретній кримінальній справі, оскільки їх призначення має

[148] Волкова А.Е. Використання інформаційно-довідкових обліків при проведенні слідчих дій // Форум права. – 2008. – №1. С.71 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2008-1/08vaepsd.pdf

допоміжний характер для проведення експертних досліджень, різного роду науково-дослідної та науково-конструкторської діяльності, може використовуватись як орієнтовна чи статистична інформація чи бути основою для оновлення методичної чи нормативно-правової бази.

Наповнення інформаційно-довідкових криміналістичних обліків відбувається шляхом подання начальниками НДЕКЦ до суду клопотань про уміщення до колекцій об'єктів, які становлять інтерес для оперативно-службової, науково-дослідної та методичної діяльності. Як ми уже зазначали, що суди направляють до НДЕКЦ витяги з судових рішень у частині прийнятого рішення стосовно об'єктів, щодо яких порушено клопотання про уміщення їх до колекцій криміналістичних обліків (1.6.2. Розділу І Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків).

Звертаємо увагу на те, що відповідно до п. 1.3. Положення про ІІПС Інтегрована інформаційно-пошукова система органів внутрішніх справ України (ІІПС) – це сукупність організаційно-розпорядчих заходів, програмно-технічних та інформаційно-телекомунікаційних засобів, що забезпечують формування та ведення довідково-інформаційних, оперативно-пошукових обліків, авторизований доступ до інформаційних ресурсів ІІПС. Відтак ІІПС включає як оперативно-пошукові так, і інформаційно-довідкові обліки, разом з тим, норми Положення про ІІПС не розмежовують які саме обліки (інформаційні ресурси) в межах ІІПС є довідково-інформаційними, а які оперативно-пошуковими.

Згідно із п. 8 Розділу І та п. 1 Розділу ІІІ Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків ГЕКЦ ДПС України інформаційно-довідкові колекції (обліки) формуються із наступних об’єктів:

1) бланків паспортних та інших документів, які використовуються під час перетинання державного кордону України;

2) зразків паспортних та інших документів, які використовуються під час перетинання державного кордону України;

3) підроблених паспортних та інших документів (їх копій, зображень) та (або) відомостей про них;

4) печаток, друкарських форм та (або) відомостей про них;

5) підроблених печаток, друкарських форм та (або) відомостей про них;

6) зразків відбитків печаток (штампів).

До інформаційно-довідкових криміналістичних обліків, Інструкція з організації функціонування криміналістичних обліків відносить:

1) у межах трасологічного обліку – інформаційно-довідкові колекції: зразків знарядь зламу, запірних та запірно-пломбувальних пристроїв (їх копій, зображень або відомостей про них), а також відомостей про взуття, транспортні засоби та формується із зразків знарядь зламу, запірних та запірно-пломбувальних пристроїв, частин транспортних засобів (шини, фарне скло тощо), виробів масового виробництва (або зображень та відомостей про них).

Відповідно до п. 2.1.6. Розділу ІІ Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків центральна, обласна та місцева (місцева кущова) інформаційно-довідкові колекції формуються з натурних зразків взуття, інструментів, що використовувалися при зламуванні перешкод, частин автотранспорту, запірно-пломбувальних пристроїв та пломб, замків і ключів, виробів масового виробництва (їх копій, зображень) та (або) відомостей про них;

2) у межах балістичного обліку – інформаційно-довідкові колекції: зброї, яка формується з натурних зразків, частин, механізмів, заготовок, інструментів та відомостей про них; боєприпасів (формується з натурних зразків боєприпасів або їх частин, відомостей про них); куль та гільз зі слідами зброї (формується з куль та гільз, що експериментально відстріляні зі зразків вогнепальної зброї).

Згідно із п. 2.2.3. Розділу ІІ Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків центральна інформаційно-довідкова колекція складається з натурних зразків, інформації про зразки зброї та боєприпасів,

куль та гільз зі слідами зброї. А відповідно до п. 2.2.5. Розділу ІІ Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків обласні інформаційно-довідкові колекції складаються з натурних зразків, відомостей про зразки зброї та боєприпасів, їх частин; куль та гільз зі слідами зброї (їх зображень);

3) облік холодної зброї, включає інформаційно-довідкові обліки холодної зброї та конструктивно схожих з нею виробів. Відповідно до п. 2.6.2. Розділу ІІ Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків колекції формуються з натурних зразків холодної зброї (її частин) і конструктивно схожих з нею виробів (копій, зображень) та відомостей про них, реєструються у журналах та зберігаються в умовах, що виключають їх втрату;

4) у межах обліку грошових знаків, бланків документів та цінних паперів виділено інформаційно-довідкові колекції зразків грошових знаків, бланків документів, цінних паперів, пластикових платіжних карток (їх зображень) тощо та (або) відомостей про них. Відповідно до п. 2.7.4. Розділу ІІ Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків центральна та обласні інформаційно-довідкові колекції зразків грошових знаків, бланків документів, цінних паперів, пластикових платіжних карток (їх зображень) тощо та (або) відомостей про них формуються з натурних об'єктів-зразків (їх зображень) та (або) відомостей про них відповідно до вимог п. 1.6.2 Розділу ІІ Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків. Пунктом 2.7.6. Розділу ІІ Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків також передбачено, що об'єкти інформаційно-довідкових (так само як і оперативно-пошукових) колекцій зберігаються в фотоальбомах або файлах папок-накопичувачів у окремій шафі або сейфі (*це положення видається вкрай застарілим, оскільки доцільніше зберігати такі об`єкти у вигляді сканованих зображень у відповідній комп`ютерній базі даних, тобто в автоматизованій інформаційній системі – примітка автора*);

5) у межах вибухотехнічного обліку функціонує (на центральному та обласному рівнях) інформаційно-довідкова колекція вибухових пристроїв, яка формується з: боєприпасів і зарядів вибухових речовин промислового

виготовлення та їх комплектуючих; продукції народногосподарського призначення, що може бути використана для виготовлення саморобних вибухових пристроїв;

6) пожежно-технічний облік функціонує на центральному та обласних рівнях і складається з інформаційно-довідкових колекцій, до складу яких входять саморобні запалювальні пристрої та їх залишки, вилучені під час проведення слідчих дій та оперативно-розшукових заходів, а також реконструйовані при проведенні експертиз. До вказаних колекцій повинні вміщуватися саморобні запалювальні пристрої, у яких запалювальний склад заміщується інертною (не здатною до горіння) речовиною (п. 2.10. Розділу II Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків);

7) облік синтетичних і напівсинтетичних наркотичних засобів та психотропних речовин функціонує на центральному та обласних рівнях і складається з: центральної та обласних інформаційно-довідкових колекцій.

Як зазначено у п. 2.11.6. Розділу II Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків центральна та обласні інформаційно-довідкові колекції формуються з натурних зразків наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів, отриманих або придбаних на підприємствах, у торговельних організаціях, аптеках, лікувальних закладах, переданих до експертних установ на підставі рішення суду, а також шляхом обміну з експертними підрозділами зарубіжних країн, з якими укладені відповідні угоди;

8) облік ідентифікаційних номерів транспортних засобів та реквізитів документів (підписів, печаток, штампів) функціонує на центральному, обласних, місцевих рівнях і складається з інформаційно-довідкових колекцій зображень (у разі можливості натурних зразків): ідентифікаційних номерів транспортних засобів різних марок, моделей та років випуску, які відсутні в наявній колекції; змінених ідентифікаційних номерів транспортних засобів; підписів і печаток посадових осіб реєстраційно-екзаменаційних підрозділів Державної автомобільної інспекції МВС (*дана норма вказаної*

інструкції є застарілою, оскільки 30.11.2015 було ліквідовано Державну автомобільну інспекцію України на підставі Наказу міністерства внутрішніх справ України від 30 листопада 2015 року № 1532 «Про ліквідацію Департаменту Державної автомобільної інспекції МВС України, Центру безпеки дорожнього руху та автоматизованих систем при МВС, управлінь Державної автомобільної інспекції ГУМВС, УМВС України в Автономній Республіці Крим, областях» - примітка автора) та експертів з комплексного дослідження транспортних засобів (функціонує тільки на центральному та обласному рівнях);

9) облік матеріалів, речовин та виробів, який функціонує на центральному та обласних рівнях, включає інформаційно-довідкові колекції формуються з натурних зразків (відомостей) про них, а саме з: волокон та волокнистих матеріалів; вибухових речовин; лакофарбових матеріалів та покриттів; металів та сплавів; лікеро-горілчаної продукції; спеціальних хімічних речовин; волосся тварин.

Щодо єдиного обліку злочинів (кримінальних правопорушень) та осіб, які їх вчинили (регламентований Інструкцією про ЄОЗ), - то складним питанням видається віднесення його до оперативно-пошукового чи інформаційно-довідкового обліку (які і дактилоскопічного обліку), оскільки у нормативно-правових актах така видофікація не зафіксована. Аналіз даних, які обліковуються в єдиному обліку злочинів та осіб, які їх вчинили вказує на те, що інформаційно-довідковий характер носить та інформація такого обліку, яка стосується злочинів, які уже розкриті або злочинів, строк давності притягнення до кримінальної відповідальності за які сплив.

Різноманітність інформаційно-довідкових криміналістичних обліків не нівелює необхідність застосування до їх інформаційно-технічного забезпечення інших підходів, ніж ті, що були нами проаналізовані у контексті функціонування оперативно-пошукових криміналістичних обліків.

Відмінність у джерелах формування та відсутність безпосереднього зв`язку із конкретним кримінальним провадженням або оперативно-

розшуковою діяльністю не має наслідком зниження рівня вимог до належного рівня функціональності таких криміналістичних обліків.

Використання інформаційно-довідкових обліків передбачає забезпечення виконання таких завдань:

- нагромадження довідкових даних, які можуть бути використані для інформаційного забезпечення експертних досліджень, а також для розкриття, розслідування та попередження злочинів (кримінальних правопорушень);

- забезпечення умов для діагностичних досліджень об'єктів, що надходять в експертну службу за допомогою облікових даних;

- сприяння розшуку об'єктів, відомості про які можуть бути отримані з використанням облікових даних;

- надання в розпорядження оперативно-розшукових і слідчих органів довідкової і орієнтуючої інформації, безпосередньо об'єктів[149].

Як зазначає С.А. Шляхтіна, криміналістичні обліки інформаційно-довідкового призначення (крім балістичних об'єктів) є менш автоматизованими[150], що свідчить про необхідність комплексного підходу до покращення рівня інформаційно-технічного забезпечення всіх криміналістичних обліків.

Фрагментарність інформаційно-технічного забезпечення інформаційно довідкових криміналістичних обліків підтверджує позиція А.Е. Волкової, яка вказує, що за більшістю напрямків інформаційно-довідкового забезпечення судових експертиз комп'ютерні технології упроваджуються недостатньо. Йдеться перш за все про актуальні на сьогодні трасологічні види обліку. Можна говорити лише про впровадження у практику такої автоматизованої інформаційно-пошукової системи, як електронна картотека слідів взуття «OttiskSled», яка містить у собі дві бази даних: картотека слідів взуття, вилучених з місць нерозкритих кримінальних правопорушень, та відтиски взуття, отримані у затриманих осіб, які використовуються як довідковий масив

---

[149] Волкова А.Е. Використання інформаційно-довідкових обліків при проведенні слідчих дій // Форум права. – 2008. – №1. С.72. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2008-1/08vaepsd.pdf (дата звернення 10.09.2021)

[150] Шляхтина С.А. Компьютеры на службе криминалистики [Электронный ресурс] / С.А. Шляхтина// Компьютер-Пресс. - 2003. - № 7. - С. 20 - 25. - Режим доступа : http: //www.computerpress. ru/ article.aspx?id=11305&iid=447. (дата звернення 10.09.2021)

зразків взуття різних виробників і дозволяють за типом малюнка, що відображається у відтиску підошви взуття затриманого, знайти сліди взуття з аналогічним типом малюнка. У системі передбачено каталогізацію, опис і пошук за запитами, введення зображень зі сканера та з файлу тощо.[151].

Наведений вище перелік інформаційно-довідкових криміналістичних обліків та певні особливості їх формування свідчать про те, що нормотворець не акцентує увагу на застосуванні сучасних технічних та інформаційних систем при забезпеченні функціонування таких криміналістичних обліків. Неважко зауважити, що формування обліків зводиться до наповнення натурних колекцій, картотек, фотоальбомів, зразків тощо, які не переведені у електронно-цифрову форму, а отже вони не піддаються автоматизованій обробці та до них неможливо отримати доступ дистанційно через локальну мережу чи через мережу Інтернет.

Щодо актуалізації даних та їх видалення, то в п. 1.15 Розділу І Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків у разі відсутності потреби в зберіганні об'єктів інформаційно-довідкових колекцій вони знищуються. Знищення об'єктів інформаційно-довідкових колекцій здійснюється підрозділами експертної служби, у яких вони знаходяться на обліку, за погодженням з ДНДЕКЦ. Про факт знищення об'єктів складається акт, який затверджується начальником експертного підрозділу, із зазначенням у ньому складу комісії, місця, часу, підстави, переліку об'єктів, що знищуються, їх кількості та способу знищення.

Інший порядок вилучення (передачі) або знищення об’єктів інформаційно-довідкових криміналістичних обліків, встановлений для обліку грошових знаків, бланків документів та цінних паперів. Так, п. 2.7.9. Розділу ІІ Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків передбачає, що у разі відсутності потреби в зберіганні об'єктів (вивід з офіційного обігу, завершення терміну дії тощо), уміщених до центральних

[151] Волкова А.Е. Використання комп’ютерних технологій під час ведення інформаційно-довідкових криміналістичних обліків // А.Е. Волкова – [Електронний ресурс]. –режим доступу: http://www.info-library.com.ua/libs/stattya/221-vikoristannja-kompjuternih-tehnologij-pid-chas-vedennja-informatsijno-dovidkovih-kriminalistichnih-oblikiv.html (дата звернення 10.09.2021)

та/або обласних інформаційно-довідкових колекцій, за попереднім узгодженням з ДНДЕКЦ можуть передаватися до інших колекцій, у тому числі вищих навчальних закладів передусім Міністерства внутрішніх справ України для використання в навчальному процесі або знищуватися. У разі передачі об'єктів, уміщених до інформаційно-довідкових колекцій, інших колекцій, у тому числі вищих навчальних закладів, складається акт приймання-передачі, який затверджується начальником експертного підрозділу та навчального закладу або підрозділу, до якого передано об’єкти. У разі знищення об'єктів, що уміщені до інформаційно-довідкових колекцій, складається відповідний акт, який затверджується начальником експертного підрозділу.

На нашу думку, такий порядок передачі або знищення об’єктів обліку грошових знаків, бланків документів та цінних паперів потрібно поширити на всі види криміналістичних обліків (за умови дотримання вимог безпеки, пов`язаних із можливою загрозою, яку несуть певні види об’єктів криміналістичного обліку, наприклад зброя, вибухові речовини, наркотичні засоби тощо). Також необхідно врегулювати питання вилучення даних, які зберігаються в електронно-цифровій формі у відповідних автоматизованих інформаційних системах, що забезпечують функціонування криміналістичних обліків (як інформаційно-довідкових, так і оперативно-пошукових).

З указаною метою пропонуємо замінити абзаци 4 та 5 п. 1.15 Розділу І Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків новими абзацами такого змісту:

«*1.15. У разі відсутності потреби в зберіганні об'єктів інформаційно-довідкових криміналістичних обліків вони, за попереднім узгодженням з ДНДЕКЦ можуть передаватися до інших об'єктів інформаційно-довідкових криміналістичних обліків, у тому числі до: вищих навчальних закладів Міністерства внутрішніх справ України (для використання в навчальному процесі), музеїв чи виставок; або знищуватися.*

У разі передачі об'єктів інформаційно-довідкових криміналістичних обліків, про таку передачу складається акт приймання-передачі, який

затверджується начальником експертного підрозділу та представником підрозділу або закладу, до якого передано такі об'єкти. У разі знищення об'єктів, що уміщені до інформаційно-довідкових криміналістичних обліків, складається відповідний акт, який затверджується начальником експертного підрозділу із зазначенням у такому акті складу комісії, місця, часу, підстави, переліку об'єктів, що знищуються, їх кількості та способу знищення.

У разі занесення відомостей про об'єкти криміналістичного обліку у автоматизовані інформаційні системи, вилучення таких відомостей відбувається не раніше ніж через один рік з моменту вилучення або знищення самих об'єктів криміналістичного обліку, про що зазначається у відповідному акті про знищення об'єкта або акті приймання-передачі об'єкта. За рішенням начальником експертного підрозділу дані про вилучений або знищений об'єкт криміналістичного обліку, внесені в автоматизовані інформаційні системи, після спливу зазначеного строку можуть і надалі зберігатися або архівуватися.»

Вказані зміни забезпечать не лише раціональне використання об'єктів криміналістичного обліку, які втратили статус криміналістично-значущої інформації, але й сприятимуть можливості відновлення частини втраченої інформації (у випадку збереження чи архівації даних в автоматизованих інформаційних системах).

Загалом, як і у випадку із оперативно-пошуковими криміналістичними обліками, проблему неефективного застосування даних інформаційно-довідкових криміналістичних обліків можливо вирішити шляхом обов'язкового застосування комп'ютерної техніки та програмного забезпечення під час ведення всіх криміналістичних обліків, це дозволить вносити та отримувати інформацію в криміналістичний облік в будь-якому місці та в будь-який час (через мережу Інтернет), а також обробляти великі масиви інформації та отримувати результати у порівняно короткий строк.

Висновки до Розділу ІІІ:

Різноманіття оперативно-пошукових та інформаційно-довідкових криміналістичних обліків ускладнює їх автоматизацію та взаємну інтеграцію у єдину систему.

Існують проблеми у нормативно-правовому регулюванні інформаційно-технічного забезпечення криміналістичних обліків, насамперед, це пов`язано із відсутністю єдиного нормативно-правового акту, який регулює досліджуване питання, а також застарілість положень чинних нормативно-правових актів.

Проаналізовані нормативно-правові акти України у сфері інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації не містять необхідних вимог до технічних засобів, якими здійснюється фіксація, аналіз та обробка об’єктів криміналістичного обліку. Відтак їх фіксація, аналіз та обробка, проводиться тими знаряддями, приладами чи іншими засобами, які детерміновані природою самого об’єкта обліку або інформацією про цей об’єкт, а також відповідною галуззю наукових знань, в межах якої здійснюється криміналістичне дослідження вказаного об’єкта та інформації про нього. В цьому аспекті вибір технічних засобів фіксації об’єкта обліку або інформації про нього тісно пов’язаний із способом криміналістичної реєстрації, однак, є глибшим та більш деталізованим, оскільки на етапах фіксації, аналізу та обробки інформації, яка збирається в рамках криміналістичної реєстрації, потрібно чітко визначити не лише яким або якими способами будуть зафіксовані об’єкти обліку та/або інформація про них, але й те, які саме технічні засоби будуть застосовані під час цього використання.

Порівняно новим, але доволі масовим та потенційно загрозливим способом вчинення кримінальних правопорушень, є створення шкідливого програмного коду або використання вразливостей програмного забезпечення. Мова програмування та унікальний «почерк» програмного коду написання шкідливих комп`ютерних програм дозволяє проводити ідентифікацію розробника (автора) такої програми. Це свідчить про можливість створення оперативно-пошукового (у разі потреби і інформаційно-довідкового) обліку

зразків шкідливого програмного коду, який буде використовувати під час розслідування кримінальних правопорушень, у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку. Специфічність об’єктів такого обліку детермінує його існування виключно у якості комп’ютерних баз даних. Вважаємо, що джерелом наповнення об’єктами такого виду обліку можуть бути лише результати експертних досліджень.

Результати фіксації об’єкта криміналістичного обліку або інформації про нього, повинні бути прогнозованими та близькими до реальності або певного еталону. Недопустимим є спотворення об’єкта чи інформації про нього. Технічні засоби, які використовуються під час криміналістичної реєстрації повинні бути стандартизованими (сертифікованими) та перебувати у справному стані, а особа, яка здійснює фіксацію згаданого об’єкта чи інформації повинна володіти відповідними знаннями для роботи із такими технічними засобами.

Перевірка об’єктів криміналістичного обліку в частині належності, достовірності та унікальності таких об’єктів має бути обов’язковою, і це має бути відображено у п. 1.13. Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків.

Запропоновано замінити абзаци 4 та 5 п. 1.15 Розділу І Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків новими абзацами такого змісту:

«*1.15. У разі відсутності потреби в зберіганні об'єктів інформаційно-довідкових криміналістичних обліків вони, за попереднім узгодженням з ДНДЕКЦ можуть передаватися до інших об'єктів інформаційно-довідкових криміналістичних обліків, у тому числі до: вищих навчальних закладів Міністерства внутрішніх справ України (для використання в навчальному процесі), музеїв чи виставок; або знищуватися.*

У разі передачі об'єктів інформаційно-довідкових криміналістичних обліків, про таку передачу складається акт приймання-передачі, який

затверджується начальником експертного підрозділу та представником підрозділу або закладу, до якого передано такі об'єкти. У разі знищення об'єктів, що уміщені до інформаційно-довідкових криміналістичних обліків, складається відповідний акт, який затверджується начальником експертного підрозділу із зазначенням у такому акті складу комісії, місця, часу, підстави, переліку об'єктів, що знищуються, їх кількості та способу знищення.

У разі занесення відомостей про об'єкти криміналістичного обліку у автоматизовані інформаційні системи, вилучення таких відомостей відбувається не раніше ніж через один рік з моменту вилучення або знищення самих об'єктів криміналістичного обліку, про що зазначається у відповідному акті про знищення об'єкта або акті приймання-передачі об'єкта. За рішенням начальником експертного підрозділу дані про вилучений або знищений об'єкт криміналістичного обліку, внесені в автоматизовані інформаційні системи, після спливу зазначеного строку можуть і надалі зберігатися або архівуватися.»

Вказані зміни забезпечать не лише раціональне використання об'єктів криміналістичного обліку, які втратили статус криміналістично-значущої інформації, але й сприятимуть можливості відновлення частини втраченої інформації (у випадку збереження чи архівації даних в автоматизованих інформаційних системах).

Проблеми неефективного застосування даних криміналістичних обліків (оперативно-пошукових та інформаційно-довідкових) можливо вирішити шляхом обов'язкового застосування комп'ютерної техніки та програмного забезпечення під час веденні всіх криміналістичних обліків. Що дозволить вносити та отримувати інформацію в криміналістичний облік в будь-якому місці та в будь-який час (через мережу Інтернет), а також обробляти великі масиви інформації та отримувати результати у порівняно короткий строк.

РОЗДІЛ IV. ІНОЗЕМНИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В СИСТЕМІ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ З РОЗВИТКОМ ТЕХНІЧНОГО ПРОГРЕСУ

4.1. Іноземний досвід інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації

Стосовно іноземного досвіду інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації, то формою та прикладом об`єднання зусиль міжнародного співтовариства для протидії із злочинності є створення та функціонування Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерпол («THE INTERNATIONAL CRIMINAL POLICE ORGANIZATION–INTERPOL») (надалі – Інтерпол), який, окрім іншої, проводить також діяльність із криміналістичної реєстрації та підтримує функціонування значної кількості криміналістичних обліків.

На сьогодні, членами Інтерполу є 194 держави (у тому числі й Україна), в кожній з яких функціонує Національне центральне бюро Інтерполу[152].

Правовою основою діяльності Інтерполу, у його сучасному вигляді, є Статут (Конституція) («Constitution of the ICPO-INTERPOL»), затверджений Генеральною Асамблеєю Інтерполу на її 25-тій сесії у Відні 1956 р. (з подальшими змінами), надалі – Статут Інтерполу[153]. Статут Інтерполу, крім загальних положень, визначає також його структуру та організацію, порядок формування і повноваження органів Інтерполу (Генеральної асамблеї, Виконавчого комітету; Генерального секретаріату; Національних центральних бюро; Радників; Комісії із контролю за файлами); бюджет та ресурси Інтерполу; а також зносини із іншими організаціями. Разом з тим, безпосередня діяльність Інтерполу реалізується виключно через діяльність Національних

---

[152] Офіційний сайт Інтерполу / [Електронний ресурс] – режим доступу: https://www.interpol.int/Who-we-are/Member-countries (дата звернення - 10.09.2021)

[153] "Constitution of the International Criminal Police Organization – INTERPOL" (PDF).INTERPOL.I/CONS/GA/1956(2008) adopted by the General Assembly at its 25th session (Vienna - 1956). // Офіційний сайт Інтерполу / [Електронний ресурс] – режим доступу: https://www.interpol.int/About-INTERPOL/Legal-materials (дата звернення - 10.09.2021)

центральних бюро Інтерполу. Саме через ці органи реалізуються завдання Інтерполу, які визначені у ст. 2 його Статуту, а саме:

1) забезпечення та сприяння якомога ширшої взаємодопомоги між всіма органами кримінальної поліції в межах існуючого в різних державах законодавства та в дусі Загальної Декларації прав людини;

2) встановлення і розвиток усіх інститутів, що можуть забезпечити ефективне сприяння запобіганню та подоланню загально-кримінальним злочинам (кримінальним правопорушенням).

У рамках забезпечення виконання поставлених завдань, Інтерпол, окрім безпосередньої оперативно-розшукової діяльності, проводить заходи щодо криміналістичної реєстрації широкого спектру відомостей, пов`язаних із самим фактом злочину та особою, яка його вчинила, з подальшим їх внесенням до існуючих криміналістичних обліків Інтерполу. Збір даних відбувається органами правопорядку та Національними центральними бюро держав-членів Інтерполу і передаються через Національні центральні бюро до Генерального секретаріату Інтерполу.

Як підкреслює К.С. Родіонов, всі оброблені відомості, розподіляються Генеральним секретаріатом Інтерполу відповідно до розробленої системи класифікації самих об'єктів і їх ідентифікуючих ознак на загальну і спеціальну реєстрацію. До ідентифікуючих ознак відносять: демографічні дані; ознаки, що відображають зовнішній вигляд об'єкта (риси зовнішності людини чи тіла померлого, папілярні візерунки пальців рук і т.д.); ознаки, що характеризують навички людини (наприклад, спосіб вчинення злочину – «модус операнді»), а також звички, ходу, манеру поведінки злочинця і т. д. Ідентифікуючі ознаки фіксуються різними способами – описовим, фотографічним, дактилоскопічний, причому ці способи часто комбінуються[154].

Зауважимо, що у бази даних Інтерполу не вносять відомості про злочини (кримінальні правопорушення) та осіб, які переслідуються з політичних, військових, релігійних чи расових мотивів. Таке обмеження встановлене ст.3

[154] Родионов К.С. Интерпол: вчера, сегодня, завтра – Москва: Международные отношения, 1990 – С.153.

Статуту Інтерполу та деталізовано у Збірнику (Репозитарії) практики застосування ст. 3 Статуту Інтерполу в контексті обробки даних через канали Інтерполу[155].

Встановлення таких обмежень зумовлено, на нашу думку, тим, що Інтерпол ставить перед собою завдання збору саме об'єктивних даних про правопорушення, а вищевказані мотиви, як правило детермінують необ'єктивний характер обвинувачення та їх надуманість або спотворення. Разом з тим, питання наявності або відсутності в обвинуваченні політичних, військових, релігійних чи расових мотивів вирішується на основі оціночних суджень уповноважених представників Інтерполу[156].

Прикладом такої ситуації є те, що Інтерпол зняв з розшуку більшість людей з оточення екс-президента-втікача Віктора Януковича, проти яких в Україні порушено низку кримінальних проваджень, оскільки злочини, які інкримінуються чиновникам, відбувалися під час зміни влади, а тому містять ознаки політичних переслідувань[157].

Повертаючись до аналізу процесу обробки Інтерполом криміналістично-значущих даних, зазначимо, що у ст. 10 Правил Інтерполу із обробки даних (далі – Правила Інтерполу) визначено, що:

(1) обробка даних в інформаційній системі Інтерполу може бути здійснена лише з чітко визначеною метою, яка узгоджується із завданнями та діяльністю Інтерполу;

(2) дані заносяться в інформаційну систему Інтерполу, якщо це здійснюється для досягнення хоча б одного із таких завдань:

(a) пошуку особи, яка перебуває у розшуку з метою її затримання, арешту або обмеження пересування;

---

[155] Repository of practice: Application of Article 3 of INTERPOL's Constitution in the context of the processing of information via INTERPOL's channels. // Офіційний сайт Інтерполу/ [Електронний ресурс] – режим доступу: https://www.interpol.int/About-INTERPOL/Legal-materials (дата звернення 10.09.2021)

[156] Demchyshak R.Y. International and Fforeign experience of forensic registration: on the examples of Interpol and FBI // R.U. Demchyshak – Global Prosperity Journal. – Volume 1. – Issue 2. – Number 2. – P. 25.

[157] Стаття: «Інтерпол зняв з розшуку майже всю "команду" Януковича: стала відома причина» від 15 грудня 2017, 08:34 // Сайт Інтернет-видання «Обозреватель». – [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://www.obozrevatel.com/ukr/crime/interpol-znyav-z-rozshuku-majzhe-vsyu-komandu-yanukovicha-stala-vidoma-prichina.htm (дата звернення 10.09.2021)

(b) визначення місцезнаходження особи або об`єкта, якими зацікавлена поліція;

(c) надання або отримання інформації, пов`язаної із розслідування кримінальної справи або відомостей про кримінальну історію (*відомості про судимість – примітка автора*) або діяльність особи;

(d) попередження про особу, подію, об`єкт або «модус операнді» («*метод дії» – примітка автора*), пов`язаних із кримінальною діяльністю;

(e) ідентифікації особи або мертвого тіла;

(f) проведення криміналістичного дослідження;

(g) проведення перевірки в рамках заходів безпеки;

(h) виявлення загроз, тенденцій злочинності та злочинних мереж[158].

Як бачимо, домінуюча чистина поставлених Інтерполом завдань для обробки даних носить криміналістичний характер і здійснюється засобами криміналістичної реєстрації. Така деталізація завдань криміналістичної реєстрації, на нашу думку, могла б бути корисною для імплементації у чинні нормативно-правові акти України, які регулюють проведення криміналістичної реєстрації, зокрема, доцільно доповнити положення Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків.

Так, у п. 1.3. зазначеної Інструкції визначено мету створення криміналістичних обліків, проте жодне положення Інструкції МВС не визначає мети збору та обробки відповідних даних (інформації). З метою подолання цієї прогалини пропонуємо п. 1.3. Інструкції МВС доповнити абзацом такого змісту: «*Інформація, що вноситься, зберігається та використовується у криміналістичному обліку, повинна бути спрямована на досягнення будь-якої із таких цілей: (а) пошуку особи, яка перебуває у розшуку з метою її затримання; (б) ідентифікації, порівняння та/або визначення місцезнаходження речових доказів; (в) встановлення особи, її поведінки, звичок, певної події, об`єкта та інших обставин, які підлягають з'ясуванню під час кримінального*

[158] INTERPOL's Rules on the Processing of Data III/IRPD/GA/2011 (2016) / 51st General Assembly session, Resolution AG/51/RES/1/ Офіційний сайт Інтерполу // [Електронний ресурс] – режим доступу: https://www.interpol.int/About-INTERPOL/Legal-materials (дата звернення 10.09.2021)

провадження або оперативно-розшукової діяльності; (г) надання або отримання будь-якої іншої інформації, пов`язаної із кримінальним провадженням або оперативно-розшуковою діяльністю; (ґ) для проведення криміналістичного дослідження; (д) для встановлення взаємозв'язку із іншою інформацією, яка міститься в певному обліку чи в інших криміналістичних обліках.»

Наведене доповнення, на нашу думку, дозволить, в майбутньому, розробити регламент роботи з інформацією в криміналістичних обліках та уникнути наповнення криміналістичних обліків інформацією, яка не стосується завдань функціонування криміналістичних обліків.

Звернемо увагу також на те, що Правила Інтерполу визначають ключові етапи, криміналістичної реєстрації, формування та використання відповідної бази даних (криміналістичного обліку), а саме:

1.Авторизація (створення обліку; модифікація існуючого обліку; знищення існуючого обліку; авторизація (погодження), яка надається Виконавчим комітетом Інтерполу; реєстр існуючих обліків);

2. Функціонування обліків (перевірка інформації в обліку на відповідність вимогам Статуту Інтерполу, визначення зацікавленості в інформації в рамках цілей міжнародної поліцейської співпраці; визначення загальних характеристик обліку; встановлення мінімальних вимог до внесення даних до обліків; додаткові вимоги до внесення даних про осіб (зокрема, померлих; жертв та потерпілих; неповнолітніх); визначення статусу особи; визначення особливих умов використання даних; зміна та знищення даних, занесених інформації в обліки тощо);

3. Консультації щодо даних в обліках між Генеральним секретаріатом, Національним центральним бюро Інтерполу та національними органами правопорядку (описується прямий та непрямий доступи, взаємозв`язок між вказаними органами тощо);

4. Використання даних (умови використання; перевірка точності та відповідності даних відповідно до їх використання; використання даних для

цілей кримінального розслідування, якщо первинно такі дані були зібрані не в рамках кримінального провадження; використання даних для адміністративних завдань; спеціальні умови використання даних; подальша передача даних);

5. Спеціальні правила стосовно «файлів аналізу злочинів» (визначення файлів аналізу; використання файлів аналізу; додаткові умови для накопичення даних для завдань кримінального аналізу; звіти про кримінальний аналіз; вимоги до завершення проєктів кримінального аналізу).

Наведене підтверджує, що вказана процедура Інтерполу є якісно деталізованою і може бути покладена в основу удосконалення чинної Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків, зокрема в частині визначення правил внесення даних у облік, деталізації в частині використання комп`ютерної техніки та мережі Інтернет, обробки, зміни та видалення даних тощо. Вказане доповнення можливо реалізувати шляхом докорінної зміни п.п. 1.6.-1.16. Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків та формування на їх основі окремої глави під назвою «Правила аналізу, внесення, обробки, використання та знищення у криміналістичні обліки об’єктів та інформації про них», за основу доцільно взяти саме Правила Інтерполу із обробки даних, з врахуванням особливостей правового регулювання та практики функціонування криміналістичних обліків в Україні.

Щодо самої видової різноманітності криміналістичних обліків Інтерполу, то ці обліки (відповідно до даних розміщених на офіційній інтернет сторінці Інтерполу) формуються і функціонують щодо:

1. Осіб: які перебувають у розшуку; фізичних та юридичних осіб, до яких застосовано санкції РБ ООН; осіб, які зникли безвісти; трупів. Вказаний облік має назву «Кримінальна інформаційна система Інтерполу». Також функціонує окрема «Міжнародна база даних сексуальної експлуатації дітей», що використовує спеціальне програмне забезпечення для порівняння зображень з метою пошуку зв`язку між жертвами, зловмисниками та місцями.

2. Біометричних даних (відбитки пальців, ДНК-профілів та системи розпізнавання обличь). Користувачі в державах-членах Інтерполу мають змогу переглядати, вносити та проводити перехресне порівняння записів в базі даних відбитків пальців за допомогою системи автоматичної ідентифікації відбитків пальців (AFIS), яка, станом на грудень 2017 року вміщала 181000 зразків відбитків пальців і 11000 прихованих відбитків. База ДНК-профілів («DNA Gateway») містить профілі ДНК злочинців, профілі зняті із місць злочинів, профілі зниклих безвісті осіб і невпізнаних трупів (173000 ДНК-профілів з 84 держав станом на грудень 2017 р.). Щодо Бази даних розпізнавання обличь Інтерполу, то вона була створена в листопаді 2016 р. і дозволяє: виявляти розшукуваних і зниклих безвісті осіб; ідентифікувати невідомих осіб; виявляти вказаних суб`єктів у зображеннях засобі масової інформації; верифікувати фотороботи тощо. Як зазначено на офіційному сайті Інтерполу, планується реалізувати перевірку через Базу даних розпізнавання обличь на мобільних пристроях, що дозволить здійснювати оперативну перевірку в реальному часі.

3. Документів (викрадених та загублених документів для перетину кордону; викрадених адміністративних документів; підроблених документів). База викрадених та загублених документів для перетину кордону Інтерполу містить понад 68 мільйонів записів з 174 держав. На основі обліків вказаних документів в Інтерполу функціонує система «Edison» («Electronic Documentation and Information System on Investigation Networks»), в якій наявні зразки справжніх документів (зображення, опис та елементи безпеки таких документів) для їх використанні з метою розпізнавання підробок.

4. База даних викраденого майна (моторних транспортних засобів, обладнання та творів мистецтва). Впродовж 2017 року за допомогою даних вказаного обліку по всьому світу було ідентифіковано 118000 викрадених транспортних засобів. Облік викрадених транспортних засобів (SMV) станом на кінець 2017 р. вміщував 7,2 мільйона записів. База даних викрадених творів мистецтва об’єднує описи та зображення близько 51000 об’єктів (станом на 01

березня 2018 р.). Більш того, до таких типів даних Інтерпол надає відкритий доступ будь-яким особам:

1) останні повідомлення про викрадені твори мистецтва.

2) повернуті твори мистецтва.

3) твори мистецтва, які були повернуті однак, залишились невитребувані власниками;

4) викрадені афганські речі;

5) викрадені іракські речі;

6) викрадені сирійські речі;

7) викрадені лівійські речі.

5. Вогнепальної зброї та небезпечних матеріалів. Так, Довідкова таблиця вогнепальної зброї Інтерполу реалізує стандартну методику для виявлення і опису одиниць вогнепальної зброї, а також дозволяє особі, яка проводить розслідування, отримати або перевірити деталі вогнепальної зброї. Балістична інформаційна мережа Інтерполу («INTERPOL Ballistic Information Network» – «IBIN») використовується для централізованого збору, зберігання та перехресного порівняння балістичних даних. Крім того, в рамках цього виду криміналістичних обліків в Інтерполі функціонує Система записів про незаконну зброю та організацію її відстеження («INTERPOL Illicit Arms Records and tracing Management System» або «iARMS»), яка спрощує обмін інформацією та співпрацю між органами правопорядку щодо розслідування кримінальних правопорушень, вчинених із застосуванням вогнепальної зброї, забезпечує відстеження такої зброї з місця її виготовлення або незаконного ввезення в країну, через лінії постачання до останнього відомого володільця. Стосовно радіологічних та радіоактивних матеріалів в Інтерполі також створена відповідна база даних під назвою «проєкт Ґейґера» («The Project Geiger database»), яка використовується для обробки та аналізу інформації про незаконний обіг та інші несанкціоновані дії, пов’язані з радіологічними та радіоактивними матеріалами. «Проєкт Ґейґера» поєднує дані, отримані від

Міжнародної агенції з атомної енергії, відкритих джерел інформації та каналів інформації органів правопорядку.

6. Злочинних організацій. Метою функціонування цього обліку (бази даних) є покращення збору та обміну оперативною інформацією, сприяння розслідуванням та кращий аналіз злочинних мереж, що приводить до ідентифікації та арешту організаторів (керівників) злочинних організацій та осіб, які їх фінансують[159].

Усі зазначені криміналістичні обліки (бази даних) Інтерполу, крім Балістичної інформаційної мережі Інтерполу (IBIN), доступні в режимі реального часу через мережу Інтерпол-24/7, яка охоплює усі 181 НЦБ Інтерполу. Більш того, Інтерполом розроблені веб-серверні засоби для розширення доступу до вказаних баз даних за межами НЦБ для так званих «фронтових» співробітників органів правопорядку (наприклад, працівників прикордонних служб), що дозволяє таким працівникам здійснювати пошук у базах даних осіб, документів та викрадених транспортних засобів[160].

Оскільки Україна також є членом Інтерполу, то, через відповідне НЦБ Інтерполу (Укрбюро Інтерполу), має можливість отримати доступ до вказаних обліків. Взаємовідносини Українських органів правопорядку з Інтерполом регулюються Інструкцією про порядок використання органами правопорядку можливостей НЦБ Інтерполу в Україні. Завдяки вказаному документу органи правопорядку України мають можливість отримати відомості з криміналістичних обліків Інтерполу та поліцейських (криміналістичних) обліків іноземних держав, сформувавши відповідний запит.

Крім того, у 2016 р. в Україні вступив в силу Наказ МВС України "Про затвердження Порядку дій посадових осіб Державної прикордонної служби України та органів Національної поліції України в разі виявлення в пунктах пропуску через державний кордон України осіб, автомобільних транспортних засобів і паспортних документів, які перебувають у банках даних

[159] Офіційний сайт Інтерполу / [Електронний ресурс] – режим доступу https://www.interpol.int/INTERPOL-expertise/Databases (дата звернення 10.09.2021)
[160] Офіційний сайт Інтерполу / [Електронний ресурс] – режим доступу https://www.interpol.int/INTERPOL-expertise/Databases (дата звернення 10.09.2021)

інформаційної системи Міжнародної організації кримінальної поліції - Інтерполу" від 14.06.2016 №505, згідно з яким перевірка за базами Інтерполу здійснюється з використанням вітчизняних інформаційних систем «Гарт-1» та «Гарт-1/Інтерпол»[161].

Як уже зазначалось, згідно із п. 7.1. Інструкції про використання можливостей НЦБ Інтерполу в Україні уся інформація, отримувана МВС України каналами Інтерполу, вміщується в інтегровану базу даних Національного центрального бюро Інтерполу за такими підсистемами: Документ; Особи; Транспорт; Фірми; Номерні речі; Валюта; Предмети мистецтва. Разом з тим, вказане положення не відображає усієї повноти існуючих в Інтерполі криміналістичних обліків та особливостей криміналістичної реєстрації Інтерполом інформації, яка стосується оперативно-розшукової діяльності та кримінального провадження. Причинами цієї ситуації є застарілість вказаної Інструкції, оскільки вона залишається незмінною із 1997 року, а також те, що інформаційно-технічне забезпечення криміналістичної реєстрації в Україні значно відстає від аналогічного забезпечення криміналістичної реєстрації Інтерполу вцілому.

Для виправлення вказаної ситуації доцільно викласти Інструкцію про використання можливостей НЦБ Інтерполу в Україні у новій редакції, яка б дозволила регламентувати сучасну співпрацю органів правопорядку України з Інтерполом, зокрема, визначити правила аналізу, внесення, обробки та знищення даних криміналістичної реєстрації, регламент роботи з он-лайн системами Інтерполу, описати порядок використання та процесуального закріплення даних з криміналістичних обліків Інтерполу під час здійснення кримінального провадження та оперативно-розшукової діяльності в Україні, врегулювати питання внесення даних у криміналістичні обліки Інтерполу відповідно до їх сучасного різноманіття тощо.

---

[161] Топорецька З.М. Сучасні тенденції інформаційно-довідкового забезпечення розслідування злочинів // З.М. Топорецька. – Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу : тези доп. міжнар. наук.-практ. конф. до 100-річчя від дня народження проф. М. В. Салтевського (м. Харків, 8 листоп. 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків. – 2017. – С.209

Також важливим аспектом ефективного інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації в контексті міжнародної співпраці є потреба визначення та реєстрації кримінальних та судових даних на європейському рівні, до якого прагне і Україна. Тож корисним є доробки авторів Європейського посібника зі статистики злочинності та кримінального правосуддя (ESB), який покликаний сформувати стандарти визначення та статистичного обліку кримінальних правопорушень[162].

Оскільки саме уніфікація понять відповідних кримінальних правопорушень, які використовуються у національних законодавствах держав Європи та аналіз міжнародної статистики дозволить ефективніше збирати та обробляти дані про міжнародну злочинність, прогнозувати можливі сплески злочинності після впровадження певних правил або технологій (на прикладі держав, які зробили відповідні нововведення раніше, ніж інші) тощо.

Подальший аналіз іноземного досвіду інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації доцільно акцентувати на діяльності Федерального бюро розслідувань США (надалі - ФБР), як одного із найбільш технологічно розвиненого органу правопорядку у сучасному світі.

Насамперед зазначимо, що правовою основою діяльності ФБР у США є положення гл. 33 ч. II розділу 28 Кодексу США, видання 2012 року, додаток 1, заголовок 28 - СУДОВА І СУДОВА ПРОЦЕДУРА (United States Code, 2012 Edition, Supplement 1, Title 28 - JUDICIARY AND JUDICIAL PROCEDURE)[163]. Інші федеральні закони США надають ФБР повноваженнями і відповідальність для розслідування конкретних злочинів.

Ключові положення, які визначають компетенцію ФБР в сфері криміналістичної реєстрації, наведені у параграфі 534 гл. 33 ч. II розділу 28 Кодексу США (US Code), який носить назву «Одержання, зберігання і обмін ідентифікаційними документами та інформацією; призначення посадових

[162] Marcelo F. Aebi, Bruno Aubusson De Cavarlay, Gordon Barclay, Beata Gruszczyńska . - Defining and registering criminal offences and measures: Standards for a European Comparison // Göttingen Studies in Criminal Law and Justice. Universitätsverlag Göttingen. - January 2010 . – С.12, С. 22 [Електронний ресурс] . – режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/232614349_Defining_and_registering_criminal_offences_and_measures_Standards_for_a_European_Comparison (дата звернення - 10.09.2021)

[163] United States Code, 2012 Edition, Supplement 1, Title 28 - JUDICIARY AND JUDICIAL PROCEDURE // [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://www.law.cornell.edu/uscode/text/28/part-II/chapter-33 ((дата звернення – 10.09.2021)

осіб». Норми вказаного параграфу Кодексу США надають Генеральному прокурору США (який одночасно є міністром юстиції) такі права:

1) отримувати, збирати, класифікувати (засекречувати) і зберігати ідентифікаційні, кримінально-ідентифікаційні документи (записи), записи про злочин та іншу інформацію;

2) отримувати, збирати, класифікувати (засекречувати) та зберігати будь-яку інформацію, що може сприяти ідентифікації будь-якої померлої особи, яка не була ідентифікована після її виявлення;

3) отримувати, збирати, класифікувати (засекречувати) та зберігати будь-яку інформацію, яка може сприяти у встановленні місця знаходження зниклої безвісти особи (включаючи неповнолітніх осіб, неповноліття яких визначено законодавством, діючим у місці проживання такої особи) та надавати підтвердження про будь-який запис про таку особу: батькам, законним опікунам або найближчим родичам такої особи (в свою чергу Генпрокурор США може отримувати, збирати, класифікувати (засекречувати) та зберігати таку інформацію від батьків, законних опікунів або найближчих родичів);

4) обмінюватися вищевказаними документами (записами) та інформацією, з уповноваженими посадовими особами (органами) Федерального Уряду США, штатів, індіанських племен, міст, пенітенціарних та інших органів.

Вказані повноваження можуть бути покладені на інших осіб, призначених Генпрокурором США. Для реалізації вказаних повноважень у 1992 р. в ФБР було створено Підрозділ інформаційних служб кримінальної юстиції (The Criminal Justice Information Services Division або CJIS)[164], який обслуговує комп`ютеризовану інформаційну систему кримінальної юстиції.

Інформаційна система кримінальної юстиції доступна для уповноважених місцевих органів правопорядку, органів правопорядку штатів та федеральних органів правопорядку США за допомогою будь-якої із трьох комунікаційних мереж:

[164] Офіційний сайт Федерального бюро розслідувань США // [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://www.fbi.gov/services/cjis

1. Національної правоохоронної телекомунікаційної мережі (National Law Enforcement Telecommunications System або NLETS);

2. Локалізованої кримінальної інформаційної системи кожного штату (назва варіюється, залежно від штату);

3. Міжнародної правоохоронної телекомунікаційної системи (International Law Enforcement Telecommunications System або INLETS). INLETS складається з декількох баз даних і однієї підсистеми, отримання та оновлення даних в яких доступне в режимі «онлайн»[165].

Підрозділ інформаційних служб кримінальної юстиції оперує наступними базами даних (за суттю – криміналістичними обліками), які можна згрупувати у два блоки:

1. Бази даних відбитків пальців та іншої біометрики (біометричних даних). У рамках цієї бази даних проводиться збір даних про біологічні (анатомічні та фізіологічні) чи поведінкові характеристики особи, які використовуються для ідентифікації особи. ФБР проводить збір таких біометричних даних: відбитків пальців, ДНК, райдужних оболонок очей; зразків голосу; відбитків долонь рук, зразків обличчя. З метою обробки та застосування вказаних біометричних даних з метою виконання завдань діяльності ФБР застосовується система NGI (Next Generation Identification), яка є електронною базою біометричних даних та відомостей про судимість[166].

2. Інформація, що міститься у Національному кримінальному інформаційному центрі ФБР (National Crime Information Center або NCIC). Загалом в інформаційному центрі ФБР станом на 2015 рік містилось 12 мільйонів записів у 21 обліку (файлі), з них: 7 обліків майна, які стосуються викрадених: товарів (виробів), човнів, зброї, номерних знаків, деталей, цінних паперів та транспорту; 14 обліків осіб: звільнених від відбування покарання умовно; національний реєстр осіб, що вчинили статеві злочини; незаконних іммігрантів; зниклих осіб; свідків, які перебувають під захистом;

---

[165] «FBI Criminal Justice Information Services Division» // [Електронний ресурс] – режим доступу: https://hsdl.org › view (дата звернення 10.09.2021)

[166] Офіційний сайт Федерального бюро розслідувань США // [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://www.fbi.gov/services/cjis/fingerprints-and-other-biometrics (дата звернення 10.09.2021)

невстановлених осіб; охоронюваних осіб (щодо яких вживаються заходи безпеки); банд; відомих або обґрунтовано підозрюваних терористів; розшукуваних осіб; осіб, які вчинили розкрадання; осіб схильних до насильства; осіб, яким заборонено придбавати зброю[167].

Окрему увагу доцільно звернути на ViCAP (Violent Criminal Apprehension Program) – «Програма реєстрації затримань за насильницькі злочини» яка є сучасною інформаційною базою даних загальнодержавного значення, яка було створена ФБР США у 1985 р. Основними завданням її створення було накопичення, сортування та аналіз інформації щодо розкритих і нерозкритих вбивств, замахів на вбивства, невпізнаних трупів та відомостей про безвісті зниклих осіб. Основне завдання ViCAP – сприяти процесам співпраці, передачі інформації та координації зусиль органів правопорядку під час розслідування серійних злочинів, моделюванні особи злочинця (створення психологічного портрету), а також пошуку та фіксації слідів злочину[168].

На сьогодні ViCAP містить інформацію про:

1) випадки сексуального насильства (sexual assault cases);

2) розкриті та нерозкриті вбивства, а особливо ті, які супроводжувалися викраденням або ті, які вчинені без явних мотивів, на сексуальному ґрунті, випадкові чи ті, які є частиною серії убивств (solved and unsolved homicides, especially those involving a kidnapping or if they are apparently motiveless, sexual or random or suspected to be part of a series);

3) зниклих осіб, зникнення яких може бути наслідком злочину (missing persons, where foul play is suspected);

4) невізнаних трупів, смерть яких може бути наслідком злочину (unidentified persons, where foul play is suspected)[169].

На прикладі ViCAP в сусідній із США Канаді у 1991 р. була створена ViCLAS (Violent Crime Linkage Analysis System) - національна інформаційна

---

[167] Офіційний сайт Федерального бюро розслідувань США // [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://www.fbi.gov/services/cjis/ncic (дата звернення 10.09.2021)

[168] Герасимов Р. Р. Моделювання та сучасні технології в криміналістиці // Р.Р. Герасимов. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://intkonf.org/gerasimov-r-r-modelyuvannya-ta-suchasni-tehnologiyi-v-kriminalistitsi/ (дата звернення 10.09.2021)

[169] «Violent Criminal Apprehension Program». - Texas Department of Public Safety // [Електронний ресурс] – режим доступу: https://www.dps.texas.gov/section/crime-records-service/vicap-violent-criminal-apprehension-program (дата звернення 10.09.2021)

система (база даних), основним завданням якої є накопичення, сортування і аналіз інформації щодо розкритих, нерозкритих вбивств і замахів на них, розкритих та нерозкритих сексуальних злочинів, безвісті зниклих осіб, невпізнаних трупів, викрадення дітей та замахів на такі злочини. Після цього, подібні системи були запроваджені в Австралії, Австрії, Бельгії, Великобританії та інших державах[170].

Також в США, за підтримки Національного інституту правосуддя активно підтримується дослідження можливостей штучного інтелекту у чотирьох сферах: аналіз відео та зображень громадської безпеки, аналіз ДНК, виявлення пострілів та прогнозування злочинності[171].

Так, на нашу думку, доцільно перейняти досвід ФБР в частині формування єдиної бази криміналістичних обліків з можливістю доступу через спеціалізовані інформаційні системи. Така система може формуватися на 3 рівнях (за зразком системи кримінальної юстиції США): районному (наприклад, у районних управліннях національної поліції України); обласному (через систему обласних науково-дослідних експертно-криміналістичних центрів Експертної служби МВС України) та центральному (власне у Державному науково-дослідному експертно-криміналістичному центрі).

Також, за умови збільшення фінансування, доцільно розширити можливості існуючих криміналістичних обліків України в частині запровадження системи ідентифікації біометричних даних, аналогічної системі NGI, яку використовує ФБР.

---

[170] Герасимов Р. Р. Моделювання та сучасні технології в криміналістиці // Р.Р. Герасимов. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://intkonf.org/gerasimov-r-r-modelyuvannya-ta-suchasni-tehnologiyi-v-kriminalistitsi/ (дата звернення 10.09.2021)

[171] Christopher Rigano Using Artificial Intelligence to Address Criminal Justice Needs // National institute of justice. - Official website of the United States government, Department of Justice. - October 8, 2018 - Електронний ресурс] – режим доступу: https://nij.ojp.gov/topics/articles/using-artificial-intelligence-address-criminal-justice-needs (дата звернення - 10.09.2021)

4.2. Використання біометричних даних в рамках інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації

Розвиток інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації безпосередньо залежить від рівня достовірності та ідентифікуючих властивостей об'єктів криміналістичних обліків. Людина, як біологічна істота, характеризується низкою унікальних ідентифікуючих властивостей, які або притаманні з народження, або виробляються впродовж життя і залишаються незмінними чи зазнають мінімальних змін з часом. У науковій та законодавчій термінології такі ідентифікуючі властивості, а точніше – інформацію про них, називають «біометричними даними», а способи вимірювання та порівняння таких параметрів називають «біометрією». Біометричні дані, а точніше способи (методи) ідентифікації особи за такими даними, можуть бути використані в рамках криміналістичної реєстрації, а разом з відповідними технічними засобами, якими проводиться ідентифікація, також стати складовою частиною системи інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації. Звертаємо увагу, що першим етапом біометричної реєстрації є біометрична ідентифікація особи, подальше ж використання таких даних здійснюється за загальними правилами функціонування криміналістичного обліку, в який внесено біометричні дані.

Зазначимо, що поняття «біометрія» – це сукупність автоматизованих методів і засобів ідентифікації людини, заснованих на її фізіологічній або поведінковій характеристиці. У свою чергу «біометрична ідентифікація» – засіб підтвердження: а) особи; б) належності паспорта його власникові – шляхом розпізнавання і зіставлення біометричних даних (кольору очей, малюнка сітківки ока, відбитків пальців, геометрії руки, рис обличчя тощо), що зафіксовані носіями цих даних, з особистими даними власника. У контексті цього дослідження, акцентуємо саме на можливості біометричної ідентифікації особи.

У законодавстві України, поняття біометричних даних має дещо звужене тлумачення. Так, відповідно до п. 2) ч. 1 ст. 3 ЗУ «Про Єдиний державний

демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» біометричні дані – це сукупність даних про особу, зібраних на основі фіксації її характеристик, що мають достатню стабільність та істотно відрізняються від аналогічних параметрів інших осіб (біометричні дані, параметри – відцифрований підпис особи, відцифрований образ обличчя особи, відцифровані відбитки пальців рук).

Однак, наука знає більше об’єктів (параметрів) та способів (методів) біометричної ідентифікації, які в науковій літературі поділяють на дві групи: статичні та динамічні[172].

І. Статичні методи біометричної ідентифікації ґрунтуються на фізіологічній (статичній) характеристиці людини, тобто унікальній характеристиці, притаманній їй від народження і включають наступні види:

1. Розпізнавання обличчя («автоматичний face-контроль»). Цей метод ідентифікації надає змогу порівнювати параметри обличчя об'єкта, які зафіксовані камерою, з даними у відповідній базі (в нашому випадку – у відповідному криміналістичному обліку). Достовірність такого аналізу складає 86–93%. Проте проблема полягає в тому, що для здійснення цієї функції необхідне устаткування високої якості. Навіть для проведення візуальної ідентифікації особи відстань між центрами зіниць має бути еквівалентною 200 пікселям[173].

Розпізнавання обличчя можливе за допомогою різних способів (які також називаються методами), наприклад:

1) геометричний метод розпізнавання обличчя полягає у фіксації набору ключових точок (або областей) особи і наступному формуванні набору ознак. Серед ключових точок можуть бути куточки очей, губ, кінчик носа, центр ока тощо. Цей метод встановлює високі вимоги до зйомки зображень і потребує надійного алгоритму знаходження ключових точок для загального випадку. І.С. Голуб`як серед переваг геометричного методу розпізнавання обличчя виділяє:

[172] Мороз А.О. Біометричні технології ідентифікації людини. Огляд систем // А.О. Мороз. – Математичні машини і системи, – 2011, – № 1. – С. 41

[173] Мороз А.О. Біометричні технології ідентифікації людини. Огляд систем // А.О. Мороз. – Математичні машини і системи, – 2011, – № 1. – С. 41

використання недорогого обладнання; можливість розпізнавання зображень отриманих на значних відстанях, за наявності відповідного обладнання. Недоліки наступні: низька статистична достовірність, високі вимоги до освітлення, обов'язкове фронтальне зображення особи, з невеликими відхиленнями, не враховують можливі зміни міміки обличчя[174].

2) Використання нейронних мереж. Той же автор вказує на те, що одні з найкращих результатів у сфері розпізнавання осіб досягається за допомогою використання згорткових нейронних мереж. Метод використання згорткових нейронних мереж забезпечує часткову стійкість до змін масштабу, зсувам, поворотам, зміні ракурсу та іншим спотворень. Тестування методу згорткових нейронних мереж на базі даних ORL, що містить зображення осіб з невеликими змінами освітлення, масштабу, просторових поворотів, положення і різними емоціями, показало 96% точність розпізнавання. Серед недоліків методів, які побудовані на основі нейронних мереж І. С. Голуб'як звертає увагу на необхідність тривалого (кілька годин або днів) процесу повного перенавчання мережі на всьому наявному наборі еталонів у разі додавання нового еталонного образу особи в базу даних. Також їм властиві певні проблеми математичного характеру[175].

3) Метод побудований на використанні локальних бінарних шаблонів. Локальні бінарні шаблони вперше були запропоновані в 1996 році для аналізу текстури півтонових зображень. Дослідження показали, що Локальні бінарні шаблони інваріантні до невеликих змін в умовах освітлення і невеликим поворотам зображення[176]. Методи на основі локальних бінарних шаблонах добре працюють під час використання зображень обличь із різною мімікою, різним освітленням, поворотами голови. Серед недоліків зазначеного методу І.С. Голуб'як наводить – необхідність якісної попередньої обробки зображень

[174] Голуб`як І. Методи розпізнавання облич: короткий огляд // І.Голуб`як. – Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Інформаційні технології та комп`ютерне моделювання». – 2017. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://itcm.comp-sc.if.ua/2017/Holubiak.pdf (дата звернення 10.09.2021)

[175] Голуб`як І. Методи розпізнавання облич: короткий огляд // І.Голуб`як. – Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Інформаційні технології та комп`ютерне моделювання». – 2017. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://itcm.comp-sc.if.ua/2017/Holubiak.pdf ; T. Mäenpää (2003), "The local binary pattern approach to texture analysis – extensions and applications", Finland ,Oulu University Press (дата звернення 10.09.2021)

[176] T.Ahonen, A. Hadid, M.Pietikainen, "Face Description with Local Binary Patterns: Application to Face Recognition",IEEE Transactions on Pattern Analysis and Machine Intelligence,2006, vol. 28, no 12, pp. 2037 – 2041.; Ю. Лифшиц, Методы распознавания лиц, Електронний ресурс, Режим доступу: http://yury.name/modern/08modernnote.pdf (дата звернення 10.09.2021)

через високу чутливість до шуму, оскільки за його присутності зростає кількість помилкових бінарних кодів[177].

4) інші методи (метод гнучкого порівняння на графах; метод головних компонент; Метод Віоли-Джонса; Приховані моделі Маркова тощо)[178].

2. Розпізнавання обличчя можна провести не лише за допомогою порівняння самого зображення (сукупності точок) обличчя, але за його формою. Під час застосування методу ідентифікації за формою обличчя будується тривимірний образ обличчя людини, на обличчі окреслюються контури брів, очей, носа, губ і т.д., обчислюється відстань між ними і будується не просто образ, а ще безліч його варіантів на випадки повороту, нахилу, зміни виразу обличчя. Кількість варіантів образів залежить від мети використання цього способу[179].

3. Можливий також метод розпізнавання обличчя за його термограмою. В основі даного способу ідентифікації лежить унікальність розподілу на обличчі артерій, що забезпечують кров'ю шкіру і виділяють тепло. Для отримання термограми використовуються спеціальні камери інфрачервоного діапазону. На противагу попередньому цей метод дозволяє розрізняти близнят[180].

Стосовно технічної складової, яка б забезпечувала можливість реєстрації та обробки відповідних зображень обличчя людини, то тут доцільно згадати про наявність «Фото-1» – портативний набір фотоапаратури для здійснення фотофіксації впродовж проведення оперативно-розшукових заходів та слідчих дій[181].

Більш того, на сьогодні, Національна поліція України має право використовувати у своїй діяльності різноманітні засоби відео- та фотофіксації,

---

[177] Голуб`як І. Методи розпізнавання облич: короткий огляд // І.Голуб`як. – Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Інформаційні технології та комп`ютерне моделювання». – 2017. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://itcm.comp-sc.if.ua/2017/Holubiak.pdf (дата звернення 10.09.2021)

[178] Детальніше див. Голуб`як І. Методи розпізнавання облич: короткий огляд // І.Голуб`як. – Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Інформаційні технології та комп`ютерне моделювання». – 2017. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://itcm.comp-sc.if.ua/2017/Holubiak.pdf (дата звернення 10.09.2021)

[179] Мороз А.О. Біометричні технології ідентифікації людини. Огляд систем // А.О. Мороз. – Математичні машини і системи, – 2011, – № 1. – С. 41

[180] Мороз А.О. Біометричні технології ідентифікації людини. Огляд систем // А.О. Мороз. – Математичні машини і системи, – 2011, – № 1. – С. 42

[181] Маланчук П.М, Мантула А.П. Перспективи розвитку криміналістичної техніки в розслідуванні, розкритті і попередженні злочинів / П.М. Маланчук, А.П. Мантула. – «Young Scientist». – 2017. – №11 (51). – С.915

які можуть бути засобом проведення криміналістичної реєстрації. Так, відповідно до ст. 40 ЗУ «Про Національну поліцію» поліція для забезпечення публічної безпеки і порядку може закріплювати на форменому одязі, службових транспортних засобах, монтувати/розміщувати по зовнішньому периметру доріг і будівель автоматичну фото- і відеотехніку, а також використовувати інформацію, отриману із автоматичної фото- і відеотехніки, що знаходиться в чужому володінні, з метою: 1) попередження, виявлення або фіксування правопорушення, охорони громадської безпеки та власності, забезпечення безпеки осіб; 2) забезпечення дотримання правил дорожнього руху.

Отже, якщо врахувати, що в завдання криміналістичної реєстрації входить попередження та виявлення правопорушень, то використання Національною поліцією відповідної фото- і відеотехніки уже може стати частиною інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації.

Крім того, значний потенціал застосування функції розпізнавання обличь може бути реалізований за допомогою можливостей сучасної техніки, наприклад, сучасні мобільні телефони (так, звані «смартфони»), які обладнані однією або кількома фото- та відеокамерами і мають функцію розпізнавання обличь, яка застосовується, переважно, для розблокування таких пристроїв або використання інших функцій, які не мають стосунку до криміналістичної реєстрації. Утім така функція може бути застосована і в оперативно-розшуковій діяльності чи під час кримінального провадження (слідчих та негласних слідчих (розшукових) дій) для перевірки або внесення інформації у криміналістичні обліки (облік за ознаками зовнішності) безпосередньо на місці події (місці проведення відповідної дії)[182].

Окремі методи розпізнавання обличчя, із наведених вище, доцільно інтегрувати в систему інформаційно-технічного забезпечення існуючого в Україні обліку за ознаками зовнішності людини, який формується із оперативно-пошукової колекції суб'єктивних портретів осіб, підозрюваних у

[182] Демчишак Р.Ю. Перспективи біометричної ідентифікації у рамках криміналістичної реєстрації // Р.Ю. Демчишак – Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. – Серія економічна. Серія юридична. – Випуск 29. – 2021. – С.152

вчиненні кримінальних правопорушень (п.п.2.8.1. п.2.8. Розділу ІІ Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків). Вибір конкретного методу розпізнавання обличь повинен залежати від наукового обґрунтування достовірності ідентифікації особи відповідним методом та технічних можливостей обладнання, яке буде застосовуватися з метою інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації об'єктів криміналістичного обліку за ознаками зовнішності людини.

4. Наступним методом біометричної ідентифікації є ідентифікація за відбитком пальця (долоні) або дактилоскопічна ідентифікація. В основу цього вже доволі давно відомого методу покладена унікальність малюнку папілярних узорів на пальцях для кожної людини. Додаткові можливості для ідентифікації та криміналістичної реєстрації розкриваються за допомогою порівняння форм долоні, а також за розташуванням вен на лицьовій стороні долоні[183]. Незважаючи на свій «вік», дактилоскопічна ідентифікація в Україні здійснюється з використанням порівняно застарілих технологій. Як передбачено п. 2.2. Інструкції про дактилоскопічний облік, зазначений криміналістичний облік ведеться за допомогою дактилокарт у письмовій формі, з можливістю «формування автоматизованих місцевих, кущових, обласних та центральної дактилокартотек може проводитися дактилокартами в електронному вигляді».

На погляд автора цього дослідження, такий дактилоскопічний облік в сучасних умовах неможливий без застосування відповідних інформаційних технологій обміну електронними даними та застосування сучасної техніки. Так, сучасні технології надають можливість оперативно оцифровувати зібрану інформацію та здійснювати його внесення в інформаційну базу (криміналістичний облік) або порівняння з даними такої інформаційної бази (криміналістичного обліку). Наприклад, відбиток пальців (долоні), отриманий за допомогою спеціального сканера, перетворюють в цифровий код (згортку) і

[183] Мороз А.О. Біометричні технології ідентифікації людини. Огляд систем // А.О. Мороз. – Математичні машини і системи, – 2011, – № 1. – С. 42

порівнюється з раніше введеним еталоном[184]. Ця технологія надає змогу проводити криміналістичну реєстрацію та перевірку особи за дактилоскопічним обліком у «польових умовах», тобто в тому місці, де відповідним органом правопорядку будуть проводитися заходи, що потребують збору даних для дактилоскопічного обліку або ідентифікація особи за даними такого обліку (за умови копіювання бази даних обліку на відповідний пристрій, який проводить ідентифікацію чи за наявності захищеного Інтернет-з'єднання такого пристрою з криміналістичним обліком).

5. Ще одним методом біометричної ідентифікації є ідентифікація особи за сітківкою або райдужною оболонкою ока. У першому випадку ідентифікація здійснюється за малюнком кровоносних судин очного дна. Для того, щоб цей малюнок став видний, людині потрібно поглянути на видалену світлову крапку, і очне дно, що в такий спосіб підсвічується, сканується спеціальною камерою. Крім того, малюнок радужної оболонки ока також є унікальною характеристикою людини. Для сканування райдужної оболонки ока досить портативної камери із спеціалізованим програмним забезпеченням. Це дозволяє захоплювати зображення частини обличчя, з якого виокремлюють зображення ока, а з нього, своєю чергою, виокремлюють малюнок веселкової оболонки, саме за ним і будується цифровий код для ідентифікації людини. Як зазначає А.О. Мороз, під час використання цієї технології об'єкта необхідно позиціонувати свої очі для реєстрації якісного зображення райдужної оболонки очей, що, звичайно, не завжди зручно[185].

Згаданий метод біометричної ідентифікації також доцільно застосовувати у існуючому криміналістичному обліку, який ведеться за ознаками зовнішності людини. Більш того, сучасна комп`ютерна техніка та мобільні телефони (смартфони) дозволяють проводити таку ідентифікацію безпосередньо на місці події чи в спеціально обладнаних пунктах контролю (наприклад, на

[184] Мороз А.О. Біометричні технології ідентифікації людини. Огляд систем // А.О. Мороз. – Математичні машини і системи, – 2011, – № 1. – С. 42

[185] Мороз А.О. Біометричні технології ідентифікації людини. Огляд систем // А.О. Мороз. – Математичні машини і системи, – 2011, – № 1. – С. 42

прикордонних пунктах пропуску, пунктах контролю за входом в державні установи чи в приватні юридичні особи).

6. Одним із найбільш достовірних та перспективних методів ідентифікації на сьогодні є проведення ДНК-досліджень.

Як зазначає К.В. Калюга, проведення ДНК-досліджень і формування баз даних ДНК біологічних об'єктів дозволяють використовувати їх в розкритті та розслідуванні злочинів, розшуку злочинців, безвісти зниклих громадян, а також для встановлення особи невпізнаних трупів. Крім того, створені бази ДНК в лабораторіях дозволяють провести весь комплекс біологічних досліджень з тяжких і особливо тяжких злочинів в порядку, необхідному для дослідження речових доказів – від встановлення факту наявності або відсутності біологічного матеріалу (кров, слина, сперма, піт)[186].

Ототожнення за ДНК-зразками відбувається за допомогою методу генотипної ідентифікації. Як зазначає О.В. Матарикіна, на початку розвитку методу генотипної ідентифікації кінцевий етап всієї складної багатостадійної процедури зводився до аналізу специфічних графічних зображень спадкового матеріалу людини, схожих на відбитки пальців. Тут, основою для експертного висновку найчастіше виступало відображення індивідуальних характеристик ДНК у вигляді графічного образу, а саме: специфічного набору ліній, який нагадує картинку так званого бар-коду. Отже, за аналогією з аналізом дактилоскопічного відбитка, виникла назва – генетична, або точніше, геномна «дактилоскопія»[187].

Зазначений термін запроваджено в 1985 році Джеффрісом (в англійському варіанті – DNA Fingerprinting, буквально – «зняття відбитків пальців ДНК»). На теперішній час його розглядають як застарілий, оскільки в

[186] Калюга К. В. Теорія та практика встановлення та ототожнення особи злочинця засобами криміналістики : дис. … канд. юрид. наук: 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Класичний приватний університет, Запоріжжя, 2017. – С. 353

[187] Матарикіна О.В. Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу : тези доп. міжнар. наук.-практ. конф. до 100-річчя від дня народження проф. М. В. Салтевського (м. Харків, 8 листоп. 2017 р.) / О.В. Матарикіна. – МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків. – 2017. – С.126.

науковій лексиці він витіснений більш точними термінами, такими як типування ДНК або генетична ідентифікація[188].

Молекулярно-генетичний ідентифікаційний аналіз дозволяє досліджувати особливі ділянки ДНК, виокремлено специфічні для кожного індивідуума, та отримати унікальне генетичне «відображення» людини, яке неможливо ні приховати, ні змінити, ні підробити. Індивідуалізуючи ознаки, які визначаються на рівні ДНК, характеризуються майже абсолютною стійкістю, тобто зберігаються в організмі людини незмінними все її життя, та є незмінними в її біологічних слідах. Тому ідентифікаційна значимість генетичних ознак є надзвичайно високою. ДНК-типування на сьогодні стало найбільш доказовим методом аналіз біологічного матеріалу при проведенні судово-медичної ідентифікаційної експертизи. Ці технології міцно увійшли в арсенал експертної діяльності судово-медичних служб більшості розвинутих держав світу: Австралії, Австрії, Великобританії, Німеччини, Італії, Іспанії, Канади, Росії, США, Франції, Швейцарії, Японії. В Україні цей метод ідентифікації особи в Експертній службі МВС почав працювати з 90-х років у ДНДЕКЦ МВС України[189].

7. Серед інших видів статичних методів біометричної ідентифікації можна віднести також доволі рідкісні способи ідентифікації за підніґтьовим шаром шкіри, за об'ємом вказаних для сканування пальців, формою вуха, запахом тіла тощо[190].

ІІ. Ще однією групою методів біометричної ідентифікації є динамічні методи. Динамічні методи біометричної ідентифікації ґрунтуються на поведінковій (динамічній) характеристиці людини, тобто побудовані на

---

[188] Иванов П. Л. Индивидуализация человека и идентификация личности: молекулярная биология в судебной медицине. Вестник Российской академии наук. – 2003. – Т. 73, – № 12. – С. 1085–1097.; Матарикіна О.В. Актуальність молекулярно-генетичної експертиз на етапі сучасного розвитку криміналістики // О.В. Матарикіна. – Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу : тези доп. міжнар. наук.-практ. конф. до 100-річчя від дня народження проф. М. В. Салтевського (м. Харків, 8 листоп. 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків. – 2017. – С.126

[189] О.В. Матарикіна. – Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу : тези доп. міжнар. наук.-практ. конф. до 100-річчя від дня народження проф. М. В. Салтевського (м. Харків, 8 листоп. 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків. – 2017. – С.126

[190] Мороз А.О. Біометричні технології ідентифікації людини. Огляд систем // А.О. Мороз. – Математичні машини і системи, – 2011, – № 1. – С. 42

особливостях, характерних для підсвідомих рухів у процесі відтворення якої-небудь дії[191]. Серед методів виокремлюють:

1. Доволі поширеним методом динамічної біометричної ідентифікації є ідентифікація за почерком. На сьогодні, цей метод застосовується в експертних дослідженнях а також в рамках функціонування криміналістичного обліку ідентифікаційних позначень транспортних засобів та реквізитів документів (підписів, печаток, штампів).

Відповідно до дещо застарілих у термінології позначення суб'єктів п.п. 2.14.1. п. 2.14. Розділу II Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків зазначений облік включає підписів і печаток посадових осіб реєстраційно-екзаменаційних підрозділів Державної автомобільної інспекції МВС (далі - РЕП Державтоінспекції МВС) та експертів з комплексного дослідження ТЗ (функціонує лише на центральному та обласному рівнях). Використання цього обліку реалізується шляхом порівняння зображень підписів, тобто для ідентифікації використовується рівень збігу двох зображень.

Разом з тим, сучасні технології дозволяють ідентифікувати особу за розписом і динамічними характеристиками написання, тобто для ідентифікації будується цифровий код (згортка), в яку входить інформація за безпосереднім підписом, тимчасовим характеристикам нанесення розпису і статистичним характеристикам динаміки натиску на поверхню[192].

2. Ідентифікація за клавіатурним почерком. Виникнення цього методу пов`язане із широким застосуванням персональних комп`ютерів у повсякденному житті людини, в тому числі із можливістю вчинення злочинів шляхом використання комп`ютерної техніки, коли слідами злочину є лише дії особи на комп`ютері, а в деяких випадках і програмний код.

У випадку введення тексту на клавіатурі ідентифікуючою ознакою є загальна швидкість, тимчасові проміжки між натисканням на клавіші,

[191] Мороз А.О. Біометричні технології ідентифікації людини. Огляд систем // А.О. Мороз. – Математичні машини і системи, – 2011, – № 1. – С. 43

[192] Мороз А.О. Біометричні технології ідентифікації людини. Огляд систем // А.О. Мороз. – Математичні машини і системи, – 2011, – № 1. – С. 43

тривалість впливу на них та інші параметри. Зазначені параметри можуть бути зафіксовані за допомогою відповідного програмного забезпечення. Разом з тим, в цьому методі наявні певні недоліки, наприклад, на клавіатурний почерк вливають як об'єктивні, так і суб'єктивні чинники: час доби, хворобливий стан випробовуваного, зовнішні подразники[193].

3. Також до динамічних методів біометричної ідентифікації належить метод ідентифікації за голосом (вимовою).

Як зазначається в науковій літературі, різноманітні дослідження в галузі акустики, електроніки, лінгвістики, анатомії, фізіології, криміналістики дозволили визначити теоретичні передумови методики ідентифікації особи за фонограмами усної мови, серед яких виокремлюють такі:

- голос конкретної людини, як і інші її функціональні властивості, у неповторній сукупності фізичних характеристик звуку (частоти, тривалості, інтенсивності, тембру) є винятково індивідуальним. Це обумовлено специфічною формою і розмірами ротової та носової порожнин, горла, органів дихання кожної людини;

- складові акустичної характеристики голосу кожна окремо і всі в сукупності залишаються порівняно стійкими у часі і залишаються індивідуальними навіть за морфологічних і патологічних змін органів мовлення;

- особливості мови людини у вигляді інтонацій, акцентів, манери говорити, сформувавшись приблизно до 20-го року життя, стають звичними на підсвідомому рівні і майже не змінюються протягом усього життя[194].

Зазначені закономірності визначають значний потенціал використання методу ідентифікації людини за цією ознакою (властивістю) її організму.

Як уже зазначалось, в Україні функціонує криміналістичний облік голосів і мовлення людини. Цей облік формується з інформаційно-пошукових колекцій: голосів і мовлення, які формуються із записів голосів і мовлення

---

[193] Штанько Н.Є. Еволюція способів криміналістичної ідентифікації та їх значення для сучасної криміналістики // Н.Є. Штанько. – Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія юридична. – 2015. – №2. – Т.2. – С.139.

[194] Криміналістика. Академічний курс : підручник /. Т. В. Варфоломеєва, В. Г. Гончаренко, В. І. Бояров та ін.. – Київ : Юрінком Інтер, 2011. – С. 225

осіб, що передають повідомлення (у тому числі завідомо неправдиві) про загрозу безпеці громадян та інші суспільно небезпечні діяння; голосів і мовлення осіб, щодо яких установлено факти передачі повідомлень (у т.ч. завідомо неправдивих) про загрозу безпеці громадян та інші суспільно небезпечні діяння (п.п. 2.13.2 п. 2.13. Розділу ІІ Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків.

Як бачимо, зазначений облік дещо обмежений за суб`єктним складом, оскільки стосується лише осіб, які повідомляють про загрозу безпеці громадян та інші суспільно небезпечні діяння (правдиво або неправдиво). Однак, на нашу думку, застосування ідентифікації за голосом повинно бути обов`язковим елементом проведення негласних (слідчих) розшукових дій, які полягають у втручанні у приватне спілкування особи (ст. 260 КПК – аудіо- та відеоконтроль особи; ст. 263 КПК – зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж; ст. 264 КПК – зняття інформації з електронних інформаційних систем). Це пов`язано із тим, що в рамках проведення таких негласних слідчих (розшукових) дій є можливість отримувати аудіо інформацію, на якій може бути зафіксовано голоси (голоси) особи (осіб), ідентифікація яких необхідна в рамках кримінального провадження.

4. Серед інших динамічних методів біометричної ідентифікації можна розглядати такі унікальні способи, як ідентифікація за рухом губ під час відтворення кодового слова, за динамікою повороту ключа в дверному замку і т.д.[195] Проте, такі непоширені методи біометричної ідентифікації, на нашу думку, мають незначні перспективи до широкої інтеграції як елементи функціонування криміналістичних обліків, у зв`язку із вузькоспецифічними способами фіксації та порівняння об’єктів ідентифікації, яким зазначені методи оперують.

Уцілому, динамічні методи біометричної ідентифікації, з точки зору криміналістичної реєстрації та її інформаційно-технічного забезпечення, видаються нам більш складними для широкого практичного застосування. Для

[195] Мороз А.О. Біометричні технології ідентифікації людини. Огляд систем // А.О. Мороз. – Математичні машини і системи, – 2011, – № 1. – С. 43

їх аналізу необхідне тривале спостереження за особою, щоб зафіксувати сталі поведінкові характеристика цієї особи, накопичення та обробка таких даних для широкого кола осіб тощо. За сучасних умов, цей напрямок потребуватиме значного часу та великої кількості ресурсів, передусім на створення достатніх (великих за обсягом) баз даних з відповідною інформацією (насамперед, аудіо- та відеофайли, які займуть значний вміст внутрішньої пам`яті на відповідних електронних носіях інформації).

Важливим показником, який характеризує якість того чи іншого методу біометричної ідентифікації загалом, – є достовірність ідентифікації за допомогою відповідного методу. Для оцінки достовірності відповідного методу застосовують статистичні показники: помилка першого роду (не пустити в систему «свого», тобто неідентифікація за особистісно-правильними відомостями) і помилка другого роду (пустити в систему чужого, або помилкова ідентифікація). Які цілком слушно зазначає А.О. Мороз, сортувати і порівнювати описані вище біометричні методи за свідченнями помилок першого роду дуже складно, оскільки вони є різними для одних і тих же методів у зв'язку з залежністю від устаткування, на якому вони реалізовані. За показниками помилок другого роду А.О. Мороз здійснив наступне загальне сортування методів біометричної ідентифікації (від кращих до гірших) за об'єктами ідентифікації: 1.ДНК; 2. Райдужна оболонка ока, сітківка ока; 3. Відбиток пальця, термограма обличчя, форма долоні; 4. Форма обличчя, розміщення вен на долоні та кисті руки; 5. Розпис; 6. Клавіатурний почерк; 7. Голос[196].

Однак, у безпосередньому виборі методу біометричної ідентифікації, потрібно також враховувати тривалість та вартість ідентифікації із застосування того чи іншого методу. Як уже зазначалось, ідентифікація за ДНК є однією із найтриваліших та найдорожчих, тому в багатьох випадках, її проведення не буде доцільним (для цього необхідно врахувати конкретні

[196] Мороз А.О. Біометричні технології ідентифікації людини. Огляд систем // А.О. Мороз. – Математичні машини і системи, – 2011, – № 1. – С. 43

обставини та завдання, для якої має бути проведена біометрична ідентифікація).

У контексті аналізу можливості використання біометричної ідентифікації для всього населення України (в тому числі для завдань криміналістичної реєстрації та її інформаційно-технічного забезпечення), потрібно зазначити, що така можливість є, але за умов широкого поширення біометричних документів, які посвідчують особу.

Так, ч. 3 ст. 13 ЗУ «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» передбачено, що паспорт громадянина України, паспорт громадянина України для виїзду за кордон, дипломатичний паспорт України, службовий паспорт України, посвідчення особи моряка, посвідчення члена екіпажу, посвідчення особи без громадянства для виїзду за кордон, посвідка на постійне проживання, посвідка на тимчасове проживання, посвідчення біженця, проїзний документ біженця, посвідчення особи, яка потребує додаткового захисту, проїзний документ особи, якій надано додатковий захист, картка мігранта містять безконтактний електронний носій. Як вказано у п. 1 ч. 1 ст. 3 ЗУ «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» у безконтактному електронному носії, окрім інших, вносяться також біометричні дані (зміст біометричних даних передбачено згаданим нами раніше п. 2 ч. 1 ст. 3 вказаного Закону).

Вказані обмеження перешкоджають безпосередньому перенесенню біометричних даних, які містяться в безконтактному електронному носії до відповідного криміналістичного обліку. Однак, вважаємо, що доступ до них щодо конкретних осіб за потребою можна отримати в судовому порядку з подальшим внесення в криміналістичний облік. Зрозуміло, що це не забезпечує оперативності вирішення завдань, які вирішуються під час використання інформації з криміналістичного обліку.

4.3. Інтеграція технологій тривимірного моделювання у криміналістичну реєстрацію

Однією із загальних тенденцій розвитку наукових технологій можна вважати запровадження технології тривимірного (3D – від англ. «three-dimensional» - тривимірний) моделювання у різні сфери людської діяльності. Такі технології є революційним проривом у аспекті роботи із об’ємними об’єктами та їх зображеннями. В аспекті криміналістичної реєстрації та її інформаційно-технічному забезпеченні, ці технології також відкривають нові можливості збору, фіксації, обробки, збереження та використання об’єктів криміналістичних обліків.

Технологія тривимірного (3D) моделювання – це процес розробки математичного уявлення (побудови) і демонстрації будь-якої тривимірної поверхні об'єкта за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення. Продуктом моделювання є 3D-модель. Така модель може мати вигляд програмного коду або бути відображеною через вікна перегляду таких зображень (вюпорт), як 3D-модель, а також за допомогою двовимірного зображення, що створюється за допомогою процесу рендерингу. 3D-моделі можуть створюватись вручну або автоматично. Виготовлення моделей вручну є схожим до створення скульптури в пластичному мистецтві.

На нашу думку, доцільно звернути увагу, що для завдань криміналістичної реєстрації необхідно, щоб 3D моделювання здійснювалося за правилами моделювання твердих тіл (Моделювання твердих - це послідовний набір принципів математичного та комп'ютерного моделювання тривимірних твердих тіл). Моделювання твердих тіл відрізняється від суміжних галузей геометричного моделювання та комп'ютерної графіки наголосом на фізичних властивостях). Саме фізичні властивості об’єктів криміналістичної реєстрації, як правило, є ключовою інформацією, фіксація якої здійснюється в рамках криміналістичної реєстрації (форма, розмір, текстура та інші характеристики сліду, предмету, тіла особи чи іншого матеріального об’єкта).

Сучасні технології дозволяють здійснювати такі операції за принципами тривимірного моделювання: 1) збір інформації і побудова тривимірного зображення; 2) відтворення тривимірного зображення; 3) створення натурної 3D-моделі об’єкта.

Для виконання зазначених операцій необхідно спеціальне обладнання для збору 3D інформації. Передусім 3D сканер (пристрій, який аналізує об'єкт або середовище реального світу для збору даних щодо його форми і, якщо можливо, кольору). Зібрану за допомогою 3D сканера інформацію згодом використовують для побудови цифрових тривимірних моделей[197]. Також необхідне спеціальне комп`ютерне програмне забезпечення для обробки та побудови тривимірного зображення (зображення можна виводити на різноманітні монітори чи проєктори) та 3D принтер (пристрій, що використовує метод пошарового створення фізичного об'єкта за цифровою 3D-моделлю)[198] - для формування натурних об’ємних об'єктів.

Як зазначає Р.М. Шехавцов, перші лазерні 3D сканери були розроблені у машинобудуванні для оптимізації процесу проєктування складного обладнання верстатів, їх комплексів тощо. Можливості таких сканерів щодо швидкого створення повноцінної тривимірної фотореалістичної моделі місцевості, різного споруд також почали використовувати геодезисти, архітектори, спеціалісти у маркшейдерії[199]. Поступове розповсюдження цих засобів дійшло і до діяльності з розслідування кримінальних правопорушень. Зокрема, на ринку лазерних 3D сканерів уже в 2010 р. існували пропозиції таких пристроїв з відповідним програмним забезпеченням, що прямо пристосоване для їх використання при проведенні огляду місця події (DeltaSphere-3000 3D laser Scanner), або гнучкість якого дозволяє використовувати їх під час проведення цієї слідчої (розшукової) дії (FARO Laser Scanner Photon 120/20, Leica

---

[197] Стаття 3D–сканер / Вільна інтернет–енциклопедія «Вікіпедія» – [електронний ресурс] – режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/3D-%D1%81%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D0%B5%D1%80 (дата звернення: 10.09.2021)

[198] «3D–принтер» / Вільна інтернет–енциклопедія «Вікіпедія» – [електронний ресурс] – режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/3D-%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BD%D1%82%D0%B5%D1%80 (дата звернення: 10.09.2021)

[199] Маркшейдерія - галузь гірничої справи, що стосується просторово-геометричних вимірювань (маркшейдерських знімань) у надрах Землі і на відповідних ділянках її поверхні. див. Стаття «Маркшейдерія» / Вільна інтернет–енциклопедія «Вікіпедія» – [електронний ресурс] – режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B0%D1%80%D0%BA%D1%88%D0%B5%D0%B9%D0%B4%D0%B5%D1%80%D1%96%D1%8F (дата звернення: 10.09.2021)

Geosystems ScanStation 2, ZScanner 700 та ін.)[200] Щодо більш сучасних моделей 3D сканерів за допомогою яких можливо оцифрувати тривимірну інформацію для цілей криміналістичної реєстрації, то їх прикладами є «Artec Eva»[201]; FARO Freestyle 3D[202] та інші.

Для створення пристроїв 3D сканування може бути використано багато різноманітних технік; кожна технологія має свої особливості, обмеження і вимагає різних витрат. Більшість обмежень стосуються переліку об'єктів, які неможливо буде оцифрувати (більшість оптичних технологій матиме складнощі з обробкою блискучих, дзеркальних або прозорих об'єктів)[203].

Потрібно звернути увагу, що останні наукові публікації в сфері використання тривимірного (3D) моделювання для виконання криміналістичних завдань стосуються застосування таких технологій для моделювання місцевості[204],[205],[206]. Разом з тим, вбачаємо перспективною не тільки побудову тривимірної моделі певної місцевості, але й оцифрування окремих об’єктів криміналістичної реєстрації (криміналістичних обліків): слідів кримінального правопорушення, речових доказів, зображень особи (обличчя, особи у весь ріст), – з подальшим відображенням в криміналістичному облік таких об’єктів у їх тривимірному зображенні.

Одним з прикладів застосування 3D сканера для оцифрування об’єкта є експеримент для виявлення можливості застосування 3D сканера під час проведення аутопсії (розтину) чи судово-медичної експертизи. Для такого дослідження його учаснику нанесли 11 тимчасових татуювань на різні частини

---

[200] Шехавцов Р.М. Можливості використання технологій 3D сканування під час розслідування злочинів // Р.М. Шехавцов. – Вісник Луганського держ. у-ту внутр. справ. – 2010. – №3. – С.249

[201] Сайт компанії «Artec 3D» // [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://www.artec3d.com/ru/news/3d-scanning-tested-against-photography-in-autopsy (дата звернення: 10.09.2021)

[202] Сайт компанії «TNT-TPI» // [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://www.tnt-tpi.com/%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B4%D1%96%D0%BB-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D0%B6%D1%83/3d-%D1%81%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D0%B5%D1%80%D0%B8-faro/%D0%BB%D0%B0%D0%B7%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D1%81%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D0%B5%D1%80-faro-freestyle-3d (дата звернення: 10.09.2021)

[203] Стаття 3D–сканер / Вільна інтернет–енциклопедія «Вікіпедія» – [електронний ресурс] – режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/3D-%D1%81%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D0%B5%D1%80 (дата звернення: 10.09.2021)

[204] Терешкевич А.І. застосування методу 3D-сканування об’єктів в експертній службі МВС України / А.І. Терешкевич. – Криміналістичний вісник. – 2014. – №2 (22). – С158-160

[205] Семенов В.В., Використання новітніх технологій та досягнень науки й техніки в кримінальному провадженні / В. В. Семенов, А. І. Терешкевич // Криминалистика и судебная экспертиза. - 2015. - Вып. 60. - С. 117-125. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/krise_2015_60_17 (дата звернення: 10.09.2021)

[206] Дуфенюк О.М., Ковальська М.Ю. Новітні технології у практиці досудового розслідування на прикладі використання 3D-Сканерів та смартфонів під час огляду місця події // О.М. Дуфенюк О.М., М.Ю. Ковальська. – Порівняльно-аналітичне право. – 2014. – №2. – С.302-305

тіла - голову і шию, а також руки і ноги по всій довжині. Відтак виникла можливість оцінити здатність 3D сканерів, перш за все, якісно передати колір - дуже важливий для судмедексперта аспект, який може повідомити набагато більше, ніж встановлення особи за змінами на тілі (наприклад, інтенсивність кольору тілесних ушкоджень, в тому числі, гематом і ран, може повідомити про ступінь тяжкості травм і їх наслідків). Знебарвлення шкіри може означати певну стадію розкладання.

Дослідження проводилося стосовно глибини ран, визначення можливої траєкторії куль та загалом зайняло вдвічі менше часу, ніж просте фотографування особи. Експеримент продемонстрував кращу передачу кольору 3D сканера та більш детальне відображення місця вчинення кримінального правопорушення. Завдяки цим технологіям перегляд т.з. нерозкритих кримінальних справ в меншій мірі супроводжуватиметься втратою або спотворенням тих чи інших відомостей розслідуваної чи досліджуваної в суді події. Відтак, експерти з метою ознайомлення з доказами, мають можливість працювати з файлами зображень досліджуючи їх в усіх вимірах, що значно швидше, ніж переглядати численні фотографії або списки розрізнених графічних файлів[207].

Однак, застосування технології тривимірного (3D) моделювання не обмежуються лише в аспекті проведення судово-медичної експертизи. Портативність засобів тривимірного (3D) моделювання дозволяє використовувати їх також і в позалабораторних умовах. Так, методи тривимірного (3D) моделювання, на нашу думку, можуть бути застосовані, насамперед, в: трасологічному обліку; балістичному обліку; обліку холодної зброї; обліку осіб за ознаками зовнішності; обліку матеріалів, речовин та виробів[208].

У описаному контексті, перспективним видається не лише

---

[207] Сайт компанії «Artec 3D» // [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://www.artec3d.com/ru/news/3d-scanning-tested-against-photography-in-autopsy; Sivanandan J. & Liscio E. Assessing Structured Light 3D Scanning using Artec Eva for Injury Documentation during Autopsy // J. Sivanandan & E. Liscio. – Forensic Science Program, University of Toronto, Mississauga, Canada. – 2017. – 21. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://www.acsr.org/wp-content/uploads/2017/01/2017-Assessing-Structured-Light-3D-Scanning-using-Artec-Eva-for-Injury-Documentation-during-Autopsy-Sivanandan.pdf (дата звернення: 10.09.2021)

[208] Демчишак Р.Ю. Застосування тривимірного моделювання як способу інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації. // Р.Ю. Демчишак – Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». – Серія «Юридичні науки». - №10 (44). – 2021. – С. 75

криміналістична реєстрація об’єктів криміналістичних обліків за допомогою 3D-сканерів, але й створення об`єктів обліку за допомогою адитивних технологій (тобто 3D-друку) (зокрема за допомогою методу пошарового створення фізичного об'єкта за цифровою 3D-моделлю із застосування 3D-принтерів). Іншими словами, технологія дозволяє відтворити певний об’ємний об'єкт, якщо він був належно відсканований.

Це відкриває можливості не лише оперативно створювати точні копії або дублікати доказів чи інших об’єктів, які вміщені в криміналістичний облік, й використовувати їх для проведення інших досліджень або для використання як об’єктів орієнтування під час оперативно-розшукових чи слідчих (розшукових) дій.

Говорячи про точні копії, маємо на увазі, що навіть сучасні побутові 3D принтери здатні друкувати з якістю (точністю) до 0.025 міліметри[209]. Ця точність копій або дублікатів може запобігти втраті оригіналів або слугуватиме способом відновлення втрачених доказів. Крім того, за умови наявності відповідної централізованої системи обміну інформацією через мережу Інтернет, на зразок згадуваної раніше бази даних Інтерполу (системи «I-24/7»), з`явиться можливість досліджувати дублікати натурних об’єктів на значних відстанях. До прикладу, припустимо, що злочин вчинено в м. Львів, а об’єкти криміналістичних обліків, які необхідні для сприяння проведенню оперативно-розшукових чи слідчих (розшукових) дій знаходяться в єдиному екземплярі у м. Одеса, у цьому випадку не потрібно буде пересилати цей об’єкт у місто Львів, а лише видрукувати його точну копію на 3D принтері і використати у відповідному напрямку. Отже матиме місце економія часу та ресурсів, оскільки існує тенденція до зниження вартості 3D принтерів та витратних матеріалів до них.

Перспектива використання тривимірних моделей у здійсненні криміналістичної реєстрації та веденні криміналістичних обліків відкриває також можливості виготовити тривимірну модель особи (3D фоторобот), що

[209] 3D-принтер Raise 3D PRO2 // Сайт інтернет-супермаркету «Розетка». – [Електронний ресурс] – режим доступу: https://rozetka.com.ua/ua/179903417/p179903417/characteristics/ (дата звернення: 10.09.2021)

дозволить не лише підвищити впізнавання розшукуваного, але й надасть можливість ідентифікації особи, яка спостерігалась особою (в тому числі особами з вадами зору) за допомогою тактильного контакту.

Вважаємо, що запровадження описаних технологій значною мірою підвищить швидкість та ефективність здійснення криміналістичної реєстрації та використання її результатів у процесі оперативно-розшукової діяльності та в рамках кримінального провадження. Разом з тим, для повної імплементації використання технологій тривимірного моделювання (в рамках інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації) необхідно внести зміни до Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків. Зокрема в частині визначення переліку криміналістичних обліків, для яких можливе застосування зазначеної технології, а також в частині регламентації порядку сканування та подальшого використання тривимірних зображень об'єктів обліку (в тому числі порядок 3D друку таких об'єктів).

Ще більш прогресивним кроком, на нашу думку, є внесення змін до КПК щодо надання тривимірним копіям або дублікатам доказів доказового значення (за умови дотримання встановленого порядку їх одержання та відповідності оригіналу, а також за відсутності доказів, що спростовують доказову силу тривимірної копії або дублікату доказу і наявності оригіналів інших доказів, які підтверджую достовірність зазначеної копії або дублікату) і винятково у випадках втрати оригіналів доказів.

4.4. Використання неспеціалізованих електронних баз даних (соціальних мереж, «хмарних» сервісів тощо) в рамках інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації

Рівень інформатизації сучасного суспільства є таким, що впродовж свого життя кожна людина свідомо або несвідомо залишає за собою більш-менш значний масив інформації, і ця інформація може міститися у різноманітних джерелах. Ними, крім інших, можуть бути неспеціалізовані бази даних, які

прямо не пов’язані із системою інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації. Однак наявні в них відомості можуть мати значення для здійснення оперативно-розшукової діяльності або для кримінального провадження, що автоматично робить їх предметом криміналістичної реєстрації. Прикладами таких баз даних можуть бути масив інформації соціальних мереж (Facebook, Twitter, Instagram тощо), «хмарних» сервісів (найбільш поширені: віддалені сховища (бази даних) електронних листів для служб електронної пошти: Gmail (Google), ukr.net, корпоративної пошти працівників юридичних осіб; «хмарні» сховища, які платно або безоплатно надаються виробниками мобільних телефонів (смартфонів), наприклад, Apple, ASUS, Samsung тощо). Наведений перелік є загальновідомим.

Виступаючи творцем і розповсюджувачем власного контенту та споживачем чужого, людина неминуче залишає в кіберпросторі віртуальні сліди своєї діяльності. За ними можна встановити не лише фізичні параметри часу та місця вчинення тієї чи іншої дії, а й з високим ступенем імовірності вирішити низку діагностичних завдань з формування психологічного профілю відображеного суб’єкта та прогнозування його майбутньої поведінки[210].

У юридичній науці вже зверталась увага на те, що останнім часом особливого значення для встановлення окремих обставин розслідуваних кримінальних правопорушень набувають відомості, отримані з інформаційних систем з автоматичною реєстрацією контенту, з баз даних, накопичувального характеру. А.О. Демчук вказує, що до таких баз відносять бази відомостей систем контролю і обліку робочого часу, доступу працівника до будь-якої інформаційної системи, бази даних відеореєстраторів, сеансів телефонного мобільного зв'язку, надання послуг Інтернету та інших. Також, А.О. Демчук влучно підкреслює що «…розкриття злочинів, вчинених з використанням сучасних комп'ютерних і телекомунікаційних технологій практично неможливо без застосування даних, що містяться в певних інформаційних системах, які не

[210] Шепітько В.Ю., В.В. Білоус. Роль сучасних інформаційних технологій у встановленні особи злочинця / В.Ю. Шепітько, В.В. Білоус // [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://dspace.nlu.edu.ua/ bitstream/123456789/7394/1/Shepitko_Bilous_ 5_11.pdf . – С.6

мають ніякого відношення до криміналістики. Мета створення вказаних баз даних жодним чином не пов'язана з протидією злочинності, але саме з них можна отримати дані, які б сприяли виявленню та розслідуванню даної категорії злочинів»[211].

Зважаючи на предмет нашого дослідження, зосередимо увагу власне на відомостях, що містяться у вже загаданих соціальних мереж та віддалених сховищах даних («хмарних» сервісах) і розпочнемо із соціальних мереж.

Насамперед, звернемо увагу, що самі соціальні мережі часто є засобом вчинення кримінальних правопорушень. Приклади таких кримінальних правопорушень наводить В.Д. Гавловський, зокрема, вказує, що поширення набуває спеціальний вид шахрайства, який характеризується використанням соціальних мереж та Інтернет-магазинів (наприклад, Ebay[212]), для цього злочинці використовують надзвичайно просту технологію, аналогічну розповсюдженню спаму: викравши дані користувача, або «впровадивши» на його сторінку удаваних друзів, зловмисники заманюють «друзів» користувача, які нічого не підозрюють, на сайти Інтернет-магазинів, які спеціалізуються на обмані клієнтів. Також В.Д. Гавловський згадує протиправну діяльність Ю.Печеневої в Московській області Росії, яка в соціальних мережах розшукувала своїх двійників – одиноких жінок, зовні схожих на неї, зближалася з потенційними жертвами, знаходила спільні інтереси і дізнавшись про подробиці життя майбутньої жертви, напрошувалася в гості, а приїхавши, вбивала господинь, за їх паспортами оформляла кредити, а їхні квартири продавала[213].

З іншого боку, інформація, яка міститься у соціальних мережах може бути засобом виявлення та розслідування кримінального правопорушення, а також ідентифікації особи, яка його чинила або є потенційним свідком

---

[211] Демчук А. О. Деякі проблеми інформаційно-довідкового забезпечення розслідування злочинів / А.О. Демчук // Інформаційне забезпечення розслідування злочинів: матеріали Міжнародного круглого столу (29 травня 2015 року, м. Одеса) / відп. за вип.: В. В. Тіщенко, О. П. Ващук; НУ ОЮА; ПРЦ НАПрН України. – Одеса: Юридична література, 2015. – С.123

[212] eBay Inc. — американська інтернет-компанія, що керує однойменним сайтом eBay.com, онлайн майданчик для проведення аукціонів і торговельний веб-сайт, на якому приватні та юридичні особи здійснюють продаж та купівлю різноманітних товарів та послуг. eBay.com має міжнародні локалізації. Див. Стаття «eBay Inc.» / Вільна інтернет–енциклопедія «Вікіпедія» – [Електронний ресурс] – режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/EBay

[213] Гавловський В.Д. Щодо використання соціальних мереж для виявлення, розкриття та попередження злочинів / В.Д. Гавловський. – Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2012. –№ 2 (28). – С. 273

кримінального правопорушення.

Є.О. Хижняк вказує, що одним із способів ідентифікації особистості злочинця за віртуальними слідами в мережі Інтернет є пошук в згаданих нами соціальних мережах. Користувачі цих мереж активно розміщують на своїх сторінках інформацію особистого характеру: номери телефонів, адреси, місце роботи, посаду, місце свого знаходження, фотографії тощо. На підставі інформації з соціальних мереж можливо встановити стать, вік, майновий стан особи, освіту, сферу інтересів, її фізичне місцезнаходження в той чи інший час[214].

У контексті використання соціальних мереж під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень, О.В. Косолап вирізняє наступні можливості практичного використання органами правопорядку інформації, яка міститься у соціальних мережах:

1) отримання довідково-допоміжної інформації щодо конкретних осіб та їх контактів, стосовно конкретного кримінального провадження, свідків, потерпілих, підозрюваних тощо;

2) пошук інформації щодо соціальних зв'язків правопорушників, їх каналів злочинних контактів тощо;

3) встановлення достовірності алібі, місця знаходження особи та ін.;

4) підвищення рівня правової культури громадян;

5) ведення заходів, профілактично спрямованих на усунення умов, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень;

6) встановлення осіб з яскраво вираженої криміногенною поведінкою аби схильністю до такого;

7) можливість використання техніки «ловля на живця» для викриття правопорушників та виявлення злочинів;

8) поширення суспільно значимої інформації (щодо правопорушень, правопорушників, пошук свідків, доказів тощо);

9) розміщення звітної інформації та налагодження системи електронних

[214] Хижняк Є. Ідентифікація особистості злочинця за віртуальними слідами в мережі Інтернет / Є. Хижняк. – Підприємництво, господарство і право. – 2017. – №11. – С.219

звернень громадян;

10) підвищення рівня довіри громадськості органам правопорядку тощо.[215]

З означеного переліку можливостей інформації із соціальних мереж, саме перші вказують на значний потенціал інформації із соціальних мереж, як джерела інформації для наповнення криміналістичних обліків. З цього випливає, що перспективним напрямком розвитку криміналістичних обліків є інтеграція у відповідний облік відомостей розміщених у соціальних мережах про осіб, які розшукуються або підлягають упізнанню. Так, отримавши доступ до відомостей (в тому числі прихованих від публічного огляду – за рішенням суду), що вказані на веб-сторінці соціальної мережі, слідчий або співробітник оперативного підрозділу може провести більш ефективну ідентифікацію у порівнянні з традиційним складанням фотороботу, встановивши не лише зовнішність особи, а й інші відомості, які мають значення для кримінального провадження чи оперативно-розшукової діяльності.

У науковій літературі наводяться й інші способи використання даних отриманих із соціальних мереж. Так, соціальна мережа Facebook використовує в США автоматичні алгоритми сканування чатів та іншої особистої інформації користувачів з метою пошуку та раннього виявлення злочинів. Головно система налаштована на пошук педофілів. Але вона також може бути налаштована і на пошук ознак інших злочинів, наприклад, обговорення придбання наркотиків, зброї та інших заборонених дій. Система сканує листування та публікації користувачів Facebook і, якщо виявляє підозрілу активність, позначає профіль, повідомляючи про нього спеціальному співробітникові Facebook. Цей співробітник, своєю чергою, оцінює ступінь потенційної небезпеки і в разі її наявності повідомляє про злочинця до органів правопорядку США[216].

В Україні під керівництвом доктора фізико-математичних наук, професора, член-кореспондента НАН України А. В. Анісімова розроблялася

---

[215] Косолап О.В. Використання соціальних мереж у виявленні та розслідуванні злочинів: зарубіжний досвід та перспективні напрямки / О.В. Косолап. – «Молодий вчений». – 2016. – № 8 (35). – С. 95

[216] Гавловський В.Д. Щодо використання соціальних мереж для виявлення, розкриття та попередження злочинів / В.Д. Гавловський. – Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2012. –№ 2 (28). – С. 278

система моніторингу активності у соціальних мережах. Перша версія системи моніторингу активності користувачів соціальної мережі Twitter працювала вже в 2012 р. Система призначена для збору інформації про хід соціальних процесів і явищ через їх відображення в соціальній мережі Twitter. Зібрані системою статистичні дані призначені для подальшої обробки експертами. Система здатна візуалізувати зібрані дані у вигляді діаграм. Збір інформації відбувається за допомогою ключових слів і фраз. Крім збору даних, система здатна здійснювати їх первинний семантичний аналіз за шкалою полярностей: позитивний, нейтральний, негативний. Також система містить модуль кластеризації, застосовуваний для формування груп з тематично схожих текстів, що дозволяє визначати найбільш актуальні події, в рамках проведеного дослідження, на певному часовому проміжку. Однак, як вказує В.Д. Гавловський, через відсутність фінансування подальшу розробку призупинено[217].

Разом з тим, необхідно звернути увагу на те, що у випадку використання інформації про особу із соціальних мереж, – постає питання забезпечення таємниці приватного життя і потреби згоди особи на використання даних про неї в процесі функціонування криміналістичного обліку. Втім, на нашу думку, якщо дані розміщені особою для публічного огляду, то додаткової згоди на використання цих відомостей не потрібно. В іншому разі, необхідна ухвала слідчого судді, про зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж та/або про зняття інформації з електронних інформаційних систем (ст. 262 та ст.263 КПК).

Переходячи до питання використання інформації з віддалених («хмарних») баз даних, насамперед зазначимо, що такі бази є частиною «хмарних» технологій. «Хмарні» технології (англ. «Cloud Technology») – це парадигма, що передбачає віддалену обробку та зберігання інформації. Ця технологія надає користувачам мережі Інтернет, доступ до комп'ютерних ресурсів сервера і використання програмного забезпечення як онлайн-сервісу.

[217] Гавловський В.Д. Щодо використання соціальних мереж для виявлення, розкриття та попередження злочинів / В.Д. Гавловський. – Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2012. –№ 2 (28). – С. 279-280

Тобто якщо є підключення до Інтернету то можна виконувати складні обчислення, опрацьовувати відомості використовуючи потужності віддаленого сервера. Ресурси такого сервера, зокрема, надають можливість збереження дуже великої кількості інформації.

Як вже було нами зазначено та як засвідчує власний емпіричний досвід автора дисертації, найбільш популярними «хмарними» сервісами збереження інформації є віддалені сховища (бази даних) електронних листів для служб електронної пошти та «хмарні» сховища, які платно або безоплатно надаються виробниками мобільних телефонів (смартфонів). Тут звернемо увагу на той факт, що хоча, як і у випадку із соціальними мережами, інформація в зазначених «хмарних» базах даних розміщується особою добровільно (за її згодою), однак така інформація в більшості випадків не є публічною, оскільки такі «хмарні» бази даних, як правило захищені від несанкціонованого доступу третіх осіб. Особа, яка розміщує інформацію про себе у хмарному сховищі робить це у разі неможливості зберігання такої на власному пристрої (наприклад, через недостатність обсягу пам’яті комп’ютера або смартфона) або з метою її резервного копіювання на випадок виходу з ладу власного обладнання.

У описаних випадках інформація у «хмарних» базах даних є приватною інформацією, тобто захищена таємницею приватного життя, тому для отримання доступу до неї також необхідна ухвала слідчого судді, про зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж та/або про зняття інформації з електронних інформаційних систем (ст. 262 та ст.263 КПК). Водночас, інформація з «хмарних» баз даних може становити підвищену цінність для завдань діяльності із забезпечення правопорядку та криміналістичної реєстрації, оскільки є більш утаємниченою, а отже саме вона може бути більш криміналістично-значущою, ніж відомості із соціальних мереж.

Висновки до Розділу IV:

Здійснений огляд видофікації криміналістичних обліків, які ведуться в Інтерполі та системи їх інформаційно-технічного забезпечення.

Правила Інтерполу визначають ключові етапи, криміналістичної реєстрації, формування та використання відповідної бази даних (криміналістичного обліку). Принципи Правил Інтерполу доцільно покласти в основу удосконалення чинної Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків, зокрема в частині визначення правил внесення даних у облік, деталізації в частині використання комп`ютерної техніки та мережі Інтернет, обробки, зміни та видалення даних тощо.

Запропоновано відповідне доповнення п. 1.3. Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків, а саме: «Інформація, котра вноситься, зберігається та використовується у криміналістичному обліку, повинна бути спрямована на досягнення будь-якої із таких цілей: (а) пошуку особи, яка перебуває у розшуку з метою її затримання; (б) ідентифікації, порівняння та/або визначення місцезнаходження речових доказів; (в) встановлення особи, її поведінки, звичок, певної події, об`єкта та інших обставин, котрі підлягають з'ясуванню під час кримінального провадження або оперативно-розшукової діяльності; (г) надання або отримання будь-якої іншої інформації, пов`язаної із кримінальним провадженням або оперативно-розшуковою діяльністю; (ґ) для проведення криміналістичного дослідження; (д) для встановлення взаємозв'язку із іншою інформацією, яка міститься в певному обліку чи в інших криміналістичних обліках.»

Нова редакція Інструкції про використання можливостей НЦБ Інтерполу в Україні дозволить регламентувати сучасну співпрацю органів правопорядку України з Інтерполом, зокрема, визначити правила аналізу, внесення, обробки та знищення даних криміналістичної реєстрації, регламент роботи з он-лайн системами Інтерполу, описати порядок використання та процесуального закріплення даних з криміналістичних обліків Інтерполу при здійсненні

кримінального провадження та оперативно-розшукової діяльності в Україні, врегулювати питання внесення даних у криміналістичні обліки Інтерполу відповідно до їх сучасного різноманіття тощо.

Доречно перейняти досвід ФБР в частині формування єдиної бази криміналістичних обліків з можливістю доступу через спеціалізовані інформаційні системи. Ця система може формуватися на 3 рівнях: районному, обласному та центральному. У перспективі доцільно розширити можливості існуючих криміналістичних обліків України в частині запровадження системи ідентифікації біометричних даних, аналогічної системі NGI, яку використовує ФБР.

Здійснення біометричної ідентифікації особи та імплементація окремих методів такої ідентифікації у існуючі криміналістичні обліки є перспективним і ефективним напрямком удосконалення інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації. Зокрема, доцільним є імплементація методів біометричної ідентифікації (розпізнавання обличь) під час використання фото- і відеотехніки, якою співробітниками НП України здійснюється фіксація правопорушень.

Значний потенціал має застосування функції розпізнавання обличь сучасних смартфонів та широке впровадження експрес-технологій аналізу ДНК під час здійснення оперативно-розшукової діяльності чи під час кримінального провадження. Своєю чергою ідентифікація за голосом може бути ефективно застосована під час проведення негласних (слідчих) розшукових дій, які полягають у втручанні у приватне спілкування особи.

Натомість динамічні методи біометричної ідентифікації, з точки зору криміналістичної реєстрації та її інформаційно-технічного забезпечення, видаються більш складними для широкого практичного застосування, оскільки для їх аналізу необхідне тривале спостереження за особою, щоб зафіксувати сталі поведінкові характеристика вказаної особи, накопичення та обробка таких даних для широкого кола осіб, за сучасних умов, потребуватиме

значного часу та багато ресурсів, зокрема, величезні бази даних з відповідною інформацією.

Тривимірне моделювання в рамках інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації є перспективним не лише з метою побудови тривимірної моделі певної місцевості, але й для оцифрування окремих об’єктів криміналістичної реєстрації (криміналістичних обліків) – з подальшим відображенням в криміналістичному облік таких об’єктів у їх тривимірному зображенні.

Корисним є також використання неспеціалізованих електронних баз даних (соціальних мереж, «хмарних» сервісів тощо) в рамках інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації, оскільки інформація, яка міститься в цих базах може підпадати під ознаки криміналістично-значущої інформації. Однак, безпосереднє використання вмісту відповідних баз можливе за умови здійснення попередньої перевірки криміналістичної значущості цих відомостей уповноваженим органом (особою).

ВИСНОВКИ

На основі узагальнення відповідного матеріалу вітчизняних і зарубіжних вчених, законодавства та практики його застосування розроблено нові наукові положення й отримано результати, що в сукупності вирішують наукове завдання щодо напрацювання теоретичних засад, правових та практичних рекомендацій, спрямованих на удосконалення інформаційно-технічного забезпечення як складової системи криміналістичної реєстрації, що відповідають вимогам наукової новизни, зокрема:

1. На основі аналізу різних підходів до визначення поняття «криміналістичний облік» встановлено, що криміналістичний облік – це завжди певний масив інформації або інформаційна база даних. Інформація у такій базі даних призначена для того, щоб оперуючи нею, органи правопорядку мали змогу здійснити аналіз певного об'єкта, отриманого в процесі оперативно-розшукової діяльності та/або розслідування злочину чи ідентифікувати його або порівняти з іншими схожими об'єктами, про які наявна інформація в обліку. Отже криміналістичний облік дійсно є інформаційно-пошуковою базою даних.

2. Велика кількість видів обліків, які існують та можуть існувати, забезпечують гранично широке поле для ідентифікації та пошуку інформації, однак, це лише проміжна мета функціонування обліку, більш важливим є те, що в результаті використання інформації, яка міститься в криміналістичному обліку є попередження, виявлення і розслідування злочинів через отримання відомостей про особу злочинця, предмет злочину, знаряддя та засоби, з використанням яких відповідний злочин був вчинений, спосіб, місце, час та інші дані, які підлягають з'ясуванню в кримінальному провадженні

3. Запропоновано авторську дефініцію поняття «криміналістичний облік» – це спеціальна інформаційна база даних, якою володіють та використовують уповноважені державою посадові та службові особи органів правопорядку і яка містить інформацію про об'єкти або самі об'єкти, отримані в процесі

криміналістичної реєстрації, а сама інформація в обліку спрямована на використання під час оперативно-розшукової діяльності та кримінального провадження з метою попередження або виявлення і розслідування злочинів, встановлення осіб, які вчинили злочин, ідентифікації предметів, знарядь, засобів злочину. Саме таке визначення поняття «криміналістичний облік», на нашу думку, необхідно імплементувати у Інструкцію з організації функціонування криміналістичних обліків.

4. Автором сформульовано дефініцію поняття «криміналістична реєстрація», під котрою потрібно розглядати – сукупність криміналістичних обліків та комплексу діяльність, яку здійснюють уповноважені державою посадові та службові особи органів правопорядку та експертних установ, яка полягає у збиранні, обробці та використанні, в рамках кримінального провадження та оперативно-розшукової діяльності, інформації про об'єкти (самих об'єктів), з метою попередження або виявлення і розслідування кримінальних правопорушень, встановлення осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, ідентифікації предметів, знарядь, засобів кримінального правопорушення.

5. Способами фіксації (реєстрації) об’єктів криміналістичної реєстрації є внесення у відповідний криміналістичний облік: 1) об’єкта криміналістичної реєстрації; 2) копії об’єкта криміналістичної реєстрації; 3) зображення об’єкта криміналістичної реєстрації; 4) інформації про об’єкт криміналістичної реєстрації. Із запровадженням новітніх технологій прогнозується створення нових способів криміналістичної реєстрації, наприклад, на основі технологій тривимірного моделювання тощо.

6. Констатована неможливість визначення вичерпної видофікації криміналістичних обліків та способів внесення до них інформації про відповідний криміналістично-значущий об`єкт. Це зумовлено різноманіттям об`єктів криміналістичної реєстрації, рівнів та форм ведення відповідних криміналістичних обліків, а також розробкою та запровадженням нових

технологій та методів здійснення криміналістичної реєстрації та/або функціонування криміналістичних обліків.

7. Встановлено, що з початку свого зародження, криміналістичні обліки мали на меті ідентифікацію особи, яка підлягала кримінальній відповідальності, згодом ідентифікації підлягали і інші предмети, які пов'язувалися із вчиненим злочином. Для цієї ідентифікації необхідно оперувати певною інформацією про об'єкт, а тому базовим процесом функціонування криміналістичного обліку є збір та фіксації інформації про відповідний об'єкт обліку. Загалом аналіз історичної генези розвитку форм та методів криміналістичного обліку продемонстрував незмінність його мети (збір інформації про особу, яка вчинила злочин, та про матеріальні об’єкти пов’язані з подією злочину). Поряд з цим, звернена увага на поступове (але постійне) технологічне вдосконаленню способів наповнення і функціонування криміналістичних обліків та гуманізацію впливу на особу, щодо якої здійснюється криміналістична реєстрація.

8. Сформульовано дефініцію, відповідно до якої інформаційно-технічне забезпечення в системі криміналістичної реєстрації – це сукупність комунікаційних засобів (засобів передачі інформації) та технічних засобів, які забезпечують реалізацію процесу збору, фіксації, обробки, збереження та подальшого використання інформації, яка вноситься у криміналістичні обліки (інформаційні бази даних).

9. Практичне значення інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації полягає у:

1) накопиченні та збереженні інформації, а отже тим самим дозволяє користувачу таких систем сформувати інформаційну базу для подальшого використання для виконання завдань, які стоять перед криміналістичною реєстрацією;

2) прискоренні пошуку інформації та побудові логічних зв`язків між об`єктами та інформацією як в середині одного криміналістичного обліку чи

інших некриміналістичних баз даних, так і серед різних криміналістичних обліків та баз даних;

3) забезпеченні віддаленого доступу до інформації, яка зберігається в криміналістичному обліку чи іншій базі даних;

4) підвищенні рівня інформаційної безпеки та захисту об`єктів криміналістичного обліку, зокрема шляхом фіксації несанкціонованого доступу до даних та протиправного коригування інформації;

5) можливості відтворення об`єктів криміналістичного обліку навіть після знищення оригіналу (якщо застосовується фото-, відео фіксація або тривимірне моделювання об`єктів, які вносяться в криміналістичний облік);

6) інформаційній та технологічній перевазі органів правопорядку – користувачів засобів інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації над правопорушниками тощо.

10. З метою удосконалення правового регулювання інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації запропоновано викласти 1.12. Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків у такій новій редакції:

«*1.12. Криміналістичні обліки ведуться з використанням комп'ютерної техніки та програмного забезпечення, погодженого з ДНДЕКЦ. У разі повної або часткової неможливості ведення криміналістичного обліку з використанням комп'ютерної техніки та програмного забезпечення уся доступна інформація про об`єкти такого обліку дублюється в спеціалізованих електронних базах даних, створених з цією метою володільцем такого обліку за погодженням із ДНДЕКЦ.*

Для запобігання втрати інформації (унаслідок виходу з ладу комп'ютерної техніки чи збоїв програмного забезпечення), уміщеної до автоматизованих криміналістичних обліків, забезпечується її постійне дублювання на зовнішніх накопичувачах електронної інформації (оптичних дисках, твердотільних накопичувачах інформації тощо) з обов`язковим

шифруванням інформації або на захищених серверах, розташованих на території України.

Направлення запитів на перевірку об'єктів або відомостей про них, що вміщені до певного криміналістичного обліку, та інформування про її результати здійснюються за допомогою цифрової відомчої телекомунікаційної мережі МВС. Інформація про доступ до даних криміналістичного обліку повинна фіксуватися та зберігатися в автоматизованому криміналістичному обліку або в окремій базі даних запитів, включно з інформацією про уповноважену особу, яка отримала доступ, та про обсяг даних, доступ до яких було отримано.

Кожна дія уповноваженої особи щодо отримання інформації з криміналістичного обліку, фіксується у спеціальному електронному архіві/програмному комплексі, ведення якого покладається на службу інформаційних технологій Міністерства внутрішніх справ України. У електронному архіві/програмному комплексі фіксуються прізвище, ім'я, по батькові та номер документа (службового посвідчення, спеціального поліцейського жетона тощо), який підтверджує повноваження особи на отримання інформації, вид отриманої інформації, криміналістичний облік, з якого отримувалася інформація, час отримання інформації та інші відомості, необхідні для ідентифікації особи, яка отримувала інформацію з криміналістичного обліку.»

11. За результатами дослідження встановлено, що в Україні відсутній єдиний нормативно-правовий акт, який регулює інформаційно-технічне забезпечення криміналістичної реєстрації, а чинні нормативно-правових акти, які стосуються досліджуваного питання містять численні застарілі положення. Більш того, у проаналізованих нормативно-правових актів України відсутній перелік вимог до технічних засобів, якими здійснюється фіксація, аналіз та обробка об'єктів криміналістичного обліку. На думку автора, вказані дії (фіксація, аналіз та обробка) необхідно здійснювати тими знаряддями, приладами чи іншими засобами, які детерміновані природою самого об'єкта

обліку або інформацією про такий об’єкт, а також відповідною галуззю наукових знань, в межах якої здійснюється криміналістичне дослідження вказаного об’єкта та інформації про нього. У цьому аспекті вибір технічних засобів фіксації об’єкта обліку або інформації про нього тісно пов’язаний із способом криміналістичної реєстрації. Однак, цей вибір є глибшим та більш деталізованим, оскільки на етапах фіксації, аналізу та обробки інформації, яка збирається під час криміналістичної реєстрації, потрібно чітко визначити не лише яким або якими способами будуть зафіксовані об’єкти обліку та/або інформація про них, але й те, які саме технічні засоби будуть застосовані під час цього використання.

12. Визнано необхідним прийняття закону України, який би регулював питання збирання, обробки, використання та зберігання в криміналістичних обліках інформації, що може становити таємницю приватного чи особистого життя фізичної особи. Також, для належного правового регулювання інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації необхідним є викладення Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків у новій редакції, а також внесення, пропонованих у нашому дослідженні, змін до інших законів та підзаконних нормативно-правових актів. Під час прийняття відповідних нормативно-правових актів ключовим є дотримання ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та аналізованої в цьому дослідженні практики Європейського суду з прав людини щодо застосування ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

13. Висловлено думку про необхідність створення оперативно-пошукового (у разі потреби і інформаційно-довідкового) обліку зразків шкідливого програмного коду, який буде використовувати під час розслідування злочинів, у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку. Звертаємо увагу, що специфічність об’єктів такого обліку детермінує його існування виключно у якості комп’ютерних баз даних. Вважаємо, що джерелом

наповнення об’єктами такого виду обліку можуть бути лише результати експертних досліджень.

14. Результати фіксації об’єкта криміналістичного обліку або інформації про нього, повинні бути прогнозованими та близькими до реальності або певного еталону (без спотворення об’єкта чи інформації про нього). Відтак, технічні засоби, які використовуються у процесі криміналістичної реєстрації, необхідно стандартизувати (сертифікувати) та забезпечити перевірку їх справності. Водночас, особа, яка здійснює фіксацію згаданого об’єкта чи інформації повинна володіти відповідними знаннями для роботи із такими технічними засобами. З метою контролю виконання вказаних вимог пропонується у п. 1.13. Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків закріпити вимоги щодо здійснення обов`язкової перевірки об’єктів криміналістичного обліку в частині належності, достовірності та унікальності таких об’єктів.

15. З метою раціональнішого використання об’єктів криміналістичного обліку (які втратили статус криміналістично-значущої інформації) та для збереження можливості відновлення частини втраченої інформації (у разі зберігання чи архівації даних в автоматизованих інформаційних системах) запропоновано внести відповідні зміни до п. 1.15 Розділу І Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків.

16. З метою більш ефективного застосування даних криміналістичних обліків (оперативно-пошукових та інформаційно-довідкових) рекомендовано застосовувати комп’ютерну техніку та програмне забезпечення у процесі функціонування всіх криміналістичних обліків. Це дозволить уносити та отримувати криміналістично-значущі відомості у будь-якому місці та в будь-який час (через мережу Інтернет), а також значно швидше обробляти значні масиви інформації.

17. Проаналізовано видову різноманітність та вміст криміналістичних обліків, які ведуться в Інтерполі, а також здійснено огляд інформаційних систем, які забезпечують функціонування цих криміналістичних обліків.

Звернена увага на те, що Правила Інтерполу визначають ключові етапи, криміналістичної реєстрації, формування та використання відповідної бази даних (криміналістичного обліку). Висловлено позицію, що принципи Правил Інтерполу доцільно покласти в основу удосконалення чинної Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків, насамперед, в частині визначення правил унесення даних у облік, деталізації в частині використання комп`ютерної техніки та мережі Інтернет, обробки, зміни та видалення даних тощо.

18. Запропоновано доповнити п. 1.3. Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків абзацом наступного змісту: «Інформація, котра вноситься, зберігається та використовується у криміналістичному обліку, повинна бути спрямована на досягнення будь-якої із таких цілей: (а) пошуку особи, яка перебуває у розшуку з метою її затримання; (б) ідентифікації, порівняння та/або визначення місцезнаходження речових доказів; (в) встановлення особи, її поведінки, звичок, певної події, об`єкта та інших обставин, котрі підлягають з'ясуванню під час кримінального провадження або оперативно-розшукової діяльності; (г) надання або отримання будь-якої іншої інформації, пов`язаної із кримінальним провадженням або оперативно-розшуковою діяльністю; (г) для проведення криміналістичного дослідження; (д) для встановлення взаємозв'язку із іншою інформацією, яка міститься в певному обліку чи в інших криміналістичних обліках.»

19. Пропонується викласти Інструкцію про використання можливостей НЦБ Інтерполу в Україні у новій редакції, яка б дозволила осучаснити регламентування співпраці органів правопорядку України з Інтерполом. Зокрема, визначити: правила аналізу, внесення, обробки та знищення відомостей у криміналістичних обліках; регламент роботи з он-лайн системами Інтерполу; описати порядок використання та процесуальної фіксації даних криміналістичних обліків Інтерполу під час кримінального провадження та оперативно-розшукової діяльності в Україні; врегулювати питання внесення

відомостей у криміналістичні обліки Інтерполу відповідно до їх сучасного різноманіття тощо.

20. У частині аналізу діяльності ФБР США, здійснено аналіз правової основи діяльності вказаного органу, проведено огляд видової різноманітності та обсягів криміналістичних обліків, інформаційних систем які забезпечують функціонування криміналістичних обліків.

21. Рекомендовано імплементувати досвід ФБР в частині формування єдиної бази криміналістичних обліків з можливістю доступу через спеціалізовані інформаційні системи. Ця система може формуватися на 3 рівнях: районному, обласному та центральному. Також, рекомендовано розширити можливості існуючих криміналістичних обліків України в частині запровадження системи ідентифікації біометричних даних, аналогічної системі NGI, яку використовує ФБР.

22. Описана сутність біометричної ідентифікації як первинного етапу біометричної реєстрації, а також наведено статичні та динамічні способи (методи) біометричної ідентифікації та окремі технічні засоби проведення зазначеної ідентифікації, які в сукупності доцільно розглядати як елементи інформаційно-технічного забезпечення біометричної реєстрації.

23. Запропоновано використовувати методи біометричної ідентифікації (розпізнавання обличь) під час застосування фото- і відеотехніки, якою Національною поліцією здійснюється фіксація правопорушень.

24. Визначено перспективи застосування функції розпізнавання обличь сучасних смартфонів в оперативно-розшуковій діяльності чи під час кримінального провадження для перевірки або внесення інформації у криміналістичні обліки (облік за ознаками зовнішності) безпосередньо на місці події (місці проведення відповідної дії).

25. Одним із шляхів підвищення ефективності біометричної реєстрації в частині аналізу даних ДНК визначено розробку експрес-технології аналізу ДНК (швидкого аналізу за допомогою переносного пристрою чи компактної

лабораторії), що забезпечить швидкий збір зразків та їх порівняльне дослідження.

26. Запропоновано застосовувати ідентифікацію особи за голосом під час здійснення негласних (слідчих) розшукових дій, які полягають у втручанні у приватне спілкування особи.

27. Акцентована увага на можливість використання біометричних даних з документів, що посвідчують особу і обладнані безконтактним електронним носієм. Зважаючи на існуючі законодавчі обмеження використання вказаних відомостей, висловлено думку, що доступ до них можливо отримати в судовому порядку з подальшим внесення в криміналістичний облік.

28. У аспекті застосування тривимірного моделювання в рамках інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації вбачається перспективність не лише побудови тривимірної моделі певної місцевості, але оцифрування окремих об’єктів криміналістичної реєстрації (криміналістичних обліків): слідів злочину, речових доказів, зображень особи (обличчя, особи у весь ріст), – з подальшим відображенням в криміналістичному облік таких об’єктів у їх тривимірному зображенні. Пропонується застосовувати методи тривимірного (3D) моделювання в наступних криміналістичних обліках: трасологічному обліку; балістичному обліку; обліку холодної зброї; обліку осіб за ознаками зовнішності; обліку матеріалів, речовин та виробів.

29. Запропоновано використовувати технологію тривимірного друку для надання фактичного доступу до об’єктів криміналістичних обліків на значних відстанях. Для повної імплементації використання технологій тривимірного моделювання (в рамках інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації) необхідно внести зміни до Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків в частині визначення переліку криміналістичних обліків, для яких можливе застосування зазначеної технології, а також в частині регламентації порядку сканування та подальшого використання тривимірних зображень об’єктів обліку (в тому числі порядок 3D друку таких об’єктів).

30. Рекомендовано внести зміни до Кримінального процесуального кодексу України щодо надання тривимірним копіям або дублікатам доказів доказового значення (за умови дотримання встановленого порядку їх одержання та відповідності оригіналу, а також у разі відсутності доказів, що спростовують доказову силу тривимірної копії або дублікату доказу і наявності оригіналів інших доказів, які підтверджую достовірність зазначеної копії або дублікату) і виключно у випадках втрати оригіналів доказів.

31. Обґрунтовано можливість використання неспеціалізованих електронних баз даних (соціальних мереж, «хмарних» сервісів тощо) в рамках інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації. Здійснено також огляд можливості доступу, фіксації та аналізу інформації, яка міститься у відповідних базах. Підкреслено, що у разі приватного характеру такої інформації, доступ до неї можливий лише на підстави ухвали слідчого судді або суду. Акцентовано увагу, що для використання вмісту неспеціалізованих баз даних в рамках інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації необхідно забезпечити попередню перевірку відповідної інформації та встановлення її криміналістичної значущості уповноваженим органом (особою).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арешонков В. В. Теоретичні, правові та праксеологічні засади технікокриміналістичних досліджень у розслідуванні злочинів. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. // Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук (доктора права) за спеціальністю 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» (081 – Право). – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2021. – 559 с.

2. Белкин Р. С. Курс криминалистики : в 3 т. [Текст] / Р. С. Белкин. – М. : Юристь, 1997. – Т. 2 : Частные криминалистические теории. – 464 с.

3. Бірюков В.В. Інформаційно-довідкове забезпечення розслідування злочинів: поняття, система, завдання [Текст] // В.В. Бірюков. – Право і суспільство. – 2012. – №2. – С.252-255.

4. Бірюков В.В. Сучасні можливості аналізу інформації баз та банків даних автоматизованих інформаційних систем у діяльності з розкриття злочинів [Текст] / В.В. Бірюков // Криміналістичний вісник. – 2009. – №2 (12). – С.66-72

5. Бірюков В.В. Теоретичні основи інформаційно-довідкового забезпечення розслідування злочинів : монографія [Текст] / В.В. Бірюков ; Міністерство внутрішніх справ України, Луганський державний університет внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. – Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2009. – 664 с.

6. Боднар В.І. Становлення і розвиток методів криміналістичної реєстрації особистості [Текст] // В.І. Боднар – Актуальні проблеми держави і права. Збірник наукових праць. Вип. 27 / Редко.: С.В. Ківалов (голов. ред.) та ін.; – Одеса: Юридична література, 2006. – С. 182-185

7. Бондар В.С. Інформаційно-аналітичне забезпечення криміналістичної діяльності в процесі досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов’язаних з тероризмом [Текст] / В.С. Бондар. – Науковий вісник

Ужгородського національного університету, – Серія Право. – 2015. – Випуск 33. Том 2. – С. 137-141.

8. Бондар В. С., Терьохін Д. Г. Шляхи оптимізації облікової діяльності при розслідуванні злочинів (за матеріалами кримінальних справ про шахрайства, вчинені шляхом незаконного отримання споживчого кредиту) // В.С. Бондар, Д.Г. Терьохін. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://radnuk.info/statti/556-protses/15076-2011-01-21-05-35-38.html (дата звернення: 10.09.2021)

9. Бухонський С.О. Інформаційно-аналітичне забезпечення початкового етапу досудового розслідування [Текст] : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.09 / Бухонський Сергій Олександрович. - Класичний приватний університет, Запоріжжя, 2017 – 270 с.

10. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) [Текст] / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728с.

11. Волкова А.Е. Використання інформаційно-довідкових обліків при проведенні слідчих дій // Форум права. – 2008. – №1. – С.71-76 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2008-1/08vaepsd.pdf (дата звернення – 10.09.2021)

12. Волкова А.Е. Використання комп’ютерних технологій під час ведення інформаційно-довідкових криміналістичних обліків // А.Е. Волкова – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://www.info-library.com.ua/libs/stattya/221-vikoristannja-kompjuternih-tehnologij-pid-chas-vedennja-informatsijno-dovidkovih-kriminalistichnih-oblikiv.html (дата звернення – 10.09.2021)

13. Вирок Голосіївського районного суду м. Києва від 03 липня 2017 року в справі №752/5111/17 // Єдиний державний реєстр судових рішень. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://reyestr.court.gov.ua/Review/67509093 (дата звернення – 10.09.2021)

14. Вирок Залізничного районного суду м. Львова від 16 січня 2017 року у справі №462/5549/16-к // Єдиний державний реєстр судових рішень. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://reyestr.court.gov.ua/Review/64082045 (дата звернення – 10.09.2021)

15. Вирок Ладжинського міського суду Вінницької області від 07 червня 2017 року у справі №135/369/17 // Єдиний державний реєстр судових рішень. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://reyestr.court.gov.ua/Review/66975071 (дата звернення – 10.09.2021)

16. Вирок Носівського районного суду Чернігівської області від 23 червня 2017 року у справі №741/836/17 // Єдиний державний реєстр судових рішень. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://reyestr.court.gov.ua/Review/67333395 (дата звернення – 10.09.2021)

17. Висновок від 31.05.2021 Головного науково-експертного управління на проект Закону України «Про державну реєстрацію геномної інформації людини» №4265 від 26.10.2020 (доопрацьований 14.05.2021) // Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70249 (дата звернення – 10.09.2021)

18. Висновок від 11.12.2020 Головного науково-експертного управління на проект Закону України «Про обіг цивільної вогнепальної зброї та бойових припасів до неї»https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70363 (дата звернення – 10.09.2021)Гавловський В.Д. Щодо використання соціальних мереж для виявлення, розкриття та попередження злочинів / В.Д. Гавловський. – Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2012. –№ 2 (28). – С.271-282

19. Герасимов Р. Р. Моделювання та сучасні технології в криміналістиці // Р.Р. Герасимов. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://intkonf.org/gerasimov-r-r-modelyuvannya-ta-suchasni-tehnologiyi-v-kriminalistitsi/ (дата звернення – 10.09.2021)

20. Голдинський І.А. Організація та практичне використання криміналістичних обліків при розкритті та розслідуванні злочинів [Текст] // А.І. Голдинський. – Право і суспільство. – 2016. – №2 частина 3. – С.184-189

21. Голуб`як І. Методи розпізнавання облич: короткий огляд // І.Голуб`як. – Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Інформаційні технології та комп`ютерне моделювання». – 2017. – С.78-81 [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://itcm.comp-sc.if.ua/2017/Holubiak.pdf (дата звернення – 10.09.2021)

22. Гончаренко В.Г. Природничо-наукові засади та процесуальні форми використання ольфакторного методу в доказуванні [Текст] // В.Г. Гончаренко. – Вісник академії адвокатури України. – 2009 – число 2 (15). – С.121-128

23. Демчишак Р.Ю. Криміналістичний облік як основна складова системи інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації. - Альманах науки. - 2017. №6 (вересень). - С. 49-55.

24. Демчишак Р.Ю. Перспективи біометричної ідентифікації у рамках криміналістичної реєстрації // Р.Ю. Демчишак – Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. – Серія економічна. Серія юридична. – Випуск 29. – 2021. – С.148-154

25. Демчишак Р.Ю. Поняття інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації. // Р.Ю. Демчишак – Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. – Серія економічна. Серія юридична. – Випуск 30. – 2021. – С. 106-110.

26. Демчишак Р.Ю. Застосування тривимірного моделювання як способу інформаційно-технічного забезпечення криміналістичної реєстрації. // Р.Ю. Демчишак – Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». – Серія «Юридичні науки». - №10 (44). – 2021. – С. 72-78.

27. Демчук А. О. Деякі проблеми інформаційно-довідкового забезпечення розслідування злочинів / А.О. Демчук // Інформаційне забезпечення розслідування злочинів: матеріали Міжнародного круглого столу (29 травня

2015 року, м. Одеса) / відп. за вип.: В. В. Тіщенко, О. П. Ващук; НУ ОЮА; ПРЦ НАПрН України. – Одеса: Юридична література, 2015. – 340 с.

28. Дуфенюк О.М., Ковальська М.Ю. Новітні технології у практиці досудового розслідування на прикладі використання 3D-Сканерів та смартфонів під час огляду місця події // О.М. Дуфенюк О.М., М.Ю. Ковальська. – Порівняльно-аналітичне право. – 2014. – №2. – С.302-305

29. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2016 року (Форма № 1 (місячна) ЗАТВЕРДЖЕНО наказом ГПУ від 23 жовтня 2012 р. № 100 за погодженням з Держстатом України) // Офіційний сайт Генеральної прокуратури України. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113653&libid=100820# (дата звернення – 10.09.2021)

30. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2017 року (Форма № 1 (місячна) ЗАТВЕРДЖЕНО наказом ГПУ від 23 жовтня 2012 р. № 100 за погодженням з Держстатом України) // Офіційний сайт Генеральної прокуратури України. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113653&libid=100820# (дата звернення – 10.09.2021)

31. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-квітень 2018 року (Форма № 1 (місячна) ЗАТВЕРДЖЕНО наказом ГПУ від 23 жовтня 2012 р. № 100 за погодженням з Держстатом України) // Офіційний сайт Генеральної прокуратури України. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113653&libid=100820# (дата звернення – 10.09.2021)

32. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2019 року (Форма № 1 (місячна) ЗАТВЕРДЖЕНО наказом ГПУ від 23 жовтня 2012 р. № 100 за погодженням з Держстатом України) // Офіційний сайт Генеральної прокуратури України. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113653&libid=100820# (дата звернення 10.09.2021)

33. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2020 року (Форма № 1 (місячна) ЗАТВЕРДЖЕНО наказом Генерального прокурора від 30 червня 2020 р. № 299 за погодженням з Держстатом України) // Офіційний сайт Генеральної прокуратури України. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113653&libid=100820# (дата звернення 10.09.2021)

34. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-серпень 2021 року (Форма № 1 (місячна) ЗАТВЕРДЖЕНО наказом Генерального прокурора від 30 червня 2020 р. № 299 за погодженням з Держстатом України) // Офіційний сайт Генеральної прокуратури України. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113653&libid=100820# (дата звернення 10.09.2021)

35. Підсумки роботи Національної поліції за 12 місяців 2017 року // [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://www.slideshare.net/Police_Ukraine/12-2017-86017535 (дата звернення 10.09.2021)

36. Єзерський Р.Б. Криміналістична реєстрація як система інформаційного забезпечення техніко-криміналістичної роботи [Електронний ресурс] // Р.Б. Єзерський. – режим доступу: http://radnuk.info/statti/556-protses/15352-2011-01-23-01-48-21.html (дата звернення – 10.09.2021)

37. Зайцев В.Ф. Информационные технологии при создании и использовании учетно-регистрационных данных, направленных на раскрытие преступлений, как современный способ идентификации / В.Ф. Зайцев // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ. - 2008. - № 5. - Ч. 1. - С. 86.

38. Закон України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» : Закон від 20.11.2012 № 5492-VI // Офіційний сайт

Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5492-17 (дата звернення – 10.09.2021)

39. Закон України «Про захист персональних даних» : Закон від 01.06.2010 № 2297-VI // Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2297-17 (дата звернення – 10.09.2021)

40. Закон України «Про інформацію» : Закон від 02.10.1992 № 2657-XII // Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12 (дата звернення – 10.09.2021)

41. Закон України «Про Національну поліцію» : Закон від 02.07.2015 № 580-VIII // Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19 (дата звернення – 10.09.2021)

42. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» : Закон від 18.02.1992 № 2135-XII // Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2135-12/ed20110113 (дата звернення – 10.09.2021)

43. Захаров В.П. Проблеми інформаційного забезпечення правоохоронних структур : навч.-практ. по- сіб. / В.П. Захаров, В.І. Рудешко. - Львів : ЛьвДУВС, 2007. – 372 с.

44. ЗВІТ Голови Національної поліції України про результати роботи відомства у 2018 році // [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://www.npu.gov.ua/assets/userfiles/files/zvity/Zvit_NPU_2018.pdf (дата звернення 10.09.2021)

45. ЗВІТ Голови Національної поліції України про результати роботи відомства у 2019 році // [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://www.npu.gov.ua/assets/userfiles/files/zvity/zvit_NPU_2019.pdf (дата звернення 10.09.2021)

46. Звіт Національної поліції України про результати роботи у 2020 році // Електронний ресурс]. – режим доступу: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2020/npu-zvit-2020.pdf (дата звернення 10.09.2021)

47. Иванов П. Л. Индивидуализация человека и идентификация личности: молекулярная биология в судебной медицине. Вестник Российской академии наук. – 2003. – Т. 73, – № 12. – С. 1085–1097.

48. Інструкція з організації функціонування криміналістичних обліків експертної служби МВС України, затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України 10.09.2009 №390 // Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0963-09 (дата звернення – 10.09.2021)

49. Інструкція про єдиний облік злочинів, затверджена Наказом Генеральної прокуратури України від 26.03.2002 №20, Міністерства внутрішніх справ України від 26.03.2002 №84, Служби безпеки України від 26.03.2002 № 293, Державної податкової Адміністрації України від 26.03.2002 №126, Міністерства юстиції України від 26.03.2002 №18/5 // Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0020900-02 (дата звернення – 10.09.2021)

50. Інструкція про порядок використання правоохоронними органами можливостей НЦБ Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів, затверджена Наказом Міністерства внутрішніх справ, Генеральної прокуратури України, Служби безпеки України, Державного комітету у справах охорони державного кордону України, Державної митної служби України, Державної податкової адміністрації України № 3/1/2/5/2/2 від 09.01.97 // Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0054-97 (дата звернення – 10.09.2021)

51. Інструкція з організації функціонування криміналістичних обліків Головного експертно-криміналістичного центру Державної прикордонної

служби України, затверджена Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 10.07.2017 №580 // Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0957-17 (дата звернення – 10.09.2021)

52. Інструкція про порядок функціонування дактилоскопічного обліку експертної служби МВС України, затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України 11.09.2001 №785 // Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1066-01 (дата звернення – 10.09.2021)

53. Калюга К. В. Теорія та практика встановлення та ототожнення особи злочинця засобами криміналістики : дис. … канд. юрид. наук: 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Класичний приватний університет, Запоріжжя, 2017. – 515 с.

54. Когутич І. І. Криміналістика [Текст] : Курс лекцій / І.І. Когутич – К.: Атіка. – 2008. – 888 с.

55. United States Code, 2012 Edition, Supplement 1, Title 28 - JUDICIARY AND JUDICIAL PROCEDURE // [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://www.law.cornell.edu/uscode/text/28/part-II/chapter-33 ((дата звернення – 10.09.2021)

56. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон, Кодекс від 07.12.1984 № 8073-X // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984, – додаток до № 51, – ст.1122

57. Колотушкин С.М. Концепция создания и использования информационно-аналитической базы следов применения огнестрельного оружия при раскрытии и расследовании преступлений, связанных с терроризмом [Текст] / Колотушкин С.М., Карданов Р.Р., Гаевой А.И. // Вестник криминалистики. - 2007. - Вып. 3 (23). - С. 19-21

58. Комаха В.В. Історія створення перших криміналістичних установ [Текст] // В.В. Комаха – Актуальні проблеми держави і права – 2009 – С.304–309.

59. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ від 04.11.1950, ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17.07.97 // Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення – 10.09.2021)

60. Конституція України : Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80 (дата звернення – 10.09.2021)

61. Косолап О.В. Використання соціальних мереж у виявленні та розслідуванні злочинів: зарубіжний досвід та перспективні напрямки / О.В. Косолап. – «Молодий вчений». – 2016. – № 8 (35). – С.93-96

62. Кудінов С. С. Інформаційне забезпечення розслідування злочинів: сучасний стан та шляхи вдосконалення [Електронний ресурс] / С. С. Кудінов // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. - 2011. - Вип. 1. - С. 280-285. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlduvs_2011_1_37 (дата звернення – 10.09.2021)

63. Криміналістика. Академічний курс : підручник [Текст] /. Т. В. Варфоломеєва, В. Г. Гончаренко, В. І. Бояров та ін.. – Київ : Юрінком Інтер, 2011. – 504 с.

64. Криміналістика (криміналістична техніка) [Текст] : Курс лекцій / П. Д. Біленчук, А. П. Гель, М. В. Салтевський, Г. С. Семаков. – К.: МАУП. – 2001. – 216 с.

65. Криміналістика : навчальний посібник [Текст] /А.П. Шеремет. – Чернівці : Наші Книги, 2008. – 440 с.

66. Криміналістика : підручник [Текст] / П.Д. Біленчук ... [та ін.]. – К. : АТІКА. – 1998. – 416 с.

67. Криміналістика : підручник [Текст] / В.Д. Берназ, В.В. Бірюков, А.Ф. Волобуєв ; за заг. ед. А.Ф. Волобуєва ; МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х. : ХНУВС, 2011. – 666 с.

68. Криміналістика: підручник [Текст] / В.В. Пясковський, Ю.М. Чорноус, А.В. Іщенко, О.О. Алєксєєв та ін. – К.: «Центр учбової літератури», – 2015. – 544 с.

69. Кримінальний кодекс України : Кодекс, Закон від 05.04.2001 № 2341-III // Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14 (дата звернення – 10.09.2021)

70. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI // Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17 (дата звернення – 10.09.2021)

71. Кримінально-процесуальний кодекс України : Закон, Кодекс від 28.12.1960 № 1001-05 {Кодекс втратив чинність на підставі Кодексу № 4651-VI (4651-17) від 13.04.2012, ВВР, 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88} // Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1001-05 (дата звернення – 10.09.2021)

72. Криминалистика. Руководство по уголовной технике и тактике. [новое издание, перепечатанное с издания 1925 г.] [Текст]/ И. Н. Якимов. – М. : ЛексЭст, 2003. – 496 с.

73. Криминалистика : учебник [Текст] / И. Ф. Герасимов, Л. Я. Драпкин, Е. П. Ищенко и др. / Под ред. И.Ф. Герасимова, Л.Я. Драпкина. – М. : Высш. шк., 1994. – 528 с.

74. Криминалистика : учебник [Текст] / под ред. Н. П. Яблокова. – М. : Изд-во Бек, – 1995. – 503 с.

75. Криминалистическая регистрация: история, современное состояние и перспективы развития: Учебное пособие [Текст] / под ред. Е.П. Ищенко. – М.: Юрлит-информ, 2010. – 144 с.

76. Круль С. М. Розмежування понять кримінальна та криміналістична реєстрація на сучасному етапі розвитку криміналістики [Електронний ресурс] /

С. М. Круль // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. - 2014. - Вип. 34. - С. 314-321. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apvchzu_2014_34_36 (дата звернення – 10.09.2021)

77. Лифшиц Ю. Методы распознавания лиц /Ю.Лифшиц. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://yury.name/modern/08modernnote.pdf (дата звернення – 10.09.2021)

78. Маланчук П.М, Мантула А.П. Перспективи розвитку криміналістичної техніки в розслідуванні, розкритті і попередженні злочинів / П.М. Маланчук, А.П. Мантула. – «Young Scientist». – 2017. – №11 (51). – С.914-918

79. Макаренко Н. П. Техника расследования преступлений [Текст] / Н. П. Макаренко. – Харьков, 1925. – 156 с.

80. Матарикіна О.В Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу. – С.125-127 : тези доп. міжнар. наук.-практ. конф. до 100-річчя від дня народження проф. М. В. Салтевського (м. Харків, 8 листоп. 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків. – 2017. – 356 с.

81. Мороз А.О. Біометричні технології ідентифікації людини. Огляд систем // А.О. Мороз. – Математичні машини і системи, – 2011, – № 1. – С.39-45

82. Мультимедійний навчальний посібник «Кримінальне право. Особлива частина. - Тема 22 // А.В. Савченко та інші – Національна академія внутрішніх справ / [Електронний ресурс] – режим доступу: http://www.naiau.kiev.ua/books/mnp_krum_pravo_osob/Files/Lekc/T22/T22_P2.html (дата звернення – 10.09.2021)

83. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 08.02.2019 № 100 «Про затвердження Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події» // Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0223-19#Text (дата звернення – 10.09.2021)

84. Наказ МВС України "Про затвердження Порядку дій посадових осіб Державної прикордонної служби України та органів Національної поліції України в разі виявлення в пунктах пропуску через державний кордон України осіб, автомобільних транспортних засобів і паспортних документів, які перебувають у банках даних інформаційної системи Міжнародної організації кримінальної поліції - Інтерполу" від 14.06.2016 №505 // [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE29182.html (дата звернення – 10.09.2021)

85. Настільна книга слідчого: [Наук.–практ. видання для слідчих і дізнавачів] [Текст] / М.І. Панов, В.Ю. Шепітько, В.О. Коновалова та ін. – 2-ге вид., перероб. І доп. – К.: Вид. Дім «Ін Юре», 2007. – 728 с.

86. Некрасов В. Україна програє кібервійну. Хакери атакують державні фінанси // В.Некрасов. – Економічна правда. – 09.12.2016 . – 17:00. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://www.epravda.com.ua/publications/2016/12/9/613957/ (дата звернення - 10.08.2021)

87. Нижник А.В. Автоматизовані дактилоскопічні комплекси типу DEX та їх використання в експертній діяльності [Електронний ресурс] / А.В. Нижник. - Режим доступу : http://www. naiau.kiev.ua/tslc/pages/biblio/ visnik/nomer3/all nigh.html. (дата звернення - 10.09.2021)

88. Окрема думка судді Конституційного Суду України Шевчука С.В. у справ № 1-20/2018(422/17 стосовно Ухвали Великої палати Конституційного Суду України від 06.12.2018 про закриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення частини другої статті 26 Закону України "Про Національну поліцію" // Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/na10d710-18#n2 (дата звернення – 10.09.2021)

89. Офіційний сайт Інтерполу / [Електронний ресурс] – режим доступу https://www.interpol.int/INTERPOL-expertise/Databases (дата звернення – 10.09.2021)

90. Офіційний сайт Федерального бюро розслідувань США // [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://www.fbi.gov/services/ (дата звернення - 10.09.2021)

91. Підсумки роботи Національної поліції за 12 місяців 2017 року // [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://www.slideshare.net/Police_Ukraine/12-2017-86017535 (дата звернення - 10.09.2021)

92. Положення про Інтегровану інформаційно-пошукову систему органів внутрішніх справ України, затверджене Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 12.10.2009 №436 // Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1256-09 (дата звернення - 10.09.2021)

93. Посібник за статтею 8 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод // Переклад з доповненнями адвокатів Олександра Дроздова та Олени Дроздової. - 83 с. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://unba.org.ua/assets/uploads/1259d4263dac852ef056_file.pdf (дата звернення – 08.09.2021)

94. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження зразка бланка, технічного опису та Порядку оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, визнання недійсним та знищення паспорта громадянина України» від 25.03.2015 №302 // Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/302-2015-%D0%BF (дата звернення - 10.09.2021)

95. Приходько В.О. Проблеми нормативно-правового регулювання криміналістичних баз даних [Текст] / В.О Приходько // Сучасні напрями розвитку судової експертизи та криміналістики: тези доп. наук.-практ.конф.,

присвяч. памяті засл. проф. М.С. Бокаріуса (м. Харків, 20 груд. 2016 р.), - Х.: ХНУВС, 2016. - С. 201-203.

96. Проєкт Закону України «Про дактилоскопію» №3365 від 18.06.1999, внесений народними депутатами України С.І. Синенко і М.О.Кириченком // Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=6306 (дата звернення – 10.09.2021)

97. Проєкт Закону України «Про ідентифікацію людини шляхом дактилоскопії» №9732 від 18.01.2012, внесений народним депутатом України Тищенком О. І. // Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=42363 (дата звернення – 10.09.2021)

98. Проект Закону «Про державну реєстрацію геномної інформації людини» №4265 від 26.10.2020 (доопрацьований 14.05.2021) внесений народними депутатами України Монастирським Д.А., Бакумовим О.С. та ін. // Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70249 (дата звернення – 10.09.2021)

99. Проект Закону України «Про обіг цивільної вогнепальної зброї та бойових припасів до неї» внесений народними депутатами України Фріс І.П., Бакумов О.С. та ін. №4335 від 06.11.2020 // Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70363 (дата звернення – 10.09.2021)

100. Рішення Європейського суду з прав людини від 24.04.2018 року за Заявою № 62357/14 у справі «Бенедік проти Словенії» («Benedik v. Slovenia»). - [Електронний ресурс] – режим доступу: https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-182455%22]} (дата звернення 10.09.2021)

101. Рішення Європейського суду з прав людини від 25.09.2001 року за Заявою № 44787/98 у справі «П.Г. і Дж. Г. проти Сполученого Королівства» (P.G. і J.H. v. the United Kingdom). - [Електронний ресурс] – режим доступу: https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:VLzgcP6-XMYJ:https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/%3Flibrary%3DECHR%26id%3D002-5500%26filename%3D002-5500.pdf%26TID%3Dihgdqbxnfi+&cd=1&hl=uk&ct=clnk&gl=ua (дата звернення 10.09.2021)

102. Рішення Європейського суду з прав людини від 24.04.2018 року за Заявою № 62357/14 у справі «Бенедік проти Словенії» («Benedik v. Slovenia»). - [Електронний ресурс] – режим доступу: https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-182455%22]} (дата звернення 10.09.2021)

103. Рішення Великої Палати Європейського суду з прав людини від 04.05.2000 за Заявою №28341/95 у справі «Ротару проти Румунії» (Rotaru v. Romania). - [Електронний ресурс] – режим доступу: http://www.hraction.org/wp-content/uploads/Rotaru_protiv_Rumunije.pdf (дата звернення 10.09.2021)

104. Рішення Великої Палати Європейського суду з прав людини від 04.12.2008 за Заявами №30562/04 та №30566/04 у справі «С. і Марпер проти Сполученого Королівства» (S. and Marper v. the United Kingdom). - [Електронний ресурс] – режим доступу: https://rm.coe.int/168067d216 (дата звернення 10.09.2021)Розпорядження Кабінету Міністрів України № 1023-р від 15 листопада 2017 р. «Про схвалення Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року» // Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-2017-%D1%80#Text (дата звернення - 10.09.2021)

105. Рішення Європейського суду з прав людини від 25.01.1997 року за Заявою №22009/93 у справі «З. проти Фінляндії» (Z. v. Finland). - [Електронний ресурс] – режим доступу:

http://medicallaw.org.ua/fileadmin/user_upload/pdf/Z_against_Finland.pdf (дата звернення 10.09.2021)

106. Рішення Європейського суду з прав людини від 17.07.2008 року за Заявою №20511/03 у справі «І. проти Фінляндії» (I. v. Finland). - [Електронний ресурс] – режим доступу: https://www.cl.cam.ac.uk/~rja14/Papers/echr-finland.pdf (дата звернення - 10.09.2021)

107. Рішення Європейського суду з прав людини від 30.11.2012 року за Заявою №57375/08 у справі «П. та С. проти Польщі» (P. and S. v. Poland). - [Електронний ресурс] – режим доступу: http://www.grocjusz.edu.pl/Materials/_archiwum/archiwum2012/js_16.11.2012.pdf (дата звернення - 10.09.2021)

108. Рішення Європейського суду з прав людини від 29.04.2014 року за Заявою №52019/07 у справі «Л.Х. проти Латвії» (L.H. v. Latvia). - [Електронний ресурс] – режим доступу: http://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-142673&filename=001-142673.pdf&TID=tuzgdfpfay (дата звернення – 10.09.2021)

109. Рішення Європейського суду з прав людини від 23.02.2016 року за Заявою №40378/06 у справі «Y.Y. проти Росії» (Y.Y. v. Russia). - [Електронний ресурс] – режим доступу: https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-161048%22]} (дата звернення – 10.09.2021)

110. Рішення Європейського суду з прав людини від 13.11.2003 року за Заявами № 23145/93 і №25091/94 у справі «Елсі та інші проти Туреччини» (Elci and Others v. Turkey). - [Електронний ресурс] – режим доступу: https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22002-4571%22]} (дата звернення – 10.09.2021)

111. Рішення Європейського суду з прав людини від 29.06.2006 року за Заявою №11901/02 у справі "Пантелеєнко проти України". - [Електронний ресурс] – режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_274#Text (дата звернення – 10.09.2021)

112. Рішення Європейського суду з прав людини від 30.09.2010 року за Заявою №12451/04 у справі «Володимир Поліщук та Світлана Поліщук проти України» (Vladimir Polishchuk and Svetlana Polishchuk v. Ukraine). - [Електронний ресурс] – режим доступу: https://court.gov.ua/userfiles/file/court_gov_ua_sud5010/Konvenciya_z_prav/st_13/VLADIMIR%20POLISHCHUK%20AND%20SVETLANA%20POLISHCHUK.pdf (дата звернення – 10.09.2021)

113. Розпорядження Кабінету Міністрів України № 693-р від 21 серпня 2019 року «Про затвердження плану заходів з реалізації Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року // Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/693-2019-%D1%80 (дата звернення - 10.09.2021)

114. Рішення Європейського суду з прав людини від 02.08.1984 року за Заявою №8691/79 у справі «Мелоун проти Об'єднаного Королівства» Malone v. United Kingdom. - [Електронний ресурс] – режим доступу: https://europeancourt.ru/uploads/ECHR_Malone_v_the_United_Kingdom_02_08_1984.pdf (дата звернення – 10.09.2021)

115. Рішення Європейського суду з прав людини від 16.02.2000 року за Заявою №27798/95 у справі «Аманн проти Швейцарії» (Amann v. Switzerland). - [Електронний ресурс] – режим доступу: https://ips.ligazakon.net/document/so2356?ed=2000_02_16 (дата звернення – 10.09.2021)

116. Рішення Європейського суду з прав людини від 02.11.2006 року за Заявою №23543/02 у справі "Волохи проти України". - [Електронний ресурс] – режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_138#Text (дата звернення – 10.09.2021)

117. Рішення Європейського суду з прав людини від 25.11.1999 16.02.2000 року за Заявою №25594/94 у справі «Хашмананд Гарруп проти Сполученого Королівства» «Hashmanand Harrup v. The United Kingdom» - [Електронний

ресурс] – режим доступу: https://hudoc.echr.coe.int/rus#{%22itemid%22:[%22001-58365%22]} (дата звернення – 10.09.2021)

118. Рішення Великої Палати Європейського суду з прав людини від 04.12.2015 року за Заявою №47143/06 у справі «Роман Захаров проти Росії». - [Електронний ресурс] – режим доступу: https://khpg.org/1455804928

119. Родионов К.С. Интерпол: вчера, сегодня, завтра – Москва: Международные отношения, 1990 – 224 с.

120. Сабадаш В.П. Криміналістика [Текст] : навч. посіб. / В.П. Сабадаш, М.О. Ларкін. – К. : «Центр учбової літератури». – 2013. – 228 с.

121. Сайт компанії «Artec 3D» // [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://www.artec3d.com/ru/news/3d-scanning-tested-against-photography-in-autopsy (дата звернення 10.09.2021)

122. Сайт компанії «TNT-TPI» // [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://www.tnt-tpi.com/%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B4%D1%96%D0%BB-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D0%B6%D1%83/3d-%D1%81%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D0%B5%D1%80%D0%B8-faro/%D0%BB%D0%B0%D0%B7%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D1%81%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D0%B5%D1%80-faro-freestyle-3d (дата звернення 10.09.2021)

123. Свобода Є.В. Тенденції розвитку кримінальної реєстрації: наукові та організаційні аспекти [Текст] // Є.В. Свобода. – Криміналістичний вісник. – № 2 (12) – 2009. – С.49-50

124. Свобода Є. Ю. - Деякі аспекти правового регулювання дактилоскопічної реєстрації // Є. Ю. Свобода. - Вісник Академії адвокатури України. - 2010 – число 3(19). – С. С. 148-152– [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua › irbis_nbuv › cgiirbis_64 (дата звернення – 10.09.2021)

125. Семенов В.В., Використання новітніх технологій та досягнень науки й техніки в кримінальному провадженні / В. В. Семенов, А. І. Терешкевич // Криминалистика и судебная экспертиза. - 2015. - Вып. 60. - С. 117-125. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/krise_2015_60_17 (дата звернення 10.09.2021)

126. Сергєєва Д.Б. Поняття та сутність достовірності доказу як його властивості [Текст]//Д.Б. Сергєєва. – Юрист України. –2014. – №1(26). – С.89-95

127. Стаття «Від WANNACRY до PETYA.A. Наймасштабніші хакерські атаки в Україні та світі» від 27.06.2017, 19:12 // Інтернет-сайт «TSN.UA». – [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://tsn.ua/svit/vid-wannacry-do-petya-a-naymasshtabnishi-hakerski-ataki-v-ukrayini-ta-sviti-952558.html (дата звернення 10.09.2021)

128. Стаття: «Інтерпол зняв з розшуку майже всю "команду" Януковича: стала відома причина» від 15 грудня 2017, 08:34 // Сайт Інтернет-видання «Обозреватель». – [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://www.obozrevatel.com/ukr/crime/interpol-znyav-z-rozshuku-majzhe-vsyu-komandu-yanukovicha-stala-vidoma-prichina.htm (дата звернення - 10.09.2021)

129. Стаття «Украина переведет все государственные данные на блокчейн» // А. Самуилкина. – Хайтек. – 14.04.2017. – 14:57 https://hightech.fm/2017/04/14/us-ukraine-bitfury-blockchain (дата звернення 10.09.2021)

130. Терешкевич А.І. Застосування методу 3D-сканування об’єктів в експертній службі МВС України / А.І. Терешкевич. – Криміналістичний вісник. – 2014. – №2 (22). – С.158-160

131. Топорецька З.М. Сучасні тенденції інформаційно-довідкового забезпечення розслідування злочинів // З.М. Топорецька. – Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу : тези доп. міжнар. наук.-практ. конф. до 100-річчя від дня народження проф. М. В. Салтевського (м. Харків, 8 листоп. 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків. – 2017. – 356 с

132. Торвальд Ю. Век криминалистики [Текст] / Ю. Торвальд. – Ростов-на-Дону : Феникс, 1996. – 509 с.

133. Ухвала Слідчого судді Зарічного районного суду м. Суми Мальованої-Когер В.В. від 10.08.2017 р. у кримінальному провадженні № 12017200000000131 // Єдиний державний реєстр судових рішень. – [Електронний ресурс]. – режим доступу:http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/68194386 (дата звернення 10.09.2021)

134. Фатьянова В.О. Криміналістичні обліки: історичний аналіз [Текст] / В.О. Фатьянова // Вісн. Нац. ун–ту внутр. справ. – Х., 2005. – Вип. 31. – С.229.

135. Хижняк Є. Ідентифікація особистості злочинця за віртуальними слідами в мережі Інтернет / Є. Хижняк. – Підприємництво, господарство і право. – 2017. – №11. – С.217-221

136. Цивільний кодекс України: Кодекс, Закон 16 січня 2003 року № 435-IV // // Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text (дата звернення 10.09.2021)

137. Шаров В.И. Методологический аспект внедрения информационных технологий в деятельность по раскрытию и расследованию преступлений / В.И. Шаров // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ. - 2007. - № 2. - Ч. 3. - С. 18-21.

138. Шепітько В.Ю., В.В. Білоус. Роль сучасних інформаційних технологій у встановленні особи злочинця / В.Ю. Шепітько, В.В. Білоус // [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://dspace.nlu.edu.ua/ bitstream/123456789/7394/1/Shepitko_Bilous_ 5_11.pdf . (дата звернення 10.09.2021)

139. Шепітько В.Ю. Криміналістика [Текст] : підручник / [В.Ю. Шепітько ... [та ін.] ; за редакцією В.Ю. Шепітька. – Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. – Київ : Ін Юре. – 2016. – 632, [1] с.

140. Шеремет А.П. Криміналістика : навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.]/ А. П. Шеремет – [2-ге вид.]. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.

141. Шехавцов Р.М. Можливості використання технологій 3D сканування під час розслідування злочинів // Р.М. Шехавцов. – Вісник Луганського держ. у-ту внутр. справ. – 2010. – №3. – С.247-251.

142. Шляхтина С.А. Компьютеры на службе криминалистики / С.А. Шляхтина// Компьютер-Пресс. - 2003. - № 7. - С. 20 - 25. [Электронный ресурс] - Режим доступа : http: //www.computerpress. ru/ article.aspx?id=11305&iid=447. (дата звернення 10.09.2021)

143. Штанько Н.Є. Еволюція способів криміналістичної ідентифікації та їх значення для сучасної криміналістики // Н.Є. Штанько. – Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія юридична. – 2015. – №2. – Т.2. – С.136-140.

144. Ялышев С.А. Криминалистическая регистрация: проблемы, тенденции, перспективы [Текст] / С.А. Ялышев. – М. – 1998. – 140 с.

145. Ahonen T., Hadid A., Pietikainen M. Face Description with Local Binary Patterns: Application to Face Recognition/ T. Ahonen, A.. Hadid, M. Pietikainen/ – IEEE Transactions on Pattern Analysis and Machine Intelligence, – 2006, – vol. 28, – no 12, – pp. 2037 – 2041.

146. Christopher Rigano Using Artificial Intelligence to Address Criminal Justice Needs // National institute of justice. - Official website of the United States government, Department of Justice. - October 8, 2018 - Електронний ресурс] – режим доступу: https://nij.ojp.gov/topics/articles/using-artificial-intelligence-address-criminal-justice-needs (дата звернення 10.09.2021)

147. "Constitution of the International Criminal Police Organization – INTERPOL" (PDF).INTERPOL.I/CONS/GA/1956(2008) adopted by the General Assembly at its 25th session (Vienna - 1956). // Офіційний сайт Інтерполу / [Електронний ресурс] – режим доступу: https://www.interpol.int/About-INTERPOL/Legal-materials

148. Demchyshak R.Y. International and Fforeign experience of forensic registration: on the examples of Interpol and FBI // R.U. Demchyshak – Global Prosperity Journal. – Volume 1. – Issue 2. – Number 2. – P. 23-32.

149. «FBI Criminal Justice Information Services Division» // [Електронний ресурс] – режим доступу: https://hsdl.org › view (дата звернення 10.09.2021)

150. INTERPOL's Rules on the Processing of Data III/IRPD/GA/2011 (2016) / 51st General Assembly session, Resolution AG/51/RES/1, 2011 (2019) / Офіційний сайт Інтерполу // [Електронний ресурс] – режим доступу: https://www.interpol.int/About-INTERPOL/Legal-materials (дата звернення 10.09.2021)

151. Marcelo F. Aebi, Bruno Aubusson De Cavarlay, Gordon Barclay, Beata Gruszczyńska . - Defining and registering criminal offences and measures: Standards for a European Comparison // Göttingen Studies in Criminal Law and Justice. Universitätsverlag Göttingen. - January 2010 . – C.12, C. 22 [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/232614349_Defining_and_registering_criminal_offences_and_measures_Standards_for_a_European_Comparison (дата звернення - 10.09.2021)

152. R. Rizal, Ruuhwan, S. Chandra, «Signature File Analysis Using The National Institute Standard Technology Method Base on Digital Forensic Concepts» // Program Studi Teknik Informatika Universitas Pamulang e-ISSN: 2622-4615. - Vol. 5, No. 3, - September 2020. - (364-370). - [Електронний ресурс] – режим доступу: http://openjournal.unpam.ac.id/index.php/informatika 364 (дата звернення - 10.09.2021)

153. Repository of practice: Application of Article 3 of INTERPOL's Constitution in the context of the processing of information via INTERPOL's channels. // Офіційний сайт Інтерполу/ [Електронний ресурс] – режим доступу: https://www.interpol.int/About-INTERPOL/Legal-materials (дата звернення 10.09.2021)

154. Sivanandan J. & Liscio E. Assessing Structured Light 3D Scanning using Artec Eva for Injury Documentation during Autopsy // J. Sivanandan & E. Liscio. – Forensic Science Program, University of Toronto, Mississauga, Canada. – 2017. – 21. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: https://www.acsr.org/wp-content/uploads/2017/01/2017-Assessing-Structured-Light-3D-Scanning-using-Artec-Eva-for-Injury-Documentation-during-Autopsy-Sivanandan.pdf (дата звернення 10.09.2021)

155. «Violent Criminal Apprehension Program». - Texas Department of Public Safety // [Електронний ресурс] – режим доступу: https://www.dps.texas.gov/section/crime-records-service/vicap-violent-criminal-apprehension-program (дата звернення 10.09.2021)

156. 3D-принтер «bq WitBox 2» // Сайт інтернет-супермаркету «Розетка». – [Електронний ресурс] – режим доступу: https://rozetka.com.ua/ua/bq_d000020/p12191677/#tab=characteristics (дата звернення 10.09.2021)